

Број: 05-05-1-1062-2/13
Сарајево, 21. март 2013. године

22.03.2013

ПАРЛАМЕНТАРНА СКУПШТИНА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

01, 02-05-2-380/13

5

- ПРЕДСТАВНИЧКИ ДОМ
- ДОМ НАРОДА

Предмет. Сагласност за ратификацију споразума, тражи се

У складу са чланом 16. Закона о поступку закључивања и извршавања међународних уговора ("Сл. гласник БиХ", бр 29/00), достављамо вам ради давања сагласности за ратификацију:

Споразум о финансирању између Босне и Херцеговине и Европске комисије и Заједничког управљачког органа који се налази у Француској, у вези са интеграцијом средстава из инструмента претприступне помоћи унутар транснационалног програма сарадње Медитеран за помоћ из Европског регионалног развојног фонда у оквиру циља Европске територијалне сарадње (Подијељено управљање). Споразум је потписала гђа Невенка Савић, директорица Дирекције за европске интеграције БиХ, 31. октобра 2012. године у Сарајеву.

Будући да је Министарство финансија и трезора БиХ надлежно за провођење поступка за закључивање овог споразума, молимо вас да на састанке ваших комисија, односно сједнице Дома, поред представника Предсједништва БиХ, као предлагача, позовете и представника Министарства који посланицима, односно делегатима може дати све потребне информације о споразуму.

С поштовањем,

ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР

Ранко Нинковић

Број: 08/1-31-05-5-39703-3/12
Сарајево, 19. март 2013. године

ПРЕДСЈЕДНИШТВО
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
САРАЈЕВО

Број:	21-03-2013	20.....
ОС	05-1	1062

ПРЕДСЈЕДНИШТВО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
САРАЈЕВО

ПРЕДМЕТ: Приједлог одлуке о ратификацији Споразума о финансирању између Босне и Херцеговине, Европске комисије и Заједничког управљачког органа који се налази у Француској, у вези са интеграцијом средстава из инструмента претприступне помоћи унутар транснационалног програма сарадње Медитеран за помоћ из Европског регионалног развојног фонда у оквиру циља Европске територијалне сарадње (Подијељено управљање),-

У прилогу акта вам достављамо Приједлог одлуке о ратификацији Споразума о финансирању између Босне и Херцеговине, Европске комисије и Заједничког управљачког органа који се налази у Француској, у вези са интеграцијом средстава из инструмента претприступне помоћи унутар транснационалног програма сарадње Медитеран за помоћ из Европског регионалног развојног фонда у оквиру циља Европске територијалне сарадње (Подијељено управљање), потписан у Сарајеву, 31. октобра 2012. године, на енглеском језику.

Такође вам достављамо закључак којим је Савјет министара Босне и Херцеговине, на својој 40. сједници одржаној 28. фебруара 2013. године, утврдио приједлог одлуке о ратификацији предметног Споразума.

Подсјећамо да је Предсједништво Босне и Херцеговине на 27. редовној сједници, одржаној 16. октобра 2012. године донијело одлуку број: 01-50-1-3016-28/12 о прихватању предметног Споразума.

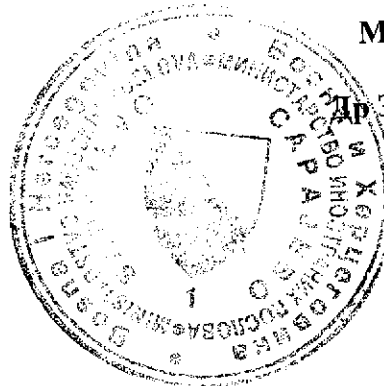
Молимо да Предсједништво Босне и Херцеговине, у складу са одредбама члана 17. Закона о поступку закључивања и извршавања међународних уговора („Службени гласник БиХ“ број 29/00), одлучи о ратификацији предметног Споразума.

С поштовањем,

Прилога: Као у тексту.

МИНИСТАР

Др Златко Лагумџија

СПОРАЗУМ О ФИНАНСИРАЊУ

ИЗМЕЂУ

БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ,

ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ

И

**ЗАЈЕДНИЧКОГ УПРАВЉАЧКОГ ОРГАНА КОЈИ СЕ НАЛАЗИ У
ФРАНЦУСКОЈ**

**У ВЕЗИ СА ИНТЕГРАЦИЈОМ СРЕДСТАВА ИЗ ИНСТРУМЕНТА
ПРЕТПРИСТУПНЕ ПОМОЋИ УНУТАР ТРАНСНАЦИОНАЛНОГ ПРОГРАМА
САРАДЊЕ МЕДИТЕРАН ЗА ПОМОЋ ИЗ ЕВРОПСКОГ РЕГИОНАЛНОГ
РАЗВОЈНОГ ФОНДА У ОКВИРУ ЦИЉА ЕВРОПСКЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ
САРАДЊЕ**

(Подијељено управљање)

САДРЖАЈ

Преамбула	
ПОГЛАВЉЕ I	ОПШТЕ ОДРЕДБЕ
ПОГЛАВЉЕ II	ФИНАНСИЈСКИ ДОПРИНОС ИЗ IPA-E
ПОГЛАВЉЕ III	ПРИХВАТЉИВОСТ ТРОШКОВА
ПОГЛАВЉЕ IV	СТРУКТУРЕ И ОРГАНИ НА ПРОГРАМСКОМ НИВОУ И У ЗЕМЉАМА КОРИСНИЦАМА
ПОГЛАВЉЕ V	ОДГОВОРНОСТИ НА НИВОУ ПРОГРАМА И ЗЕМЉЕ КОРИСНИЦЕ
ПОГЛАВЉЕ VI	ФИНАНСИЈСКО УПРАВЉАЊЕ
ПОГЛАВЉЕ VII	ЈАВНЕ НАБАВКЕ, ОДАБИР ПРОЈЕКТА, ПРОЦЕДУРЕ УГОВАРАЊА И ПРОВОЂЕЊЕ ПРОЈЕКТА
ПОГЛАВЉЕ VIII	ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

ДОДАЦИ

ДОДАТАК I	Оперативни програм Медитеран
ДОДАТАК II	Оквирни споразум
ДОДАТАК III	Финансијски план IPA доприноса
Прилог 1	Финансијски план IPA доприноса са анализом по партнерским државама у "IPA неинтегрисаној фази"
Прилог 2	Финансијске алокације IPA доприноса у "IPA интегрисаној фази"
Прилог 3	Индикативна анализа IPA доприноса по приоритетној оси у "IPA интегрисаној фази "
ДОДАТАК IV	Финансијско управљање пројектима
ДОДАТАК V	Контролори именовани у земљама корисницама
ДОДАТАК VI	Доприноси техничке помоћи земаља корисница
ДОДАТАК VII	Листа националних органа у земљама корисницама
ДОДАТАК VIII	Листа националних тијела/органа одговорних за отплату
ДОДАТАК IX	Декларација о прихваћању трошкова
ДОДАТАК X	Потврда и изјава о трошковима и захтјев Комисији за периодично плаћање

СПОРАЗУМ О ФИНАНСИРАЊУ

ИЗМЕЂУ

БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ,

ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ

И

**ЗАЈЕДНИЧКОГ УПРАВЉАЧКОГ ОРГАНА КОЈИ СЕ НАЛАЗИ У
ФРАНЦУСКОЈ**

даље у тексту заједнички као "Стране", или појединачно као: "држава корисница" у случају Босне и Херцеговине, "Комисија" у случају Европске комисије, и "управљачки орган" у случају заједничког управљачког органа који се налази у Француској.

С обзиром да:

- (1) Дана 17. јула 2006., Савјет Европске уније усвојио је Уредбу (ЕЗ) бр. 1085/2006 којом се успоставља инструмент претприступне помоћи¹. На снази од 1. јануара 2007. године, ова Оквирна уредба о програму IPA прописује циљеве и основне принципе за претприступну помоћ државама кандидаткињама и државама потенцијалним кандидаткињама, за период од 2007. до 2013., и представља јединствену правну основу за пружање финансијске помоћи овим земљама у њиховим настојањима да побољшају политичке, економске и институционалне реформе на путу до њиховог могућег чланства у Европској унији.
- (2) Дана 12. јуна 2007., Комисија је усвојила Уредбу (ЕЗ) бр. 718/2007² о провођењу Уредбе (ЕЗ) број 1085/2006, којом детаљно образлаже важеће одредбе о управљању и контроли.
- (3) У складу са чланом 91. (1) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, помоћ у склопу компоненте прекограничне сарадње треба провести кроз вишегодишње оперативне програме. Ти програми требало би да буду састављени у складу са општим политичким оквиром из члана 4. Уредбе (ЕЗ) број 1085/2006, примјењивим вишегодишњим индикативним финансијским оквиром из члана 5. те Уредбе, те релевантним вишегодишњим индикативним планским документима из члана 6. те Уредбе.

¹ ОЈ Л 210, 31.7.2006, стр. 82.

² ОЈ Л170, 29.6.2007, стр. 1.

- (4) Дана 14. октобра 2009., Комисија је усвојила Вишегодишњи индикативни финансијски оквир (ВИФО) за период од 2011. до 2013.³године, а 26. априла 2011. године Комисија је усвојила Вишегодишњи индикативни документ (VIPD) 2011-2013 за IPA компоненту прекограничне сарадње.
- (5) Дана 20. фебруара 2008., Босна и Херцеговина и Комисија склопиле су Оквирни споразум у којем утврђују општа правила о сарадњи и провођењу помоћи Уније у оквиру Инструмента претприступне помоћи.
- (6) Дана 16. марта 2011., Комисија је усвојила Одлуку Ц(2011)1706 којом се допуњује Одлука Комисије Ц(2007)6578 о усвајању оперативног програма "MED 2007-2013" за структурну помоћ Заједнице из Европског фонда за регионални развој у оквиру Европског циља територијалне сарадње у Грчкој, Шпањолској, Француској, Италији, Кипру, Малти, Португалу, Словенији и Великој Британији, да би се интегрисала средства IPA-е за учествовање Албаније, Босне и Херцеговине, Хрватске и Црне Горе. Одлука о допуни је усвојена са циљем да се, у склопу програма "Медитеран" ("MED програм"), интегрише IPA помоћ уз ERDF, да би се омогућило несметано провођење заједничких транснационалних пројеката у склопу програма.
- (7) MED програм је програм који финансира Европски фонд за регионални развој ("ERDF") у оквиру којег би, након усвајања Одлуке Ц (2011) 1706 о допунама, заједничке транснационалне пројекте требала подржати IPA помоћ интегрисана у оквиру програма, уз "матични" ERDF. Измјене и допуне MED програма треба да омогуће коришћење око 5,5 милиона евра додатних средстава IPA-е за земље кориснице на основу већег броја земаља током IPA интегрисане фазе (2. фаза одвија се у периоду 2010-2013.) у оквиру MED програма.
- (8) У складу са чланом 86.(4) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, компонента прекограничне сарадње може да подржи учествовање прихватљивих подручја земаља корисница у транснационалним програмима. У првој фази провођења MED програма (2007-2010.) IPA средства су додијелена, али због неукључивања више земаља и неинтегрисаног карактера, програми су наишли на асиметрију у фазама одабира пројеката и провођења пројеката. Друга фаза провођења IPA помоћи у оквиру MED програма има за циљ да пружи исте могућности и одговорности партнерима из држава чланица и партнерима из земаља корисница, као и потпуно интегрисање потоњих у заједничке транснационалне пројекте. У том смислу, подршка партнера из држава чланица је од пресудне важности.
- (9) Правила која уређују управљање IPA помоћи интегрисане у склопу MED програма и правила о учествовању земаља корисница у програму треба да слиједу она која су већ успостављена за помоћ ERDF-а у оквиру MED програма. Она су прописана у MED оперативном програму и треба да буду додатно утврђена у споразумима о финансирању у складу са чланом 86.(4) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007.
- (10) Према томе, потребно је да Стране склопе Споразум о финансирању ("овај Споразум") којим се утврђују одредбе по којима Босна и Херцеговина прихвата

³ ЦОМ(2009)543 коначна верзија од 14. октобра 2009.

IPA интегрисану помоћ у оквиру MED програма и пристаје на правила и поступке који се односе на њену исплату, њено управљање и систем ревизије.

- (11) IPA помоћ у оквиру MED програма треба да се проводи подијељеним управљањем, у складу са одредбама утврђеним у члану 53.6 и Глави II Другог дијела Уредбе Савјета (ЕЦ, Euratom) бр. 1605/2002 од 25. јуна 2002. о Финансијској уредби која је примјењива на општи буџет Европских заједница⁴.
- (12) Принцип Главног корисника треба да буде основно правило базно за све пројекте који се финансирају у оквиру MED програма. Сваки транснационални пројекат треба да представља главни корисник који дјелује као представник пројекта одговоран за његово провођење и подношење извјештаја о напретку пројеката у име цијелог партнерства заједничком управљачком органу програма.
- (13) У плану финансирања потребно је прецизирати примјењиви вишегодишњи финансијски оквир за програм IPA помоћи. Такође је потребно утврдити, за сваку приоритетну осу, максимални износ доприноса из програма IPA и стопу његова суфинансирања, као и износе које финансирају национални јавни партнери.
- (14) Заједничка правила о прихватљивости треба развити за MED програм и укључити у програмски приручник.
- (15) У складу са чланом 89.(1) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, трошкови стварно исплаћени из буџета IPA-е треба да имају различит датум почетка прихватљивости у државама чланицама и у земљама корисницама. Како заједнички органи за MED програм који се налазе у Француској преузимају цјелокупну финансијску одговорност за помоћ исплаћену на основу програма и управљају његовом приоритетном осом "Техничка помоћ", прикладно је разјаснити различите почетне датуме прихватљивости трошкова.
- (16) Трошкови које пријави IPA партнер треба да буду прихватљиви у складу са заједничким правилима о прихватљивости MED програма садржаних у програмском приручнику, релевантним националној законској регулативи и законској регулативи ЕУ-а. Трошкови које пријављује корисник техничке помоћи треба да буду прихватљиви у складу са правилима о прихватљивости за техничку помоћ одобреним од стране надзорног одбора, релевантној националној законској регулативи и законској регулативи ЕУ-а.
- (17) Потребно је одредити структуре и органе за управљање IPA помоћи у оквиру MED програма, као и њихове функције и одговорности. Надаље, партнерима из земаља корисница треба дати исту прилику да играју стратешку улогу у транснационалним пројектима, са изузетком да се Главни партнер за пројекте именује из држава чланица ЕУ MED програма, али у исто вријеме они такође треба да имају сличне одговорности као и партнери из земаља чланица. Према томе, не би требало бити већих одступања између улога и одговорности IPA и ERDF партнера.

⁴ ОЈ Л 248, 16.9.2002, стр. 1.

- (18) Међутим, главни корисници пројеката у којима учествују IPA партнери требају бити само ERDF партнери.
- (19) Главни корисник треба да буде одговоран за укупни ERDF допринос додијељен пројекту, док финансијска одговорност за IPA допринос пројекту треба да остане на сваком IPA партнеру, који треба потписати посебан уговор о субвенцији са Управљачким органом.
- (20) Плаћања IPA партнеру треба да врши орган за овјеравање директно и не треба прелазити преко главног корисника.
- (21) С обзиром да је потребно подржати нове задатке заједничких управљачких структура и органа у односу на интегрисану IPA, придоносећи задацима комуникације, ревизије и управљања MED програма, техничку помоћ из фондова IPA-е треба интегрисати у оквир техничке помоћи MED програма и управљати са приступом за управљање пројектима.
- (22) Да би се провјерила законитост и правилност трошкова који се финансирају из IPA помоћи, потребно је да свака држава корисница благовремено успостави властити систем контроле и да одреди контролоре одговорне за провјере испоруке производа и услуга које се суфинансирају, утемељености трошкова исказаних за пројекте или дио пројеката који се проводи на њиховом подручју, те усклађености таквих трошкова и повезаних пројеката, или дијелова тих пројеката са одговарајућим правилима ЕУ-а и националним правилима.
- (23) Да би се обезбиједило заједничко разумијевање правила у вези са контролом на националном нивоу, треба развити смјернице на националном нивоу у складу са релевантним прописима ЕУ-а и националним прописима, на основу смјерница о контроли на програмском нивоу.
- (24) Свака држава корисница која је домаћин IPA пројектног партнера треба да буде одговорна за спречавање, откривање, доношење одлука о неправилностима и исправљање неправилности, као и за поврат непрописно плаћених износа и отплату непрописно плаћених износа у случају неуспјешног поступка поврата између управљачког органа и IPA партнера.
- (25) Пројектне пријаве морају јасно разликовати активности - и њихове трошкове – које се одвијају на подручју ЕУ-а са средствима ERDF-а и оне које се одвијају на подручју земље кориснице са средствима IPA-е.
- (26) Детаљна правила која уређују позиве за достављање приједлога пројеката, поступке уговарања и провођење пројекта утврђена су у програмским документима које је одобрио надзорни одбор и треба да буду додатно утврђена у овом Споразуму.
- (27) С обзиром да овај Споразум утврђује правила којима се уређује учествовање Босне и Херцеговине у MED програму који се финансира из ERDF-а у оквиру циља европске територијалне сарадње, прикладно је да овај Споразум буде потписан од заједничког управљачког органа програма, које се налази у Француској.

- (28) MED програм усвојен Одлуком Ц(2011)1706, у дијелу који се односи на интегрисану помоћ IPA-е, чини саставни дио овог Споразума.

СПОРАЗУМЈЕЛИ СУ СЕ О СЉЕДЕЋЕМ:

ПОГЛАВЉЕ I ***Опште одредбе***

Члан 1. *Предмет Споразума*

1. Овај Споразум закључен је између Босне и Херцеговине, Европске комисије и заједничког управљачког органа који се налази у Француској.
2. Овај Споразум односи се на провођење IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма са циљем финансирања заједничких транснационалних пројеката уз учешће земаља корисница.

MED програм, измијењен и допуњен Одлуком Ц(2011)1706, изложен у Додатку I овог Споразума, саставни је дио овог Споразума.

3. Сви документи и кореспонденција који се односе на MED програм у дијелу који се тиче интегрисане IPA помоћи морају носити ознаку: CCI 2007CB163PO045.
4. Не доводећи у питање одредбе утврђене у Уредби (ЕЗ) бр. 718/2007, у Оквирном споразуму, у Одлуци Ц(2011)1850 и у Финансијској уредби, овај Споразум утврђује принципе који уређују учешће Босне и Херцеговине у MED програму и утврђује посебна правила о партнерском управљању, укључујући финансијско управљање, надзор, евалуацију и контролу на основу којих ће се интегрисана IPA помоћ проводити у склопу програма.

Члан 2. *Програмско подручје које обухваћа IPA помоћ*

IPA помоћ обухваћа сљедећа прихватљива подручја у оквиру MED програма:

- а) цијело подручје Албаније,
- б) цијело подручје Босне и Херцеговине,
- ц) цијело подручје Хрватске, и
- д) цијело подручје Црне Горе.

Члан 3. *Општи принципи за провођење IPA помоћи*

1. Провођење IPA помоћи базираће се на ERDF поступцима и принципима који су већ успостављени у оквиру MED програма, укључујући и коришћење алата за извјештавање и предлогака ERDF-а и пројектне и буџетске структуре ERDF-а.

2. IPA помоћ проводиће се подијељеним управљањем у складу са одредбама члана 53.(б) и Главе II Дијела II Уредбе (ЕЦ Euratom) бр. 1605/2002.
3. Пројекти финансирани из програма интегрисане помоћи IPA биће пројекти одабрани путем позива за достављање приједлога пројеката покренутих након 31. децембра 2010. године.

Члан 4.

Принцип Главног партнера

1. Сваки транснационални пројекат представљаће главни партнер, како је наведено у члану 56.
2. Главни партнер дјеловаће као представник пројекта и подносити извјештаје о напретку пројекта заједничком управљачком органу програма.
3. Финансијска обавеза Главног партнера, међутим, биће ограничена на ERDF допринос пројекту. Сваки IPA партнер биће одговоран за IPA допринос пројекту и потписаће посебан уговор о субвенцији са Управљачким органом.
4. Сваки IPA пројектни партнер који учествује у пројекту биће одговоран за неправилности у трошковима које је пријавио.

Члан 5.

Доследност, комплементарност и координација

Принципи помоћи

1. Комисија ће обезбиједити да се следећи принципи примјењују у односу на IPA помоћ интегрисану у склопу MED програма:
 - Додијељена помоћ поштује принципе кохерентности, комплементарности, координације, партнерства и концентрације,
 - Помоћ је усклађена са политикама ЕУ-а и подржаће усклађивање са *правном стечвином Уније*,
 - Помоћ је у складу са буџетским начелима прописаним у Уредби (ЕЦ, Euratom) бр. 1605/2002,
 - Помоћ је усклађена са потребама утврђеним у процесу проширења и апсорпцијским капацитетима земље кориснице,
 - Активности су добро припремљене, са јасним и провјерљивим циљевима, које треба остварити у одређеном периоду,
 - Свака дискриминација на основу пола, расног или етничког поријекла, вјероисповијести или увјерења, инвалидности, доби или полне оријентације спречава се током разних фаза провођења помоћи,
 - Циљеви претприступне помоћи проводе се у оквиру одрживог развоја и унапређења општег циља ЕУ-а на заштити и унапређењу околиша.

2. Свака држава корисница настојаће да обезбиди да су све активности и циљеви за провођење IPA помоћи у складу са законском регулативом и политикама Уније које су на снази и да допринесе усвајању и провођењу *правне стечевине Уније* у случају земаља кандидата или прогресивном усклађивању са *правном стечевином Уније* у случају земаља потенцијалних кандидаткиња.
3. Земље учеснице обезбидиће досљедност, комплементарност и координацију помоћи IPA интегрисане у оквиру MED програма са осталим облицима помоћи Уније, укључујући, али не ограничавајући се на, друге компоненте програма IPA обухваћене Уредбом (ЕЗ) бр. 1085/2006, као и са помоћи коју финансирају Европска инвестициона банка, остале међународне финансијске институције или билатерални донатори.

*Члан 6.
Узајамна подршка*

1. Земље кориснице предузеће све да подрже управљачки орган, орган за овјеравање, орган за ревизију и заједнички технички секретаријат у њиховим настојањима да испуне своје обавезе.
2. Партнери из држава чланица подржаваће partnere из земаља корисница у провођењу заједничких транснационалних пројеката.

ПОГЛАВЉЕ II
Финансијски допринос из IPA-e

*Члан 7.
Интегрисана IPA помоћ*

1. Укупна IPA помоћ интегрисана у оквиру MED програма коју обухваћа овај Споразум биће као што је прописано у ставовима 2. и 3..
2. Највиши износ помоћи из програма IPA додијељен у периоду 2010-2013. године у оквиру MED програма, израчунат у односу на прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 5.446.395,00 евра обавезаних годишње на буџетским линијама 13 05 03 02, као у наставку:

- (a) 921.679 ЕВРА у 2010. години;
- (б) 1.293.312 ЕВРА у 2011. години;
- (ц) 1.472.378 ЕВРА у 2012. години;
- (д) 1.759.026 ЕВРА у 2013. години.

3. Стопе суфинансирања по приоритетној оси су утврђене као у наставку:

За приоритетну осу бр. 1, "Јачање капацитета за иновације", стопа суфинансирања је утврђена на 85%, а максималан износ помоћи из програма IPA за ту приоритетну осу, израчунат у односу на укупне прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 1.633.919 евра.

За приоритетну осу бр. 2, "Заштита околиша и подстицање одрживог територијалног развоја" стопа суфинансирања је утврђена на 85%, а максималан износ помоћи из програма IPA за ту приоритетну осу, израчунат у односу на укупне прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 1.851.774 евра.

За приоритетну осу бр. 3, "Побољшање мобилности и територијалне приступачности", стопа суфинансирања је утврђена на 85%, а максималан износ помоћи из програма IPA за ту приоритетну осу, израчунат у односу на укупне прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 1.089.279 евра.

За приоритетну осу бр. 4, "Унапређење полицентричног и интегрисаног развоја MED подручја" стопа суфинансирања утврђена је на 85%, а максималан износ помоћи из програма IPA за ту приоритетну осу, израчунат у односу на укупне прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 544.640 евра.

За приоритетну осу бр. 5, "Техничка помоћ", стопа суфинансирања утврђена је на 85%, а максималан износ помоћи из програма IPA за ту приоритетну осу, израчунат у односу на укупне прихватљиве јавне трошкове, утврђен је на 326.783 евра.

4. Техничка помоћ која се финансира из средстава IPA-е биће интегрисана у оквир техничке помоћи MED програма.

10% IPA интегрисане помоћи додјељује се у оквиру техничке помоћи MED програма.

ПОГЛАВЉЕ III

Прихватљивост трошкова

Члан 8.

Примјењива правила

1. Заједничка правила о прихватљивости биће израђена за MED програм и укључена у приручник програма.
2. Трошкови које пријави главни корисник или IPA пројектни партнер биће прихватљиви у складу са заједничким правилима о прихватљивости MED програма садржаним у програмском приручнику, релевантним националним прописима и прописима ЕУ-а.

Трошкови које пријави корисник техничке помоћи треба да буду прихватљиви у складу са правилима о прихватљивости одобреним за техничку помоћ, садржаним у приручнику за техничку помоћ, те релевантним националним прописима и прописима ЕУ-а.

3. Правила о прихватљивости трошкова на програмском нивоу треба да узму у обзир правила утврђена чланом 34. и чланом 89. Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007. У случају одређених врста трошкова, као што су општи трошкови, заједнички трошкови,

нефинансијски доприноси, правила програма примјењиваће се на одговарајући начин.

Члан 9.

Почетни датум прихватљивости

1. Трошкови у оквиру MED програма исплаћени из буџета IPA-е биће прихватљиви ако су у стварности настали након што су све три Стране потписале овај Споразум.
2. Трошкови које су из буџета IPA-е стварно платили заједнички програмски органи у оквиру приоритетне осе "Техничка помоћ" MED програма, биће прихватљиви од дана доношења Одлуке Ц(2011)1706.
3. Трошкови из ставова 1. и 2. биће прихватљиви до 31. децембра 2015. године.

Члан 10.

Прихватљиви трошкови

1. На основу члана 34.(3) и члана 89.(2) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, слjedeћи трошкови нису прихватљиви за IPA допринос:
 - (а) порези, укључујући порезе на додану вриједност;
 - (б) царинске и увозне таксе, или било које друге накнаде;
 - (ц) купња, најам или закуп земљишта и постојећих зграда;
 - (д) глобе, новчане казне и трошкови парничења;
 - (е) оперативни трошкови;
 - (ф) рабљена опрема;
 - (г) банковни трошкови, трошкови гаранција и слични издаци;
 - (х) трошкови конверзије, трошкови течајних накнада и разлика везани за било који од саставних појединачних евро рачуна, као и други искључиво финансијски трошкови;
 - (и) нефинансијски доприноси;
 - (ј) камата на дуг;
 - (к) кредити трећим лицима;
 - (и) дугови и резервисања за губитке или дуговања.
2. Изузетно од става 1. овога члана и у складу са чланом 89.(3) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, Комисија одлучује од случаја до случаја да ли се слjedeћи трошкови сматрају прихватљивим:
 - (а) порези на додану вриједност, ако су испуњени слjedeћи увјети:
 - (i) не могу се вратити на било који начин,
 - (ii) утврђено је да их сноси крајњи корисник, и
 - (iii) јасно су утврђени у пројектном приједлогу.
 - (б) накнаде за транснационалне финансијске трансакције;

- (ц) у случају да провођење неке активности захтијева отварање засебног рачуна или више њих, банковне накнаде за отварање и вођење тих рачуна;
- (д) накнаде за правне савјете, јавнобилежничке накнаде, трошкови техничких или финансијских стручњака те трошкови рачуноводства или ревизије, ако су директно повезани са суфинансираном активности и неопходни за њену припрему или провођење;
- (е) трошкови гаранција које дају банке или друге финансијске институције, у мјери у којој те гаранције захтијева национално законодавство или законодавство Уније;
- (ф) општи трошкови;
- (г) купња земљишта за износ од највише 10% прихватљивих издатака односне активности.

Члан 11.
Техничка помоћ

1. Сљедеће активности које се финансирају из средстава IPA-е биће прихватљиве у оквиру приоритетне осе бр. 5. "Техничка помоћ" MED програма:
 - а) додатни трошкови особља ЗТС-а за финансијско управљање и администрацију;
 - б) управљање и даљњи развој алата за праћење Présage STE
 - ц) допринос буџету за техничку помоћ за информацијске и комуникационе активности на програмском нивоу, ревизије, вањски стручњаци или евалуација;
 - д) допринос активностима контактних тачака у земљама корисницама.
2. Осим техничке помоћи за MED програм и у складу са чланом 89.(4) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, сљедећи трошкови које плаћају јавни органи у припреми или провођењу неке активности сматрају се прихватљивим:
 - (а) трошкови стручних услуга које пружају јавни органи, осим крајњег корисника, у припреми или провођењу пројекта;
 - (б) трошкови пружања услуга у вези са припремом и провођењем пројекта које пружа јавни орган који је уједно и крајњи корисник и који извршава пројекат за свој рачун без укључивања других, вањских пружалаца услуга, ако су то додатни трошкови и ако се односе на стварно и директно плаћене трошкове за суфинансирани пројекат.

Односни јавни орган или фактурише трошкове из тачке (а) овог става крајњем кориснику или потврђује те трошкове на основу докумената једнаке доказне вриједности који омогућавају утврђивање стварних трошкова које је тај орган платио за тај пројекат.

Трошкови из тачке (б) овог става морају се потврдити помоћу докумената који омогућавају утврђивање стварних трошкова које је односни јавни орган платио за тај пројекат.

Члан 12.

Поступање са примицима

1. Примици у сврху IPA-е укључују приход остварен пројектом, током периода његовог суфинансирања, од продаје, најма, уписнина/накнада за услуге или друге еквивалентне примитке изузев:
 - (а) примитака остварених током економског вијека суфинансираних инвестиција у случају инвестиција у фирме;
 - (б) примитака остварених унутар оквира мјере финансијског инжењеринга, укључујући капитал предузећа и средства зајма, гаранцијске фондове, лизинг;
 - (ц) гдје је примјењиво, доприноси из приватног сектора суфинансирању пројеката, који се у финансијским таблицама Програма приказују уз јавни допринос.
2. Примици дефинисани у ставу 1. представљају приход који се одузима од износа прихватљивих трошкова за односни пројекат. Најкасније до затварања MED програма, такви примици се одузимају од прихватљивих трошкова релевантног пројекта у цјелини или сразмјерно, зависно од тога да ли су остварени у цијелости или само дијелом суфинансираним пројектом.

ПОГЛАВЉЕ IV

Структуре и органи на програмском нивоу и у земљама корисницима

Одјељак I

Заједничке структуре и органи на програмском нивоу

Члан 13.

Управљачки орган

1. Регија Прованса-Алпе-Азурна обала (у даљњем тексту "Регија ПАЦА") дјеловаће као управљачки орган за MED програм.
2. Управљачки орган обавља своје задатке у оквиру MED програма такође с обзиром на IPA помоћ интегрисану у склопу програма.

Члан 14.

Орган за овјеравање

1. "Caisse des dépôts et consignations" (Фонд за пологе и консигнацију) дјеловаће као орган за овјеравање за MED програм.
2. Орган за овјеравање обављаће своје задатке у оквиру MED програма такође с обзиром на IPA помоћ интегрисану у склопу програма.

Члан 15.
Орган за ревизију

1. CICC (Commission interministérielle de coordination des contrôles) дјеловаће као орган за ревизију за MED програм.
2. Орган за ревизију обављаће своје задатке у оквиру MED програма такође с обзиром на интегрисану IPA помоћ у оквиру MED програма.
3. Органу за ревизију помагаће група ревизора која се састоји од представника сваке земље кориснице. Представници који су делегирани у групу ревизора именују се у року од три мјесеца након ступања на снагу овог Споразума.

Орган за ревизију и ревизори именовани у групу ревизора морају бити независни од система управљања и контроле.

Члан 16.
Заједнички технички секретаријат

1. Заједнички технички секретаријат успоставља управљачки орган да би се извршило административно провођење MED програма, укључујући интегрисану IPA помоћ.

Заједнички технички секретаријат дјелује под надлежности Управљачког органа.

2. Заједнички технички секретаријат подржава Управљачки орган и надзорни одбор и, према потреби, орган за ревизију, орган за овјеравање и друге структуре програма у обављању њихових задатака.

Члан 17.
Надзорни одбор

Представници земаља корисница су пуноправни чланови надзорног одбора.

Члан 18.
Одбор за одабир

Надзорни одбор именује одређени Одбор за одабир који одабире пројекте.

Одјељак II
Структуре у земљама корисницама

Члан 19.
Национална координација

Свака земља корисница обезбјеђује, у складу са принципом партнерства успостављеним чланом 87. Уредбе (ЕЗ) 718/2007, сарадњу са регионалним и локалним властима, као и са релевантним секторским органима и институцијама, невладиним организацијама и било којим другим друштвено-економским и институционалним

партнерима заинтересованим за провођење IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма.

Члан 20.

Национални IPA координатор

1. Свака земља корисница именује Националног IPA координатора, како је наведено у члану 22. Уредбе (ЕЗ) 718/2007 и како је одређено у складу са Оквирним споразумом.
2. Национални IPA координатор биће одговоран за координацију учешћа земље кориснице у MED програму.

Национални IPA координатор ће тијесно сарађивати са управљачким органом.

Члан 21.

Контактне тачке за MED

1. Свака земља корисница мора да утврди контактну тачку за MED да би се подржало провођење IPA помоћи у оквиру MED програма.

Контактна тачка за MED обавља своје задатке у тијесној сарадњи са Заједничким техничким секретаријатом.

2. Задаци националних органа за MED одређених као националне контактне тачке наведени су у оперативном програму у одјелјку IV тачка е).

Члан 22.

Оперативне структуре

1. Ућешће сваке земље кориснице у MED програму мора обезбиједити оперативна структура, успостављена од надлежног државног органа земље кориснице.
2. Оперативна структура тијесно ће сарађивати са управљачким органом.
3. Представници оперативних структура биће чланови надзорног одбора и одбора за одабир.

Члан 23.

Контролори

Попис контролора одређених у земљама корисницама постављен је у Додатку 5.

ПОГЛАВЉЕ V

Одговорности на нивоу програма и земље кориснице

Одјелјак I

Одговорности надлежних органа на програмском нивоу

Члан 24.
Управљачки орган

1. Управљачки орган одговоран је за управљање и провођење ERDF и IPA помоћи у оквиру MED програма.
2. Управљачки орган доставља Комисији опис система управљања и контроле на основу информација које доставе државе учеснице.
3. Управљачки орган неће бити одговоран за регуларност активности и њихових трошкова. У ту сврху свака земља корисница ће успоставити свој властити систем контроле како је описано у члану 31. и одредити контролоре из члана 32.

Управљачки орган ће се увјерити да ли је трошкове сваког корисника који је учествовао у пројекту овјерио контролор.

4. Управљачки орган израђује комуникациони план и било какве значајније његове измјене и допуне.
5. Управљачки орган ће успоставити и управљати системом праћења и информација у оквиру MED програма за интегрисану IPA помоћ.

Члан 25.
Орган за овјеравање

1. Орган за овјеравање одговоран је за израду и подношење Комисији овјерених изјава о трошковима и захтјева за плаћање.
2. Орган за овјеравање прима уплате од Комисије и користи ове уплате за надокнаду дијела прихватљивих јавних издатака Европској унији које су платили главни корисници и пројектни партнери, као и за исплате предфинансирања IPA партнерима.

Исплате из IPA доприноса вршиће се у еврима.

3. Као подршку својој активности овјеравања, орган за овјеравање може са циљем утврђивања чињеница да обавља посјете заједничким управљачким структурама које учествују у финансијском управљању програма.

Члан 26.
Орган за ревизију

Орган за ревизију одобрава контролне системе и процедуре у земљама корисницама.

Члан 27.
Заједнички технички секретаријат

Његови задаци наведени су у оперативном програму у одјељку 7.1.5, и обухваћају функције техничког управљања и оперативне функције за провођење програма.

Члан 28.
Евалуација

Земље кориснице ће у сарадњи са државама чланицама провести ex-ante евалуацију која покрива MED програм.

Члан 29.
Одбор за одабир

Одбор за одабир биће одговоран за одабир пројеката. Према томе, национални координациони органи неће имати право на претходни одабир пројектних пријава.

Члан 30.
Надзорни одбор

1. Надзорни одбор ће обезбиједити усклађеност и координацију у провођењу IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма и увјерити се у општу дјелотворност и квалитет провођења IPA помоћи.
2. Задаци надзорног одбора наведени су у оперативном програму у одјељку IV.1.д).

Одјељак II
Одговорности земаља корисница

Члан 31.
Систем управљања и контроле

1. Свака земља корисница мора да успостави свој властити потпуно оперативан систем контроле да би се провјерила законитост и правилност трошкова које пријави сваки IPA пројектни партнер који учествује у пројекту и трошкови техничке помоћи.

Систем управљања и контроле обезбиједиће процедуре да би обезбиједио одговарајућу контролу књижења.

Систем контроле у свакој земљи корисници одобриће орган за ревизију.

Свака земља корисница биће одговорна за свој систем контроле.

2. Смјернице за контролу биће израђене на програмском нивоу.
Смјернице на националном нивоу биће израђене на основу заједничких контролних смјерница на програмском нивоу у складу са релевантним прописима ЕУ и националним прописима.

3. Управљачки орган, Заједнички технички секретаријат и орган за овјеравање морају да буду редовно информисани о функционисању система контроле успостављеног у свакој земљи корисници.

Члан 32. Контролори

1. Свака земља корисница обезбјеђује да трошкови могу да буду потврђени од стране контролора у року од три мјесеца од датума када их IPA пројектни партнер поднесе.

Контролори ће обезбиједити усклађеност трошкова са правилима ЕУ-а и националним правилима, стварност трошкова и испоруке производа и услуга обављањем провјера и издавањем декларација о прихваћању трошкова у односу на сваки захтјев за плаћање у облику утврђеном у Додатку IX.

Декларација о прихваћању трошкова издаје се у еврима.

2. Провјере које се проводе на националном нивоу покривају административне, финансијске, техничке и физичке аспекте пројеката.

Провјере укључују 100% административну провјеру и провјере на лицу мјеста, према потреби.

Кад се проводе провјере на лицу мјеста на основу узорка, Контролори одређени према члану 108. Уредбе ЕЦ 718/2007 у земљама корисницама водиће евиденцију описујући и оправдавајући методу узорковања и идентификујући активности или трансакције одабране за провјеру.

3. Контролори ће утврдити писане стандарде и процедуре за провјере и водити евиденцију за сваку провјеру, наводећи обављене активности, датум и резултате провјере и мјере предузете у односу на откривене неправилности.
4. Редовне консултације контролора земаља корисница организује ЗТС током периода провођења програма.
5. Именовање контролора у свакој земљи корисници у којој се налази односни пројектни партнер биће предуслов за потписивање уговора о субвенцији. У том смислу, свака земља корисница преузет ће коначну финансијску одговорност за средства додијелена пројектном партнеру на њеној националној територији.
6. Контролори ће придонијети задацима управљачког органа.

Члан 33. Извјештај о напретку

1. Извјештај о напретку подноси главни корисник за цијели пројекат, укључујући IPA финансирање.

2. Главни корисник пројекта подноси извјештаје о напретку два пута годишње. Периоди за подношење утврђују се у уговору о субвенцији.
3. IPA партнер ће обавијестити свог главног корисника о уплати коју је примио од органа за овјеравање.
4. Овај финансијски круг је 100% покривен унутар Presage алата за праћење.

Члан 34.

Контрола књижења

1. Земље кориснице обезбјеђују да су сви попутни документи потребни за задовољавајућу контролу књижења у вези са насталим трошковима и извршеним плаћањима снимљени и похрањени у електронском облику и доступни.
2. Земље кориснице које су одлучиле пружити национални јавни допринос пројектима које је одабрао надзорни одбор морају да обезбиједи да се допринос додјељује пројектима који су подржани одлуком одбора за одабир.

Државе кориснице морају да обавијесте управљачки орган о износима националног доприноса током потписивања уговора о субвенцији од стране IPA партнера.

Члан 35.

Евалуације

1. Евалуације ће тежити побољшању квалитета, ефикасности и досљедности помоћи из фондова ЕУ и стратегије и провођења програма MED, узимајући у обзир циљ одрживог развоја и релевантну законску регулативу ЕУ-а о утицају на околиш и стратешку процјену околиша.
2. Током периода програмирања, државе кориснице ће у сарадњи са државама чланицама обављати евалуације повезане са праћењем MED програма, нарочито кад праћење открије значајно одступање од почетно постављених циљева. Када буду поднесени приједлози за ревизију MED програма, обезбиједиће се анализе о разлозима за ревизију и очекиваном утицају ревизије. Резултати таквих евалуација или анализа биће послани надзорном одбору за оперативни програм и Комисији.
3. Евалуације ће се финансирати из буџета за техничку помоћ програма.

Члан 36.

Информације и публицитет

Земље кориснице даваће информације о MED програму и пројектима који се суфинансирају у оквиру овог програма из IPA помоћи и обезбиједити им публицитет. Информације се усмјеравају на грађане и кориснике, са циљем наглашавања улоге Европске уније и обезбјеђују да је помоћ из IPA фондова транспарентна.

Члан 37.
Одузимање дозначених средстава

Земље кориснице заједнички ће сносити одговорност за могуће одузимање дозначених средстава.

Члан 38.
Ликвидност

Земље кориснице ће заједнички сносити одговорност за осигуравање ликвидности у случају када MED програм достигне 95% потрошње док Комисија пренесе завршни биланс.

Члан 39.
Трошкови структура и органа на националном нивоу

Трошкове структура и органа које успостави свака земља корисница за провођење IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма сноси дотична земља корисница, са изузетком техничке помоћи из члана 11.

ПОГЛАВЉЕ VI
Финансијско управљање

Одјељак I
Заједничка правила о плаћању

Члан 40.
Заједничка правила о плаћању

1. Периодична плаћања и плаћања завршног биланса од стране Комисије врше се у складу са буџетским расподјелама. Свака исплата ће бити примијењена на прве отворене буџетске обавезе.
2. Плаћања имају облик предфинансирања, периодичног плаћања и плаћања завршног биланса.
3. Најкасније до 30. априла сваке године, заједнички орган за овјеравање шаље Комисији привремену прогнозу својих могућих захтјева за плаћање за текућу финансијску годину и сљедећу финансијску годину.
4. Све размјене у вези са финансијским трансакцијама између Комисије и тијела и органа које именују државе учеснице вршиће се електроничким путем. У случају *више силе*, а нарочито квара у заједничком рачуналном систему или недостатка трајне везе, орган за овјеравање може да достави изјаву о трошковима и захтјев за плаћање у штампаном облику.

Члан 41.
Правила за обрачунавање периодичних уплата и плаћања завршног биланса

Плаћање се обрачунава примјеном стопе суфинансирања наведене у члану 7. Интегрисане IPA помоћи на прихватљиве трошкове пријављене у оквиру сваке одговарајуће приоритетне осе у свакој овјереној изјави о трошковима.

Међутим, IPA допринос кроз периодична плаћања и плаћања завршног биланса не смије бити већи од јавног доприноса и максималног износа помоћи из фондова ЕУ за сваку приоритетну осу како је прописано у одлуци Комисије којом се одобрава MED програм.

Члан 42.

Изјава о трошковима

Све изјаве о трошковима укључују, за сваку приоритетну осу, укупан износ прихватљивих трошкова које су платили пројектни партнери у провођењу пројеката и одговарајуће јавне трошкове који су плаћени или доспјели за плаћање пројектним партнерима у складу са условима који уређују јавне расходе. Трошкови које су платили пројектни партнери морају се оправдати рачунима са потврдом уплате или рачуноводственим документима једнаке доказне вриједности.

Члан 43.

Акумулација предфинансирања и периодичних плаћања

1. Кумулативни збир предфинансирања и периодичних плаћања не смије прећи 95 % IPA доприноса у оквиру MED програма.
2. Када се достигне ова горња гранична вриједност, орган за овјеравање наставља да доставља Комисији сваку овјерену изјаву о трошковима на дан 31. децембра године n , као и износе враћене током године за IPA помоћ интегрисану у оквиру MED програма, најкасније до краја фебруара у години $n+1$.

Члан 44.

Цјеловитост плаћања IPA пројектним партнерима

Државе кориснице обезбјеђују да пројектни партнери приме укупан износ јавног доприноса благовремено и у цијелости. Не наплаћују се никакве посебне накнаде или друге таксе са једнаким учинком које би смањиле те износе за крајње кориснике.

Одјељак II

Предфинансирање IPA помоћи

Члан 45.

Предфинансирање

Предфинансирање од 50 % прве три буџетске обавезе IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма плаћа Комисија органу за овјеравање након што се екстензија система управљања и контроле поднесе Комисији.

Орган за овјеравање враћа Комисији укупни износ плаћен као предфинансирање ако захтјев за исплату у оквиру MED програма није послан у року од двадесет четири мјесеца од датума када је Комисија уплатила прву рату износа предфинансирања.

Члан 46.
Камата

Камата настала предфинансирањем IPA доприноса у оквиру MED програма примјењује се искључиво на програм, који се сматра извором за земљу корисницу у облику националног јавног доприноса, а пријављује се Комисији, у вријеме коначног затварања IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма.

Члан 47.
Потврда обрачуна

Износ уплаћен као предфинансирање IPA доприноса у оквиру MED програма мора да буде потпуно измирен са рачуна Комисије приликом затварања IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма.

Одјељак III
Периодична плаћања

Члан 48.
Прихватљивост захтјева за периодична плаћања

1. Свако периодично плаћање од стране Комисије подлијеже сљедећим условима:
 - (а) Комисији мора да буде послан захтјев за плаћање и изјава о трошковима;
2. Без обзира на резултате ревизије проведене од Комисије или Европског ревизорског суда, завршни биланс исплаћен од Комисије може да буде измијењен у року од девет мјесеци од датума када је плаћен или, ако постоји негативни биланс који морају надокнадити земље кориснице, у року од девет мјесеци од датума издавања обавјештења о дуговању. Такве измјене биланса не утичу на датум затварања IPA помоћи интегрисане у оквиру MED програма.
3. Затварање програма не доводи у питање право Комисије да изврши финансијску исправку у каснијој фази.
4. Затварање програма не утиче на обавезе земље кориснице да настави чувати релевантну документацију, у складу са чланом 49.

Члан 49.
Чување докумената

1. Сви документи везани за IPA помоћ интегрисану у оквиру MED програма чуваће се у периоду од најмање три године након затварања IPA помоћи у оквиру MED програма.

Овај период се прекида или у случају судског поступка или на оправдани захтјев Комисије.

Документи се морају чувати или у облику оригинала или у верзијама које су потврђене у складу са оригиналима на општеним прихваћеним носачима података.

2. Управљачки орган води евиденцију органа који посједују оригиналне попутне документе који се односе на трошкове и провјере, а који укључују:
 - (а) документе који се односе на настале специфичне трошкове и пријављена плаћања извршена у оквиру помоћи и потребне за задовољавајућу контролу књижења, укључујући документе који представљају доказ стварне испоруке производа или услуга које се суфинансирају;
 - (б) извјештаје и документе који се односе на провјере које обављају тијела из члана 32.
3. Управљачки орган обезбиједиће да документи из става 1. овога члана буду на располагању за инспекцију, и изводи или копије споменутих докумената буду достављени, овлашћеним лицима и органима, што укључује барем овлашћено особље управљачког органа, органа за овјеравање и органа за ревизију, те овлашћене службенике Европске уније и њихове овлашћене представнике.
4. Најмање следећи носачи података сматраће се уобичајено прихваћеним, како је наведено у ставу 2.:
 - (а) фотокопије оригиналних докумената;
 - (б) микрофиш оригиналних докумената;
 - (ц) електроничке верзије оригиналних докумената;
 - (д) документи који постоје искључиво у електроничкој верзији.
5. Поступак за овјеравање истовјетности докумената који се налазе на уобичајено прихваћеним носачима података са оригиналним документом утврђују национални органи и обезбјеђују да су верзије које се чувају у складу са националним законским захтјевима и да се могу користити у сврху ревизије.
6. Ако документи постоје искључиво у електроничкој верзији, рачунални системи који се користе морају испуњавати прихваћене безбједносне стандарде којима се обезбјеђује да су документи који се чувају у складу са националним законским захтјевима и да се могу користити у сврху ревизије.

Одјељак IV

Аутоматско одузимање дозначених средстава

Члан 50.

Одузимање дозначених средстава

1. Комисија аутоматски извршава одузимање сваког дијела издвајања из буџета за ИРА помоћ, ако оно, до 31. децембра треће године након године *n* у којој је извршено издвајање из буџета:
 - (i) није искоришћено у сврху предфинансирања; или
 - (ii) није искоришћено за периодична плаћања; или
 - (iii) није достављена изјава о трошковима у односу на њега.
2. Онај дио буџетских издвајања који је још отворен 31. децембра 2015. године биће аутоматски одузет ако Комисија није добила прихватљив захтјев за плаћање до 31. марта 2017.
3. Земље кориснице заједнички ће сносити одговорност за могуће одузимање дозначених средстава.

Одјељак V **Неправилности и поврати**

Члан 51. **Неправилности**

1. Свака земља корисница која је домаћин пројектног партнера биће одговорна за спречавање, откривање, доношење одлука о неправилностима и њихово исправљање.
2. Свака држава корисница која је домаћин пројектног партнера биће одговорна за пријаву неправилности Комисији путем Presage система праћења, као и за извјештавање о поступцима који су покренути у односу на све претходно пријављене неправилности и свим важним промјенама које произлазе из њих.

У року од два мјесеца након завршетка сваког тромјесечја, земље кориснице пријављују Комисији све неправилности које су биле предмет основног управног или судског налаза.

3. Неправилности пријављује земља корисница у којој су трошкови за провођење заједничког пројекта настали.
4. Свака земља корисница доставља копију својих тромјесечних извјештаја управљачком органу. Управљачки орган ће направити регистар тих извјештаја да би Комисија била обавијештена о неправилностима на програмском нивоу.

Члан 52. **Поврат и отплата**

1. Свака земља корисница која је домаћин пројектног партнера биће одговорна за поврат непрописно плаћених износа заједно са свим каматама наплативим од пројектних партнера и отплату непрописно плаћених средстава у случају неуспјешног поступка поврата између управљачког органа и Главног корисника.

Непрописно плаћени износи биће враћени у року од два мјесеца након обавјештења изданог од управљачког органа.

2. У року од мјесец дана од дана ступања на снагу овог Споразума, земља корисница мора обавијестити управљачки орган о органу надлежном за отплату непрописно плаћених средстава. Биће дате сљедеће информације: назив и адреса органа, име и презиме, позиција, и број телефона и факса лица.

Управљачки орган мора да буде обавијештен о свим промјенама наведених података у року од пет радних дана.

Додатак VIII садржи попис државних тијела/органа надлежних за управљање процедуром отплате у име земље кориснице.

3. У случају да Комисија донесе одлуку о финансијској исправци или отплатама, орган за овјеравање и управљачки орган заједно одлучују о финансијским обавезама земаља корисница након савјетовања са дотичним земљама корисницама, на основу ревизорског извјештаја или било којег другог дописа од Комисије. У складу са овом одлуком, земља корисница мора да плати износ одређен у захтјеву управљачког органа у року од мјесец дана.

ПОГЛАВЉЕ VII

Јавна набавка, одабир пројеката, поступци уговарања и провођење пројекта

Члан 53.

Правила о јавним набавкама

У складу са чланом 121.(1) Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, поступци јавне набавке у подручју које покрива IPA помоћ у оквиру MED програма слиједиће одредбе Поглавља 3. Дијела 2., Глава IV Уредбе (ЕЗ, Euratom) бр. 1605/2002 и Поглавља 3. Дијела 2., Глава III Уредбе (ЕЗ, Euratom) бр. 2342/2002, као и Одлуку Комисије Ц (2007) 2034 о правилима и поступцима који се примјењују на уговоре о услугама, робама и радовима који се финансирају из општег буџета Европских заједница у сврху сарадње са трећим земљама, уз искључење Одјелка II.8.2 Одлуке Комисије Ц(2007) 2034.

Члан 54.

Правила о учествовању и поријеклу, прихватљивост за бесповратну помоћ

Додјела уговора о набавци и бесповратним средствима према овом Споразуму мора се придржавати правила утврђених у Уредби (ЕЗ) бр. 1085/2006.

Међутим, одступања се могу одобрити у складу са Одлуком Ц(2011)3740.

Члан 55.

Одабир пројеката

1. Одабир пројеката биће у цијелости одговорност одбора за одабир.

2. Пријаве за заједничке транснационалне пројекте утврђују главног корисника који ће потписати уговор о субвенцији, у име ERDF партнера, са управљачким органом.

Сваки IPA партнер потписаће посебан уговор о субвенцији са управљачким органом.

Члан 56. **Главни корисник**

1. Главни корисник представља пројекат и дјелује као главни директни контакт између пројекта и заједничких управљачких структура MED програма.
2. Главни корисник ће радити на основу споразума о партнерству из члана 57. и биће одговоран за добро провођење пројекта и за финансијске аспекте ERDF помоћи додијелене пројекту.
3. Пројектне пријаве морају јасно разликовати активности - и њихове трошкове – које се одвијају на подручју ЕУ уз помоћ ERDF-а и оне које се одвијају на територији земаља корисница уз помоћ IPA.

Члан 57. **Уговор о партнерству**

Главни корисник ће утврдити аранжмане за своје односе са партнерима који учествују у пројекту у уговору који обухваћа, између осталог, одредбе које гарантују добро финансијско управљање средствима додијелим пројекту.

Члан 58. **Плаћање IPA доприноса IPA партнеру**

1. Плаћање IPA доприноса IPA партнеру имаће два облика:
 - а) на захтјев корисника, плаћање предфинансирања у износу од 10 % укупног IPA доприноса који се дугује IPA партнеру, након потписивања уговора о субвенцији и уз доказ да је пројекат започео;
 - б) периодична плаћања под увјетима одређеним овим Споразумом.
2. Плаћање IPA доприноса може да одобри само орган за овјеравање под условом да главни корисник пружи доказ о напретку активности за провођење операције, те да је заједнички технички секретаријат примио декларације о прихватању трошкова у односу на сваки захтјев за плаћање.
3. IPA партнер дужан је да поднесе захтјев за исплату у еврима, на основу декларација о прихватању трошкова у еврима.

У случају пројектних партнера из земаља корисница, они ће претворити у евре износе трошкова на попису рачуна насталих у националној валути прије подношења на потврђивање одговорном контролору у земљи корисници.

Трошкови ће се претворити у евре помоћу мјесечне књиговодствене течајне стопе Комисије која важи у последњих мјесец дана извјештајног периода. Ризик течајне стопе сноси пројектни партнер који је у питању.

4. Уплате ће узети у обзир плаћање предфинансирања које је већ исплаћено кориснику (25% износа предфинансирања ће се примијенити на прва четири захтјева за плаћање).
5. ИРА помоћ ће се исплатити у еврима на посебан банковни рачун корисника отворен за пројекат и назначен у уговору о субвенцији.

Члан 59. **Уговор о субвенцији**

1. У случају неправилности, одговорности ИРА партнера биће прописане у уговору о субвенцији који ће бити склопљен између управљачког органа и ИРА партнера.
2. Управљачки орган сноси правну одговорност за уговор о субвенцији на страни МЕД програма, те одлучује о програмском органу надлежном за потписивање уговора у његово име.

Одлуку о коришћењу доступне ИРА помоћи донијеће одбор за одабир. На основу одлуке одбора, програмски орган који одреди Управљачки орган ће, у име Управљачког органа, потписати Уговор о субвенцији са главним корисником о провођењу пројекта и са сваким ИРА партнером за његову додјелу субвенције. Приликом склапања уговора о субвенцији, програмски орган којег одреди Управљачки орган не може одступати од рјешења надзорног одбора.

3. ИРА помоћ одобриће се искључиво за пројекат који је описан у пријавном обрасцу одобреном од стране одбора за одабир, који је саставни дио уговора о субвенцији.
4. Уговор о субвенцији склапа се у еврима.
5. Управљачки орган ће бити одговоран за поврат непрописно плаћених износа на основу уговора о субвенцији.

У случају неправилности почињених од главног корисника или пројектног партнера и немогућности да се врате непрописно плаћени износи на основу уговора о субвенцији од стране управљачког органа, управљачки орган ће затражити од државе кориснице или државе чланице у којој се налази главни корисник или пројектни партнер који је у питању, да врати управљачком органу непрописно плаћене износе у року од два мјесеца након обавјештења изданог од управљачког органа.

6. Земље кориснице морају бити редовно информисане од Заједничког техничког секретаријата о потписивању уговора о субвенцији у року од пет радних дана након датума уговарања.

У случају повлачења из уговора о субвенцији, земље кориснице ће бити обавијештене у сваком случају прије повлачења.

Члан 60.

Пројекти техничке помоћи

1. Активности техничке помоћи у вези са управљањем програма проводиће програмски органи и контактне тачке у земљама корисницама.
2. Техничка помоћ која се финансира из средстава IPA-е слиједиће исте поступке, укључујући набавке, као и оне предвиђене за техничку помоћ која се финансира из ERDF-а.
3. Пројекти техничке помоћи које проводе програмска тијела морају бити у складу с правилима о прихватљивости на програмском нивоу.

Пројекти техничке помоћи које проводе контактне тачке у земљама корисницама, укључујући и набавке, подлијежу provedбеним правилима IPA-е прописаним у програмским документима и овом Споразуму.

Члан 61.

Обавезе извјештавања

1. Извјештаји о напретку и захтјеви за плаћање морају бити повезани током провођења пројекта.
Они се подносе редовно, у принципу сваких шест мјесеци, током провођења пројекта.
2. IPA партнер може захтијевати допринос IPA пружајући доказ напретка као што је описано у радном распореду пројекта.
3. Завршни извјештај о напретку подноси се са посљедњим захтјевом за плаћање у року од два мјесеца након завршетка пројекта.
4. Рокови извјештавања утврђују се у уговорима о субвенцији.

Детаљна правила о извјештавању биће дефинисана у Приручнику о провођењу програма.

Члан 62.

Детаљна правила провођења

Детаљна правила која уређују позиве на достављање приједлога пројеката, уговарање и провоење пројекта биће уређена у програмским документима одобреним од надзорног одбора.

ПОГЛАВЉЕ VII

Завршне одредбе

Члан 63.
Тумачење

1. Ако нема изричите супротне одредбе у овом Споразуму, појмови који се употребљавају у овом Споразуму носе исто значење као оно које им је приписано у Уредби (ЕЗ) број 1085/2006 и Уредби (ЕЗ) бр. 718/2007.
2. Ако нема изричите супротне одредбе у овом Споразуму, позивање на овај Споразум представља позивање на овај Споразум измијењен, допуњен или замијењен.
3. Свако позивање на уредбе Савјета или Комисије односи се на ону верзију тих уредби која је назначена у овом Споразуму. По потреби, измјене ових уредби биће пренесене у овај Споразум путем измјена и допуна.
4. Наслови у овом Споразуму немају правног значења и не утичу на његово тумачење.

Члан 64.
Дјеломична ништавост и ненамјерне празнине

1. Ако нека одредба овог Споразума јест или постане ништава или ако овај Споразум садржи ненамјерне празнине, то неће утицати на ваљаност осталих одредби овог Споразума. Стране ће замијенити било коју ништаву одредбу ваљаном одредбом која ће бити што је могуће ближа сврси и намјери ништавне одредбе.
2. Стране ће попунити све ненамјерне празнине одредбом која најбоље одговара сврси и намјери овог Споразума, у складу са Уредбом (ЕЗ) бр. 1085/2006 и Уредбом (ЕЗ) бр. 718/2007.

Члан 65.
Преглед и измјене и допуне

1. Провођење овог Споразума биће предмет повремених прегледа у вријеме о којем се Стране договоре.
2. Све измјене и допуне о којима се Стране договоре биће у писменој форми и чиниће дио овог Споразума. Такве измјене и допуне ступиће на снагу на датум који Стране одреде.

Члан 66.
Престанак

1. Не доводећи у питање став 2., овај Споразум престаће три године након затварања ПРА помоћи у оквиру MED Програма. Овај престанак неће искључивати могућност да Комисија начини финансијске исправке у складу са чланом 56. Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007.
2. Овај Споразум може окончати било која Страна давањем писменог обавјештења другим Странама. Такав престанак ступа на снагу шест календарских мјесеци од датума писменог обавјештења.

Члан 67.
Рјешавање разлика

1. Разлике настале услјед тумачења, управљања и провођења овог Споразума, на било којим и свим нивоима учешћа, рјешаваће се споразумно кроз консултације између Страна.
2. У случају да се не успије ријешити споразумно, свака Страна може поднијети питање на арбитражу у складу са Изборним правилима Сталног арбитражног суда о арбитражи између међународних организација и држава која су на снази на датум потписивања овог Споразума.
3. Језик који ће се користити у арбитражним поступцима биће енглески. Орган за именовање биће Генерални секретар Сталног арбитражног суда на писмени захтјев који поднесе било која Страна. Одлука Арбитра биће обавезујућа за све Стране и на њу нема жалбе.

Члан 68.
Обавјештења

1. Сва обавјештења у вези са овим Споразумом биће начињена у писменој форми и на енглеском језику. Свако обавјештење мора да буде потписано и достављено као оригинални документ или путем телефона.
2. Сва обавјештења у вези са овим Споразумом морају се слати на сљедеће адресе:

За Комисију:

European Commission
Directorate General for Regional Policy
B-1049 Brussels / Belgium
Fax + 32 2 296 32 90

За земљу корисницу

Босна и Херцеговина
Дирекција за европске интеграције
Адреса: Трг БиХ 1/XVIII, 71 000 Сарајево, Босна и Херцеговина
Факс: +387 33 703 198

За заједнички управљачки орган

Direction Générale Adjointe des Relations Internationales et des Affaires Européennes
Autorité Unique de Gestion MED
Région Provence-Alpes-Côte d'Azur
27, Place Jules Guesde – 13481 MARSEILLE Cedex 20
Fax : +33 4 91 57 55 05

Члан 69.

Број оригинала

Овај Споразум сачињен је у три примјерка на енглеском језику.

***Члан 70.
Додаци***

Додаци чине саставни дио овог Споразума.

***Члан 71.
Ступање на снагу***

Овај Споразум ступиће на снагу на датум потписивања. Уколико га Стране потпишу на различите датуме, овај Споразум ступиће на снагу на датум кад га потпише последња од трију Страна.

Потписала, за и у име Босне и Херцеговине, у Сарајеву, дана

Невенка Савић, директорица (Дирекција за европске интеграције)

Потписао, за и у име Комисије, у Бриселу, дана

Walter Deffaa, генерални директор

Потписао, за и у име Заједничког управљачког органа, у Марсеју, дана
Michel Vauzelle, предсједник Регије Прованса-Алпе-Азурна Обала

Европска територијална сарадња
Програм Мед
Европски фонд за регионални развој

**ОПЕРАТИВНИ ПРОГРАМ МЕДИТЕРАН
2007-2013**

(ЦЦИ 2007 ЦБ 163 ПО 045)

*Верзија усвојена од стране
Европске комисије*

*Одлука Ц (2011) 1706
16.3.2011.*

Програм суфинансира Европски
фонд за регионални развој

САЖЕТАК

Увод	5
I. СТРАТЕШКИ ОКВИР И МЕЂУДРЖАВНИ ПРИОРИТЕТИ	6
I.1. Циљеви и контекст	6
а) Нови смјерови кретања за период 2007-2013.	6
б) Европска кретања у вези са међудржавном сарадњом	7
ц) Прихватљива подручја	7
I.2. Стање подручја Медитерана и развојне перспективе	10
а) Контекст подручја Програма Медитеран	10
б) Иновације у подручју Програма Медитеран	13
ц) Околиш у подручју Програма Медитеран	15
д) Приступачност у подручју Програма Медитеран	19
е) Полицентрични и интегрисани развој у подручју Програма Медитеран	23
SWOT анализа подручја Програма Медитеран	26
I.3. Стратегија Програма Медитеран	29
а) Општи циљеви Програма Медитеран	29
б) Дефиниција оса и циљева	29
ц) Приказ система показатеља	34
д) Категорије пројеката за провођење оперативног програма	39
е) Утврђивање Стратешких пројеката	39
ф) Принципи ојачања управљања и стварања висококвалитетних пројеката	40
г) Примјери из пријашњих програмских периода (Medoss и Archimed)	42
I.4. Усклађивање Програма Медитеран са европским и националним усмјерењима	45
а) Усклађеност са Стратешким смјерницама Заједнице	45
б) Доследност националним стратегијама	45
ц) Координација са другим европским програмима	47
I.5. Ех ante евалуација – Закључци и препоруке	55
а) Препоруке евалуације већ усвојене у ОП-у	55
б) Евалуација дијагнозе и SWOT анализе	55
ц) Процјена релевантности и кохерентности стратегије	55
д) Процјена очекиваних резултата и утицаја Програма Медитеран (квантификација циљева - показатеља)	56
е) Процјена механизма провођења и посматрања	56
ф) Укључивање напомена произашлих из ех ante евалуације у оперативни програм	57
I.6. Презентација Стратешке процјене утицаја на околиш	57
а) Укључивање напомена из извјештаја о околишу у оперативни програм	58
б) Укључивање напомена произашлих из јавног савјетовања у оперативни програм	58
ц) Мјере у вези са праћењем утицаја на околиш програма Медитеран	58
II. ОПИС ПРИОРИТЕТА	60
ПРИОРИТЕТНА ОСА 1: Јачање иновационог капацитета	60

ЦИЛЬ 1.1.: Ширење иновативних технологија те знања и искуства	60
ЦИЛЬ 1.2.: Јачање стратешке сарадње између актера економског развоја и органа јавне власти	61
ПРИОРИТЕТНА ОСА 2: Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	62
ЦИЛЬ 2.1.: Заштита и унапређење природних богатстава и баштине	62
ЦИЛЬ 2.2.: Промоција енергија из обновљивих извора и побољшање енергетске ефикасности.....	64
ЦИЛЬ 2.3.: Спречавање поморских ризика и јачање поморске безбједности	64
ЦИЛЬ 2.4. Спречавање и сузбијање природних ризика	65
ПРИОРИТЕТНА ОСА 3: Побољшање покретљивости и територијалне приступачности	67
ЦИЛЬ 3.1: Повећање поморске приступачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност	67
ЦИЛЬ 3.2: Подршка коришћењу информационе технологије у циљу боље приступачности и територијалне сарадње	68
ПРИОРИТЕТНА ОСА 4: Унапређење полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана.....	70
ЦИЛЬ 4.1: Координација развојних политика и усавршавање територијалног управљања	70
ЦИЛЬ 4.2: Јачање идентитета и унапређење културних богатстава у циљу боље интеграције подручја Медитерана	71
ПРИОРИТЕТНА ОСА 5: Техничка помоћ	72
III. ПЛАН ФИНАНСИРАЊА И ОМЈЕРИ СУФИНАНСИРАЊА	73
III.1. Буџет	74
III.2. Финансијске таблице	74
IV. ПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА/ПОСТУПЦИ УПРАВЉАЊА	79
IV.1. Одређивање надлежних органа и осталих органа укључених у поступак провођења ОП-а	79
а) Управљачки орган.....	79
б) Орган за овјеравање.....	81
ц) Орган за ревизију.....	82
д) Надзорни одбор	83
е) Национални органи надлежни за Програм у државама учесницама	84
IV.2. Мобилизација, кретање и контрола финансијских токова ЕРДФ-а	86
а) Програмски рачун и плаћање корисницима	86
б) Систем контроле	87
ц) Неправилности и финансијске исправке	87
IV.3. Опис система праћења и процјене	91
а) Системи праћења	91
б) Системи процјене	91
ц) Размјена рачуналних података	92
IV.4. Програмирање пројеката и процеси техничког провођења	93
а) Двије врсте позива за пројекте Програма Медитеран	93
б) Поступак одабира пројеката	93

IV.5. Информисање и публицитет	96
ДОДАТАК	97

Акроними

АА	Audit Authority – Орган за ревизију
ЦА	Certifying Authority – Орган за овјеравање
ЦАРДС	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation - Помоћ Европске заједнице у обнови, развоју и стабилизацији
ЦИП	Competitiveness and Research Framework Programme - Оквирни програм за конкурентност и иновације
ЦСГ	Community Strategic Guidelines - Стратешке смјернице Заједнице
ЕАФРД	European Agricultural Fund for Rural Development - Европски пољопривредни фонд за рурални развој
ЕФФ	European Fisheries Fund - Европски фонд за рибарство
ЕНПИ	European Neighbourhood and Partnership Instrument - Инструмент за европско комшијство и партнерство
ЕРА	European Research Area - Европски истраживачки простор
ЕРДФ	European Regional Development Fund - Европски фонд за регионални развој
ЕСДП	European Spatial Development Perspective - Европска перспектива просторног развоја
ЕСФ	European Social Fund - Европски социјални фонд
ЕСПОН	European Spatial Planning Observation Network - Европска мрежа за праћење просторног планирања
ФП7	Seventh Research Framework Programme - Седми оквирни истраживачки програм
ИЦТ	Information and communication technologies - Информационе и комуникационе технологије
ИПА	Instrument for Pre-Accession Assistance - Инструмент претприступне помоћи
ИСПА	Instrument for Structural Policies for Pre-Accession - Инструмент за структурне стратегије у претприступном периоду
ЈТС	Joint Technical Secretariat - Заједнички технички секретаријат
МА	Managing Authority - Управљачки орган
НСРФ	National Strategic Reference Framework - Национални стратешки референтни оквир
ПХАРЕ	European Assistance Programme for Central and Eastern European Countries - Европски програм помоћи за државе средње и источне Европе
САПАРД	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - Посебан приступни програм Европске уније за пољопривреду и рурални развој
СЕА	Strategic Environmental Assessment - Стратешка процјена утицаја на околиш
СМЕ	Small and Middle-size Enterprises - Мала и средња предузећа
ССС	Short Sea Shipping - Међуобална саобраћајна повезаност
SWOT	Strength, Weakness, Opportunity, Threats - Предности, слабости, могућности и пријетње

Увод

Програмски период 2007.-2013. год. је обиљежен значајним промјенама у европској структуралној политици.

Лисабонска агенда јасно наводи да би Европа требало да постане јак конкурентски простор, заснован на економији знања. Његов економски потенцијал и привлачност требало би ојачати с обзиром на то да европске државе нису довољно иновативне да се суоче са међународном конкуренцијом.

Државе у Медитеранском подручју треба да се изборе за своје мјесто испред других европских регија, те да искористе изузетне могућности које Средоземно море нуди за међународно повезивање европских тржишта и за боље коришћење медитеранских просторних потенцијала.

Овај циљ подразумијева поновно преиспитивање услова сарадње и интервенције којима се давала предност током периода 2000.-2006. год.

Сада се ради о давању приоритета пројектима са великом стратешком вриједношћу у складу са Лисабонском агендом и Циљевима из Гетенбурга, што ће имати директан и значајан утицај на конкурентност локалних, регионалних, државних и међудржавних економских система медитеранског простора.

Више него икада, међудржавна димензија пројеката постаје кључан предуслов за успјех. Изнад успостављања међународних партнерстава треба да буду остварени циљеви који се разликују због своје јасне међудржавне димензије од циљева Конвергенције и Регионалне конкурентности и запошљавања.

Осим специфичних питања изложених у овом документу (иновација, окопиш, приступачност, одрживи развој града), Оперативни програм Медитеран посебно се бави условима провођења програма (квалитет партнерстава, интегрисана и стратешка природа пројеката).

Овај приступ би требало да гарантује оптимално коришћење финансијских средстава унутар ограниченог буџетског оквира, истовремено омогућавајући поштовање кључних услова у вези са одрживим развојем медитеранског простора (поштовање и заштита околиша, територијална повезаност, полицентризам).

Са циљем остваривања Оперативног програма Медитеран, државе чланице су са Комисијом Европске уније почетком 2006. године основале Радну групу која се састала седам пута између маја 2006. и априла 2007. године.

Њен рад се испрва заснивао на двије посебне радне групе одговорне за предлагање стратешких усмјерења и поступака провођења за Програм Медитеран.

Током 2006. године, окупљена је група независних стручњака са циљем израде поступка, преузимајући одговорност за разраду социоекономске дијагнозе, SWOT анализу, систем показатеља, ex ante евалуацију и стратешку процјену утицаја на околиш.

До марта 2007. године састављене су 4 привремене верзије Оперативног програма Медитеран на енглеском и на француском језику. Те верзије су користили чланови Радне групе у својим савјетовањима те су пружиле прилику бројним државним и регионалним актерима да проуче оперативни програм и дају свој допринос.

I - СТРАТЕШКИ ОКВИР И МЕЂУДРЖАВНИ ПРИОРИТЕТИ

Специфичност медитеранског подручја је у томе што укључује европске регије које су, иако преко медитеранске обале отворене према остатку свијета, "периферне" у оквиру Европске уније.

Јужна Европа налази се у неповољном положају у поређењу са динамиком сјеверних метрополитанских подручја (Лондон, Париз и Франкфурт). Медитеранске земље посебно обиљежава географска расцијепљеност због посебно дуге обале која не олакшава размјене.

Чак и уз коришћење своје изузетне историјске баштине, медитерански простор требало би да поsegне за новим средствима у стварању динамичније економије, креирању радних мјеста те очувању своје атрактивности за све профиле становништва.

Програм Медитеран требало би да на такав начин омогући напредак, надограђујући се на главне смјернице новог програмског периода (посебно на Лисабонску агенду и Циљеве из Гетенбурга) и на искуства прикупљена из претходних програма (нарочито MEDOCC и Archimed).

Подстиче се развој висококвалитетног програма, путем ефикасног провођења пројеката који унапређују њихово управљање и примјењују нове показатеље праћења, провођења и резултата.

I.1. Циљеви и контекст

а) Нови смјерови кретања за период 2007.-2013.

Након савјета из Лисабона (2000) и Гетенбурга (2001), Европска унија је поставила политичке циљеве који стреме ка јачању динамике европске конкурентности те истовремено остварују друштвену повезаност и циљеве одрживог развоја.

Међутим, Европски савјет је у Бриселу (22. и 23. марта 2005. год.) изјавио да Лисабонски циљеви нису у цијелости испуњени. Стога је усвојена стратегија која је префокусирала приоритете на конкурентност, иновацију, развој и запошљавање, истовремено наводећи да три циља Лисабонске стратегије – економски, друштвени и еколошки - треба остваривати на уравнотежен начин.

Нови европски приоритети повезивања дефинисани су у "Стратешким смјерницама Заједнице за кохезију" (ЦСГ)¹, и утврђени узимајући у обзир Смјернице шире економске политике и Европску стратегију запошљавања (ЕЕС).

Циљ је ојачати економску и друштвену повезаност да би се створили повољни услови за складан, уравнотежен и одржив развој Европске заједнице. Дјеловање Заједнице усмјерено је на рјешавање проблема у вези са економском, друштвеном и просторном различитошћу, на убрзање економског реструктурисања и на старење становништва.

У јулу 2006. године, Комисија је одобрила коначне прописе у вези са реформом Европске кохезионе политике за период од 1. јануара 2007. до 31. децембра 2013.² године.

Додијељено је 308 милијарди евра за активности које су у складу са три нова циља: Конвергенција; Регионална конкурентност и запошљавање; Европска територијална сарадња.

¹ Саопштење Комисије, Кохезиона политика као подршка развоју и запошљавању: Стратешке смјернице Заједнице 2007-2013 ЦОМ(2005)0299

² Уредба (ЕЗ) бр. 1080/2006 Европског парламента и Савјета из јула 2006. год. о Европском фонду за регионални развој; Уредба (ЕЗ) бр. 1081/2006 Европског парламента и Савјета из јула 2006. год. о Европском социјалном Фонду; Уредба (ЕЗ) бр. 1082/2006 Европског парламента и Савјета од 5. јула 2006. год. о Европској групацији за територијалну сарадњу (ЕГТЦ); Уредба (ЕЗ) бр. 1083/2006 из јула 2006. која доноси опште одредбе о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду и Кохезионом фонду; Уредба (ЕЗ) бр. 1084/2006 од 11. јула 2006. год. којом се успоставља Кохезиони фонд.

У том оквиру, циљ европске територијалне сарадње је ојачати економску и друштвену повезаност кроз сарадњу на прекограничном, међудржавном и међурегионалном нивоу, надограђујући се на претходну ИНТЕРРЕГ иницијативу. Финансијска средства додељује ЕРДФ³.

б) Европска кретања у вези са међудржавном сарадњом

У смислу међудржавне сарадње, уредбе ЕРДФ-а наглашавају четири приоритета:

- **Иновација:** стварање и развој научних и технолошких мрежа, јачање регионалних капацитета истраживања и развоја те иновација, гдје се на тај начин пружа директан допринос уравнотеженом економском развоју међудржавних подручја.
- **Околиш:** управљање водама, енергетска ефикасност, превенција ризика и активности заштите околиша са јасном међудржавном димензијом.
- **Пристапачност:** активности за побољшање пристапачности и квалитета услуга превоза и телекомуникација гдје за то постоји јасна међудржавна димензија.
- **Одрживи развој града:** јачање полицентричног развоја на међудржавном, државном и регионалном нивоу, са јасним међудржавним ефектом.

ц) Прихватљива подручја

Између 2007. и 2013. године, међудржавна сарадња у Програму Медитеран првенствено ће се базирати на претходним подручјима сарадње, уједињујући програмска подручја Medocс и Archimed.

Према одлуци Комисије од 31. октобра 2006. год. којом је састављен попис прихватљивих подручја и подручја међудржавне европске територијалне сарадње, Програм Медитеран обухваћа следећа подручја НУТС II⁴:

- **Кипар:** читава држава
- **Француска:** 4 регије – Корзика, Languedoc-Roussillon, Прованса-Алпе-Азурна обала, Рона-Алпе
- **Грчка:** читава држава
- **Италија:** 18 регија: Abruzzo, Apulia, Basilicata, Calabria, Campania, Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Laciј, Liguria, Lombardija, Marche, Molise, Умбрија, Пијемонт, Сардинија, Сицилија, Тоскана, Венето.
- **Малта:** читава држава
- **Португал:** 2 регије – Алгарве, Алентејо
- **Словенија:** читава држава
- **Шпанија:** 6 аутономних регија и два аутономна града – Андалузија, Арагон, Каталонија, Балеарска острва, Murcia, Valencia, Ceuta и Melilla
- **Уједињено Краљевство:** 1 регија економског програма – Гибралтар

Ван ових регија, учествовање неприхватљивих подручја Медитерана је могуће, али ограничено. Поврх тога, Програм Медитеран позива **медитеранске државе кандидаткиње и потенцијалне**

³ ЕРДФ: Европски фонд за регионални развој

⁴ Одлука Комисије од 31. октобра 2006. год. којом је састављен попис регија и подручја прихватљивих за финансирање из Европског фонда за регионални развој у оквиру прекограничне и међудржавне европске територијалне сарадње за период од 2007. до 2013. године (2006/769/ЕЗ)

кандидаткиње, али заинтересоване државе ће морати учествовати са властитим средствима из инструмента претприступне помоћи (ИПА).

Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Албанија дале су позитиван одговор. Друге државе у оквиру програма ИПА имају могућност каснијег прикључивања програму. Модалитети њиховог учествовања уређени су чланом 86.(4) Правила о провођењу ИПА (уредба бр. 718/2007) и Финансијским споразумима између релевантних земаља, Комисије и Управљачког органа.

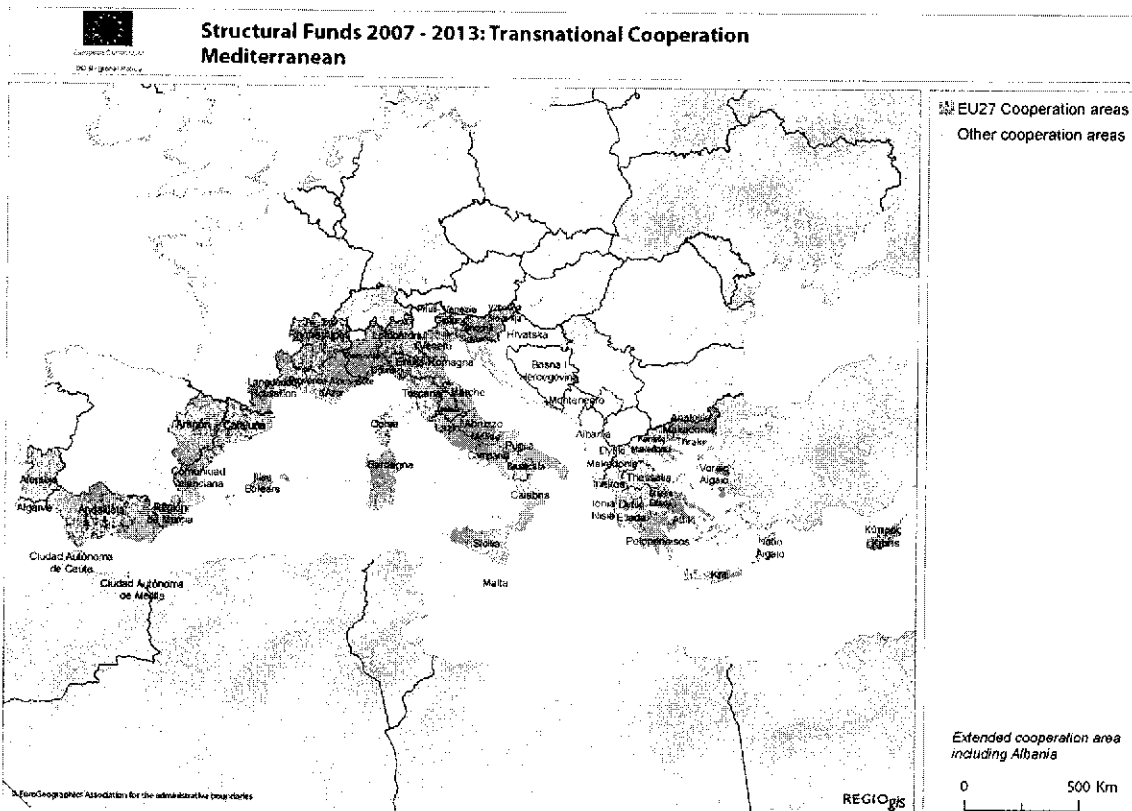
Осим тога, према члану 21.(2) Уредбе ЕРДФ-а, у контексту међудржавне сарадње и у оправданим случајевима, ЕРДФ може да финансира настале издатке партнера смјештених ван подручја која учествују у активностима и то до 20% укупног буџета ЕРДФ-а који захтијевају сви ЕУ партнери пројекта. Та средства морају да буду намјенска и морају да иду у корист регија укључених у Програм Медитеран.

Исто тако, према члану 21.(3), ЕРДФ може да финансира издатке настале у провођењу активности или дијелова активности на подручју држава ван Европске заједнице и то до 10% укупног буџета ЕРДФ-а који захтијевају сви ЕУ партнери пројекта. Средства додијељена на основу ове могућности флексибилности од 10% морају да буду намјенска и морају да иду у корист регија укључених у Програм Медитеран.

Стопе од 20% или 10% примјењиве су на нивоу пројекта у циљу избегавања коришћења те могућности тек за мали број пројеката.

Надзорни одбор ће одлучивати да ли ће (или не) искористити ту могућност те ће навести, ако је потребно, своје услове провођења. Ипак, средства додијељена на основу споменуте могућности морају се користити под одговорношћу партнера који се налази у медитеранској држави Европске уније ради обезбјеђивања ваљаних поступака ревизије и контроле.

Структурални фондови 2007-2013.: Међудржавна сарадња Медитеран

Подручја сарадње ЕУ27
Друга подручја сарадње

Проширено подручје сарадње укључујући Албанију

1.2. Стање подручја Медитерана и развојне перспективе

Циљ друштвено-економске дијагнозе и SWOT анализе подручја Медитерана је пружити читаоцу "кратак преглед" стања програмског подручја. У том смислу, посебно се циља на предочавање различитости унутар прихватљивих подручја те разлика између Програма Медитеран и његових околних подручја.

Дијагноза и SWOT анализа истичу главне карактеристике подручја да би се унутар Програма Медитеран одредила најважнија питања на којима би се активности одрживог развоја могле да заснивају у наредним годинама.

Као такве, односе се на стратешка усмјерења Европске уније представљена у Стратешким смјерницама Заједнице и прописима ЕУ-а разрађеним око четири главне теме, које представљају основе стратегије Програма Медитеран: социоекономски развој и иновације; околиш и баштина; територијална приступачност; територијални развој, полицентризам и култура.

а) Контекст подручја Програма Медитеран

Обиљежја крајолика

Подручје Програма Медитеран карактерише **врло разнолик и врло осјетљив крајолик** који се састоји од врло дуге обале, планинских регија (Алпе, Пиринеји, Пиндос итд.), бројних ријека и језера, веома широких и плодних равница, шума те мноштва острва, од којих су два нове државе чланице (Малта и Кипар).

Из тих разлога је подручје суочено са **тешкоћама у комуникацији и приступу** између држава, регија (везе између истока и запада, острва) и са околним подручјима (нарочито са Сјеверном Европом).

Надаље, **географска расцјепканост** подручја Медитерана такође не олакшава успостављање транснационалних **усклађених развојних стратегија** између држава чланица, регија или главних метрополитанских подручја. Административне границе често карактеришу важне **физичке границе**, које стварају потребу за снажним системима сарадње ради усклађивања политика у стратешким подручјима попут околиша, природних ризика, поморске безбједности или економског развоја.

Са друге стране, медитеранске земље, а нарочито Средоземно море, одржавају – од давнине - **важне улоге аутопутева** који омогућавају трговину и културну размјену између људи из регија, залеђа регија и осталих континената (Африке, Средњег Истока и Азије).

Историја Медитерана је важна за разумијевање поријекла и развоја западне цивилизације. Велики дио **историје и културне баштине** овог подручја још увијек треба открити у градовима медитеранског подручја. Неки од њих су прилично **снажни економски центри** раста (нпр. Барселона, Валенсија, Марсеј, Лион, Милано, Торино, Рим, Атина). Историја, култура и повољна клима чине ово подручје **изразито атрактивним**, што подстиче **туристичку дјелатност**, али такође представља извор притиска на културну и природну баштину.

С обзиром на околиш, подручје Медитерана обилује биолошком разноликошћу. Ово подручје класификовано је као **врћа тачка биолошке разноврсности** због своје богате биолошке разноврсности и њеног угроженог статуса. Ова врћа тачка укључује море, велике мочваре и ријеке, планинске регије, шуме и поља. Оно је дом бројних биљних заједница које се разликују зависно од кише, географске ширине и тла.

У неким регијама подручја Медитерана, претјерана експлоатација у комбинацији са лошом експлоатацијом природних богатстава довела је до тешког **пропадања природног околиша**.

Из ових разлога, заштита територијалне баштине – природе и крајолика – представља велики проблем за будућност.

На подручју **пољопривреде**, медитеранске регије историчари карактеришу као "зоне маслине", која се може сматрати биљком која раздваја (природни) идентитет подручја од његовог сјеверног залеђа. Међутим, производи се и неколико других биљних култура, углавном житарице и воће, а развијено је и сточарство. Заједно са шумарством, оне погодују локалној и националној економији регије (извоз углавном прехранбених производа). Истовремено, **рибарство** још увијек представља важну дјелатност неких регија и њиме је потребно управљати у вези са заштитом природног околиша и спречавања поморских загађења.

У вријеме глобалних **климатских промјена**, медитеранска подручја су врло осјетљива на **природне опасности** попут суше, шумских пожара и поплава. **Недостатак водних ресурса** снажно је присутан на острвима и у регијама с обзиром на урбани притисак и интензивне пољопривредне активности.

Демографија⁵

У државама око Средоземног мора живи 430 милиона становника⁶ (подаци из 2003., Еуростат), од којих приближно 183 милиона живи у државама чланицама ЕУ-а. Око 66,9% становништва сјеверне обале Средоземног мора живи у градским подручјима⁷.

Године 2006., отприлике 110 милиона особа живјело је у прихватљивим медитеранским регијама, што износи 22% укупног становништва 27 европских држава (ЕУ27). Регије су обухваћале укупну површину од приближно 800.000 km², што је готово 20% укупног подручја ЕУ-а (18,86%) – видјети Додатак 1.

Раширеност становништва медитеранског подручја **знатно се разликује**. Док просјечна густоћа насељености цијелога програмског подручја износи 137 становника по km² (за ЕУ27 она износи 116), ови подаци за Малту су 1.280 становника/ km², за двије португалске регије 32 становника/ km², а за гибралтарске регије само 4 становника/ km².⁸

Медитерански простори су **популарна мјеста живљења**. Источна обала Шпаније, двије медитеранске регије Португала, јужна обала Француске и обална подручја сјеверне Италије те Кипар и Малта, доживјели су **пораст популације** од просјечно 12 особа на 1000 становника између 2000. и 2005. године. У обалним подручјима Грчке и јужне Италије демографски је раст нижи – у неким регијама држава забиљежено је чак опадање броја становништва⁹.

Што се тиче многих европских подручја, пораст популације није резултат природног прираштаја, него углавном **миграције** из иностранства (ван и унутар ЕУ-а). Природне демографске промјене чак су негативне у Словенији и Грчкој, док је ситуација у другим медитеранским земљама уједначенија.

Осим тога, популација сјеверне обале Средоземног мора стари, те је 2005. године 22,1% становништва било старије од 65 година.

Док је добна зависност младог становништва очито испод просјека ЕУ-а у Шпанији, Италији, Словенији и Грчкој, тенденција је такође присутна у регијама Француске, Малте, Кипра и Португала. Насупрот томе, стопа зависности старијег становништва у овим државама (Грчка, Шпанија, Италија, Словенија, француске медитеранске регије и португалске регије) далеко је

⁵ Извор: www.statistics.gr, www.ypes.gr, www.insee.fr, www.citypopulation.de, www.mof.gov.cy/cystat, www.nso.gov.mt, www.stat.si, www.forum.europa.eu.int/irc/dsis/regportraits/info/data/en

⁶ Државе западног Балкана које нису чланице нису укључене у ове податке. Од укупне популације 64,1% живјело је у урбаним подручјима (2000).

⁷ Извор: *Plan Bleu: Demography in the Mediterranean Region*. (Плави план: Демографија медитеранског подручја. Стање и предвиђања). Isabelle Attane и Youssef Courbage, енглеска верзија из 2004.

⁸ За више детаља видјети Додатак 1. Припадајући подаци за Словенију: 99 становника по km²; за Кипар: 130; за Грчку: 83; за француске регије 121; за Шпанију: 115 становника; за Италију 184.

⁹ Према прогнозама градске популације у медитеранским обалним градовима, на сјеверној обали очекује се пораст градске популације од 6 милиона између 2000. и 2025. године, са 129 милиона на 135 милиона становника. Подаци за јужну обалу прилично су другачији: предвиђа се повећање популације у градским центрима са 145 милиона 2000. године на 243 милиона 2025. године. (+68%).

изнад просјека ЕУ-а, док једино Кипар и Малта имају стопу зависности старијег становништва мало испод просјека ЕУ-а¹⁰.

Економски резултати и структура економије

Године 2003., БДП по становнику (паритет куповне моћи) у **32 регије од 48 у медитеранском подручју** био је испод просјека ЕУ-а, а 13 регија имале су БДП по становнику једнак овоме просјеку или 75% испод њега. У овом подручју **стање је сасвим супротно** стању готово 10 регија чији је БДП приближан просјеку ЕУ-а или прекорачује 120% просјека ЕУ-а (регије сјеверне Италије, Каталонија и Балеарска острва у Шпанији, Континентална Грчка (Стереа Елада) у Грчкој, регија Рона-Алпе у Француској)¹¹.

Упоредо с тим, **стопе раста** медитеранских земаља премашиле су просјечне стопе раста ЕУ-а у периоду између 2000. и 2005. године. Међутим, **постоје прилично велике разлике** између медитеранских земаља у структури раста БДП-а.

Између 2000. и 2005. године, Италија, Малта и Португал имале су одређену нестабилност у стопима раста, док је Грчку, Кипар и Словенију карактерисао динамичнији развој. Године 2005., БДП ове три државе био је виши од 3%. Насупрот томе, Италија и Португал биле су близу или испод 0% годишње стопе раста¹².

Уопште, упркос структуралним тешкоћама и ниском нивоу БДП-а по становнику у многим регијама, релативно динамична стопа раста упућује на **процес приближавања** између сјеверних и јужних европских држава током првих 5 година трећег миленијума. Међутим, на регионалном или инфра-регионалном нивоу **економске различитости још увијек су врло изражене** те чак имају тенденцију раста у најсиромашнијим подручјима.

У погледу сектора, национална бруто додана вриједност у подручју Медитерана у 2005. години произлазила је углавном из **сектора трговине и саобраћаја, пословних дјелатности, те финансијских услуга** и других услуга. У свим медитеранским земљама ови сектори производе између 67 и 77% БДП-а. Међутим, услужни сектор много се више ослања на **традиционалне гране дјелатности**. Но, **економија базирана на знању и нове економске активности** (дизајн, медији, комуникације, маркетинг, мода...) представљају **снажан потенцијал** у најразвијенијим регијама и потребно их је ојачати с обзиром да се суочавају са међународном конкуренцијом.

Упоредо са тим, традиционални сектор **туризма**, иако врло динамичан, ипак је потребно ојачати у секторима који промовишу принципе одрживог развоја: нарочито у заштити околиша и управљању околишем, те **пољопривреди и рибарству**, који још увијек представљају важне дјелатности у подручју Медитерана у односу на друге европске регије. Док пољопривредни сектор у 25 европских држава (ЕУ25) остварује просјек од 1,9% бруто додане вриједности, у подручју Медитерана ови се подаци крећу од 2,2% у Француској до 5,2% у Грчкој (2005)¹³.

То упућује на још увијек важан положај **традиционалних економских сектора** који се заснивају на активностима **високог постотка расцјепканих малих и средњих предузећа** са често ниском доданом вриједношћу. Ови сектори и предузећа захтијевају модернизацију, партнерство и гранање да би могли боље конкурисати на националним и међународним тржиштима.

Запосленост

Године 2004., **стопа незапослености** у ЕУ25 износила је 9,1%. Грчка, Шпанија, Француска и Словенија имале су националне просјеке незапослености изнад ове стопе (Грчка: 10,5%, Шпанија: 10,6%, Француска: 9,6%, и Словенија: 18,2%). Насупрот томе, стопе незапослености Кипра, Италије, Малте и Португала биле су испод просјека ЕУ25 (Кипар: 4,6%, Малта 7,4%, Португал 6,7%, и Италија 8%).

¹⁰ Видјети Додатак 2.

¹¹ Извор: Еуростат 2006. Видјети Додатке 3 и 4.

¹² Видјети Додатке 5 и 6.

¹³ Извор: Еуростат – Статистички подаци о пољопривреди. Подаци 1995-2005.

У најјужнијој регији Португала (Алгарве), у већини шпанских регија, у југозападним талијанским регијама, у неким од централних грчких регија, у Словенији и на Малти, стопе незапослености смањиле су се на 1%. Међутим, ситуација је тешка у већини грчких регија, сјеверним и источним талијанским регијама те на Кипру гдје се стопа незапослености повећала с 0,2% на преко 2% између 2003. и 2004. године.

С обзиром на **продуктивност радне снаге** медитеранских земаља, слика је разнолика. Продуктивност је прилично велика у јужној Француској и сјеверној и централној Италији, Централној Грчкој и Атицији, Грчка, а ниска је до врло ниска у осталим регијама¹⁴.

У периоду од 1998. до 2003. године продуктивност у Грчкој и на Кипру порасла је 10-20%. У осталим регијама, уз само неколико изузетака у Шпанији и Француској, стопа раста регионалне продуктивности била је испод 5% или негативна, као у Малти и неким регијама сјеверне Италије.

С обзиром на стопу запослености у 2004. години, једино стопа Кипра, Португала и Словеније била је већа од просјека ЕУ-а од 63,8% (Кипар 68,9%, Португал 67,8% и Словенија 65,3%). Индикативно, национална стопа запослености у Шпанији износи 61,1% у Француској 63,1%, у Италији 57,6%, и у Грчкој 59,4%.

б) Иновације у подручју Програма Медитеран

Образовање

Током периода 2000-2003. године, четири медитеранске државе утрошиле су **више од просјека ЕУ-а на образовање** (Француска, Кипар, Португал и Словенија). Грчка, Шпанија, Италија и Малта потрошиле су мање, када се мјери као % БДП-а. Међутим, у свим државама је потрошња била повећана током 2000-2003¹⁵.

Чак и број дипломаната наука и технологије у медитеранским државама уопште је испод просјека ЕУ25, а предузетништво и економске гране могу да се ослоне на **квалификовану радну снагу и високообразоване младе људе**.

Чињеница да се број дипломаната наука и технологије повећао у свим медитеранским државама је знак **растућег признања важности људског капитала** као покретача раста. Ово је такође несумњива основа за увођење иновативних послова у медитеранске регије.

Иако су подаци држава попут Грчке, Кипра и Словеније испод просјека ЕУ-а (крећу се од 4,2 до 9,3 дипломираних на 1000 лица у доби 20-29 година), ови подаци морају се посматрати у контексту јер многи млади људи (нарочито из Кипра и Грчке) не дипломирају у својој матичној земљи него у иностранству¹⁶.

Истраживање и развој

Наука, технологија и иновације чине један од основа политике ЕУ-а. Године 2000. и 2006., владе ЕУ-а договориле су се о повећавању издатака за истраживање и развој на 3% БДП-а од 2010.г. Када је Лисабонска стратегија била прегледавана 2005.г., овој је политици посвећено више пажње. Просјечни бруто издаци за истраживање и развој ЕУ-а (ГЕРД) 2004. год. износили су 1,86% укупног БДП-а¹⁷.

¹⁴ У овим регијама, продуктивност мјерена као БДП/запосленост у еврима кретала се од 50.000 до изнад 60.000. Продуктивност осталих медитеранских регија била је између 20.000 и 50.000 евра.

¹⁵ Издаци за образовање као % БДП-а у петнаест држава ЕУ-а 2003.г. износили су 5,21%. Издаци медитеранских држава за образовање те године су износили између 3,94% (Грчка) и 7,36% (Кипар). Видјети Додатак 7.

¹⁶ Примјер из Грчке: Отприлике 75% свих младих људи у доби 20-24 године образују се на највишем степену (универзитетима), што је прилично високо у поређењу са другим европским државама.

¹⁷ Извор: Еуростат 2007.

Међу медитеранским државама, једино Француска досеже ниво издатака изнад просјека ЕУ-а. Издаци свих других медитеранских држава налазе се **поприлично испод просјека**. Но, охрабрујући је тренд да се **издаци за истраживање и развој ипак повећавају** на простору држава Медитерана, са изузетком Француске и Грчке. Општа слика ипак остаје да **подручја Медитерана заостају у активностима истраживања и развоја** у поређењу са другим регијама ЕУ-а.

Већину активности финансира јавни сектор, а у **много мањем степену приватни сектор**. Када универзитети и јавни истраживачки центри довољно учествују у активностима истраживања и развоја технологије, са друге стране, тренд у издацима за истраживање и развој које финансирају дјелатности разликује се између држава.

Између 2000. и 2004. године издаци за истраживање и развој које су финансирале дјелатности смањени су за приближно 1% у Француској и Шпанији. У Грчкој, смањење је износило око 4,8% (период 2001-2003). Са друге стране, исте врсте издатака порасле су на Кипру између 2000. и 2004. године за 1,4%, а у Словенији током истог периода за 5,2%. У Португалу издаци су се повећали за 4,7% између 2000. и 2003. године.

Такође, удιο особља за истраживање и развој као постотак запослених лица у већини је регија знатно нижи од просјека ЕУ-а, који је 2003. год. био 1,44%. У државама Медитерана, једино регија Рона-Алпе у Француској премашује овај просјек са више од 2%.

Упркос чињеници што активности истраживања и развоја на простору држава Медитерана нису на напредном нивоу, **постојање образовних институција високог нивоа и јавних истраживачких центара** чини средишње тачке за унапређивање ових активности у будућности.

Патенти и извоз производа високе технологије

Недавни пораст пријаве патената побољшао је њихову економску важност и интересе твораца политике. Они су показатељи иновативности регија. Године 2003., просјечан број пријава 15 европских држава (ЕУ15) које су предане Европској канцеларији за патенте био је 161,393 на 1.000.000 становника.

У медитеранским државама ови подаци знатно варирају: у Француској су предане 153,74 пријаве а у Шпанији само 30,58. У Португалу је поднесено само 7,497 пријава. (За поређење, подаци за Њемачку за наведену годину: 311,714 пријава).

Свим овим државама је заједничко је да постоји **пораст броја пријава**, што показује да постојање – или недавно оснивање истраживачких центара и института - пружа **основу за унапређење активности истраживања и развоја технологије**.

Запосленост у дјелатностима високе технологије и услугама са интензивним коришћењем знања (*knowledge intensive services*) у ЕУ25 износи око 6,9% укупне запослености (2004. година). У том смислу, већина простора медитеранских држава имају запосленост **нижу од 5%**¹⁸.

У погледу извоза производа високе технологије, ситуација се чини прилично задовољавајућа за Малту и Француску, с обзиром да је њихов удιο извоза производа високе технологије као удιο укупног извоза на нивоу ЕУ25 (Француска – 20% цијеле државе) или прилично изнад тог просјека (Малта – 56%).

У Грчкој, Шпанији, Италији, Кипру, Португалу и Словенији овај удιο извоза је на врло ниском нивоу у поређењу са просјеком ЕУ25. Напримјер: у Грчкој и Италији извоз производа високе технологије чини 7%, у Шпанији 8 %, на Кипру 16%, у Португалу 8%, а у Словенији 5%.

Е-друштво

¹⁸ Само Малта, неколико регија у Шпанији – од којих је једна на простору Медитерана – и неке од сјеверних талијанских регија налазе се изнад просјека ЕУ-а за ту годину, са просјеком од 7,5% .

Улагања у телекомуникације и информациону технологију повезују се са е-друштвом, које се брзо развија. Е-друштво може да постане помоћно средство за бољу друштвену повезаност и будући економски развој медитеранског простора.

У смислу развијања интернетске доступности е-владе, већина медитеранских држава једнака је просјеку ЕУ-а или га прекорачује, уз изузетак Грчке и Кипра¹⁹.

Пословне заједнице медитеранских држава користе е-владу у просјеку једнаком просјеку ЕУ-а или већем од њега. Године 2005., 57% предузећа из ЕУ25 користила су Интернет за интеракцију са органима јавне власти; за Грчку ови подаци су износили 81%, за Шпанију 55%, Италију 73%, Кипар 40%, Малту 68%, Португал 58% и Словенију 72%²⁰.

Међутим, утицај ИЦТ-а на развој пословања такође зависи од нивоа приступа Интернету у домаћинствима, који је уопште мањи од просјека ЕУ25²¹.

ц) Околиш у подручју Програма Медитеран

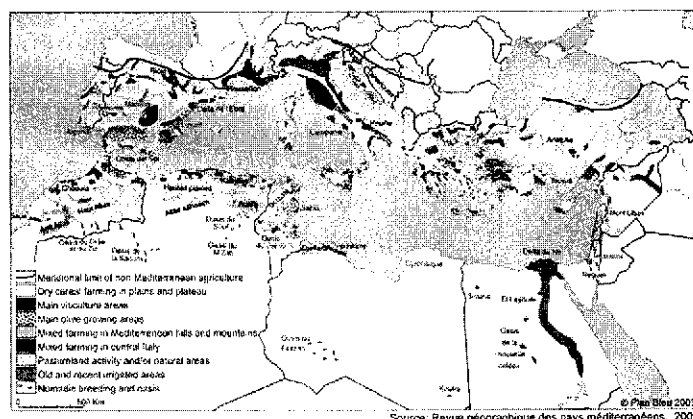
Природна богатства – биолошка разноликост

Природна богатства унутар медитеранских земаља разнолика су те обухваћају велика подручја пошумљеног и пољопривредног земљишта, планинска подручја, ријеке и обале са карактеристичним крајолицима попут лагуна, делти, дина и мочварних подручја. За медитеранске регије она представљају врло драгоцене и осјетљиве ресурсе.

Такође, постоје значајне разлике између медитеранских земаља кад је ријеч о тренутном стању околиша и размјеру постојећих проблема. Основни заједнички проблем медитеранских регија је изазов управљања обалним зонама, искоришћавањем тла и вода, заштићеним подручјима.

Главни пољопривредни и природни системи медитеранских земаља

Медитерански главни пољопривредни и природни системи

Меридијанска граница медитеранске пољопривреде

Сухи узгој житарица у низинама и на висоравнима

Главна виноградарска подручја

Главна подручја узгоја маслина

Мјешовита пољопривреда у медитеранским брдима и планинама

Мјешовита пољопривреда у централној Италији

Пашњаци и/или природна подручја

¹⁹ 2006. године, просјек интернетских јавних служби у ЕУ25 био је 50. У Грчкој је био 30, на Кипру 35, у Француској 65, у Италији 58, на Малти 75, у Португалу 60, у Словенији 65, а у Шпанији 55. Подаци за Гибралтар нису познати, али према подацима за УК просјек је био 71. Извор: Еуростат.

²⁰ Видјети додаток 8.

²¹ 2006. године просјечан постотак домаћинстава на подручју ЕУ25 која су имала приступ Интернету износио је 52%. У Грчкој је тај постотак био 23%, у Шпанији 39%, у француској 41%, Италији 40%, Кипру 37%, Португалу 35% и у Словенији 54%.

Некад или недавно наводњавана подручја
Номадски узгој и оазе

Извор: План Блеу

Деградиција околиша и растућа подложност елементарним непогодама представљају озбиљне проблеме. Узрок им је у слабој повезаности медитеранских друштава са њиховим околишем, шумама, у **индустријским и пољопривредним активностима, преизграђености обале**²², **саобраћају и интензивном туризму**²³. Неконтролисано коришћење тла, неефикасно коришћење енергије и неусклађени планови управљања глобално утичу на расположива природна богатства.

У свим дијеловима регије заштићена подручја остају **расцјепкана**, с обзиром на то да се обично састоје од мањих издвојених дијелова крајолика. Често се у пограничним подручјима могу наћи веома вриједни екосистеми, попут ријека које чине природне границе, или планинских масива.

Веома **вриједни екосистеми** могу директно да се подвргну људској активности путем **интензивне пољопривреде**, лоших метода обрађивања земље или **урбанизације** као у подручјима ријека са делтастим ушћем.

Тако, интегрисано управљање **градским отпадом** још није уведено у значајнијем дијелу медитеранских регија. Осим тога, постоје озбиљни проблеми у вези са **управљањем индустријским и опасним отпадом** те његовом обрадом. Ти проблеми посебно су видљиви у напуштеним индустријским подручјима.

Проблеми у вези са искоришћавањем тла довели су до **деградације система тла** због ерозије и крчења шума те тиме до мање плодности тла и опасног **онечишћења подземних вода**.

Потребно је посветити пажњу управљању природним богатствима, узимајући у обзир утицај на околиш као и друштвене и економске посљедице за локалне заједнице. Да би се минимизирала и избјегла еколошка неравнотежа, потребно је пронаћи прави однос између очувања и искоришћавања обалних и планинских подручја.

Урбани околиш и загађење

У урбаним су просторима најуже повезане еколошка, економска и друштвена стварност, те се велик број еколошких проблема јавља у градовима; квалитет живљења становника градова директно је под утицајем стања урбаног околиша.

Еколошки изазови са којима се градови суочавају имају значајне посљедице по људско здравље, квалитет живљења урбаног грађанства и економске резултате самих градова. Већина градова у медитеранској регији суочена је са заједничком главном групом еколошких проблема попут:

- загађења (квалитет зрака, висок ниво буке, емисије стакленичких плинова) узрокованог високим интензитетом саобраћаја и загушењем, гријањем, неким индустријама;
- некавалитетно изграђеног околиша;
- напуштене земље и некадашњих индустријских подручја;
- емисија стакленичких плинова;
- ширења града;
- производње отпада и отпадних вода.

²² Око 40% укупне површине обале сматра се изграђеним – урбанизација и умјетне обале.

²³ У ЕУ укупна подручја заштите биолошке разноликости чине 12,1% свих ЕУ-25 подручја. Већина медитеранских земаља има више заштићених подручја од тога просјека.

Године 2005. 16,4% грчког подручја била су заштићена подручја (Директива о стаништима), а у Шпанији је та бројка досегла 22,6%. У Француској су досегла 6,9%, а на Кипру 5%. Заштићена подручја Малте обухваћала су 12,5% укупне површине земљишта, а у Португалу 17,4%. У Словенији је одговарајућа бројка досегла 31,4%.

Напримјер, иако су државе чланице ЕУ пристале на 8-постотно смањење емисија стакленичких плинова закључно са периодом од 2008. до 2012. године, чини се да се укупна емисија у медитеранским државама не смањује. У периоду од 2001. до 2004. године индекси за медитеранске државе, са изузетком Француске и Словеније, расли су у односу на почетну годину 1990. У ЕУ-25 количина емисија пала је за 7,3 бодова, у Грчкој је нарасла за 23,9, у Шпанији за 47,9, у Италији за 12,1, на Кипру за 48,2, на Малти за 45,9, у Португалу за 41. Само у Француској и Словенији количина се смањила у објема државама за 0,8²⁴.

Управљање водама

Управљање водама је значајно питање у медитеранском подручју због ограничених ресурса и важних људских активности које повећају потрошњу воде и утичу на квалитет водних ресурса (потрошња у домаћинству, индустријској производњи, одређеним методама обраде земље и сточарству). Захваћање како подземне тако и површинске воде уопште се повећава у државама медитеранског простора²⁵. Поврх тога, загађење ријека, језера и подземних вода постају проблем сваке медитеранске регије.

У већини медитеранских земаља је очишћавање градске отпадне воде ограничено, барем с обзиром на удио националног становништва који је повезан са системима одводње отпадних вода. У Шпанији и Француској удио становништва повезаног са таквим системима износи 89% (2002) односно 79% (2001), док у Грчкој и Италији одговарајуће бројке досежу 56% (1997) односно 63% (1995). Удио је 35% на Кипру, 42% у Португалу, 33% у Словенији (1997) и 13% на Малти (1997).

Енергија

Упркос томе што у медитеранским земљама постоје могућности за производњу енергије/електричне енергије помоћу обновљивих извора енергије, оне још увијек се не користе у цијелости. Поступци за штедњу ресурса уопште још нису уведени. Док производња енергије помоћу обновљивих извора енергије у ЕУ-25 у просјеку досеже 12,7% производње енергије (био-маса, хидроенергија, геотермална, соларна и енергија вјетра), у медитеранским земљама резултати су врло слаби.

У медитеранским земљама најважнији су обновљиви извори енергије био-маса и хидро-снага. Производња помоћу соларне енергије и енергије вјетра напредује, али још увијек има мален удио у укупној производњи енергије.

Примарна производња из обновљивих извора енергије у медитеранским државама (1000 тона еквивалента нафте, 2004)

	Соларна енергија	Био-маса	Геотермална енергија	Енергија воде	Енергија вјетра
Грчка	108	953	1	402	96
Шпанија	62	4.853	8	2.713	1.341
Француска	19	12.007	130	5.179	49
Италија	19	3.145	4.888	3.671	159
Кипар	92	5			
Малта					
Португал	21	2.877	78	849	70
Словенија		470		352	

Извор: Еуростат 2007

²⁴ Извор: Еуростат

²⁵ Подаци о захваћању и потрошњи воде непотпуни су и нису реално упоредиви - с обзиром на проток времена и између регија. Међутим, код укупног захваћања воде по становнику постоји тренд повећања. Напримјер: у петогодишњем периоду (1992–1997) количина захваћене воде по становнику у Грчкој нарасла је са 778,9 на 809,3 m³. У Словенији је количина нарасла са 153,2 m³ у 2000. години на 450,9 m³ у 2002. У Француској је за исте двије године количина остала на истом нивоу (556,9 m³ у 2000. и 558,8 m³ у 2002). За Кипар су одговарајуће бројке биле 263,4 односно 289,8 m³. Са друге стране, подаци за Шпанију показују тренд опадања с обзиром на то да је у 2000. години количина досегла 925,6 m³ и 908,6 m³ у 2002. И Малта је забиљежила смањење у захваћању воде с обзиром на то да је у 1995. години количина захваћене воде по становнику досегла 54,9 m³, а 2000. године 44,9 m³. За Италију и Португал бројке за годину 1998. (једина година за коју је податак доступан) биле су 737,7 m³ односно 1097,0 m³. Тренд растућег захваћања воде за јавно водоснабдијевање одговара тренду у укупном захваћању воде. Подаци су такођер непотпуни. Извор: Еуростат.

Производња соларне енергије (мјерена у 1000 тона еквивалента нафте²⁶, 2004) била је у ЕУ-25 просјечно 743. Одговарајуће бројке за медитеранске земље биле су за Грчку 108, за Шпанију 62, за Француску и Италију 19, за Кипар 92 и за Португал 21²⁷. (Подаци за Малту и Словенију нису доступни).

С обзиром на енергетску интензивност²⁸ у ЕУ-25 досеђнут је просјек од 204,89 у 2005. години. За поређење, једино Француска и Италија од медитеранских земаља имају бољи резултат, док Кипар, Малта и Словенија премашују 250. Но, одговарајућа бројка за Данску је била 120,32 у 2004. години, што значи да се ефикасно коришћење енергије несумњиво може унаприједити.

²⁶ Извор: Еуростат

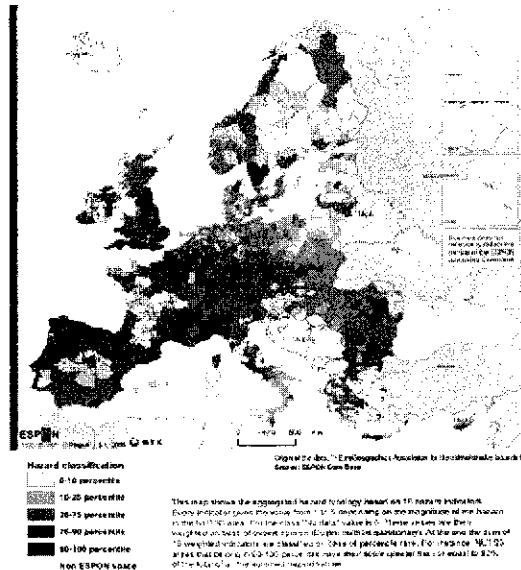
²⁷ Тое: тона еквивалента нафте.

²⁸ Енергетска интензивност: омјер између бруто домаће потрошње енергије и БДП-а. Њоме се мјери потрошња енергије једне економије и њена општа енергетска ефикасност. Бруто домаћа потрошња енергије израчунава се као износ бруто домаће потрошње пет врста енергије: угљена, електричне енергије, нафте, плина и обновљивих извора енергије. Подаци о БДП-у обрачунавају се у сталним цијенама.

Природни ризици

Медитеранске регије су врло подложне природним опасностима. Опасности од суша и пожара заслужују посебну пажњу, посебно кад је ријеч о управљању шумама. Према студији ЕСПОН-а,²⁹ медитеранско подручје класификовано је као водеће у Европи по изложености шумским пожарима и суши³⁰.

Природне опасности у Европи

Ова карта не мора приказивати мишљење Надзорног одбора ЕСПОН-а

Ова карта приказује агрегисану типологију опасности на основу 15 показатеља опасности. Сваком показатељу придружена је вриједност од 1 до 5 зависно од величине опасности у НУТС3 подручју. За класу „Нема података“ вриједност је 0. Те вриједности се затим оцјењују на основу стручног мишљења (упитником према Делфи методи). На крају се свих 15 показатеља сврстава на основу постотног нивоа (percentile rank). На примјер, резултат НУТС3 подручја која припадају нивоу постотности 90-100 већи је или једнак 90% укупног збира свих вриједности опасности.

Класификација опасности

0-10 перцентиља

10-25 перцентиља

25-75 перцентиља

75-90 перцентиља

90-100 перцентиља

Није подручје ЕСПОН-а

Но пожари и суше нису једина пријетња природном околишу медитеранског простора. Постоје и друге природне опасности: потреси, углавном у Италији и Грчкој, поплаве (сјеверна Италија, југ Француске, Словенија) итд.

Карта природних и технолошких опасности показује да су централне и западне медитеранске обалне регије посебно угрожене.

Морски околиш

Као што је већ споменуто, море је највеће природно богатство подручја Програма Медитеран. Са неколико карактеристичних врло уских морских тјеснаца који служе као тачке уласка или

²⁹ ЕСПОН: Европска мрежа за праћење просторног планирања.

³⁰ Извор: ЕСПОН: пројекат 1.3.1. Природне опасности, коначни извјештај, април 2006.

изласка за поморски саобраћај (Гибралтарска врата, Мраморно море, Суески канал), Средоземно море је нарочито осјетљиво и изложено поморским несрећама.

Процјена РЕМПЕЦ-а³¹ је да у Средоземном мору у сваком тренутку плови око 2.000 трговачких пловила са више од 100 бруто регистарских тона³². Од тих бродова 250 до 300 (односно више од 10%) је нафтних танкера. Средоземно море служи као главни правац за превоз сирове нафте са поља на Блиском истоку и у сјеверној Африци до европских и сјеверноамеричких центара (та значајна количина саобраћаја који се одвија преко Средоземног мора ријетко долази у било коју од медитеранских лука). Између 1990. и 2000. године у Средоземном мору је забиљежено укупно 199 несрећа, од којих је 91 узроковала нафтно загађење.

Поврх тога, морски околиш је угрожен и превозом крутих опасних твари (хемикалија) које се превозе у великим количинама у расутом стању.

д) Приступачност у подручју Програма Медитеран

Саобраћајни сектор **придоноси развоју** било које регије, без обзира у којој мјери. Непрекидно унапређивање цестовне инфраструктуре допринијело је бољој **приступачности** и бољој **територијалној повезаности** између центара и регија. С обзиром на то да велика острва зависе од средстава ваздушног и поморског превоза, поставља се питање **развоја интегрисаног и мултимодалног превозног система**.

Некадашњи партнери Програма Меда³³ сложили су се да је мултимодалност кључна саставница конкурентности и одрживог развоја превозног система с обзиром на то да омогућује ефикасан превоз људи и робе. Такође, с обзиром на повећану покретљивост, ефикасна превозна инфраструктура потребна је да би се **минимизирале посљедице за околиш** те истовремено **повећала безбједност**³⁴.

Цестовни промет и цестовне мреже

Регије са високо развијеном инфраструктуром аутопутева и главних цеста уопште су конкурентније од осталих. **Цестовна инфраструктура** у медитеранским земљама **прилично је квалитетна**, а добро је развијена и регионална мрежа.

Међутим, густоћа аутопута изражена у километрима аутопута на 100 km² још увијек заостаје у односу на европски просјек. Тај проблем углавном се односи на **повезаност између истока и запада** медитеранског простора.

Обалне регије Шпаније, Француске и Италије достижу степен развоја централне и сјеверне Европе, али источни дио медитеранског подручја још заостаје за њима. Због рељефа медитеранских земаља које су повезане са сјеверном Европом још увијек је проблематично повезивање регије на оси исток – запад.

Међутим, неповезаност обале са унутрашњим зонама и висока густоћа саобраћаја на главним коридорима те у већини урбанизованих подручја не могу се ријешити само развојем цестовне инфраструктуре. Потребан је **цјеловити приступ** са прилагођавањем постојећих превозних средстава и развојем мултимодалног/интермодалног саобраћајног система (**цестовно-жељезничке везе**).

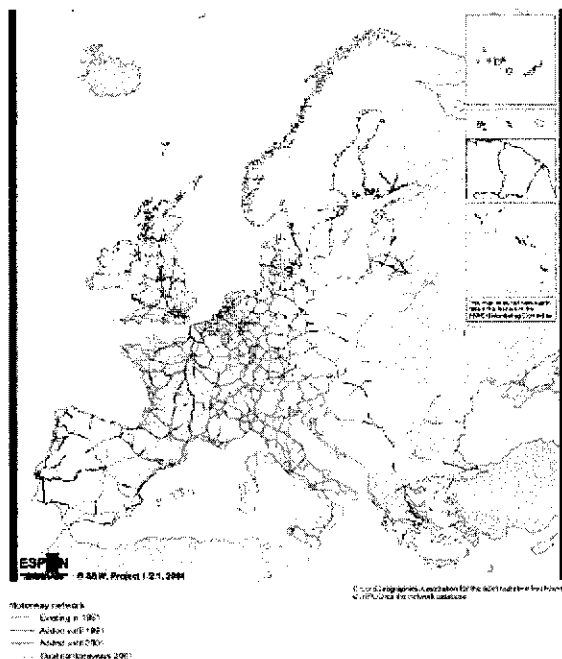
³¹ РЕМПЕЦ: Регионални центар за хитне интервенције у случају онечишћења мора за Средоземно море

³² Извор: РЕМПЕЦ: „Заштита Медитерана од поморских несрећа и илегалних испуштања твари из бродова”, 2005. Напомена: Уопште, недовољно је поузданих података у вези са прометним правцима и густоћом промета на Медитерану.

³³ МЕДА програм: програм базиран на финансијским и техничким мјерама уз (МЕДА) реформу економских и друштвених структура у оквиру Евро-медитеранског партнерства. Упореди: у Плавој књизи: На путу према интегрисаном евро-медитеранском прометном систему - новембар 2005.

³⁴ У португалској покрајини Алгарве, на примјер, стопа смртности на милион становника нарасла је 2003. године на 318. Пораст посједовања аутомобила у комбинацији са неприкладном цестовном инфраструктуром такође узрокује повећане стопе смртности, посебно у већим урбаним подручјима.

Развој мреже аутопутева

Ова карта не мора приказивати мишљење Надзорног одбора ЕСПОН-а

EuroGeographics Асоцијација за административне границе
ИРПУД за мрежну базу података

Мрежа аутопутева

Постојећа 1981. године

Надограђена до 1991. године

Надограђена до 2001. године

Двотрачни аутопутеви у 2001. години

Извор: „Саобраћајне мреже и мреже: Територијални трендови и основна инфраструктура неопходна за територијалну кохезију”, Коначни извјештај ЕСПОН-а, пројекат: 1.2.

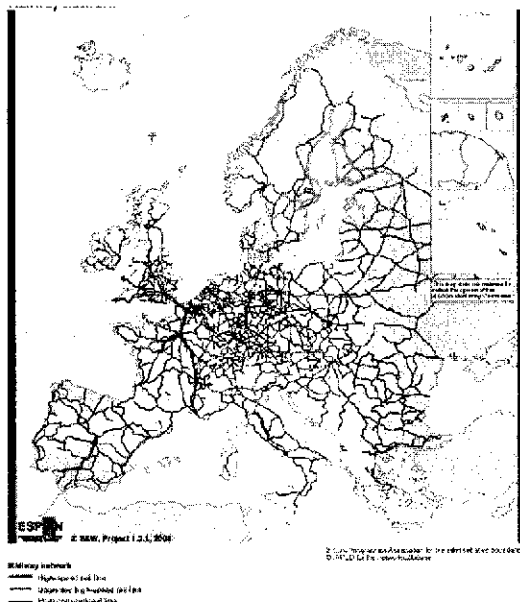
Жељезнички саобраћај

Уопште је за регије медитеранског простора карактеристична **много мања густоћа жељезница од оне у сјеверно- и средњоевропским земљама**. Надаље, мрежа брзе жељезнице још није у потпуности дјелотворна, а у неким случајевима уопште је нема. У Француској се тај систем развио на задовољавајући начин. У другим земљама у којима постоје жељезничке мреже развијање великих брзина или модернизоване линије ограничени су на повезивање највећих градова.

Надаље, у неким регијама унутар медитеранског простора **жељезничка мрежа уопште не постоји**: Кипар и Малта су упадљиви примјери, али ни нека од великих острва – мање да и не спомињемо – немају добро организован жељезнички систем.

У регијама које имају жељезничке мреже повезаност са цестовним мрежама често је врло лоша. Често су главни жељезнички терминали смјештени у централним дијеловима градова који, у сваком случају, нису лако доступни аутомобилом. То поново потврђује **потребу за развојем мултимодалних/ интермодалних саобраћајних система и мултимодалних саобраћајних чворишта**.

Жељезничка мрежа

Ова карта не мора приказивати мишљење Надзорног одбора ЕСПОН-а

EuroGeographics Асоцијација за административне границе
ИРПУД за мрежну базу података

Жељезничка мрежа

Брза жељезничка линија

Унапријеђена брза жељезничка линија

Главна конвенционална линија

Извор: „Саобраћајне мреже и мреже: Територијални трендови и основна инфраструктура неопходна за територијалну кохезију”, Коначни извјештај ЕСПОН-а, пројекат: 1.2.

Поморски саобраћај

Поморски саобраћај је **изузетно значајан** за Средоземно море. Средоземно море је главни посредник у међународној трговини између ЕУ-а и медитеранских земаља и Азије са око 75% укупне трговине и годишњим растом од 6% касних 1990-их и раних 2000-их.

Године 2004. поморски саобраћај робе држава медитеранског простора је досегнуо 40,8% укупног поморског саобраћаја робе у ЕУ-у³⁵.

Дио међународног превоза робе обавља се цестом или ваздухом. **Приобална пловидба сматра се једном од темељних поставки Бијеле књиге о саобраћају**³⁶ („Европска саобраћајна политика за 2010: вријеме за одлуку”) као флексибилна могућност за растерећење све загушенијег цестовног система.

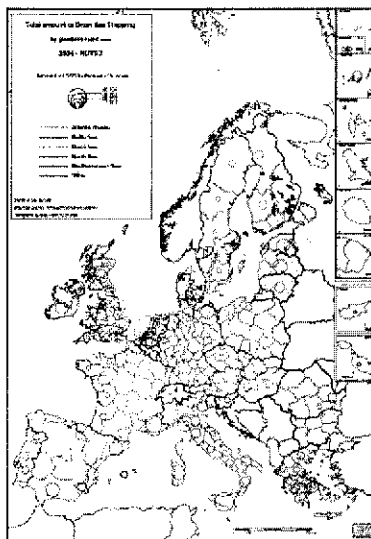
Уз стварање поморских аутопутева, циљ је и развити **интегрисани саобраћајни систем који би обухваћао различите врсте саобраћаја** и понудио алтернативу искључиво цестовном саобраћају. Медитеранске земље имају озбиљан потенцијал за даљњи развој приобалне пловидбе. Напримјер, сама Сицилија постиже обим приобалне пловидбе који се може упоредити са оним у регијама сјеверне Европе³⁷.

³⁵ Извор: Еуростат 2007.

³⁶ Бијела књига: *Европска прометна политика за 2010: вријеме за одлуку*, Европска комисија, 2001.

³⁷ Видјети Еуростат: „Регије: Статистички љетопис 2006. Подаци 2000 – 2004. Мапа 10,3., октобар 2006.

Укупан обим приобалне пловидбе, 2004, НУТС II

Укупан обим приобалне пловидбе по преобладајућем мору 2004 - НУТС II

Обим у хиљадама тона
Атлантски океан
Балтичко море
Црно море
Сјеверно море
Средоземно море
Остало

Извор: Еуростат. „Регије: Статистички љетопис 2006.
Подаци 2000 – 2004. Мапа 10.3., октобар 2006.

Ваздушни саобраћај

Систем ваздушног саобраћаја између главних медитеранских урбаних центара **доста је добро развијен**, али може се побољшати како у смислу регионалних аеродрома у медитеранским регијама тако и у смислу њиховог повезивања са аеродромима за пресједање и другим облицима превоза, посебно везних линија на оси исток-запад.

Ипак, густоћа регионалних аеродрома у медитеранском подручју није тако велика као у сјеверној и централној Европи, а очекује се да ваздушни превоз робе и путника све више добива на важности.

Медитеранске земље већ су искусиле велике количине путника захваљујући важности туризма у њиховим економијама. Године 2005. број путника у ваздушном саобраћају унутар ЕУ-25 досегнуо је 705 милиона (1,5 путника по становнику). То значи просјечно 28,2 милиона путника за сваку државу. У Грчкој, Шпанији, Француској и Италији број ваздушних путника надмашио је тај просјек: 31 милион у Грчкој; 144 милиона у Шпанији; 108 милиона у Француској и 88 милиона у Италији³⁸.

У регијама Алгарве, Корзици, Крети, Кипру и Малти тај број долазних и одлазних путника креће се између 6 и 12 по становнику. На Родосу и Балеарским острвима тај број износи више од 12 путника по становнику.

³⁸ Извор: Еуростат.

Улагања у ИЦТ³⁹

Информациона и комуникациона технологија помаже у **остваривању приступачности и унапређењу територијалне кохезије**. Ове технологије не само да олакшавају свакодневну комуникацију, него и подржавају развој и безбједно функционисање мултимодалног саобраћајног система, као што и омогућавају масовни превоз.

Регије Програма Медитеран уопште су уложиле много у ИЦТ технологије током протеклих година, али још се нису ни приближиле просјеку земаља ЕУ-25.

У периоду 2003.-2005. године просјечно улагање земаља ЕУ-25 износило је око 3% БДП-а годишње. Само у Француској су годишњи издаци изражени постотком БДП-а били изнад овог нивоа (за 3,3% у 2003. и 2004. години те 2,4% у 2005). Остала улагања у ИЦТ сектор у земљама медитеранског простора била су доста испод тог нивоа па су оне стагнарале.

Упркос чињеници да је већина земаља медитеранског простора уложила више од просјека ЕУ-а у унапређење свог телекомуникационог система, у улагањима у инфраструктуру информационе технологије и њезиној примјени још увијек заостају. Узмимо за примјер чињеницу да, упркос растућем тренду, грађани још увијек не користе понуђене услуге е-владе у мјери упоредивој са просјеком ЕУ-25. С обзиром на примјену ИЦТ-а **већина медитеранских регија заостаје⁴⁰**. Једино неколико регија у сјеверној Италији и Шпанији те у јужној Француској постиже висок или просјечан ниво у поређењу са централним и сјеверним европским регијама.

Мултимодалност/интермодалност ипак је питање будућег развоја

Медитеранске регије прихватљиве за Програм Медитеран 2007–2013 имају **прилично добру саобраћајну инфраструктуру**, иако треба још понешто да надокнаде да би задовољиле стандарде безбједности и квалитета једнаке оним сјеверних и средњоевропских земаља. Могућа су побољшања углавном у смислу **приступачности острва**.

У регијама у којима постоји жељезничка мрежа она је релативно савремена, но могла би се и даље модернизовати. Цестовни саобраћај превладава над жељезничким саобраћајем у свим медитеранским подручјима. Побољшања су потребна у **повезивању поморских, цестовних и жељезничких система** тамо гдје постоје да би се сви облици саобраћаја учинили приступачнијим.

Медитеранске регије имају добро развијену мрежу лука која би у сваком случају могла да се **модернизује и повеже са другим саобраћајним чвориштима**. Поморски теретни саобраћај важан је у цијелом Средоземном мору и постоје велике могућности даљњег развоја активности приобалне пловидбе.

Заједничка особина свих регија медитеранског подручја је **врло слабо развијен систем мултимодалног саобраћаја**. И систем приобалне пловидбе може се даље развијати јачањем веза између лука и осталих саобраћајних чворишта као и између лука и њихових залеђа.

Такво позиционисање мора се проводити јачањем и модернизацијом институционалне димензије саобраћајног система, обезбјеђењем развоја **мултимодалног/интермодалног саобраћаја**, укључујући логистику и луке и њихову **модернизацију**, уз активност промоција и усвајање безбједносних мјера.

е) Полицентрични и интегрисани развој у подручју Програма Медитеран

Медитерански градови и територијални развој

Градови су врло **важна чворишта друштвено-економског развоја**. У тим чвориштима ствара се велики удио БДП-а државе. Међутим, у европском контексту медитерански градови не

³⁹ ИЦТ: Информационе и комуникационе технологије: телекомуникације, хардвер, опрема, софтвер и остале услуге.

⁴⁰ Извор: Пројекат ЕСПОН-а 1.2.3. „Препознавање просторно важних аспеката информационог друштва”, стр. 14 и даље, мај 2006.

генеришу онолико активности како би то могли. Осим мање групе снажних међународних градова (Барселона, Лион, Торино, Милано, Рим, Атина,...), **градска мрежа је фрагментисана** и тешко се такмичи са међународним тржиштима. Географска конфигурација подручја Медитерана не олакшава међудржавну територијалну сарадњу.

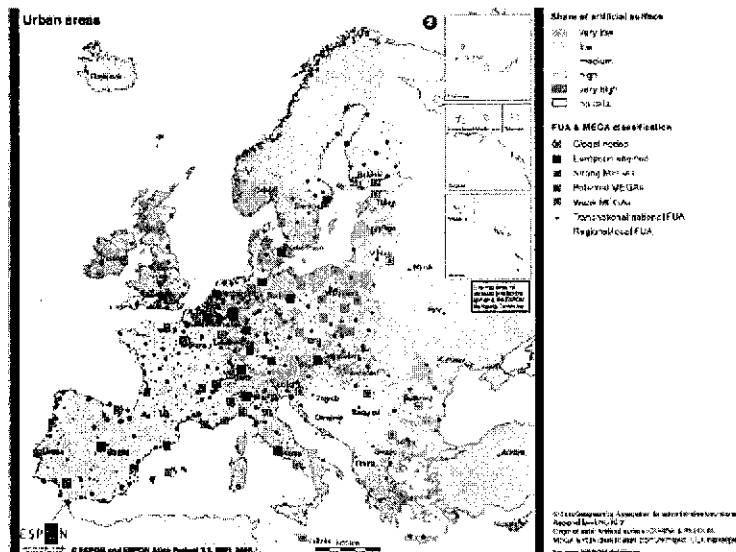
Структура насеља у прихватљивим подручјима Програма Медитеран показује **врло разнолику слику**. Врло велика урбана подручја која дјелују попут магнета за даљњи развој (често окарактерисан као ширење града и урбанизација обалних зона) постоје тик уз подручја чије је обиљежје постојање врло много малих насеља. Градови би, са друге стране, могли да играју снажнију улогу у успостављању међудржавних стратегија управљања, власти или развоја у вези са руралним подручјима.

Врло велики градови у просторној регији Програма Медитеран су домови већини становништва односних регија. На примјер, 72% грчког становништва живи у Атини, Thessalonici, Piraeusu и Патрасу. Опис ситуације још је тачнији на острвима као што је Малта, која има највећу густоћу насељености у Европи с 1280 становника по квадратном км (92% урбаног становништва).

Најкарактеристичнији елемент је да се углавном сјеверни дијелови прихватљивог подручја Програма Медитеран, односно Словенија и сјеверна Италија, могу окарактерисати постојањем **полицентричног система** просторног развоја, док напротив, у подручјима даље од средње Европе, просторни развој се може окарактерисати постојањем великих урбаних подручја која функционишу као **магнети за развој**, мало по мало и често потпуно непланирано.

Динамични градови и урбане регије препознати су као кључна средства у регионалном и економском развоју. У том смислу је **неопходно узети у обзир везу између градова и њиховог залеђа**, у смислу функционалних веза између урбане језгре и подручја око ње које је економски повезано са центром⁴¹.

Различита по величини и функцији, функционална урбана подручја Медитерана слабија су у односу на средњу и сјеверну Европу. Међутим, неколико је подручја која имају потенцијала за даљњи развој полицентричног урбаног система. Нека од тих подручја су, на примјер, Montpellier и Marseilles у Француској, Атина у Грчкој, Барселона у Шпанији те Рим и Напуљ у Италији.

Урбана подручја	Класификација ФУП-ова и МЕГА
Удио изграђених површина	глобални чвор
врло низак	европски покретач
низак	јака МЕГА
средњи	потенцијална МЕГА
висок	слаба МЕГА
врло висок	међудржавни/државни ФУП
	регионални/локални ФУП

⁴¹ АТЛАС ЕСПОН-а (Европске мреже за праћење просторног планирања) 2005.

нема података	(оп. прев. МЕГА – метрополитанско европско подручје раста; ФУП – функционално урбано подручје)
---------------	--

Ова карта не мора приказивати мишљење Надзорног одбора ЕСПОН-а
EuroGeographics Асоцијација за административне границе
Регионални ниво: НУТС 3
Поријекло података: Изграђене површине: CORINE & PELCOM;
Класификација МЕГА-а и ФУП-ова: ЕСПОН Пројекат 1.1.1, Нордрегие
Извор: ЕСПОН база података

Медитерански градови и културни идентитет

У 2000. години, густоћа насељености у обалним подручјима Медитерана била је 128 особа на km^2 . Предвиђа се да ће та бројка 2025. године износити 156. Већина урбаних подручја око обале Медитерана могла би се назвати бисерима око мора.

Културна баштина медитеранских подручја од непроцјењиве је вриједности цијелом свијету. Традиција, историја и култура сви су врло моћни заједнички називници и могу значити важну нит **економског развоја** у будућности. Културну баштину медитеранског мора заиста проналазимо у урбаним историјским центрима.

Међутим, растуће становништво у обалним зонама и демографски раст у урбаним центрима доводе до **снижавања** квалитета урбаног живота (саобраћајна загушења и проблеми са урбаним загађењем), тешкоће у пружању приступа и услуга, повећани притисак на околицу, на пољопривредне површине и шуме те нарочито на обални околицу. Добри примјери за илустровање таквих проблема су регија Марбела – Малага у Шпанији, француска ривијера или Халкидики у Грчкој, као и значајни дио јужне талијанске обале.

У овом контексту, неопходно је побољшати управљање просторним развојем и сувишним развојем обалних зона са успостављањем стратегија за сарадњу, које ће уз функционални развој урбанизованих подручја узети у обзир и културну баштину, као важну нит економског развоја.

SWOT анализа подручја Програма Медитеран

Друштво и економија	
<p>Снаге:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Неке велике и конкурентске међународне урбане окоснице ▪ Међународни пролаз/раскршће поморске трговине ▪ Снажан туристички економски сектор ▪ Многа природна и културна богатства ▪ Расположива квалификована радна снага ▪ Млади са високим нивоом образовања 	<p>Слабости:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Подручје смјештено на периферији Европе ▪ Велике регионалне различитости ▪ Међународна конкуренција за радно интензивну индустрију ▪ Регионални БДП испод просјека ЕУ-а ▪ Слабост интермодалности/саобраћајног система у поређењу са сјеверном Европом ▪ Слаба лучка активност у поређењу са сјеверном Европом ▪ Ефикасност радне снаге испод просјека ЕУ-а ▪ Компаније изразито малене величине ▪ Незапосленост изнад просјека ЕУ-а ▪ Недовољна интеграција туристичких производа ▪ Недовољна диверсификација традиционалних индустријских дјелатности
<p>Могућности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Културна и природна богатства као фактори економске иновативности и атрактивности ▪ Повећана потражња за алтернативним/тематским облицима туризма ▪ Укључивање досељеника у економију ▪ Побољшани односи између различитих подручја и различитих регија у јужној Европи 	<p>Опасности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Стагнација у традиционалним индустријским и туристичким дјелатностима ▪ Трајно смјештање у економију ниске додане вриједности ▪ Динамични улаз нових конкурентних тржишта ▪ Старење становништва и оптерећење система социјалног осигурања
Иновације	
<p>Снаге:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Неке од водећих регија у Европи у смислу истраживања и развоја ▪ Неке од регија показују уравнотежене нивое ИЦТ инфраструктуре у поређењу са просјечним нивоом у ЕУ-у ▪ Пословни сектор подручја Медитерана користи услуге е-влада на нивоу просјека ЕУ-а 	<p>Слабости:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољно ИТ услуга ▪ Низак ниво коришћења иновативних технологија ▪ Мала давања за универзитете и научноистраживачке центре у поређењу са просјеком ЕУ-а ▪ Недовољна повезаност између компанија и истраживања ▪ Ниско јавно и приватно улагање у истраживање и развој технологије те низак број патената ▪ Мали удио високотехнолошких производа у производњи и извозу
<p>Могућности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Регије које су добре у привлачењу нових улагања могле би да буду попут локомотива за сусједне регије ▪ Непрекидан технолошки развој дигиталних средстава 	<p>Опасности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Недовољна способност апсорпције капитала и подршке намијењених новим технологијама ▪ Губитак тржишта због недовољно иновационих капацитета ▪ Пораст исељавања високостручних научника у иностранству

Околиш	
<p>Снаге:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Подручје Медитерана је дом значајним природним богатствима (биолошка разноврсност, крајолик...) ▪ Сарадње у домену обнављања регија и руралних подручја, заштита и унапређивање околиша ▪ Локална потражња за квалитетним услугама и повећање свијести у вези са природним богатствима и баштином 	<p>Слабости:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Пропадање крхких зона (резервата, острвца, обала, природних подручја...) ▪ Загађење зрака и водних ресурса због концентрације становништва у урбаним подручјима ▪ Појачано коришћење земљишта и неисправно коришћење природних богатстава ▪ Недовољни водни ресурси ▪ Слаба енергетска ефикасност у поређењу са просјеком ЕУ-а
<p>Могућности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Развој мјера за надзор и заштиту околиша ▪ Висок потенцијал за примјену енергије из обновљивих извора 	<p>Опасности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Загађење околиша због повећане потражње у туризму, гнојиву и урбаном отпаду ▪ Недовољни инструменти за надзор коришћења земљишта (нова градња нарочито у обалним зонама) ▪ Високи ризик од елементарних непогода (поплаве, суше) ▪ Високи ризик од поморских инцидената због све већих количина текуће и чврсте робе која се превози кроз Медитеран ▪ Трајно опустивавање подручја

Приступачност	
<p>Снаге:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Прилично добра цестовна инфраструктура ▪ Важна мрежа лучких градова са одговарајућим постројењима за руковање робом и путницима ▪ Стратешки смјештај за трговину између истока и запада, Европе и Африке (приступ Гибралтаром, Суеским каналом, Црним морем) ▪ Задовољавајућа аеродромска инфраструктура 	<p>Слабости:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Географска раздвојеност и изолација многих подручја (острва, полуострва, рурална подручја, планине) ▪ Слабе везе између обале и унутрашњости ▪ Превладавање цестовног превоза спрам жељезничког и поморског превоза. Цестовна загушења на граничним тачкама ▪ Недостатак координисаног ендомедитеранског комуникационог система ▪ Слаба густоћа мреже жељезница ▪ Одгоде у стварању интермодалности и у реструктурисању оператера ▪ Слаби развој обалне навигације и приобалне пловидбе ▪ Недовољно веза унутар Медитерана
<p>Могућности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Позиционисање медитеранских регија и острва као чворишта за туризам и трговину на азијској линији ▪ Промоција интермодалног превоза (логистички центри) ▪ Промоција мултимодалних превозних система ▪ Развој жељезнице гдје већ постоји (велике брзине) ▪ Снажан потенцијални развој лучких инфраструктура за међународни терет 	<p>Опасности:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Конкуренција сјеверноевропских лука и аеродрома ▪ Губитак тржишта због мањка приступачности за поморски саобраћај ▪ Истакнута изолација неких подручја због мањка линија приступа

Одрживи урбани развој:	
Снаге: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Јачање метрополитанских центара и лучких градова ▪ Постојеће мреже малих и средњих градова и руралних регија ▪ Динамичне урбане агломерације у којима се налазе функције савремених услуга ▪ Међународна метрополитанска подручја и урбана подручја која могу да дјелују као центри за будући развој ▪ Медитерански простор који удомљава мултикултуралну баштину ▪ Снажна историјска и културна кохезија 	Слабости: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Мањак интегрисане територијалне развојне стратегије великих градова и њиховог залеђа ▪ Неконтролисани просторни развој, нарочито у обалним зонама ▪ Незадовољавајућа урбана инфраструктура/технологија у неким регијама ▪ Важна урбана подручја ослабљена лоше обједињеним метрополитанским функцијама ▪ Понамањање чувања/заштите природне и културне баштине
Могућности: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Побољшање конкурентности просторног система путем унапређења урбаног-руралних веза ▪ Побољшање економског и територијалног развоја кроз партнерства и развој заједничких стратегија ▪ Могућност дијељења високих функција у стратешким секторима 	Опасности: <ul style="list-style-type: none"> ▪ Смањење расположивог капитала за опрему и инфраструктуру/урбане технологије ▪ Повећана конкуренција снажних урбаних подручја у сјеверној и средњој Европи ▪ Неуспјех показивања циља полицентричног просторног развоја

Стање и развојне перспективе подручја Медитерана у складу са SWOT анализом

У Медитеранском подручју се налазе неке од снажних окосница међународног развоја (Барселона, Валенсија, Marseilles, Лион, Милано, Рим, Напуљ, Торино, Атина), који представљају важан темељ међудржавног развоја. Постојање Медитеранског мора, велике мреже лука и међудржавних веза са Африком и Азијом творе традиционално и снажно средство размјене и економског раста.

Међудржавне развојне стратегије за сљедеће године могу да искористе ове предности у смислу унапређења иновације и конкурентности, побољшања положаја медитеранских регија као пролаза за европску економију и да генеришу територијални економски динамизам са залеђем и периферним подручјима. У овом контексту, традиционални економски сектори као туризам или пољопривреда, иновативни сектори нове економије, бројни динамични СМЕ-и, врло богат природан и културни околиш као и постојеће градске мреже, представљају прилику за побољшање економске дјелатности и територијалне повезаности.

Међутим, подручје Медитерана показује снажна економска и територијална одступања, уз ниску ефикасност и конкурентност у поређењу са просјеком ЕУ-а. Мањак улагања у истраживања и развој, недовољна сарадња између СМЕ-а и истраживачких институција, не олакшавају развој заосталих регија и конкурентност на међународном тржишту. Са друге стране, потенцијал у облику природне и културне баштине угрожен је економском дјелатношћу и просторним развојем у бројним медитеранским регијама.

У сљедећим годинама изазов се састоји у подржавању постојећег иновационог потенцијала, осавремењивању традиционалних дјелатности побољшањем партнерстава између економских субјеката, истраживачких институција и органа јавне власти (локалних, регионалних и државних). Ови циљеви су уско повезани са принципом одрживог развоја, које представља снажан друштвени и економски изазов широм подручја Медитерана.

I.3. Стратегија Програма Медитеран

Програм Медитеран омогућава провођење међудржавних активности узимајући у обзир Стратешке смјернице Заједнице о кохезији, Националне стратешке референтне оквира држава чланица, посебности, потребе и својствене потенцијалности подручја Медитерана, као и резултате ex ante евалуације. Ови елементи, као и дијагноза, SWOT анализа и ex ante евалуација, представљају темељ стратегије програма.

Препознавање проблематике везане за медитерански простор омогућава утврђивање циљева програма динамичном методологијом. Ова методологија слиједи логички оквир програма и представља полазиште за елаборацију његове структуре. То би требало да буде у складу са циљевима и узме у обзир специфичну проблематику медитеранског простора.

а) Општи циљеви Програма Медитеран

Главна усмјереност Лисабонске и Гетенбуршке агенде, као и закључак дијагнозе и SWOT анализе, доводе до сљедећих општих циљева за Програм Медитеран:

Учинити цијело подручје Медитерана територијом способном да се мјери са међународном конкуренцијом у циљу обезбјеђења раста и запослености за сљедеће генерације. Подржати територијалну повезаност и активно интервенисати у корист заштите околиша у логици одрживог развоја.

Ова разна питања не могу се ријешити ефикасно, нити на регионалном нити на националном нивоу: она захтијевају значајне напоре у смислу међудржавне координације и савјетовања.

б) Дефиниција оса и циљева

Након дефинисања општих циљева Програма Медитеран те у складу са усмјерењем даним у Уредбама ЕУ-а, идентификоване су **четири приоритетне осе** Програма Медитеран.

ПРИОРИТЕТНА ОСА I: Јачање иновационих капацитета

У складу са општим циљем Програма Медитеран, са дорађеном Лисабонском стратегијом и Стратешким смјерницама Заједнице, **економски раст и запошљавање** су кључни циљеви и потребно их је подржати потицањем **предузетништва, иновација, истраживања и економије базиране на знању**.

У подручју Медитерана, ова поља дјеловања су још и важнија, с обзиром на то да је јужна Европа погођена **глобализацијом** касније него сјеверна Европа и једва да је спремна да се суочи са посљедицама **глобалног такмичења и реструктурисања економских сектора**. Значајан напор мора се уложити у овом пољу да би се избјегло повећање постојећег јаза између подручја Медитерана и сјеверне европске регије, у којем је концентрисана већина инвестиција у вези са иновацијама и истраживањем.

У том контексту, **прва приоритетна оса Програма Медитеран циља на јачање иновационих капацитета**, узимајући у обзир посебност ситуације подручја Медитерана: у подручју је присутан велик број динамичних и креативних СМЕ-а, који немају критичну масу потребну за побољшање њиховог потенцијала раста.

Јачање иновационих капацитета прво захтијева стимулацију и боље ширење **иновативних технологија те знања и искуства** на регионалном, државном и међудржавном нивоу. Овај циљ подразумијева јачање организација које могу да подржавају компаније, повећану сарадњу између кластера, побољшане везе између компанија и примијењеног истраживања...

Такво ширење технологије, знања и искуства можда неће бити ефикасно средњорочно и дугорочно гледано без координисаног приступа и **јачања стратешке сарадње између учесника економског развоја и органа јавне власти** на разним просторним нивоима.

Овај циљ захтијева остваривање далекосежних партнерстава уз учествовање компанија, кластера, научних и истраживачких окосница, локалних и регионалних органа јавне власти, државних сервиса или финансијских институција итд.

ПРИОРИТЕТНА ОСА II: Заштита околиша и унапређење одрживог територијалног развоја

Стратешка усмјерења Заједнице и програм из Гетенбурга стављају велики нагласак на потребу унапређења одрживог развоја у државама и регијама Европске уније. То питање, које се јавља и у општим циљевима Програма Медитеран, добива посебну димензију у случају примјене у медитеранском подручју, ако је оно суочено са пријетњама околишу које су често веће него што би биле у већини других европских регија: велика али крхка природна богатства и баштина; притисак на осјетљива подручја; недовољно коришћење енергије из обновљивих извора; климатске промјене; редовне пријетње у смислу водоснабдијевања; загађење копна и мора; висок степен природних ризика ...

Приоритетна оса II Програма Медитеран јасно је везана за овај контекст с обзиром на то да се одрживи развој, који укључује друштвене, економске и еколошке аспекте, а посебно његову територијалну димензију, наводи као један од главних приоритета у надолазећим годинама.

Стога су **заштита и јачање природних богатстава, баштине и њихове културне димензије** међу главним циљевима Приоритетне осе II. Међу наведеним ресурсима, вода је најважније питање у подручју Медитерана те би се њоме требало квалитетније управљати и разборитије користити да би се заштитили ресурси који су тренутно најугроженији. Програм Медитеран мора да подржи провођење Оквирне директиве о водама којом је успостављен правни оквир за обезбеђивање довољне количине квалитетне воде у читавој Европи.

У складу са овом Директивом, "Потребно је даље укључивање заштите вода и њиховог одрживог управљања у друга подручја политике Европске заједнице, као што су енергија, превоз, пољопривреда, рибарство, регионална политика и туризам. Ова Директива треба да обезбједи темељ за трајни дијалог и за развој стратегија према даљњем укључивању подручја политике. Та Директива такође може дати важан допринос у другим подручјима сарадње међу државама чланицама"⁴².

Осим Оквирне директиве о водама и циља постизања доброг квалитета воде до 2015. године – како је наведено у тематској поморској Стратегији – Оперативни програм подстиче активности које подржавају примјену и провођење упутстава из Водича за успостављање мреже Натура 2000 у морском околишу (Директива 92/43/ЕЕЗ и 79/409/ЕЕЗ).

Уопште, еколошка проблематика захтијева координисане иницијативе на међудржавној лествици у циљу смањења извора загађења у раној фази, без обзира ради ли се о урбаним, индустријским или пољопривредним загађењима. Важно је обезбједити активну заштиту осјетљивих подручја и јачање економског потенцијала територијалне баштине (кроз стратешко просторно планирање, одрживи туризам, заштиту биолошке разноликости и природне баштине те крајолика...).

Због притиска копна, урбанистичке густоће и близине Медитерана, обална подручја захтијевају нарочито пажљиво координисано управљање, како стоји у посебним прописима европских надлежних органа⁴³.

⁴² Директива 2000/60/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 23. октобра 2000. којом се успоставља оквир за дјеловање Заједнице на подручју политике вода.

⁴³ Препорука Европског парламента и Савјета од 30. маја 2002. о провођењу Интегралног управљања обалним подручјем у Европи (2002/413/ЕЗ).

Промоција енергије из обновљивих извора и унапређење енергетске ефикасности су дио овог приоритета којим се настоје смањити емисије стакленичких гасова и ограничити климатске промјене. Овај циљ није специфичан за медитеранско подручје, али је потребан са еколошког стајалишта те пружа могућности економског развоја. Потребно је подржати међудржавне иницијативе које подстичу технолошку иновацију и коришћење енергије из обновљивих извора (соларна, геотермална). Дјеловања која циљају на промјену понашања требају се координисати на начин да се смањи потрошња и различити извори снабдијевања (развој у смислу грађевинских материјала, диверсификација система за производњу енергије на локалном нивоу...)

Средоземно море је само по себи велико међудржавно питање са бројним еколошким импликацијама. Ово подручје карактерише висок ниво поморске и индустријске активности. Обоје чине значајан потенцијал за економски развој, али су уједно и извор загађења и ризика. Таква ситуација захтијева предузимање бројних специфичних поступака, посебно у интересу **превенције поморских ризика и јачања поморске безбједности**. Ове иницијативе се односе првенствено на разраду међудржавних и интегрисаних стратегија те на успостављање система за спречавање и интервенцију координисаних између регија и држава. Нужно је споменути службе за цивилну заштиту које имају пресудну улогу и чијем дјеловању може да придонесе јачање мјера сарадње на подручју Медитерана⁴⁴.

Осим индустријских ризика, од пресудне важности је да медитеранска подручја покажу висок ниво **превенције природних ризика** који су у овом подручју већи него у многим другим подручјима Европе. Таква превенција захтијева, између осталог, знатне напоре у смислу сарадње (посматрање, интервенције итд.), развој заједничких техника и норми међу регијама и државама чланицама.

ПРИОРИТЕТНА ОСА III: Повећање покретљивости и територијалне приступачности

Принцип територијалне повезаности, како га тумачи Европска унија и како је изложено у општим циљевима Програма Медитеран, заједно са својственим географским контекстом медитеранског подручја, створило је дефиницију приоритетне осе која стреми ка **повећању покретљивости и просторне приступачности**. Тај циљ, који се веже уз физичку повезаност и размјену виртуалних података, двострук је – његове димензије се међусобно надопуњују.

Прво, подручје Медитерана укључује велик број изолованих подручја, нарочито острва. Главни циљ у смислу територијалне повезаности подразумева пружање подршке размјенама између копна и острва али и између острва, да би се повећао њихов развојни потенцијал и смањила различитост. **Промоција поморске приступачности** и повезаности са логистичким средиштима на копну такође се односи и на економску дјелатност у лукама Средоземног мора, чиме би се омогућило јачање њихове улоге пролаза према европском континенту.

На широј лествици, неки међудржавни медитерански коридори нису довољно повезани са својим подручјима да би подржали развој и погодовали економској и територијалној интеграцији целокупног подручја Медитерана (везе исток-запад, велики коридори, вањске поморске везе...). Потребно је подржати иницијативе које омогућују подизање свијести политичара, као и дјеловања која подстичу размјену и одлучивање у смислу прилагођавања или развоја стратешких саобраћајних оса (**побољшање саобраћајних капацитета**). Циљ понајприје укључује привлачење и организовање протока људи и робе ради јачања стратегије одрживог регионалног развоја. Та стратегија би такође требало да помогне прилагодити и учврстити економске дјелатности и услуге у вези са превозом.

То, међутим, подразумева да главна еколошка питања истакнута у општим циљевима Програма Медитеран морају да буду у самом средишту овог приступа. **Побољшање просторне покретљивости и приступачности захтијева да промоција**

⁴⁴ Одлука Савјета бр. 2001/792/ЕЗ, Еуратом од 23. октобра 2001. о успостављању механизма Заједнице за олакшавање појачане сарадње у интервенцијама пружања помоћи цивилне заштите ОЈ Л 297, 15.11.2001, стр. 7–11 везано за загађење мора.

мултимодалности/интермодалности (транспорт превозних средстава, међуобална саобраћајна повезаност, логистика...) и чист превоз постану приоритети.

Таква сложеност значи да саобраћајни систем мора да буде размотрен у својој институционалној димензији, омогућавајући дефинисање интегрисаних стратегија за подршку одрживом развоју.

Информациона и комуникациона технологија пружа додатну прилику за развој ове стратегије: јачање услуга, економске дјелатности и информационог друштва унаточ проблемима који произлазе из недовољне физичке приступачности. Уопште, ове технологије представљају средство за промоцију иновације (пословање, јавне службе), промоцију друштвене повезаности и олакшавање координације међу партнерима у стратешким подручјима (сарадња главних градова, саобраћајна политика, поморски токови, ризици, загађење...)

ПРИОРИТЕТНА ОСА IV: Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана

Као што је наведено у дијагнози, медитеранско подручје је релативно фрагментисано у географском, економском и институционалном погледу. Упркос постојању великих полова развоја, расподјела раста још увијек је неуједначена. Различите регије настоје да развију координисане стратегије и поступке за јачање конкурентности цијелог подручја те омогућавања његове повезаности.

У таквом контексту, **међудржавна координација развојне политике и побољшање управљања између различитих просторних нивоа** (подручја главних градова, средње велики градови, рурална подручја...) од стратешке су важности.

Слиједећи интегрисани приступ, сарадња би требало да размотри интеракцију градова и руралних подручја, поморских лука и њихових залеђа да би унаприједила полицентричан и еколошки прихватљив развој.

Сарадња би такође требало да размотри економске, еколошке, друштвене и територијалне импликације специфичних образаца медитеранског просторног развоја тј. испреплетеност сталних и сезонских смјештајних капацитета.

Промоција културног идентитета и баштине може такође да доведе до боље интеграције подручја Медитерана. Овај циљ је усмјерен на сарадњу међу регијама и оснаживање заједничких ресурса који су од великог интереса на међудржавној лествици. Сарадња може, посебно, да буде повезана са развојем услуга и иноваторских дјелатности у подручју културе и управљања баштином. Унапређивање ових ресурса требало би да ојача визију културолошки разноликог подручја са заједничким проблемима развоја.

Трансверзалне теме:

Због њихове важности током програмског периода 2007-2013, неке теме ће се узети у обзир у свим предложеним пројектима.

Прије свега, **иновација** – предвиђена као процес побољшања система увођењем нових приступа – представља кључни елемент Програма Медитеран. Њој би сви водећи партнери требало да се највише посвете, без обзира на њихово подручје дјеловања. Иновација се може разумјети у ширем смислу ријечи. Укључује и технолошки (производи и процеси) и нетехнолошки напредак (нпр. начини управљања, сарадње и организације...).

Одрживи развој – остварен кроз интегрисани приступ – твори општи принцип интервенције за структурне фондове (чл. 17. Уредбе 1083/2006) на које упућују сви циљеви Програма Медитеран. Из тог разлога, одрживи развој мора да буде од трајне важности за провођење програма и пројеката.

Принцип равноправности полова и недискриминације треба се поштовати на свим нивоима провођења програма и пројеката.

СТРУКТУРА ОПЕРАТИВНОГ ПРОГРАМА МЕДИТЕРАН

Опште усмјерење Програма Медитеран Јачање конкурентности подручја Медитерана у циљу унапређења развоја и запошљавања за сљедеће генерације Промоција територијалне повезаности и заштите околиша у логици одрживог развоја				Трансверзалне теме Иновација Одрживи развој Једнакост полова и недискриминација
ПРИОРИТЕТНА ОСА 1 Јачање иновационих капацитета	ПРИОРИТЕТНА ОСА 2 Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	ПРИОРИТЕТНА ОСА 3 Повећање покретљивости и територијалне приступачности	ПРИОРИТЕТНА ОСА 4 Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана	
Циљ 1.1 Ширење иновативних технологија те знања и искуства	Циљ 2.1. Заштита и јачање природних богатстава и баштине	Циљ 3.1. Повећање поморске приступачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност	Циљ 4.1. Координација развојних политика и унапређење територијалног управљања	
Циљ 1.2. Јачање стратешке сарадње између актера економског развоја и органа јавне власти	Циљ 2.2. Промоција енергије из обновљивих извора и унапређење енергетске ефикасности	Циљ 3.2. Подршка коришћењу информационе технологије у циљу боље приступачности и територијалне сарадње	Циљ 4.2. Јачање идентитета и унапређење културних богатстава у циљу боље интеграције подручја Медитерана	
	Циљ 2.3. Превенција поморских ризика и јачање поморске безбједности			
	Циљ 2.4. Превенција и сузбијање природних ризика			

ц) Приказ система показатеља

На основу члана 12. Уредбе (ЕЗ) бр. 1080/06, специфични циљеви приоритетних оса морају бити количински изражени одређеним бројем показатеља непосредних исхода и резултата. Надаље, у складу са дефиницијама уврштеним у Радни документ бр. 2 Европске комисије под насловом *"Индикативне смјернице о методама евалуације: Показатељ праћења и евалуације"*, размотрене су типологије сљедећих показатеља у сврху праћења напретка Програма Медитеран: финансијски показатељи, показатељи исхода и показатељи резултата.

У складу са РД бр. 2, **финансијски показатељи** су кључни елемент за процјену напретка програма, нарочито када такав напредак није мјерљив физичким појмовима, тј. на почетку програмског периода. Стога ће се подаци о финансијским обавезама и плаћањима периодично прикупљати и повезивати са прихватљивим трошковима на нивоу активности, циљева и приоритета.

Што се тиче мјерила физичког напретка Програма Медитеран, усвојена су два низа показатеља: **основни показатељи** програма међудржавне сарадње уврштени у ПРИЛОГ 1 РД-а бр. 2 те **низ показатеља (показатељи исхода и резултата)** значајних за специфичан садржај Програма Медитеран.

Физички показатељи праћења и евалуације Програма Медитеран одабрани су са циљем омогућавања њихове специфичности, измјерљивости, доступности, релевантности и временског оквира, тј. у обзир је узета потреба за објективним провјерљивим показатељима који интегрису димензије квалитета, количине и времена⁴⁵. Интегрисати временску димензију значи, прије свега, утврдити када и како ће се прикупљати подаци унутар система за праћење програма.

Са методолошког стајалишта, показатељи се повезују са програмским нивоом утврђеним у Програму Медитеран те служе за мјерење очекиваних постигнућа сваке приоритетне осе, циљева и дјеловања у оквиру програмског периода 2007-2013. С обзиром на опис садржаја програмских нивоа, показатељи резултата су везани за циљеве и показатеље исхода активности. Посебна пажња се посвећује резултатима, с обзиром на то да они представљају стратешки елемент за управљање програмом.

Показатељи резултата могу се сажети у сљедеће типологије које произлазе из скупа показатеља исхода:

- **Заједничке стратегије, иницијативе и алати:** развој заједничких стратегија, иницијатива, алата и норми, које произлазе из активности међудржавних пројеката Програма Медитеран.
- **Успостављање и јачање трајних мрежа:** једна од кључних доданих вриједности програма сарадње је стварање мрежа/партнерстава између различитих актера из разних европских држава. Окупљањем показатеља исхода, који произлазе директно из активности Програма, ови показатељи резултата могли би да буду драгоцени за мјерење појачане одрживости мрежа – успостављених или ојачаних – које потом постају "трајне".
- **Учествовање у међудржавним иницијативама/пројектима:** стварање или јачање мрежа/партнерстава једна је од кључних доданих вриједности иницијатива Европске територијалне сарадње. Овај показатељ би могао да буде користан за праћење састава

⁴⁵ Ови су појмови детаљно описани у студији Секретаријата програма ИНТЕРАЦТ насловљеној "Студија показатеља праћења међудржавних и међурегионалних програма сарадње", јуни 2006.

мрежа/партнерстава те стога и за мјерење учествовања у међудржавним иницијативама/пројектима.

Потребно је нагласити да, иако су типологије показатеља резултата увијек исте, показатељи резултата постају специфични једноставном упоредбом са темама сваке приоритетне осе.

Осим тога, систем показатеља приказан на сљедећим страницама наводи везе између различитих типологија показатеља (тј. који исходи придонесе остварењу специфичног резултата), што доводи до схваћања положаја показатеља у специфичној типологији.

Према расположивим подацима, израчунати су сљедећи циљеви у сврху мјерења постигнућа Програма Медитеран.

Циљне вриједности могу да буду испод основних линија с обзиром на то да свака од тих вриједности одговара провођењу активности у вези са два различита програмска периода. У неким подручјима интервенције број дјеловања предвиђен за период 2007.-2013. прелази број активности остварених током претходног периода. У неким другим случајевима, овај број ће бити нижи због помака у приоритетима те због различитог износа расположивих финансијских средстава.

Ex ante квантификација пројеката на нивоу приоритетне осе

Приоритетна оса	Показатељи	Јединица мјере	Циљна вриједност* (2007-2013)	Полазна вриједност
1	Пројекти јачања иновационих капацитета	Бр.	47	2
2	Пројекти заштите околиша и унапређења одрживог територијалног развоја	Бр.	55	92
3	Пројекти побољшања покретљивости и територијалне приступачности	Бр.	32	42
4	Пројекти унапређења полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана	Бр.	16	46
1, 2, 3, 4	Пројекти интегрисања различитих приоритета Оперативног програма	Бр.	30	0

*Ова вриједност је израчуната поређењем просјечног износа који би могао да буде додијелен пројектима за Медитеран (приближно 1.600.000 ЕВР, што одговара отприлике 1.200.000 ЕВР доприноса ЕРДФ-а) са доприносом ЕРДФ-а расположивим за сваку приоритетну осу.

Ex ante квантификација основних показатеља

Типологија	Опис	Јединица мјере	Полазна вриједност	Циљне вриједности **
Пројекти	управљања водама	Бр.	11	3
	побољшања приступачности	Бр.	42	32
	спречавања ризика	Бр.	28	14
	развијања мрежа за истраживање и	Бр.	0	48

технолошки развој и иновационих мрежа			
---------------------------------------	--	--	--

****Ове вриједности су израчунате на основу броја пројеката који би се могли финансирати унутар приоритетних оса, нпр. "Број пројеката побољшања приступачности" требало би да одговара "Броју пројеката побољшања покретљивости и територијалне приступачности".**

Предложене "циљне вриједности" подударају се са процјеном за цијели период 2007-2013.

Ex ante квантификација за показатеље непосредних резултата и резултата за приоритетне осе

Приоритетна оса 1 – Јачање иновационих капацитета

Ознаке приоритетних тема	Показатељи непосредних резултата	Циљна вриједност ***	Показатељи резултата	Полазне вриједности ****	Циљне вриједности
01, 03, 04, 05, 09	Број међудржавних сарадничких мрежа, укључујући научноистраживачке центре, економске субјекте и образовне центре/универзитете за олакшавање преноса технологије и ширења иновативних поступака, знања и искустава	15	Број успостављених или ојачаних трајних мрежа/споразума	-	3
	Број међудржавних студија/планова/стратегии развијених за олакшавање коришћења и ширења иновација међу ресурсним, иновационим и пословним центрима	15	Број малих и средњих предузећа/центара за истраживање и развој технологије укључених у активности пројеката за Медитеран	-	10
	Број малих и средњих предузећа укључених у размјене искустава и пренос технологија	20			
	Број међудржавних структура за ширење заједничких норми за побољшање регионалне политике и иновационих капацитета	2	Број усвојених заједничких стратегија	-	2
	Број пројеката за подржавање иновационих процеса на подручју Медитерана	18			

Приоритетна оса 2 – Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја

Ознаке приоритетних тема	Показатељи непосредних резултата	Циљна вриједност ***	Показатељи резултата	Полазне вриједности ****	Циљне вриједности
39, 40, 41, 42, 43, 45, 48, 49, 51, 53, 54, 56	Број студија/смјерница за планирање/планова/метода/алата/стратегија остварених/искушаних у погледу <ul style="list-style-type: none"> - поморске сарадње у подручју околиша и безбједности околиша - побољшања уштеде енергије који укључују медитеранске државе - недржавни учесници - органи јавне власти - надлежних органа/органа пројектних партнера који нису корисници 	15	Број усвојених заједничких стратегија, норми, иновативних алата/система и нових технологија	-	5
	Број међудржавних планова управљања развијених на подручју природних ризика и опасности	5			
	Број активности подизања свијести/иницијатива проведених/унапријеђених на подручју <ul style="list-style-type: none"> - природних богатстава и баштине - коришћења енергије - поморских, обалних и острвских питања - климатских промјена 	5			
	Број међудржавних пројеката интегралног управљања обалним подручјем који укључују медитеранске државе: <ul style="list-style-type: none"> - недржавни учесници - органи јавне власти - институције надлежне за заштиту обале 	15	Број учесника међудржавних иницијатива/пројеката	760	740
	Број међудржавних семинара и форума о управљању водама који укључују медитеранске државе <ul style="list-style-type: none"> - недржавни учесници - државни и регионални поморски органи - надлежни органи/агенције (нпр. лучке управе, агенције/институције за поморско онечишћење, јавни/приватни органи за контролу бродова) 	15			
	Број међудржавних партнерстава/сарадничких мрежа организованих на подручју усмјерених на <ul style="list-style-type: none"> - заштиту крајолика, система природних богатства и баштине (нпр. управљање водама, културна баштина) - спречавање природних ризика - побољшање поморске сарадње - разmjену информација и метода управљања у подручју коришћења енергија из обновљивих извора и смањења потрошње енергије - побољшавање интегрисаног територијалног развоја и одрживог туризма који 	40	Број сталних мрежа/споразума основаних или ојачаних	-	5

	<ul style="list-style-type: none"> - укључују различите државе - недржавне учеснике - органе јавне власти - надлежне органе/органа пројектних партнера који нису корисници 				
--	--	--	--	--	--

Приоритетна оса 3 – Побољшање покретљивости и територијалне приступачности

Ознаке димензије приоритетних тема	Показатељи непосредних резултата	Циљна вриједност ***	Показатељи резултата	Полазне вриједности ****	Циљне вриједности
11, 12, 13, 14, 26, 27, 28, 30, 31, 32	Број пројеката : - иновативног управљања системима поморског саобраћаја - приступачности острва	5	Број заједничких система управљања/стратегија интервенције и методологија проведених/ојачаних	-	2
	Број пројеката који унапређују међудржавне иницијативе/стратегије за коришћење: - мултимодалних платформи - интермодалности - постојећих мрежа (мора, цесте, жељезнице)	5			
	Број пројеката који развијају међудржавне онлајн услуге и нарочито су усмјерене ка развоју дигиталних услуга у изолованим подручјима	5			
	Број база података, електронских архива, система праћења и анализа за управљање водама и спречавање ризика	5			
	Број пројеката који унапређују мултимодалне системе превоза (нарочито еколошки прихватљиве) који укључују: - локалне, регионалне и државне органе - институте и агенције за територијални развој	5			
Број мрежа које подржавају коришћење ИЦТ-а, које	10				

	укључују: - територијалне управе - цивилно друштво (удружења корисника) - учеснике у економији (компаније специјализоване за ИЦТ услуге)				
--	--	--	--	--	--

Приоритетна оса 4 – Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана

Ознаке димензије приоритетних тема	Показатељи непосредних резултата	Циљна вриједност ***	Показатељи резултата	Полазне вриједности ****	Циљна вриједност
25, 58, 59, 60, 61, 81	Број међудржавних мрежа које укључују различите територијалне системе (градове, метрополе итд.) за подржавање управљања културним половима	5	Број трајних мрежа/споразума успостављених или ојачаних	-	1
	Број органа укључених у размијену успјешних поступака за - алате за планирање - културну иновацију	10			
	Број пројеката/ извјештаја/ компаративних анализа који укључују велика градска подручја Медитерана за стварање интегрисаних стратегија територијалног развоја за - еколошке/ енергетске политике - луке и саобраћај - економски развој	5	Број развијених заједничких алата за планирање и стратегија	-	1
	Број планова заштите проведених кроз пројекте - историјске баштине - културних богатстава (материјалних и нематеријалних)	5			
	Број иницијатива за сарадњу које укључују: - градове - метрополе - рурална подручја	15			
	Број изолованих подручја - укључених у пројектне активности - доселнутих ширењем успјешних поступака - укључених у нове стратегије територијалног развоја	5			

Приоритетна оса 5 – Техничка помоћ

Ознаке димензије приоритетних тема	Показатељи резултата непосредних	Циљна вриједност ***	Показатељи резултата	Полазне вриједности ****	Циљна вриједност
85, 86	Број преданих операција, Број прихватљивих операција, Број финансираних операција	600 450 150	% одобрених операција у поређењу с преданим операцијама	24% ⁴⁶	25%
	Број састанака одржаних на међународном нивоу	30	% лица обавијештених кроз дистрибуцију активности у поређењу са укупним бројем становника подручја Медитерана	-	10%
	Број израђених веб страница пројекта	150			

*** Ове вриједности израчунате су на основу броја пројеката предвиђених за сваку приоритетну осу (видјети таблицу "Ex ante квантификација пројеката на нивоу приоритетне осе").

**** Полазне вриједности за одабране показатеље резултата нису увијек расположиве јер су предложени подаци о успостављеним трајним мрежама или о заједничким стратегијама усвојеним ван суфинансирања доступни тек по завршетку програма који се тренутно одвијају унутар Структурних фондова за 2000-2006. Умјесто тога, полазне вриједности могу се поставити за учествовање у пројектима за Медитеран. Ове вриједности израчунате су на основу података расположивих за програме Archimed и Medocc; ти су подаци умањени за одговарајући постотак умањеног износа ЕРДФ-а додијеленог за Програм Медитеран у поређењу са износом доприноса ЕРДФ-а додијеленог за програме Medocc и Archimed.

д) Категорије пројеката за провођење оперативног програма

За нови програмски период, врсте пројеката потребно је развити у циљу ојачања њихове међународне димензије и обезбјеђења конкретних и мјерљивих непосредних резултата и резултата. Међународни пројекти не могу се базирати само на циљу стварања знања и размјене искустава између партнера. Они се морају базирати на стратегијама усмјереним ка конкретном доприносу реализације програма и циљева приоритетних оса.

Индикативне врсте пројектних активности за провођење Програма Медитеран⁴⁷:

- Успостављање и развој међународних стратегија за мреже институција
- Успостављање и развој заједничких система и заједничких оперативних алата
- Оснивање међународних мрежа које обезбјеђују кохерентност и координацију јавних политика
- Дистрибуисање технологија, поступака, знања и искустава, иновативних система управљања на међународном нивоу
- Израђивање пилот пројеката и експерименталних алата са међународном димензијом

е) Утврђивање стратешких пројеката

За програмски период 2007.-2013. године, Надзорни одбор утврдио је одређене теме као нарочито важне за све европске регије подручја Медитерана. Одговарајући на ове теме,

⁴⁶ Ова вриједност укључује само податке везане за програм INTERREG IIIB Medocc. Информације везане за програм INTERREG IIIB Archimed нису биле доступне у вријеме припреме Оперативног програма Медитеран.

⁴⁷ Опширнија верзија овог пописа доступна је у Водичу за провођење Оперативног програма Медитеран.

Надзорни одбор објавио је позиве за пријаву пројеката са циљем израде “стратешких пројеката” чији је поступак провођења назначен у Дијелу IV.4. Оперативног програма.

Стратешки пројекти ће омогућити изградњу великих партнерстава око кључних учесника у сваком конкретном подручју интервенције: мора постојати прецизан однос између циљева пројекта и институционалне и административне стручности партнера. Као такви, они захтијевају усклађене и формалне обавезе партнера за постизање очекиваних резултата.

Стратешки пројекти морају придонијети постизању главних циљева Програма Медитеран (конкурентност, иновација и одрживи развој), и истовремено показати јасну међудржавну додану вриједност. Пројекти морају да имају амбициозне циљеве те да имају дугорочан утицај на подручју Медитерана.

ф) Принципи ојачања управљања и стварања висококвалитетних пројеката

Транснационалност, усредоточеност и партнерство

Ограничени буџет Програма, нова усмјерења Европске уније и специфичности медитеранског подручја захтијевају усклађеност са одређеним основним принципима провођења за максималну успјешност Програма Медитеран.

Медитеранска подручја обиљежава расцјепкан физички, економски и институционални контекст. Потребно је ојачати **међудржавну сарадњу**, која је кључни аспект програма Медитеран, у смислу тема околиша, саобраћаја, поморских активности, ризика и комуникације...

Но, трансационалност се не може ограничити на стварање партнерстава између учесника у различитим државама. Она се треба заснивати на **постизању заједничких и дијелених циљева**. Ови циљеви треба да имају високу и мјерљиву међудржавну додану вриједност. Као међудржавни програм, Програм Медитеран требало би да омогући активности које би иначе биле тешко проведиве путем других програма Заједнице.

У складу са **принципом усредоточености**, предузете активности морају да буду јасно усмјерене на приоритетне осе Програма и да имају значајан утицај⁴⁸. Да би се то постигло, **партнерства** изграђена за провођење мјера треба да окупе **кључне учеснике** који могу да ојачају финансијске, институционалне и политичке димензије активности (приватне учеснике, регионалне и локалне самоуправе, државне услуге, друштвено-економске учеснике...). Стога је потребно потицати **јавна/приватна партнерства**.

Међудржавна димензија пројеката, њихов утицај и трајност нарочито зависе од капацитета за комбиновање **хоризонталних партнерстава** (између територијалних учесника) и **вертикалних партнерстава** (између различитих нивоа локалних, регионалних и државних органа).

Посебну пажњу потребно је посветити начину уклапања ових активности у **постојеће јавне политике** (на локалном, регионалном, државном и европском нивоу) у циљу стварања синергија и обезбјеђења да ове активности не буду изоловане иницијативе које немају стварног утицаја. **Студије или размјене искустава** више нису приоритет и не могу се више сматрати коначним и довољним резултатима. Осим тога, партнерима се савјетује **коришћење студија и пројеката остварених током пријашњег програмског периода**.

Ако се проводе студије, морају се интегрисати у стратегије усмјерене на **постизање конкретних циљева**.

Партнерима се савјетује да своје пројекте израде **с обзиром на друге програме или друге секторске политике Европске уније**. Пројекти програма Медитеран могу да буду нарочито корисни у потицању међудржавних активности које се могу примјењивати у оквиру других европских програмских инструмената⁴⁹.

⁴⁸ С обзиром на то да финансијска ограниченост не допушта већа улагања (у инфраструктуру, опрему...), ове врсте пројеката могу да буду прихваћене само за ограничене пилот пројекте.

⁴⁹ На примјер, успостављање партнерстава за израду међудржавних пројеката који се проводе унутар других политика Заједнице или према међудржавним циљевима “приближавања” и “Регионалне конкурентности и запошљавања”.

Заједнички технички секретаријат, у сарадњи са државним органима надлежним за програм у државама чланицама, те уз помоћ међудржавних техничких тимова, подржава Управљачки орган у успостављању партнерстава и изради пројеката којима се повезују **главни јавни и приватни учесници**. Укљученост **државних и регионалних органа** олакшаће успостављање већих пројеката са дуготрајним учинцима.

Овај приступ одражава циљ обезбјеђења да **трајност пројеката Програма Медитеран** премаша вријеме потребно за њихову провођење. Партнерства треба планирати унапријед у смислу континуитета пројеката и ефеката кроз друге текуће или предстојеће активности. Да би постигли континуитет у пројектима, партнери требају радити на **коришћењу и дистрибуцији** да би другима могли пренијети искуство и резултате (методе управљања, успјешне поступке, изграђене мреже, остварене нове активности...).

Поступак одабира у два корака омогућује одабир пројеката који најбоље испуњавају наведене критеријуме.

Посебан напор потребно је уложити у транснационалност, усредоточеност и партнерства у смислу остваривања **интегрисаних пројеката** који обухваћају сва три питања. Њихова **територијална интеграција** треба да буде обезбијеђена: економске, институционалне, политичке, друштвене и културне специфичности подручја Медитерана требају се узети у обзир током развоја и провођења пројекта.

Који су партнери пожељни за пројекте Програма Медитеран?⁵⁰

Ефикасност провођења Програма Медитеран зависи од квалитета управљања и партнерстава међу свим друштвено-економским и осталим учесницима на том простору. Као што је био случај током претходног програмског периода, **изабрани локални и регионални органи** позвани су да одиграју кључну улогу с обзиром на њихову директну укљученост у проблематику специфичну за медитеранско подручје.

Градови и метрополитанска подручја важни су учесници због свог друштвено-економског значаја, свог утицаја на околиш и потенцијала за раст и иновације.

Промоција интегрисаних међудржавних пројеката са стварним и трајним ефектом захтијева поклањање веће пажње другим **кључним учесницима**, нарочито **државним органима**. Она би требало да могу понудити стручно знање и средства за приоритетне пројекте (економски развој, околиш и просторно планирање итд). Њихова укљученост требало би да омогући да се побољша **усклађивање пројеката са актуелном јавном политиком и створе синергије** које ће повећати ефекат пројеката.

Програмски период 2007.-2013. такође је усмјерен на **промоцију учествовања приватних органа**, инсистирајући нарочито на приликама које пружа оснивање јавно-приватних партнерстава. То значи, између осталог, јачање активности међудржавне сарадње између „**економских субјеката**”⁵¹ и **истраживачких институција**.

Пројекти сарадње између универзитета могу се узети у обзир ако су усмјерени на реализацију конкретних циљева уз учествовање других врста партнера. Институције које учествују у подручју истраживања позивају се да разраде своје иницијативе што је више могуће у складу са 7. оквирним програмом.

⁵⁰ Оквирни попис пројектних партнера налази се у *Водичу за provedбу оперативног програма Медитеран*.

⁵¹ У складу са чланом 1. став 8. ЕУ Директиве 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци и уговора о јавним услугама, „економским субјектом” сматра се свако физичко или правно лице или јавна установа или група таквих лица и/или органа која на тржишту нуди обављање радова и/или рада, односно услуге или производе. Као таква, правила надметања не зависе од правног положаја поједине укључене институције (јавне или приватне) него од природе обављане активности.

Кад је ријеч о укључености малих и средњих предузећа у Програм Медитеран, кључни партнери су првенствено сарадничке структуре малих и средњих предузећа⁵² ради унапређења стратешких приступа и да би се обезбиједило да партнерства постигну довољну критичну масу.

Непрофитне организације могу да учествују у пројектним партнерствима под условом да могу да понуде значајан допринос међудржавном пројекту⁵³.

У сваком случају, водећи партнер мора имати довољно институционалних, административних и финансијских средстава да би ефикасно управљао пројектом и провео га, али не смије бити економски субјект. Прихватљивост различитих врста водећих партнера оцјењује се у складу са националним прописима примјењивим у појединој држави.

⁵² Сарадничке структуре могу да буду органи јавне власти и истовриједни јавни органи, приватне или непрофитне организације. Њихов циљ је помоћи предузећима у њиховој развојној фази и створити синергије међу учесницима да би унапређивале иновацију и конкурентност (кластери, научни и стручни центри, инкубатори, ресурсни центри итд.).

⁵³ Непрофитна организација (скраћено „НПО“) је организација чији је основни циљ подршка питањима од приватног или јавног интереса у некомерцијалне сврхе. Непрофитне организације могу да остварују корист, али та корист мора да буде поново уложена у њихове активности.

Информације о укључености „економских субјеката“

У сваком пројекту партнери могу да учествују као **придружени партнери** или као **корисници**. Придружени партнери сарађују у провођењу програма, али не примају финансијска средства Европског фонда за регионални развој. Корисник прима средства ЕРДФ-а⁵⁴.

У сваком пројекту у којем ће „економски субјект“ учествовати као корисник мораће се обезбиједити поштовање правила надметања.

С обзиром на то да се приватни доприноси не узимају у обзир као односни национални дио финансирања, водећи партнери морају обезбиједити да се уз сваки ЕРДФ-ов допринос додијељен економском субјекту предвиди одговарајући јавни допринос.

Поред тога, кад таква предузећа пружају услуге у провођењу активности повезаних са пројектом потребно је придржавати се правила јавне набавке. С обзиром на могуће сукобе интереса, компанија (нпр. компанија за консалтинг) која учествује у пројекту као партнер не може да уговори пружање услуге пројектним партнерима.

Ако је додјела јавних средстава економским субјектима строго ограничена, ти субјекти ипак могу да имају корист од подршке или предности **у оквиру правила о изузећу** о „de minimis помоћи“, помоћи малим и средњим предузећима, помоћи активностима обуке или националној регионалној помоћи за улагање⁵⁵.

Економски субјект може добити јавну помоћ у свакој држави чланици медитеранског подручја на основу посебних националних мјера помоћи о којима је обавијештена и прихваћа их Европска комисија.

Ако је то потребно, а када нису довољна правила о изузећу, током програмског периода може се покренути **посебан поступак нотификације** ради суочавања са специфичним потребама и ограничењима која се јављају у изградњи партнерства и провођењу пројекта.

У сваком случају, додјела помоћи није намијењена подржавању активности издвојених учесника. Ова помоћ може да буде одобрена само за остварење заједничких и међудржавних активности од општег интереса. Та помоћ може да буде посебно занимљива сарадничким структурама чија је функција пружање подршке изградњи партнерства, развоју институционалних оквира, преносу технологије, техничких вјештина и знања...

г) Примјери из пријашњих програмских периода (Medocс и Archimed)

За разраду Оперативног програма Медитеран није било могуће користити завршне извјештаје о евалуацији програма Medocс и Archimed јер још нису била израђена. Ипак, проучени су привремени извјештаји о евалуацији програма Medocс и Archimed као и неке специфичне анализе⁵⁶.

У тим документима утврђене су потешкоће везане за циљеве програма, природу програма и пројектних партнера те укључивање програма у шире окружење.

Циљеви програма

⁵⁴ Неке институције, попут европских агенција, могу да учествују у пројектима као придружени партнери, али не могу да примају финансијска средства ЕРДФ-а (Европска агенција за околицу; Европска агенција за поморску безбједност; Европска агенција за жељезнице; Европска свемирска агенција итд).

⁵⁵ За више информација у вези са правилима Заједнице о изузећу видјети Водич за провођење оперативног програма Медитеран.

⁵⁶ - Rapport d'Evaluation Intermédiaire du Programme d'Initiative Communautaire INTERREG IIIB espace Méditerranée Occidentale, 2004.

- Иницијатива Заједнице INTERREG III B Archimed, средњорочна евалуација, децембар 2003; Напоградња средњорочне евалуације Иницијативе заједнице INTERREG III B Archimed, први извјештај, децембар 2005.

- *Bilan et perspectives de la coopération transnationale au sein de l'espace méditerranéen*, ADERGES, Université de Toulouse le Mirail, avril 2006

Програм Medocс је у својој првој оси приоритета настојао да повећа кохезију програмског подручја бољом сарадњом међу свим регијама, укључујући регије неевропских држава. На европском нивоу тај циљ је био врло амбициозан и није га било једноставно остварити без успостављања специфичног програма.

За период 2007.-2013. године, досадашњи приступ промијењен је стварањем Инструмента за европско сусједство и партнерство (ЕНПИ). Као последица тога, циљеви Програма Медитеран више су усредоточени на ревидирану Лисабонску стратегију.

Са тематског стајалишта, иновација и конкурентност су нова снажна усмјерења код којих искуства провођења из последњег програмског периода нису од користи.

Околиш и култура, опет, били су главна подручја дјеловања у периоду 2000.-2006. године. У Програму Медитеран еколошка проблематика је још увијек нарочито важна те захтијева више од 30% укупног буџета. Међутим, од кључне је важности више напредовати према иновацији и конкурентности, имајући на уму да заштита културне баштине и просторно планирање више нису главни приоритети.

У погледу приступачности, програмом Medocс остварени су малобројни пројекти. То подручје ипак остаје приоритет, узимајући у обзир специфичну ситуацију медитеранског простора (транзит исток-запад, приступачност острва, слаба интермодалност итд.).

Кад је ријеч о програму Archimed, ниједан пројекат није био одабран у вријеме обављања привремене евалуације. Међутим, до неких информација може се доћи на основу усмјерења програма и процеса његовог провођења.

Као и Програм Medocс, Archimed ставља велики нагласак на подршку Барселонском процесу и на примјену усмјерења утврђених Перспективом европског просторног развоја (ЕСДП).

Међутим, сарадња са државама нечланицама боље се уклапа у разне теме дјеловања и није подложна развоју посебне осе, као код Medocса. Archimed узима у обзир питање усељавања које тренутно није унутар подручја примјене Програма Медитеран.

Надаље, утицај ЕСДП-а још увијек омогућава шири приступ територијалној кохезији повезивањем пољопривреде, туризма, заштите околиша, културе, урбаних и руралних средина. Економски субјекти, мала и средња предузећа, иновација и истраживање средства су Програма Archimed којима се подстиче развој изолованих подручја.

Партнерство и управљање

С обзиром на провођење програма, искуство Medocса и усмјерења Archimeda показују потребу побољшања квалитета пројеката. Тиме се ствара потреба за бољом финансијском концентрацијом на стратешке проблеме и бољим усклађивањем са европском и националном секторском политиком.

На том степену, План капитализације разрађен унутар Плана комуникације игра кључну улогу у унапређењу управљања и тачнијем дефинисању усмјерења Програма Медитеран.

Према томе, с обзиром на велик број пројеката усмјерених на локалне развојне циљеве са Програмом Medocс, неопходно је подсјетити на међудржавну димензију Програма Медитеран. То значи успостављање снажних партнерстава са јасном међудржавном димензијом и јасним међудржавним циљевима.

Надаље, у Програму Medocс било је тешко идентификовати потенцијалне partnере. Стога Програм Медитеран нуди јаснији увид у врсте институција које могу да учествују.

Од водећих партнера тражи се да повежу важније јавне и приватне органе да би олакшали провођење пројекта и побољшали њихову усклађеност са другим текућим пројектима или јавним политикама (министарства, државни органи, специјализовани јавни органи). Повезаност са европским секторским политикама која није била довољно јака у Програму Medocс такође се мора побољшати у складу са условима Програма Медитеран.

Код Програма Archimed један од проблема био је везан за равнотежу између партнерстава из првих приједлога пројеката: Грчка и Италија биле су заступљене у великој мјери, за разлику од Кипра и Малте. Таква ситуација може да се објасни разликом у прихватљивом броју становника тих држава. Стога ће бити потребно на простору Програма Медитеран обезбиједити да географска заступљеност у разним пројектима буде што је могуће уравнотеженија.

У поређењу са програмима Medocс и Archimed, Програм Медитеран сарадњу са државама нечланицама не узима у обзир као циљ сам по себи. Слично томе, територијална кохезија је још увијек главна брига, но стратешки приоритети постали су економска конкурентност и иновација, иако пажња није усмјерена само на подручја са развојним потешкоћама.

Програми Medocс и Archimed увелико су истицали умрежавање, као и размјену података и искустава. Иако су те врсте активности још увијек могуће, Програм Медитеран више је усредоточен на потребу провођења пројеката остваривањем циљева који имају конкретан и мјерљив ефекат на терену.

С обзиром на провођење програма досадашња искуства показују потребу за побољшањем квалитета пројеката. Програм Медитеран инсистира на тој тачки предлажући нове начине одабира пројеката пажљивијим одређивањем циљева и јачањем подршке изградњи партнерстава.

1.4. Усклађивање Програма Медитеран са европским и националним усмјерењима

а) Усклађеност са Стратешким смјерницама Заједнице

Стратешке смјернице Заједнице које је донио Савјет Европске уније 6. октобра 2006. године⁵⁷ у периоду 2007.-2013. године чине темељ за разраду националних стратешких оквира и оперативних програма⁵⁸.

Стратешке смјернице Заједнице утврђују 4 главне теме/правца за програмски период 2007.-2013. године:

1. Претварање Европе и њених регија у привлачнија мјеста за улагање и рад
2. Усавршавање знања и иновација за економски раст
3. Већи број и квалитет радних мјеста
4. Територијална димензија кохезионе политике

Европски програми су, зависно од својих посебности, усредоточени на одређене аспекте ових праваца.

С обзиром на међудржавну сарадњу, Стратешке смјернице Заједнице инсистирају на потреби јачања међудржавне сарадње у подручјима од стратешког значаја, попут физичке и виртуалне повезаности различитих подручја, спречавања природних ризика, управљања водама, интегрисане поморске сарадње, унапређења одрживог урбаног развоја и стварања мреже истраживања и развоја/иновација.

Та подручја дјеловања сва су поновљена у четири осе Оперативног програма Медитеран. У њему се износи хијерархија циљева зависно од приоритета утврђених у складу са медитеранским контекстом и количином расположивих финансијских средстава.

Уопште, Стратешке смјернице Заједнице скрећу пажњу на чињеницу да би, у складу са захтјевима како интегрисаних смјерница за раст и запошљавање⁵⁹ тако и ревидиране Лисабонске агенде, оперативни програми требало да усмјере своје ресурсе на:

- Знање, истраживање и иновације;
- Одрживи развој и синергију економске, друштвене и еколошке димензије.

Те двије тачке су двије главне осе Оперативног програма Медитеран.

Територијална димензија Стратешких смјерница Заједнице јасно је изражена у цијелом Програму Медитеран због природе и подручја сарадње (приступачност, заштита околиша, природни ризици итд.) те због настојања у унапређењу интегрисаних развојних пројеката који укључују најважније учеснике односних подручја (предузећа, органи локалне и регионалне самоуправе, државне службе итд.). Између осталог, Програм Медитеран усмјерен је на промоцију сарадње међу територијалним системима (метрополе, градови, рурална подручја итд.) ради усклађивања развојних политика (економија, саобраћај, заштита околиша итд.) и ширење раста на мање напредна подручја.

Такав интерес произлази из тежње изражене у Стратешким смјерницама, а односи се на унапређење управљања и досега пројеката да би се оптимизирао ефекат финансирања. Дио Оперативног програма Медитеран посвећен је заједничким принципима по којима би се водећи партнери требало да равнају да би остварили те циљеве (транснационалност, партнерство, концентрација, одрживост, капитализација итд.)⁶⁰.

⁵⁷ Одлука Савјета од 6. октобра 2006. о Стратешким смјерницама Заједнице о кохезији (2006/702/ЕЗ)

⁵⁸ Упореди са таблицом „Поређење Стратешких смјерница Заједнице, Уредбе ЕРДФ-а, Оперативног програма Медитеран и Националног стратешког референтног оквира” на крају дијела 1.4.

⁵⁹ 2005/600/ЕЗ: Одлука Савјета од 12. јула 2005. год. о смјерницама за политике запошљавања држава чланица.

⁶⁰ И.З.ф; Принципи за јачање управљања и израду стратешких пројеката.

Слично томе, Стратешке смјернице Заједнице наглашавају једнакост мушкараца и жена и недискриминацију које би требало узети у обзир у свим фазама провођења програма/пројекта, чак и када нису подручја конкретног дјеловања.

б) Доследност националним стратегијама

Државе партнери медитеранског простора заједнички су придонијеле разради оса и циљева програма те обезбиједиле да буду у складу са правцима националних реформних програма и Националним стратешким референтним оквиром (НСРФ-ом).

Неке државе су у свој НСРФ уврстиле поглавље посебно посвећено европској територијалној сарадњи (Грчка, Француска, Италија, Португал итд). У таквом случају могуће је директно упоредити оперативни програм са националним усмјерењем у поглављу НСРФ-а о „међудржавној сарадњи“.

За друге државе поређења се заснивају на општем усмјерењу НСРФ-а и евентуално доступним додатним информацијама о територијалној сарадњи⁶¹.

Уопште, питања економског развоја, иновација, заштите околиша и одрживог развоја различите државе чланице прилично слично схваћају.

Неке државе стављају већи нагласак на смањивање територијалних различитости и рурални развој у контексту своје политике економског развоја. На сличан начин Кипар, Грчка, Италија, Малта или Португал наглашавају промоцију културе, заштиту и унапређење баштине као и очување природног околиша. Такво усмјерење изражава се у осама 2 и 4 Оперативног програма Медитеран; наглашена је потреба за промоцијом интегрисаних и иновативних активности.

Питања запошљавања, социјалне укључености, стручног образовања и јачања људског капитала важна су у националним стратегијама, али су релевантнија у контексту програма које финансира Европски социјални фонд.

Слично томе, у подручју приступачности неке државе чланице инсистирају на развоју саобраћајне и телекомуникационе инфраструктуре (Малта, Кипар) што ће пак бити узето у обзир као приоритет с обзиром на циљ приближавања. Циљ Програма Медитеран је омогућити приступ саобраћају и комуникацији, а не развијати тешку инфраструктуру.

У подручју „одрживог урбаног развоја“ жеља за промоцијом активности сарадње међу различитим територијалним системима и различитим територијалним нивоима појављује се у свим националним стратегијама. Те стратегије такође истичу друштвено-економску димензију одрживог урбаног развоја (регенерација ослабљених подручја) и у складу су са циљем регионалног приближавања те регионалне конкурентности и запошљавања захваљујући својој друштвеној димензији (финансирање средствима Европског социјалног фонда) и потребном износу улагања за обнову урбаног простора.

Из тих разлога усклађивање Програма Медитеран са **регионалним оперативним програмима** захтијева сарадњу међу управљачким органима различитих програма. Надзорни одбор може да одреди активности које треба да проводи ради унапређења те интеграције на програмском нивоу (попут организације конкретних састанака са управљачким органима других програма). Ниво усклађености међу програмима један је од елемената који се узимају у обзир у праћењу и систему евалуације Програма Медитеран.

Поврх тога, партнери морају узети у обзир јавне политике и програме који већ постоје на локалном, регионалном, националном и европском нивоу да би избјегли провођење сличних пројеката и унапређивали капитализацију искустава и иницијатива.

Регионални оперативни програми остварују многе пројекте финансиране значајним средствима. Могу да буду важан извор рада и инспирације у дефинисању и провођењу медитеранских пројеката. Доприноси морају долазити са обје стране, истичући размјену знања и искуства, добрих пракси, иновативних активности. Ради се о коришћењу других ресурса за промоцију нових приступа и избјегавању умнажања сличних иницијатива у различитим програмима.

⁶¹ Упореди са таблицом „Поређење Стратешких смјерница Заједнице, Уредбе ЕРДФ-а, Оперативног програма Медитеран и Националног стратешког референтног оквира“ на крају дијела 1.4.

Регионални оперативни програми такође могу да користе као ослонац за наставак активности покренutih у склопу Програма Медитеран. Најважније је да водећи партнери добро познају постојеће регионалне оперативне програме тако да могу капитализирати искуства и иницијативе те остварити успјешније пројекте, већег ефекта.

Тај аспект биће дио критеријума одабира Програма Медитеран у оцјени пројеката које су предали водећи партнери.

ц) Координација са другим европским програмима

У Програму Медитеран ће се обраћати пажња на комплементарност између његових пројеката, оријентације циљева конвергенције, регионалне конкурентности и запошљавања те других специфичних инструмената.

Комплементарност би требало да искључује двоструко финансирање и пројекте који би имали протусловне циљеве са другим програмима Заједнице.

1. Координација са циљевима "конвергенције" и "регионалне конкурентности и запошљавања"

Програм Медитеран базира се на оријентацији програма Лисабон – Гетенбург, што је главна референца за циљеве "конвергенције" и "регионалне конкурентности и запошљавања".

Као такав, Програм Медитеран не разликује се значајно од подручја интервенције ових циљева, већ тежи да их прилагоди специфичностима подручја Медитерана. Важно је напоменути да је Програм Медитеран искључиво усмјерен на међудржавне пројекте.

Према томе, са сваком осом или циљем Програма Медитеран могуће је провести координисане интервенције са циљевима конвергенције и регионалне конкурентности и запошљавања. Надаље, узимајући у обзир ограничен буџет Програма Медитеран, Водеће партнере се подстиче на активности које се могу додатно провести или развијати са већим финансијским средствима унутар ова два главна циља.

2. Међудржавна и прекогранична сарадња

У свјетлу циља европске територијалне сарадње, Програм Медитеран мора посебно да обезбиди усклађеност његових интервенција са другим програмима **међудржавне и прекограничне сарадње**, дјеломично или у цијелости укључених у прихватљиво подручје Медитерана, укључујући програме сарадње које суфинансира ЕРСФ и инструмент ИПА-е.

3. Иницијатива "Регије за економску промјену"

Настојање Европске комисије да подстиче иновације у државама чланицама и помаже регије да најбоље искористе искуство и најбоље праксе довело је до предлагања нове иницијативе назване "*Регије за економску промјену*".

Циљ је потицати регионалне мреже на увођење ревидиране Лисабонске стратегије кроз активности економског осавремењивања. Те мреже одабирају развојну тему од посебног интереса за њих између оних које је дефинисала Европска комисија⁶². Теме се увелико односе на садржај Стратешких смјерница Заједнице, на којима су базирани и циљеви Програма Медитеран.

Ова нова иницијатива нарочито је занимљива у смислу увођења Програма Медитеран, с обзиром на то да циља на побољшање управљања и повећање укључености приватног сектора у међусекторским партнерствима. Овај циљ одражава аргументе који су у основи Програма Медитеран: наглашава потребу за снажним партнерствима и развојем интегрисаних пројеката територијално гледајући (повезивање хоризонталних и вертикалних партнерстава, укључујући главне актере из јавног и приватног сектора).

Активности извршене у контексту Програма Медитеран могу се базирати на сарадњи и координацији са пројектима који произлазе из ове нове иницијативе.

4. Седми истраживачки оквирни програм (ФП7)

Седми истраживачки оквирни програм, који траје од 2007. до 2013. године, омогућава Европској унији да, формирањем Европског истраживачког простора (ЕРА), провјери да ли њена истраживачка политика одговара њеним економским и друштвеним амбицијама. За тај период

⁶² Радни документ Комисије Европске уније објављен са Саопштењем Комисије "Регије за економску промјену" СЕЦ (2006) 1432.

су препозната четири главна циља. Они одговарају четирима својственим програмима, који би требало да структуришу европску истраживачку дјелатност: програм "Сарадња"; програм "Идеје"; програм "Људи"; програм "Капацитети".

Између ових, програми "Сарадња" и "Капацитети" су они које ће највјероватније резултирати дјеловањима која су у складу са пројектима Програма Медитеран.

Циљ програма "Сарадња" је потицање сарадње и ојачавање веза индустрије и истраживања у међудржавном контексту. Европско водство требало би да буде ојачано у разним кључним аспектима истраживања.

Називи интервенција увелико одражавају својствену проблематику која је наглашена за подручје Медитерана: пољопривреда и биотехнологија; информациона и комуникациона технологија; наноука, нанотехнологија, материјали и нове производне технологије; енергија; околиш (укључујући климатске промјене); превоз (укључујући аеронаутику); безбједност. Ова поља су такође занимљива за осе 1, 2 и 3 Програма Медитеран.

Програм "Капацитети" циља на улагање у инфраструктуру истраживања у регијама неефикасног извођења, у креирање регионалних истраживачких окосница и у истраживање за СМЕ-е. Овај циљ је доста уско повезан са врстом дјеловања предвиђеном у контексту осе 1 Програма Медитеран.

Предузимање усклађених дјеловања између 7. истраживачког оквирног програма и Програма Медитеран кроз програме "Капацитети" и "Сарадња" јасно је могуће.

5. Оквирни програм за конкурентност и иновације (ЦИП)

За период 2007. – 2013. године Оквирни програм за конкурентност и иновације усвојен је да би се осврнули на циљеве дорађене Лисабонске стратегије и потицали раст и запосленост у Европи.

ЦИП укључује три својствена потпрограма: Програм предузетништва и иновације; Подршка стратешком програму ИЦТ-а; Интелигентна енергија – европски програм. Еко-иновације биће тема која се протеже кроз цијели програм.

Везан је за приоритетне осе Програма Медитеран кроз промовисање индустријске конкурентности и иновације те обраћање посебне пажње на сектор околиша (еко-иновације, еко-технологије). У овом пољу програм Интелигентна енергија – европски програм циља на убрзавање реализације циљева у одрживој енергији. Подржава побољшање енергетске ефикасности, прихваћање нове и енергије из обновљивих извора, бољи маркетинг ових производа, диверсификацију енергије и погонских извора, повећање удјела енергије из обновљивих извора.

6. Комплементарност са Европским социјалним фондом

Подршка запошљавању и унапређење економске и друштвене повезаности једни су од главних циљева програма из Лисабона. ЕСФ је главни интервентни алат у овом пољу. Његов је циљ побољшање запошљавања те квалитета и ефикасности рада, помагање лицима која су у неповољном положају при запошљавању и смањење различитости у смислу запошљавања⁶³ на државном, регионалном и локалном нивоу.

ЕСФ такође подржава међудржавна и међурегионална дјеловања, највише дијељењем информација, искуства, резултата и најбољих пракси те развојем комплементарних приступа и координисаних или заједничких активности⁶⁴.

За ове врсте дјеловања може се такође рећи да припадају обиму Програма Медитеран, који, у складу са Уредбом ЕРДФ-а, може да придонесе "креирању и очувању одрживог запошљавања"⁶⁵.

⁶³ Члан 2. Регулative ЕУ-а 1080/2006.

⁶⁴ Члан 3(6) Регулative ЕУ-а 1080/2006.

⁶⁵ Члан 2. Регулative ЕУ-а 1080/2006.

Тачније, програми које финансира ЕРДФ могу да придонесу потицању (...) интегрисања прекограничних тржишта рада, локалних иницијатива везаних за запошљавање, једнаких могућности, обуке и интеграције, као и дијелења људских капацитета и инфраструктуре за истраживање и развој.

Што се тиче Програма Медитеран, проблематику у вези са друштвеним питањима и запошљавањем индиректно се дотиче кроз напоре у подршци иновацији и економској конкурентности, са једне стране, те унапређењу координисаног просторног развоја, са друге стране.

Између мјера које примарно припадају подручју ФСЕ-а, активности обуке могу да се укључе у медитеранске пројекте у оној мјери у којој директно придонесе провођењу пројекта или су кључни елемент у досезању циљева пројекта.

7. Информације о комплементарности са мјерама које финансира ЕАФРД и онима које финансира ЕФФ

Европски пољопривредни фонд за рурални развој (ЕАФРД) једини је инструмент финансирања политике руралног развоја. Овај фонд би требало да помогне у финансирању имплементације три циља који одговарају трима осама одређеним на нивоу Заједнице у смислу руралног развоја:

- Побољшање конкурентности пољопривреде и шумарства подржавајући реструктурисање;
- Подизање квалитета околиша и руралног простора подржавајући просторно управљање;
- Побољшање квалитета живљења у руралним подручјима и потицање диверсификације економских дјелатности.

Leader+ програм постао је Leader оса ЕАФРД-а чији је задатак финансирати сарадњу пројеката између руралних подручја.

Унутар Програма Медитеран развој руралних подручја није приоритетна оса. Најближе томе долази Програм у интеракцији са развојним подручјима (градови, развојне окоснице) и у својој еколошкој димензији.

Програм Медитеран повезан је са пријашњим Leader + програмом са приоритетом на јачању мрежа и партнерстава у циљу унапређења пројеката сарадње и интегрисаног територијалног развоја.

Програм Медитеран такође је у складу са трећим насловом фонда ЕАФРД у подржавању диверсификације економских дјелатности, потицању одрживог туризма и промовисању заштите, јачања и доброг управљања природном баштином.

Главна разлика између прихватљивих активности Програма Медитеран и ЕАФРД-а је у распону и профилу операција. Већина пројеката које финансирају програми ЕАФРД-а ступа на снагу на локалном или регионалном нивоу у корист локалних учесника (пољопривредници, земљовласници, економски субјекти).

За пројекте међудржавне сарадње које финансирају програми ЕАФРД-а иницијатива долази са локалног нивоа (названог Локалном акционом групом), док су за Програм Медитеран иницијативе и идеје више засноване на општем приступу Подручја Медитерана.

У подручју рибарства, Европски фонд за рибарство (ЕФФ) такође дјелује у специфичним подручјима, подржава одређени економски сектор, погодује његовом реструктурисању и смањује његов утицај на околиш. Даје се предност активностима заснованим на партнерству и стратешким дјеловањима (партнерство између научника и рибара, диверсификација и јачање економског развоја у осиромашеним подручјима), која се разликују од Програма Медитеран који не подржава изричито рибарство, већ га сматра економским сектором који би требало да придонесе, између осталих циљева, циљу одрживог развоја (аквакултура, мудро управљање средствима).

8. Координација са немедитеранским институцијама

Инструмент за европско сусједство и партнерство (ЕНПИ)

Оснивање интегрисаног економског простора са другим медитеранским земљама био је један од приоритета Медосс програма. То је промијењено за програмски период 2007. - 2013. године због стварања посебног инструмента за сарадњу у подручју Медитерана, *инструмента сусједства и партнерства* ЕНПИ-ЦБЦ. У овом контексту је Програм Медитеран мање усмјерен на сарадњу са овим државама него што је то био Медосс чија је прва интервентна оса била обезбиједити бољу кохезију Медитеранског базена. У контексту Програма Медитеран, циљ је више у гарантовању да су интервенције у складу са новим инструментом за сусједство.

У вези са програмима међудржавне сарадње, овај инструмент ће омогућити флексибилније активности с обзиром на теме као што су околиш, енергија, телекомуникације и интегрисање саобраћајне мреже, што је врло упоредиво са смјеровима Програма Медитеран (приоритетне осе 2 и 3).

Инструмент претприступне помоћи (ИПА)

Од 2007. године, ПХАРЕ, ИСПА, САПАРД⁶⁶ и претприступни инструмент за Турску удружили су се са инструментом ЦАРДС-а⁶⁷ у један инструмент претприступне помоћи (ИПА). Од њега имају користи и државе кандидаткиње (тренутно Хрватска, Бивша Југословенска Република Македонија и Турска) као и потенцијални кандидати (друге државе западног Балкана). Кроз своју II компоненту ИПА инструмент подржава, између осталог, прекограничну сарадњу на копненим и морским границама између европских земаља, држава кандидаткиња и држава потенцијалних кандидаткиња. Надаље, ове државе имају могућност да користе средства из ИПА-е за учествовање у програмима међудржавне сарадње ЕРДФ-а (програми Медитеран и СЕЕ).

ИПА државе имају могућност учествовања у Програму Медитеран. Услове учествовања одредила је Комисија Европске уније у вези с Надзорним одбором (Усп. I.1.ц “прихватљива подручја”).

д) Координација са секторским политикама Европске уније

У вези са оперативним програмом и његовим пројектима, посебна пажња се посвећује комплементарности са европским секторским политикама.

Неки пројекти могу се посебно разрадити да би се даље развили и провели унутар једне од ових секторских политика.

- Политика истраживања, технологије и развоја;
- Трансевропске саобраћајне мреже;
- Околиш и одрживи развој;
- Једнаке могућности;
- Енергија;
- Предузећа;
- Рибарство и поморство;
- Информационо друштво;

Усклађеност операција са политикама Европске заједнице посматра се током поступка одабира пројеката и при посредној процјени. Механизми усмјерени на обезбјеђење против двоструког финансирања примјењују се за операције које суфинансирају структурни фондови.

Поређење између ЦСГ-а, уредби ЕРДФ-а, Програма Медитеран и НСРФ-а

Стратешке смјернице Заједнице	Уредба ЕРДФ-а	Програм Медитеран	НСРФ држава чланица
4.2.1. Веће и боље планирано улагање у РТД	Иновације Стварање и развој научних и технолошких мрежа	Приоритетна оса 1: Јачање иновационог капацитета 1.1. Ширење иновативних	Кипар: Јачање производне основе економије и помоћних дјелатности; промоција истраживања, технолошког развоја и иновација; побољшање конкурентности туристичког сектора. Француска: Промоција иновације и

⁶⁶ PHARE: Европски програм помоћи за државе средње и источне Европе; ISPA: Инструмент за структурне стратегије у претприступном периоду; SAPARD: Посебан приступни програм Европске уније за пољопривреду и рурални развој

⁶⁷ CARDS: Помоћ Европске заједнице у обнови, развоју и стабилизацији

<p>иновације промоција предузетништва</p>	<p>и јачање Регионалног R&TD и иновационих капацитета</p>	<p>технологија и знања и искуства 1.2. Снажење стратешке сарадње између економског развоја и органа јавне власти</p>	<p>конкурентности кроз постављање и развој научних и технолошких мрежа.</p> <p>УК (Гибралтар): Диверсификација економије и потицање предузетништва преко иновација и развоја информационе технологије.</p> <p>Грчка: Промовисање иновација, истраживања и предузетништва, као и веза међу њима; подржавање економије знања.</p> <p>Италија: Побољшање истраживања и технологије те промоција иновација као кључног фактора за реструктурисање италијанске економије и прелаза на економију знања.</p> <p>Малта: Подршка предузетништву; мобилисање улагања у РДТ; промовисање иновација и побољшање људских капацитета.</p> <p>Португал: Промоција технологије и иновација интегрисаних у програму Фактори конкурентности за потицање стручности производног темеља, кроз иновацију и технолошки развој, са мјешавином инструмената за економске подстреке и подршку јавне политике.</p> <p>Словенија: Промоција предузетништва, иновације и технолошког развоја; побољшање квалитета школског система и истраживачко-развојних активности; уравнотежени регионални развој.</p> <p>Шпанија: Промоција иновација и конкурентности подржавањем стварања научних мрежа и удружења иновативног предузетништва. Подршка економији знања.</p>
<p>4.2.4. Повећани приступ финансирању</p>			

Стратешке смјернице Заједнице	Уредба ЕРДФ-а	Програм Медитеран	НСРФ држава чланица
4.1.2. Ојачавање синергије између заштите околиша и раста	Околиш Активности управљања водама, енергетске ефикасности, спречавања ризика и заштите околиша са јасном међудржавном димензијом	Приоритетна оса 2: Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја 2.1. Заштита и повећање природних богатстава и баштине 2.2. Промоција енергије из обновљивих извора и побољшање енергетске ефикасности 2.3. Спречавање поморских ризика и јачање поморске безбједности 2.4. Спречавање и борба против природних ризика	Кипар: Заштита околиша, биолошке разноликости и обалних подручја; побољшање енергетске ефикасности и промоција алтернативних облика енергије; побољшање квалитета живота за становнике; нагласак на културним средствима и јачању културне инфраструктуре.
4.1.3. Рјешење интензивног коришћења традиционалних извора енергије у Европи			Француска: обезбјеђење заштите околиша и управљање/спречавање природних и технолошких ризика (поморска безбједност, управљање водама, спречавање поплава).
5.3. Сарадња Поморска сарадња			УК (Гибралтар): Обезбјеђење ефикасног коришћења природних богатстава и промоција заштите околиша и спречавања загађења мора.
			Грчка: Управљање околишем на одрживи начин (системи тла, водни ресурси, климатске промјене, управљање ризиком ...); развој еколошки прихватљивих облика енергије и побољшање снабдијевања енергијом.
			Италија: Одрживо и ефикасно коришћење еколошких потенцијала за развој; развој природних и културних богатстава са циљем потицања привлачности и развоја.
			Малта: Обезбјеђење заштите околиша и спречавања ризика; промоција енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије; постизање стабилности у снабдијевању енергијом; подршка туристичкој индустрији и промоција културе.
			Португал: Програм за територијално побољшање укључује активности повећања привлачности подручја и територијалне повезаности, између осталог кроз подршку дјеловањима која придонесе повећању вриједности и заштити околиша.
Словенија: Обезбјеђење услова за раст пружањем одрживе покретљивости, побољшање квалитета околиша и пружање значајне/одговарајуће инфраструктуре; уравнотежени регионални развој.			
Шпанија: Обезбјеђење ефикасног управљања водама. Спречавање ризика. Заштита околиша и биолошке разноликости са посебним фокусом на подручја унутар Натуре 2000.			

Стратешке смјернице Заједнице	Уредба ЕРДФ-а	Програм Медитеран	НСРФ држава чланица
4.1.1. Проширење и унапређење превозне инфраструктуре	Пристапачност Активности побољшања пристапачности и квалитета превозних и телекомуникационих услуга гдје ове имају јасну међудржавну димензију	Приоритетна оса 3: Побољшање покретљивости и територијалне пристапачности 3.1. Повећање поморске пристапачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност 3.2. Подршка коришћењу информационе технологије у циљу боље пристапачности и територијалне сарадње	Килар: Побољшање пристапачности и развој превозне инфраструктуре; јачање лучке инфраструктуре и поморског превоза; промоција друштва знања; развој апликација у информационом друштву; побољшање градског саобраћаја.
4.2.3. Промоција информационог друштва за свакога			Француска: Промоција пристапачности и побољшање одрживих превозних система (интермодалност, интероперабилност, веза са ТЕН-Т-ом – истраживања, анализе, прогнозе, опажања, експерименти).
5.3. Сарадња: поморска сарадња			УК (Гибралтар): Повећање пристапачности кроз развој друштва заснованог на знању и поморске сарадње.
			Грчка: Улагање у одрживу инфраструктуру и ефикасно коришћење информационе и комуникационе технологије у циљу дигиталне конвергенције државе.
			Италија: промоција развоја стратешких територијалних платформи; обезбеђење саобраћајне мреже и чворишта усмјерених на развој и повезаних са еколошким и туристичким обиљежјима; обезбеђење интермодалности, интеграције и синергије у постојеће мреже на разним нивоима.
			Малта: Побољшање пристапачности и проширење превозне инфраструктуре; промоција Е-друштва;
			Португал: Програм за територијално побољшање укључује активности повећања привлачности подручја за ефикасна директна улагања, као и услова живота његових становника, промоцијом снажније међународне повезаности и покретљивости те подршком мрежама, инфраструктури и опреми за снажнију територијалну повезаност.
Словенија: Промоција предузетништва, иновативности и технолошког развоја; обезбеђење услова за раст пружањем одрживе покретљивости, побољшање квалитета околиша и пружање значајне/одговарајуће инфраструктуре; уравнотежени регионални развој.			
Шпанија: Промоција пристапачности са посебном пажњом на одрживим превозним системима. Закључивање повезаности шпанског система са европским мрежама.			

Стратешке смјернице Заједнице	Уредба ЕРДФ-а	Програм Медитеран	НСРФ држава чланица
5.1. Допринос градова расту и запошљавању	Одрживи развој градова Јачање полицентричног развоја на међудржавном, државном и регионалном нивоу, са јасним међудржавним утицајем	Приоритетна оса 4: Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана 4.1. Координација развојних политика и усавршавање територијалног управљања 4.2. Јачање идентитета и унапређење културних богатстава у циљу боље интеграције подручја Медитерана	Кипар: промоција ревитализације градова; повећање привлачности урбаних и руралних подручја;
5.2. Подршка економској диверсификацији руралних подручја, рибарским подручјима и подручјима са природним запрекама			Француска: јачање територијалне сарадње и умрежавање (градови, урбане агломерације, метрополе, универзитетске мреже, рурална подручја...);
			УК (Гибралтар): Подршка одрживом развоју градова промоцијом ревитализације градова, обнова и отварање радних мјеста, што приноси расту.
			Грчка: Развој већих и конкурентнијих просторних ентитета; промоција успостављања урбаног система полицентричног урбаног система усредоточеног на урбано-рурално међуповезивање; промоција културе као кључног фактора економског раста.
			Италија: Снажење полицентричног развоја; унапређење потенцијала градова (култура, истраживања, иновације и заштита околиша, економски развој); боље управљање просторним развојем; потицање привлачности, раста и урванотеженог развоја градова.
			Малта: Унапређивати политике и пројекте градске обнове; обраћање пажње на регионалну разликовност острва Гозо у развоју државе;
			Португал: Програм за територијално побољшање укључује активности повећања привлачности подручја за ефикасна директна улагања промоцијом, између осталог, политике и дјеловања просторног развоја, међуградске мреже, као и културне инфраструктуре и активности.
			Словенија: Урванотежени регионални развој
			Шпанија: Јачање стратегије урбаног и руралног развоја кроз интегрисана дјеловања.

И.5. Ex ante евалуација – Закључци и препоруке

а) Препоруке евалуације већ су усвојене у ОП-у

Евалуатори су остварили конструктивну и плодну сарадњу са Радном групом и са савјетницима укљученим у елаборацију програмског документа. У овом контексту, већина препорука евалуације, укључених у претходне радне извјештаје, већ је усвојена и укључена у програмски документ.

Горе споменуте препоруке биле су везане углавном за сљедећу проблематику:

- Анализа тренутне ситуације и SWOT анализа
- Показатељи ОП-а
- Проведбене одредбе ОП-а

б) Евалуација дијагнозе и SWOT анализе

Као што је већ наведено, већина значајних препорука евалуатора већ је усвојена и укључена у ОП. Према томе, довољност, квалитет и интегритет анализе тренутне ситуације и одговарајуће SWOT анализе знатно су унапријеђени те се анализе могу сматрати поузданим и задовољавајућим.

ц) Процјена релевантности и кохерентности стратегије

У вези са релевантношћу стратегије можемо да закључимо сљедеће:

- Стратегија је усредоточена на мали број приоритетних оса и циљева.
- Нису препознати никакви штетни учинци, што значи да стратегија рјешава било каква разилажења у бављењу различитом проблематиком.
- Приоритетна оса 2 (Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја) служи рјешавању препознатих проблема на најбољи начин, попраћена приоритетном осом 1 (Јачање иновационог капацитета), 3 (Побољшање покретљивости и територијалне приступачности) и 4 (Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана).
- Предложена стратегија усредоточена је на повећање иновације и конкурентности подручја Медитерана, заједно са заштитом природне и културне баштине подручја Медитерана, према томе, она на одговарајући и уравнотежен начин служи кључним приоритетима политике ЕУ-а.
- Расподјела средстава по приоритетним осама у складу је са њиховом релевантношћу, како је оцијењено у ex ante евалуацији.

Што се тиче **унутрашње кохерентности стратегије**, она је задовољавајућа, с обзиром на то да постоји знатна синергија између свих приоритетних оса и нису пријављени никакви штетни ефекти.

У вези са **вањском кохерентношћу**, стратегија је потпуно кохерентна са Лисабонском стратегијом, Стратешким смјерницама Заједнице о кохезији, приоритетима европске територијалне сарадње и важним националним политикама.

д) Процјена очекиваних резултата и утицаја Програма Медитеран (квантификација циљева - показатеља)

С обзиром на претходну верзију ОП-а, евалуатори су дали сљедеће препоруке:

Побољшање јасноће показатеља примјереним преобликовањем дефиниције показатеља или додавањем појашњавајућих напомена

- Консолидација показатеља непосредних резултата спајањем сличних показатеља или показатеља који се преклапају, са циљем смањења њиховог броја, омогућавања боље квантификације и повећања управљивости система показатеља
- У случајевима гдје су потребне полазне вриједности, потребно је додати појашњавајуће напомене да би разјаснили извор полазних података и временски оквир за који се ови подаци наводе
- Онолико колико је то потребно, требало би укључити додатне показатеље у Водич за провођење ОП-а, које ће се користити као информације и у статистичке сврхе

Наведене препоруке усвојене су и укључене у постојећу верзију ОП-а.

е) Процјена механизма провођења и проматрања

- Сви надлежни органи захтијевани Уредбама 1080/2006 и 1083/2006 већ су одређени и њихове одговорности су укључене у provedбене одредбе ОП-а.
- Улоге, одговорности и додјела задатака између горе споменутих Надлежних органа усклађени су са захтјевима Уредби (ЕЗ) 1080/2006 и 1083/2006. У вези са врстом и распонем помоћи коју ЈТС-у пружају органи задужени за ОП у државама чланицама, ово је питање описано детаљније у ОП-у и надаље развијено у Водичу за провођење.
- Поступци одабира и одобравања пројеката побољшани су те би се постојећи опис требало сматрати задовољавајућим.
- Систем за праћење и контролу укратко је описан у provedбеним одредбама ОП-а.
- Поступци процјене ОП-а и одговарајуће одговорности довољно су описани и у складу са односним Уредбама ЕЗ-а.
- Управљање финансирањем, контролни и ревизорски поступци описани су у provedбеним поступцима на задовољавајући начин и у складу са захтјевима односних Уредби ЕЗ-а. Додатни подаци о евиденцији догађаја укључени су у Водич за провођење ОП-а.
- Поступци објављивања ОП-а и одговарајуће одговорности довољно су описани и у складу са односним Уредбама ЕЗ-а.
- У вези са изградњом капацитета, кључно је питање благовременог и довољног одабира особља ЈТС-а. Затражено особље у саставу 7 до 9 лица је неопходно за ефикасно провођење најважнијих задатака ЈТС-а.

ф) Укључивање напомена произашлих из ех анте евалуације у оперативни програм

Ех анте евалуација израђена је у вези са завршном иначецом Програма Медитеран и била је од користи при завршетку и остварењу ОП-а.

Све примједбе и напомене стручњака задужених за ех анте евалуацију узете су у обзир током различитих радних састанака. Ове напомене биле су везане за стратешко усмјерење ОП-а (веће разлике између приоритетних оса 2 и 4, већа обзирност за праћење околиша...), регулаторне обавезе у вези са функцијама надлежних органа програма, систем за праћење и контролу или техничке аспекте поступка одабира пројеката, дефиниције показатеља или комуникационих поступака.

И.6. Презентација Стратешке процјене утицаја на околиш

Циљ Стратешке процјене утицаја на околиш је увјерити се да “се одреде, опишу и оцијене вјероватне значајне посљедице на околиш увођења плана или програма, као и разумне алтернативе, узимајући у обзир циљеве и географски обим плана или програма” (члан 5, Директива 2001/42/ЕЗ). Директива о Стратешкој процјени утицаја на околиш захтијева такође да државе чланице “надзиру значајне еколошке посљедице провођења планова и програма да би, између осталог, могле идентификовати у раној фази непредвиђене штетне ефекте и предузети примјерене поправне радње” (члан 10, Директива 2001/42/ЕЗ).

Дио 1.6 Програма Медитеран подудара се са садржајем изјаве која мора да буде стављена на располагање према члану 9. Директиве 2001/42/ЕЗ. Ова декларација је доступна на интернетским страницама Програма Медитеран.

Како је наведено у уводном дијелу ОП-а, Програм Медитеран прати усмјерење програма из Гетенбурга настојећи да унапређује одрживи развој подручја Медитерана. Ова усмјерења су јасно разрађена у Приоритетним осама програма.

Појављују се и као трансверзални циљеви примјењиви на све интервенције партнера пројекта које у свом приступу и у својима циљевима морају да узму у обзир еколошку проблематику.

Према Директиви 2001/42/ЕЗ⁶⁸, извршена је еколошка процјена Оперативног програма.

Компанија за консултантске услуге КАНТОР припремила је извјештај о околишу на основу коначног приједлога Оперативног програма.

Стратешка процјена утицаја на околиш (СЕА), као и оперативни програм, поднесени су државним органима сваке од држава чланица која би, у складу са њиховим надлежностима, могле занимати еколошке посљедице програма.

Дана 16. маја у свим су државама чланицама започета Јавна савјетовања. Објављивање Стратешке процјене утицаја на околиш и оперативног програма остварено је путем интернетске странице Програма Medocс и Archimed. Затим су их распротрашили национални и регионални надлежни органи.

Поштујући законски период савјетовања у свакој држави чланици, јавно савјетовање затворено је у првој седмици јула 2007. године са додатним временом одређеним за Грчку. Након тога су државе чланице објавиле сажетке примједби и напомена даних на Стратешку процјену утицаја на околиш и на Оперативни програм.

⁶⁸ Директива 2001/42/ЕЗ Европског парламента и Савјета о процјени ефекта појединих планова и програма на околиш

а) Укључивање напомена о извјештају о околишу у оперативни програм

Како је наведено у извјештају о околишу, циљ Програма Медитеран није остварити тешку инфраструктуру која би могла да има снажан утицај на околиш. Програм се бави провођењем стратешке сарадње, побољшањем постојећих система, ширењем и дијелењем средстава, знања, алата у приоритетним осама (друштвено-економски развој, територијална повезаност, одрживи развој...).

Међутим, у процјени о околишу истиче се потреба да пројектни партнери, без обзира на остварена дјеловања, буду свјесни еколошке димензије свог приступа и циљева. На ову неопходност поново се подсећа у опису поступка одабира пројеката.

За стручњаке задужене за СЕА-у, већина приоритета и дјеловања предвиђених програмом имаће позитиван утицај на околиш. Ипак, наводе могућност индиректних негативних посљедица провођења циља 3.1. *"Повећање поморске приступачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност"*.

Узимајући у обзир могућност негативног утицаја развоја мрежа и комуникационих коридора, Програм Медитеран снажно инсистира на неопходности унапређења мултимодалности и интермодалности који су јасни и снажни приоритети.

Могућност негативног утицаја на околиш (економских дјелатности, превоза, туризма) предвиђена је у критеријумима одабира пројеката (поглавље 6.2.2.) као и системом праћења постављеним за оцјењивање посљедица провођења програма на околиш. Посебно је важно да овај систем праћења омогућава прилагођавање, по потреби, усмјерења Програма Медитеран и измјену назнака даних пројектним партнерима о циљевима и општој provedбеној одредби које треба да узимају у обзир. Његови поступци су наведени у Водичу за провођење ОП-а.

б) Укључивање напомена произашлих из јавног савјетовања у оперативни програм

Реакције држава чланица биле су поприлично ограничене. Већина држава даје опште напомене слиједећи усмјерење Програма Медитеран (Португал, Шпанија, Кипар, Малта, Велика Британија).

Напомене су конкретније и техничке природе у вези са Италијом и Француском. Ове напомене су захтијевале или конкретне измјене ОП-а или оправдани одговор као објашњење зашто се неке напомене не могу узети у обзир у ОП-у.

Измјене проведене кроз оперативни програм углавном су везане за неку одређену еколошку проблематику за коју се чини да није била довољно наглашена у ОП-у. Напомене су углавном везане за шумарство, управљање водама, коришћење обалног земљишта и сеизмичност подручја Медитерана.

Такође, као што је наглашено у процјени околиша, неке су напомене биле о потреби давања веће важности еколошкој проблематици током поступка одабира пројеката. То значи имати могућност оцјењивања њиховог утицаја и процјене кумулативних ефеката пројеката на нека подручја. Овај аспект је узет у обзир у поступку одабира пројеката и стратешких пројеката. Услови су детаљно описани у Водичу за провођење ОП-а.

ц) Мјере у вези са праћењем утицаја на околиш програма Медитеран

Успостављен је систем праћења да би се оцијенио утицај Програма Медитеран на околиш. Овај систем се базира, са једне стране, на разматрању пријављених пројеката с обзиром на њихов потенцијалан утицај на околиш, а, са друге стране, на праћењу утицаја на околиш током конкретног провођења програма и пројеката.

За разматрање пријављених пројеката одговоран је ЈТС уз могућност коришћења вањских еколошких стручњака. Праћење утицаја програма и пројеката на околиш проводи ЈТС, уз помоћ групе стручњака која ће разрадити систем праћења и процјене програма.

Овај систем праћења повезан је са свеукупним системом праћења Програма Медитеран. Поступци његовог провођења наведени су у Водичу за провођење Програма Медитеран.

II. ОПИС ПРИОРИТЕТА

Уредбе Заједнице не захтијевају детаљизирање дјеловања за сваки од циљева Програма Медитеран. Попис предложених дјеловања није свеобухватан, већ би требало да омогући Водећим партнерима боље разумијевање врсте иницијатива прихватљивих за пројекте.

Пројекти би требало да узму у обзир важност приоритетних тематских подручја – иновација, одрживи развој, равноправност полова и недискриминација - који су прикладни за све врсте пројеката.

ПРИОРИТЕТНА ОСА 1: Јачање иновационог капацитета

Главна питања:

Европа, а нарочито подручје Медитерана, суочава се са снажном међународном конкуренцијом. Потребно је ојачати њезин технолошки, економски и организацијски потенцијал, да би се загарантовао виши ниво конкурентности, развоја и раста у годинама које долазе.

Обиљежја подручја Медитерана су регионалне различитости у смислу развоја и велика уситњеност економских субјеката, због чега би Програм Медитеран требало да подржава технологију те пренос знања и искуства у циљу ојачања синергија и стварања критичне масе економских субјеката. Дугорочно гледано, потребно је развити високу додану вриједност, подручја са развојним потешкоћама требало би да диверсификују своју активност и мреже СМЕ-а требало би да ојачају своју међународну димензију.

Ови циљеви морају се попатити повећањем унутрашњих средстава и обезбјеђивањем провођења принципа одрживог развоја.

ЦИЉ 1.1.: Ширење иновативних технологија те знања и искуства

Опис:

За развој иновације потребно је подржати технологију, знање и искуство те нове поступке који обезбјеђују међудржавно ширење и провођење у пословном сектору. У подручју Медитерана, ове иницијативе омогућавају осавремењивање и повећаће конкурентност у кључним секторима, на примјер околиш, енергија, туризам, пољопривреда, шумарство и пољопривреда. Што се тиче техничке и научне иновације, посебну пажњу је потребно посветити добити нетехничкој иновацији, уз напредак друштва знања, као и активностима нове економије које показују висок потенцијал раста за медитеранско подручје (услуге, дизајн, медији, комуникације, маркетинг, креирање, мода...)

Могуће активности:

- Развој међудржавних мрежа организација које подржавају предузећа, економски субјекти, економске коморе, кластери... олакшати пренос технологије као и ширење иновативних поступака те знања и искуства (маркетинг, економска интелигенција, употреба ИЦТ-а, управљање, еволуција вјештина, диверсификација активности).
- Развоју међудржавних мрежа кроз развој центара за истраживање и ресурсних центара, центара иновације и предузетништва те посредничких структура које олакшају иновационе процесе (правна помоћ, приступ финансијама, управљање људским потенцијалима, праћење новости у технологији, промоција економске интелигенције,

употреба ИЦТ-а, изградња партнерства, капитализација и пружање информација у вези са иновацијом).

- Развој међудржавне мреже за сарадњу између пословних, истраживачких и школских институција са циљем подршке креирању, капитализацији и ширењу нових патената, нових поступака производње, нових производа и нових услуга; ширење и унапређење алата финансијског инжењеринга за провођење ових иновација.
- Промоција међудржавне сарадње и размјене за повећање капацитета за иновацију у пољима енергије и околиша (развој технологије која подржава енергију из обновљивих извора; нови процеси за смањење индустријског и пољопривредног загађења...) у складу са европским приоритетима (ПЦРД, ПЦИЦ).

Потенцијални корисници	Кластери; групе СМЕ-а; истраживачке институције; институције које подржавају пренос технологије; центри за технологију; центри за иновацију и предузетништво; установе за сертификацију и надзор; институције за обуку; универзитети и институције високог школства; агенције за регионални развој; мјесни, регионални и државни органи и агенције надлежни за односне секторе; министарства и државне установе надлежне за односне секторе; мјесне и регионалне институције надлежне за територијални економски развој; економске коморе; финансијске институције...
-------------------------------	---

ЦИЉ 1.2.: Јачање стратешке сарадње између актера економског развоја и органа јавне власти

Опис:

Побољшање иновационог капацитета у пословном сектору требало би да буде дијелом координисане развојне стратегије разних нивоа у циљу стварног медија и дугорочног утицаја на конкурентности подручја Медитерана.

Овај циљ подразумијева блиски и координисани рад јавних и приватних учесника (градова, регија, кластера, истраживачких институција...) на развоју и провођењу досљедне политике иновације и економског развоја, која ће моћи стварати синергије на међудржавном нивоу.

Могуће активности:

- Стварање међудржавних структура које циљају на све бољу регионалну политику и иновациони капацитет (упоређивање искустава те ширење знања и искуства; експериментисање са дијеленим облицима организације; примјена секторске стратегије и упоредне анализе; ширење и примјена заједничких стандарда...)
- Успостављање иновативних активности које ојачавају међународну димензију медитеранских СМЕ-а (прилике за трговину и партнерство; размјене у вези са развојем комерцијалних линија; подршка иновативним кластерима; промоција међудржавних маркетиншких активности...)
- Подржавање међудржавних иницијатива које циљају на потицање одрживог развоја и осавремењивање, диверсификацију и адаптацију традиционалних економских сектора подручја Медитерана (пољопривреда, туризам, екотуризам...)

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Кластери; групе СМЕ-а; истраживачке институције; институције које подржавају пренос технологије; центри за технологију; институције за обуку; универзитети и институције високога школства; агенције за регионални развој; мјесни, регионални и државни органи и агенције надлежне за односне секторе; градови, метрополитанска подручја и удружења територијалних управа; регије; министарства и државне установе надлежни за односне секторе; мјесне и регионалне институције надлежне за територијални економски развој; економске коморе; финансијске институције...</p>
--------------------------------------	---

ПРИОРИТЕТНА ОСА 2: Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја

Главна питања:

Због његових географских обиљежја (полуострва, острва, планине, велике обалне конурбације, периферна подручја), подручје Медитерана подложно је високим еколошким притисцима.

Тачније, биолошка разноликост, поморско станиште, пејзаж и његова баштина, шуме, водни ресурси, изложени су директној пријетњи због интензитета људске активности (домаћа активност, урбанизација, индустрија, интензивна пољопривреда, прекомјерни улов, туризам...). Море је нарочито подложно цијелом низу извора загађења због нивоа поморског саобраћаја који представљају висок ниво ризика⁶⁹.

Осим тога, на простору Медитерана концентрисана је већина главних ризика: ватра, поплаве, суше и смањење водних ресурса, сеизмичке активности, цунами и одрони земље. Ови ризици представљају опасност за становништво, економске дјелатности, за околиш и локалне ресурсе.

Са циљем промоције одрживог регионалног развоја, од органа надлежних за регионални развој, просторно планирање и осталих односних сектора очекује се сарадња у циљу обезбјеђења одговорног управљања, очувања и вредновања природних богатстава и баштине (посебно одрживог туризма).

ЦИЉ 2.1.: Заштита и унапређење природних богатстава и баштине

Опис:

Из SWOT анализе јасно је уочљиво да се Средоземно подручје може похвалити врло богатим и разноликим природним околишем и баштином који, међутим, трпе због његове изразите атрактивности (непрекидна урбанизација, масовни туризам, цестовни саобраћај).

Заштита и унапређење природних богатстава, крајолика (пољопривреда, шумарство) и њихове културне димензије основни је циљ, а захтијева снажну политику борбе против загађења и штете по баштину. Једнако се тиче урбаних и руралних подручја, мора и осјетљивих подручја попут обала, планина или острва. Притом се подразумева да се економске и индустријске активности, туристичке активности као и индивидуална понашања треба да базирају на интегрисаном управљању подручјима, при чему значајне функције преузимају одрживи туризам и економска разноликост.

⁶⁹ Главни проблеми и оријентације Европске уније у вези са поморским питањима развијени су у Зеленој књизи, Будућност поморске политике Уније: Европска визија за океане и мора, ЦОМ(2006)275.

У специфичном географском и климатском контексту медитеранског подручја посебну пажњу треба посветити водним ресурсима, а понашање и начин управљања треба прилагодити да би се обезбидило одрживо водоснабдијевање у годинама које долазе. На том нивоу значајан ризик представљају климатске промјене на које се треба осврнути усклађеним дјеловањем на прекограничном нивоу.

Међудржавна сарадња кључна је за усклађивање инструмената сузбијања и надзора ових опасности за околиш те дјеловања против њих у различитим територијалним системима.

Могуће активности:

- Промоција међудржавних иницијатива за унапређивање и усклађивање система оцјењивања, мјерења, сертификације, праћења и управљања у подручју заштите природних богатстава и борбе против загађења (умрежавање администрација; организација заједничких радних семинара за администрацију, специјалисте и научнике; међудржавна истраживања о стандардизацији норми и мјерних система); развој заједничких стандарда и промоција примјене европских и међународних стандарда у јавној политици (смањење емисија стакленичких плинова): усклађивање података, информација и стратегија дјеловања на међудржавном нивоу.
- Промоција међудржавних партнерстава за заштиту и унапређење осјетљивих подручја као и јачање свијести о њима (резервати, обала, мала острва, рибљи ресурси, шуме, крајолици) и њихових ресурса (физичких и виртуалних) у оквиру интегрисаног територијалног развоја и одрживог туризма; промоција биолошке разноликости заштитом и унапређењем природних богатстава;
- Промоција природних богатстава и баштине разрадом међудржавних стратегија развоја за осјетљива подручја, нарочито за иницијативе одрживог туризма; подршка провођењу интегрисаних стратегија управљања за обална подручја; разрада стратегија за припрему и прилагођавање на климатске промјене;
- Промоција иновативних иницијатива за очување и допуњавање залиха водних ресурса; промоција штедње и вишеструке употребе воде (домаћинства, индустрија, пољопривреда); усавршавање управљања водама у сврху сузбијања процеса опустивања;
- Промоција међудржавних иницијатива са циљем унапређења система информисања и подизања свијести о климатским промјенама и ризицима за природну баштину и крајолике (усклађене иницијативе о информисању о узроцима и посљедицама климатских промјена у државама партнерима; ширење информација о најбољим праксама које се примјењују у државама партнерима (рециклирање, штедња енергије, саобраћајни системи који мање загађују итд.).

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Органи локалне власти; заједница општина и других органа локалне власти; регије; резервати и паркови природе; агенције и заводи специјализовани за предметне секторе (планирање, заштита околиша, заштита обале, управљање природном баштином, управљање водама итд.); удружење специјализовано за предметне секторе (заштита околиша; заштита природне баштине); агенције за планирање развоја града; научноистраживачки заводи специјализовани за предметне секторе (вода, околиш, загађење); агенције за развој; предузећа и приватне агенције задужене за предметни сектор (управљање водама и дистрибуција воде); институције које заступају пољопривреднике и рурални сектор; организација за промоцију туризма и територијално планирање; тијела за сертификацију и надзор итд.</p>
--------------------------------------	---

ЦИЉ 2.2.: Промоција енергија из обновљивих извора и побољшање енергетске ефикасности

Опис:

Притисак људског дјеловања на околиш, климатске промјене (емисије стакленичких плинава, глобално загријавање) и смањење фосилних извора енергије (снабдијевање, енергетска самодовољност) стварају потребу за прилагођавањем економских активности, побољшањем енергетске ефикасности и промоцијом нових технологија у складу са циљевима споразума из Куота.

Разноликост алтернативних извора енергије и њихова промоција представљају изразито важно питање и истовремено укључују развој нових начина производње и потрошње на међудржавном нивоу. Технолошка иновација је основни услов за ту промјену у понашању и мора ићи под руку са прилагођавањем економије у атрактивном, али еколошки осјетљивом медитеранском простору (одрживи туризам, иновативни процеси, шумарство и био-маса, стандарди градње, информисање и разглашавање).

Могуће активности:

- Промоција међудржавних мрежа за капитализацију, развој и пренос иновативних технологија за производњу и коришћење енергије из обновљивих извора (соларне, енергије вјетра укључујући вјетар с мора, био-маса, геотермалне итд).
- Израда иновативних материјала и поступака производње који омогућавају смањење потрошње енергије и њихова дистрибуција јавним учесницима и предузећима.
- Коришћење резултата истраживања и промоција пилот пројеката за развој процеса којима се побољшава енергетска ефикасност и смањује потрошња енергије.
- Иновације у подручју стандарда (градња, становање, саобраћај); подршка усклађивању стандарда и поштовање међународних директива с обзиром на уштеду и потрошњу енергије те енергетску ефикасност.
- Информисање и подизање свијести грађанства о коришћењу иновативних технологија у подручју енергетике.

Потенцијални корисници	Органи локалне власти; општинске сарадничке структуре; органи регионалне власти; државне службе надлежне за предметни сектор; агенције и заводи специјализовани за управљање енергијом и енергију из обновљивих извора; органи задужени за надзор и сертификацију; предузећа и групе предузећа специјализоване за енергију из обновљивих извора; предузећа са великом потрошњом енергије; финансијске институције; агенције за развој итд.
-------------------------------	--

ЦИЉ 2.3.: Спречавање поморских ризика и јачање поморске безбједности

Опис:

Средоземно море представља важан транзитни простор са приближно једном трећином свјетског поморског саобраћаја. Осим што густоћа саобраћаја представља ризик за путнике,

много бродови превозе опасан терет који носи многе потенцијалне ризике за обалу и морски околиш (приближно 20% свјетског транзита нафте одвија се у Средоземном мору).

И без већег инцидента ти токови су, уз обалне индустријске активности, криви за непрестано одбацивање опасних твари у море.

Такви ризици захтијевају добро управљање различитим индустријским активностима као и висококвалитетне системе надзора, комуникације и размјене података/праћења у цијелом подручју. Нарочито је важно да се у изложеним државама оптимизира способност реакције у случају несреће или загађења (нарочито на мору).

Могуће активности:

- Промоција међудржавних иницијатива за заједничке системе посматрања, анализе и комуникације којима се унапређује заједничко знање о саобраћају и ризицима у цијелом медитеранском подручју;
- Разрада међудржавних стратегија и интервентних планова за побољшање усклађености и размјене података између надлежних органа у подручју поморства⁷⁰; увођење система за јачање сарадње између националних служби за цивилну заштиту;
- Промоција употребе система за посматрање са новим технологијама, а нарочито са системом Галилео; координација активности праћења и евалуације у вези са загађењем у осјетљивим или заштићеним морским подручјима;
- Подршка заједничким међудржавним активностима за спречавање, узбуњивање, интервенцију, надзор, управљање и праћење ризика у поморском саобраћају и индустријској дјелатности;
- Подршка међудржавним иницијативама за уједињавање и размјену ресурса и алата (техничка средства, размјена стручних знања, примјена иновативних технологија).

Потенцијални корисници	Националне поморске власти; регионалне поморске институције; регионални центри за заштиту и спашавање; лучке управе; заводи и агенције за спречавање и сузбијање загађења мора; установе надлежне за заштиту обале; научноистраживачки заводи; јавни и приватни органи надлежни за технички надзор бродова; установе за заштиту околиша и мора; центри за образовање итд.
-------------------------------	---

ЦИЉ 2.4. Спречавање и сузбијање природних ризика

Опис:

Унутар Европске уније, подручје Медитерана изразито је изложено природним ризицима (шумским пожарима, сушама, опустивавању, сеизмичкој активности) који ће се вјероватно повећати услјед климатских промјена (смањење количине падавина, урагани, поплаве, подизање нивоа мора, плимни валови, обална ерозија). Ти ризици шире се изван регионалних и националних географских граница и могу имати велик утицај на околиш и људске активности.

⁷⁰ Координација и сарадња у вези са поморском проблематиком изричито је споменута у члану 5. приједлога Директиве Европског парламента и Савјета о успостављању Оквир за дјеловање Заједнице у подручју поморске еколошке политике (Директива о поморској стратегији) [ЦОМ (2005)505 финал]

Системи за праћење и интервенције морају на свим нивоима, укључујући креирање политике, моћи да се прилагоде развоју тих ризика и географским ограничењима да би били спремнији на кризе и усклађено дјеловали кроз ублажавање посљедица и прилагођавање на међудржавном нивоу.

Могуће активности:

- Изградња заједничких инструмената посматрања, праћења, комуникације, информисања и интервенције на међудржавном нивоу; развој апликација система Галилео; препознавање ризичних подручја; праћење посљедица климатских промјена; процјена осјетљивости крајолика, шума и природних богатстава; процјена опасности од сеизмичких активности; надзор поплава и пожара; предвиђање ризика везаних за море или осјетљива подручја (цунамији, подизање нивоа мора, потреси);
- Примјена заједничких инструмената за квалитетније уочавање, анализу и процјену ризика везаних за развој људских активности. Развој и размјена иновативних пракси за умањивање ових ризика и прилагођавање унапређењем употребе земљишта, шумарства, смањењем утицаја урбанизације на обална подручја и ограничавањем напуштања залеђа; промоција система планирања да би се спријечила ерозија тла и одроњавање земље;
- Подршка заједничком коришћењу инструмената интервенције; подршка бољој међудржавној усклађености оперативних структура; разрада и провођење планова помоћи на регионалном, националном и међудржавном нивоу;
- Разрада планова управљања ризицима и елементарним непогодама на међудржавном нивоу; развијање нових стратегија и техника планирања за спречавање посљедица климатских промјена;
- Успостављање заједничких стандарда и усклађивање стандарда (опрема, системи за спречавање, информисање и интервенцију);

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Заводи и агенције надлежни за спречавање и сузбијање природних ризика; локалне, регионалне и државне власти; институције надлежне за заштиту обале; национални/регионални паркови; институције надлежне за заштиту мора и околиша; научноистраживачки заводи; службе за цивилну заштиту; агенције за планирање развоја града итд.</p>
--------------------------------------	--

ПРИОРИТЕТНА ОСА 3: Побољшање покретљивости и територијалне приступачности

Главна питања:

Подручје Медитерана суочава се са проблемима приступачности и веза, унутар властитих регија (изолована подручја, острва, рурална подручја), између својих економских полова, својих лука или са околним међународним подручјима.

Истовремено, развој економске дјелатности, туризма, пораст у кретањима добара и становништва узрок је јаком притиску на обална и урбана подручја и на главне саобраћајне коридоре.

Ова ситуација ствара потребу за интервенцијом у организацији превоза са намјером повећања њихове функције и смањења њиховог утицаја на околиш.

Приступачност мрежама и услугама електроничке комуникације такође чине главну привлачност и прилику за најизолованија подручја (рурална подручја и острва), али и за оптимизацију економских, административних и финансијских токова у подручју Медитерана.

ЦИЉ 3.1: Повећање поморске приступачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност

Опис:

У вези са превозом у медитеранском подручју, неопходно је узети у обзир потребу боље везе исток-запад, неопходност повећања приступачности острва и важност међудржавних веза с Африком и Азијом. Координација између регионалне, државне и међудржавне политике главно је питање у овом контексту.

Подручје Медитерана требало би боље да промовише свој стратешки географски положај и повезаност са сјеверним европским регијама. Да би се то постигло, потребно је побољшати жељезничке прикључке, интермодалне везе између поморског, цестовног и жељезничког превоза те логистику.

Развијање интермодалности и усклађивање рада различитих оператера такође мора олакшати токове путника и роба на разним просторним нивоима, истовремено уз ограничени утицај на околиш.

Иако нису могућа велика улагања, Програм Медитеран може да омогући координацију иницијатива које се могу финансирати кроз друге програме. Може се финансирати изградња институционалних партнерстава, студије изведивости и програмирање, побољшање и координација система управљања или развој међудржавних стратегија.

Могуће активности:

- Јачање усклађеног транснационалног дјеловања између институција надлежних за развој европских и медитеранских саобраћајних коридора, подршка јавној политици у корист главних унутарњих медитеранских коридора.
- Промоција усклађених стратегија између лука за ојачање њихове способности суочавања са међународном конкуренцијом (претовар, омогућавање роби да дође до европског простора, мултимодална логистичка платформа...)

- Побољшање услуга у циљу развоја поморских аутоцеста и међубалне саобраћајне повезаности (логистички системи, праћење робе...), побољшање приступачности острва (информације, прилагођавање услуга, боље управљање током путника...)
- Промовисање интероперабилности жељезница на међудржавном нивоу; потицање провођења мултимодалних регионалних платформи; промоција интермодалности и настављања постојећих мрежа (поморских, цестовних, жељезничких...)
- Развој међудржавних партнерстава за промоцију система мултимодалног превоза у урбаним подручјима (воз, аутомобили, јавни превоз, бициклизам...); промоција употребе врста саобраћаја са мањим утицајем на околиш (јавни превоз, употреба биогорива, бициклизам...)

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Локални, регионални и државни органи; министарства и државне установе надлежни за превоз, поморске активности, инфраструктуру и просторно планирање...; државни и регионални центри и надлежни органи за безбједност; повезане установе и агенције; агенције за регионални развој; организације за промоцију туризма и територијално планирање; компаније за управљање аутоцестима и жељезницама; лучке управе; поморске компаније; логистичке компаније и чворишта; установе за сертификацију и надзор...</p>
--------------------------------------	---

ЦИЉ 3.2: Подршка коришћењу информационе технологије у циљу боље приступачности и територијалне сарадње

Опис

Унутар медитеранског подручја, информациона и комуникациона технологија чини важно питање у перспективи отварања изолованих подручја и острва (приступ услугама, знању, електроничкој размјени, информацијама о превозним услугама...). Ово је прилика за становништво за развој економских дјелатности.

На ширем нивоу, ово би требало да помогне у јачању стратегије међудржавне сарадње везано за главна питања развоја и околиша медитеранског подручја.

Могуће активности:

- Ширење иновативних алата омогућава развој директно повезаних услуга и олакшава приступ дигиталним услугама у изолованим подручјима и острвима (финансијске услуге, информације о услугама превоза, јавном здравству, образовању, рекреацији...);
- Подршка међудржавним дјеловањима која омогућава ефикасније коришћење ИЦТ-а за цивилно друштво, управама и економским субјектима;
- Развој употребе ИЦТ-а за побољшање међудржавних средстава опажања, анализе и комуникације везано за осјетљива питања, као што је поморска сарадња, превози робе и путника, управљање водама, спречавање ризика, друштвене услуге...;
- Развој планова електроничких комуникационих мрежа на међудржавном нивоу;
- Развој интероперабилности и безбједности електроничких платформи; повећање поузданости и безбједност електроничких трансакција...

Потенцијални корисници	Локални и регионални органи; територијалне управе; министарства и државне установе надлежне за телекомуникације и информациону и комуникациону технологију; удружења корисника; телекомуникационе компаније; компаније специјализоване за информациону технологију и комуникационе услуге...
-------------------------------	--

Приоритетна оса 4: Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана

Главна питања:

У подручју Медитерана, градови и метрополе имају највише нивое конкурентности, БДП-а по становнику, услужних или научних вјештина. Ова подручја одражавају концентрацију богатства и активности у поређењу са залеђем.

За боље управљање посљедицама просторног развоја, побољшање потенцијала и територијалне конкурентности уз истовремено избјегавање повећања територијалне различитости, кључни је елемент јачање мрежа сарадње⁷¹. Неопходно је, са једне стране, подржавати синергије између развојних подручја (метрополитанско, урбано и рурално подручје...), а, са друге стране, побољшавати територијалне вишенивовске управљачке системе у вези са главним питањима сарадње.

Надаље, у фрагментисаном околишу, култура, историја и баштина представљају снажне интеграционе и кохезионе факторе за подручја Медитерана. Кључно је питање унапређења иновативне иницијативе која унапређује медитерански идентитет и културну специфичност спрам економске глобализације и међународне конкуренције.

ЦИЉ 4.1: Координација развојних политика и усавршавање територијалног управљања

Опис:

Тежња унапређењу полицентричног просторног приступа укључује потицање синергије између развојних подручја, узимајући такође у обзир својствене проблеме острва, изолованих, руралних и подручја која економски заостају. Провођење интегрисаних стратегија интервенције требало би да се заснива на начинима управљања који могу да окупе разна подручја око заједничких међудржавних циљева: унапређење унутарњих средстава, унапређење комуникационих средстава, усклађивање стратегија и развојне политике.

Могуће активности:

- Јачање мрежа градова и подршка интегрисаним територијалним развојним стратегијама између медитеранских урбаних подручја (економски развој, развој лука, превоз, енергија, околиш...);
- Промоција међудржавне сарадње између различитих територијалних система (градови, метрополе, острва, рурална подручја, изолована подручја...) у циљу развоја услуга умрежавања и услуга успостављања заједничких стратегија (саобраћај, територијално планирање, одрживи туризам, управљање природном и културном баштином...);
- Ширење добрих пракси на међудржавном нивоу у вези са коришћењем иновативних планских инструмената, иновативних развојних модела, иновативних система за услуге у малим градовима и мањим насељима.

⁷¹ Мреже сарадње између градова неће бити усмјерене на рјешавање друштвено-економских тешкоћа урбаних подручја којима се већ баве други европски програми (нпр. Програм УРБАЦТ)

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Локални и регионални органи; градови и градске мреже; групе локалних самоуправа; територијална државна управа; државне установе надлежне за питања територијалног развоја (саобраћај, економски развој, планирање...); организације за промоцију туризма и територијалног планирања; јавност те приватне агенције и институти који дјелују у кључном сектору (саобраћај, окопиш, ризици, поморске услуге, просторно планирање, туризам, култура и баштина, економски развој...); компаније које се баве културом и културном баштином ...</p>
--------------------------------------	--

ЦИЉ 4.2: Јачање идентитета и унапређење културних богатстава у циљу боље интеграције подручја Медитерана

Опис

Медитеранска подручја имају снажан историјски и културни идентитет који чини јак фактор јединства и привлачности. Ова културна баштина мора се очувати, али и прилагодити промјенљивим условима економског развоја.

Идентитет и култура представљају могућност за иновацију, одрживост, стваралаштво и укључивање које мора да има координисану и интегрисану подршку унутар медитеранског подручја.

У овом контексту, развој туристичких активности представља прилику све док се поштују принципе одрживог развоја (управљање токовима туриста, заштита културног идентитета и баштине, прилагођавање превозног система...).

Могуће активности:

- Развој међудржавних мрежа и подршка заједничком међудржавном управљању културним половима (урбана подручја, историјски центри, културна средишта, УНЕСКО-ва заштићена свјетска споменичка баштина итд);
- Промоција међудржавних иницијатива које увећавају улогу историјске баштине и културних богатстава (материјалних и нематеријалних) у перспективи интегрисаног територијалног развоја;
- Подршка размјени алата и развоју заједничких проведбених стратегија за иновативне културне услуге; промоција културних иницијатива усмјерених на повећање територијалне економске привлачности (нпр. пословни туризам, конгреси, трговачки сајмови, конференције, фестивали, тематски догађаји, образовни туризам, здравствени туризам...);
- Ширење искустава за боље економско вредновање мјесне и регионалне баштине и културних богатстава.

<p>Потенцијални корисници</p>	<p>Органи локалне и регионалне самоуправе; регионална и централна управа надлежна за односни сектор (култура, историјска баштина, просторно планирање и територијални развој...); организације за промоцију туризма и територијално планирање; јавне и приватне институције надлежне за туризам и културу; агенције и институти за заштиту и јачање културних богатстава; међународне институције за</p>
--------------------------------------	--

	културу и чување историјске баштине; приватна предузећа у односним секторима ...
--	--

Приоритетна оса 5: Техничка помоћ

На основу члана 46. Регулative ЕУ-а 1083/2006, на иницијативу државе чланице, финансијским средствима техничке помоћи могу се финансирати активности припреме, управљања, надгледања, евалуације, информисања и контроле оперативног програма, заједно са активностима јачања административне способности за примјену новчаних средстава.

Унутар циља Европске територијалне сарадње, до 6% свеукупног износа буџета додијељеног програму може се распоредити за техничку помоћ.

За провођење активности техничке помоћи, општи и конкретни циљеви су сљедећи:

Општи циљ:

Обезбиједити висок квалитет коришћења средстава додијељених за ТА омогућавајући шире учествовање програмских учесника у реализацији програмских приоритета.

Конкретни циљеви:

- Обезбјеђење правилног функционисања система управљања и надзора ОП-а
- Подршка развоју висококвалитетних пројеката његујући партнерства и подржавајући Водеће партнере
- Промоција провођења програма и управљања истим кроз одговарајућа информациона и комуникациона дјеловања

III. ПЛАН ФИНАНСИРАЊА И ОМЈЕРИ СУФИНАНСИРАЊА

III.1. Буџет

Државе чланице

Општи процијењени буџет је: **256.617.688 евра**

Допринос заједнице је: **193.191.331 евра**

Учествовање ЕРДФ-а за сваку државу чланицу креће се од 75% (Француска, Велика Британија, Грчка, Италија, Португал, Шпанија) до 85% (Кипар, Малта, Словенија).

ИПА земље:

Општи процијењени буџет је: **6.406.524 евра**

Допринос ИПА заједнице је: **5.446.395 евра**

Учествовање ИПА-е за сваку државу кандидаткињу и државу потенцијалну кандидаткињу МЕД програма је 85%.

Финансијске алокације наведене су у текућим цијенама

Удио буџета за сваку приоритетну осу

Оса 1: Јачање иновационог капацитета	30%
Оса 2: Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	34%
Оса 3: Побољшање покретљивости и територијалне приступачности	20%
Оса 4: Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана	10%
Оса 5: Техничка помоћ	6%
	100%

Дистрибуција буџета по приоритетним осама заснива се на:

- Важности сваке осе у суочавању са изазовима утврђеним у дијагнози подручја Медитерана
- Важности различитих тема у складу са главним оријентацијама наведеним у програмима из Лисабона и Гетенбурга

У складу са ех ante евалуацијом, пред осом 2 налазе се највећи изазови медитеранског подручја. Прате је осе 1, 3 и 4.

У вези са питањем околиша, проблеми су знатни за подручје Медитерана, а трансверзална природа овог поља интервенције захтијева фокус на већи број циљева. Из тог разлога оса 2

има највећи број циљева и највећи удио у буџету програма. То је кључна оса у складу са програмом из Гетенбурга.

Оса 1 бави се усмјеренијом проблематиком. Та проблематика игра кључну улогу, узимајући у обзир оријентације програма из Лисабона и друштвено-економског контекста подручја Медитерана. Ово је такође и иновативна оса, у односу на пријашњи програмски период. Због тога би требало да потакне снажан интерес код пројектних партнера.

Оса 3 односи се на важна питања за медитеранско подручје, али природа међудржавних програма није компатибилна са великим улагањима у инфраструктуру. Њена стратешка димензија и врсте пројеката који ће се проводити објашњавају зашто ова оса добива треће мјесто у буџету Програма Медитеран.

Оса 4 "апстрактнија" је од претходних утолико што је везана углавном за побољшање управљачких система и координационе стратегије између градова, метропола, урбаних и руралних подручја. Идентитет и културна димензија снажне су проблематике за подручје Медитерана, али не могу се упоредити са важности оса 1 и 2 у вези са програмима из Лисабона и Гетенбурга.

Ова различита разматрања појашњавају одабрану структуру буџета. Непостојање расподеле средстава по мјерама даје већу флексибилност у коришћењу средстава. Такође, ова дистрибуција узима у обзир капацитете мобилизације пројектних партнера за различите осе.

Учествовање медитеранских држава кандидаткиња или држава потенцијалних кандидаткиња у Програму Медитеран омогућено је кроз средства ИПА-е, која могу да придонесу до 85% у финансирању активности под водством партнера ових држава у здруженим операцијама. Финансијско управљање средствима ИПА-е је одговорност управљачких органа медитеранских држава кандидаткиња или држава потенцијалних кандидаткиња.

III.2. Финансијске таблице

Планови финансирања ЕРДФ-а и ИПА-е за Оперативни програм по годинама (у еврима)

	ЕРДФ	ИПА
2007.	28.627.834	
2008.	25.959.876	
2009.	25.993.249	
2010.	26.942.100	921.679
2011.	27.840.388	1.293.312
2012.	28.609.294	1.472.378
2013.	29.218.590	1.759.026
УКУПНО	193,191.331	5.446.395

План финансирања ЕРДФ-а за Оперативни програм по приоритетима

	Допринос Заједнице	Национални сарадници	УКУПНО	Стопа суфинансирања	ЕИБ	Остало
ОСА 1 Јачање иновационих капацитета	57.957.399	19.009.318	76.966.717	75,3		
ОСА 2 Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	65.685.053	21.543.894	87.228.946	75,3		
ОСА 3 Побољшање покретљивости и територијалне приступачности	38.638.266	12.672.879	51.311.145	75,3		
ОСА 4 Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана	19.319.133	6.336.439	25.655.572	75,3		
ОСА 5 Техничка помоћ	11.591.480	3.863.827	15.455.306	75%		
УКУПНО	193.191.331	63.426.357	256.617.688	75,28		

План финансирања ИПА-е за Оперативни програм по приоритетима

	ИПА Допринос	Национални сарадници	УКУПНО	Стопа суфинансирања	ЕИБ	Остало
ОСА 1 Јачање иновационих капацитета	1.633.919	288.338	1.922.257	85		
ОСА 2 Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	1.851.774	326.784	2.178.558	85		
ОСА 3 Побольшање покретљивости и територијалне приступачности	1.089.279	192.226	1.281.505	85		
ОСА 4 Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана	544.640	96.112	640.752	85		
ОСА 5 Техничка помоћ	326.783	57.669	384.452	85		
УКУПНО	5.446.395	961.129	6.407.524	85		

Индикативна категоризација коришћења средстава ЕРДФ-а у склопу Програма

Приоритетне теме

Ознака		Износ
Истраживање и технолошки развој, иновације и предузетништво		
01	Активности истраживања и развоја технологије у научноистраживачким центрима	9.015.595
03	Пренос технологија и унапређивање мрежа сарадње између малих и средњих предузећа, између њих и других предузећа и универзитета, универзитетских образовних установа свих врста, регионалних органа, научноистраживачких центара и полова научног и технолошког развоја (<i>научни и технолошки паркови, технополиси итд.</i>)	15.455.306
04	Подршка истраживањима и развоју технологије, нарочито у малим и средњим предузећима (<i>укључујући приступ услугама истраживања и развоја технологије у научноистраживачким центрима</i>)	15.455.306
05	Напредне услуге подршке за компаније и групе компанија	9.015.595
09	Остале мјере за потицање истраживања, иновација и предузетништва у малим и средњим предузећима	9.015.595
Информационо друштво		
11	Информационе и комуникационе технологије (<i>приступ, безбједност, интероперабилност, спречавање ризика, истраживање, иновација, е-садржај итд.</i>)	8.659.567
12	Информационе и комуникационе технологије (трансевропске мреже – ТЕН-ИЦТ)	3.000.000
13	Услуге и апликације за грађане (<i>е-здравство, е-влада, е-настава, е-укључивање итд.</i>)	3.829.783
14	Услуге и апликације за мала и средња предузећа (<i>е-трговина, образовање и школовање, умрежавање итд.</i>)	3.829.783
Превози		
25	Градски превоз	1.579.783
26	Мултимодални превоз	6.000.000
27	Мултимодални превоз (трансевропска саобраћајна мрежа – ТЕН-Т)	4.000.000
28	Интелигентни системи превоза	1.579.783
30	Луке	3.000.000
31	Унутарњи пловни путеви (<i>регионални и локални</i>)	1.579.783
32	Унутарњи пловни путеви (трансевропска саобраћајна мрежа – ТЕН-Т)	1.579.783
Енергија		
39	Енергија из обновљивих извора: вјетар	2.897.870
40	Енергија из обновљивих извора: сунчева	2.897.870
41	Енергија из обновљивих извора: биомаса	2.897.870
42	Енергија из обновљивих извора: хидроелектрична, геотермална и друге	2.897.870
43	Енергетска ефикасност, когенерација, управљање енергијом	2.897.870
Заштита околиша и спречавање ризика		
45	Управљање водом и дистрибуција воде (<i>питка вода</i>)	7.659.570
48	Интегрисано спречавање и контролисање онечишћења	4.829.783
49	Ублажавање климатских промјена и прилагођавање тим промјенама	4.829.783
51	Потицање биолошке разноликости и заштите природе (<i>укључујући мрежу Натура 2000</i>)	8.659.567
53	Спречавање ризика (<i>укључујући израду и провођење планова и мјера за спречавање природних и технолошких ризика и за управљање њима</i>)	8.659.567

54	Друге мјере очувања окопиша и спречавања ризика	2.829.783
Туризам		
55	Промоција природних ресурса	3.886.522
56	Заштита и развој природне баштине	3.886.522
57	Друга подршка за побољшање туристичких услуга	3.886.522
Култура		
58	Заштита и очување културне баштине	2.598.580
59	Развој културне инфраструктуре	2.598.580
60	Друга подршка за побољшање културних услуга	2.598.580
Урбана и рурална обнова		
61	Интегрисани пројекти за урбану и руралну обнову	2.000.000
Јачање институционалних капацитета на националном, регионалном и локалном нивоу		
81	Механизми за побољшање креирања добрих политика и програма, посматрања и процјене на националном, регионалном и локалном нивоу, изградња капацитета у предаји политика и програма	11.591.480
Техничка помоћ		
85	Припрема, провођење, посматрање и контрола	5.795.740
86	Процјена и студије; информације и комуникација	5.795.740
	УКУПНО	193.191.331

ОБЛИЦИ ФИНАНСИРАЊА

Ознака		Износ
01	Неповратна помоћ	193.191.331
	УКУПНО	193.191.331

ВРСТЕ ПОДРУЧЈА

Ознака		Износ
09	Подручје међудржавне сарадње	193.191.331
	УКУПНО	193.191.331

IV. ПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА/ПОСТУПЦИ УПРАВЉАЊА⁷²

IV.1. Одређивање надлежних органа и осталих органа укључених у поступак провођења Оперативног програма

а) Управљачки орган

Одређивање

Управљачки орган је: Регија Прованса-Аппе-Азурна обала у Француској

Функције

Управљачки орган потписује уговоре о подршци са водећим партнерима. Управљачки орган такође потписује посебне уговоре о ИПА суфинансирању са сваким ИПА пројектним партнером. Управљачки орган је одговоран за управљање Оперативним програмом и његово провођење у складу са принципом разумног финансијског управљања, а посебно за⁷³.

- обезбјеђење да се операције одабиру у складу са критеријумима примјењивим на Оперативни програм и да буду у складу са примјењивим прописима Заједнице и националним прописима;
- провјеравање да се суфинансирани производи и услуге испоручују те да су издаци које су исказали корисници за операције заправо настали и да су складу са прописима Заједнице и државним прописима;
- обезбјеђење да постоји систем за билежење и похрањивање књиговодствених записа у рачуналном облику о свакој операцији оперативног програма те да се прикупљају подаци о провођењу потребни за управљање финансирањем, посматрање, провјере, ревизије и евалуацију;
- обезбјеђење да корисници и остали органи који учествују у провођењу операција успоставе посебан рачуноводствени систем или одговарајући рачуноводствени код;
- обезбјеђење да се уредно врши процјена оперативног програма;
- успостављање поступака који гарантују уредно чување свих докумената везаних за издатке и ревизије потребних за обезбјеђење одговарајуће документације тока ревизије;
- обезбјеђење да Орган за овјеравање прима све неопходне информације о извршеним поступцима и провјерама везаним за издатке за потребе потврђивања;
- подржавање рада Надзорног одбора и снабдијевање истог документима потребним за омогућавање праћења квалитета провођења Оперативног програма у свјетлу његових специфичних циљева;
- састављање и, након одобрења Надзорног одбора, подношење Комисији годишњих и закључних извјештаја о провођењу;
- обезбјеђење усклађености са захтјевима за информисање и публикацију⁷⁴;

⁷² Регулаторни аспекти за провођење оперативног програма наведени су у члану 12.(8) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и у поглављима I и II, глави IV Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006.

⁷³ Функције Управљачког органа наведене су у члану 15. Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и члану 60. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006.

⁷⁴ Члан 69. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006 и члан 2. Уредбе ЕЗ-а бр. 1828/2006.

Одређивање и функције Заједничког техничког секретаријата

Управљачки орган успоставља Заједнички технички секретаријат након савјетовања са државама чланицама и, по потреби, са медитеранским државама кандидаткињама и потенцијалним кандидаткињама које учествују у Програму. Одабир и запошљавање чланова ЈТС-а базира се на одређеним профилима које су одобриле државе чланице. ЈТС помаже Управљачком органу и Надзорном одбору те, ако је потребно, Органу за ревизију у провођењу њихових односних дужности⁷⁵. ЈТС дјелује под надзором Управљачког органа и у сарадњи с националним органима надлежним за Програм у државама чланицама. Чланови ЈТС-а морају говорити барем француски и енглески језик.

Заједнички технички секретаријат прима пријаве пројеката које шаљу водећи партнери и даје им упутства.

Функције ЈТС-а су сљедеће:

- Управљање координационим активностима на међудржавном нивоу; олакшавање и промовисање Програма с обзиром на активности које се унапређују на државном нивоу;
- Успостављање и одржавање контаката са пројектним партнерствима;
- Обезбјеђење техничке припреме за сљедеће састанке: Одбора за праћење, међудржавне конференције и техничких међудржавних радних група, укључујући израду извјештаја;
- Обављање техничких послова са циљем олакшавања, оцјењивања и обезбјеђења непристраног и отвореног одабира пројеката;
- Чување писаних и електроничких примјерака службених докумената;
- Успостављање и провођење плана комуникације;
- Праћење и провођење послова капитализације (искуства, провођење пројеката, ефекти) кроз активности и догађања која утврђује Надзорни одбор;
- Развијање и увођење система за прикупљање финансијских, физичких и статистичких података потребних за праћење програма и за привремене и завршне процјене;
- Увођење отворених информационих система који су доступни економским субјектима и јавности за провођење програма: распоред, напредак, контакти, телефонски подаци, веб страница;
- Упућивање захтјева за плаћање, које су потврдили национални органи надлежни за Програм у државама чланицама, за плаћање водећим партнерима;
- Развијање финансијских података које је потребно предати Органу за овјеравање ради строге евиденције коришћења средстава, било средстава ЕРДФ-а или националних средстава;
- Подржавање успостављања међудржавних партнерстава и одржавање сталног контакта са истим у сарадњи са националним органима надлежним за Програм у државама чланицама и, по потреби, са медитеранским државама кандидаткињама или потенцијалним кандидаткињама које учествују у Програму (одређивање економских субјеката, успостављање мрежа, тематске радионице).

⁷⁵ Члан 14 (1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006.

ЈТС може да успостави и координише техничке међудржавне радне групе, које чине национални делегати и стручњаци, у циљу подржавања одређених активности на међудржавном нивоу, посебно ради помоћи Надзорном одбору у разради услова и захтјева стратешких пројеката.

Успостављају се двије посебне канцеларије за везу ради повећања вриједности цијелог Програма Медитеран.

Канцеларија у Валенсији одговорна је за координацију између Програма Мед и медитеранских програма ЕНПИ ЦБЦ. У њој се обавља посао комуникације са пројектним партнерствима двају програма. Он придонosi капитализацији и координацији постојећих алата за провођење наведена два програма.

Канцеларија у Thessalonikiју одговорна је за послове координације и капитализације с партнерствима и програмима држава ИПА-е. Дужна је да обезбиди размјене података између ових програма и са Програмом Медитеран.

Канцеларије за везу достављају годишњи радни план који мора да одобри Надзорни одбор.

Оне раде под координацијом ЈТС-а. Међутим, не могу да дјелују као национални органи надлежни за Програм у државама чланицама, нити да буду једноставна географска испостава ЈТС-а. Њихова функција ће бити прецизније описана у Водичу за провођење ОП-а.

б) Орган за овјеравање

Орган за овјеравање именује држава чланица, а задужен је за потврђивање изјава о издацима и захтјева за плаћањем прије него буду послани Комисији. Он прима уплате Комисије те уопште врши уплате водећем партнеру⁷⁶ и сваком ИПА партнеру. За примање тих уплата, Орган за овјеравање отвара само један банковни рачун за средства ЕРДФ-а и један банковни рачун за средства ИПА-е, без националних подрачуна за програм⁷⁷.

Одређивање

Орган за овјеравање је: Фонд за пологе и консигнацију (*Caisse des dépôts et consignations (CDC)*)

Функције

Орган за овјеравање оперативног програма одговоран је посебно за:

- састављање и подношење Комисији потврђених изјава о издацима и захтјева за плаћањем;
- потврђивање да је изјава о издацима тачна те да је у складу са примјенивим прописима Заједнице и националним прописима;
- обезбјеђење да је у сврху потврђивања примио одговарајуће информације од Управљачког органа о поступцима и провјерама извршеним у вези са издацима укљученим у изјаве о издацима;
- уважавање, у сврху потврђивања, резултата свих ревизија које је извршио Орган за ревизију или које су извршене под његовом одговорношћу;

⁷⁶ Члан 14(1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и члан 61. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁷⁷ Члан 17(1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006

- чување рачуноводствене евиденције у рачуналном облику о издацима исказаним Комисији;
- вођење евиденције о повративом износу и подигнутим износима након отказивања целокупног или дијела доприноса за активност;
- провођење насумичних контрола у вези са квалитетом контрола стварних издатака.

ц) Орган за ревизију

Орган за ревизију је функционално независан од Управљачког и Органа за овјеравање. Одговоран је за провјеравање ефикасности функционисања система управљања и надзора.

Органу за ревизију помаже група **ревизора** састављена од представника свих држава чланица и држава кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња које учествују у Оперативном програму. Групом ревизора председава Орган за ревизију Оперативног програма⁷⁸.

Ревизори су независни од надзорног система наведеног у члану 16 (1) Уредбе ЕРДФ-а.

Одређивање

Орган за ревизију је: Commission interministérielle de coordination des contrôles (CICC)

Функције⁷⁹

- Орган за ревизију одговоран је посебно за:
- обезбјеђење да се проводе ревизије за провјеру ефикасног функционисања система управљања и надзора за Оперативни програм;
- обезбјеђење да се ревизије операција проводе на основу одговарајућег узорка да би се провјерили исказани издаци;
- подношење Комисији, унутар девет мјесеци од одобрења оперативног програма, ревизорске стратегије у којој се наводе органи за провођење ревизија;
- до 31. децембра сваке године од 2008. до 2015. године:
 - подношење годишњег контролног извјештаја Комисији у којем су наведени резултати проведених ревизија;
 - доношење мишљења, на основу извршених контрола и ревизија;
 - подношење, гдје је примјенимо, декларације за дјеломично закључивање којом се процјењује законитост и редовност односних издатака.
- подношење Комисији, најкасније до 31. марта 2017., завршне декларације којом се оцјењује вриједност захтјева за плаћањем завршног биланса те законитост и редовност главних трансакција обухваћених завршном изјавом о издацима, коју подржава завршни контролни извјештај.

Орган за ревизију дужан је да обезбједи да се при ревизорским пословима уважавају међународно прихваћене ревизорске норме.

⁷⁸ Члан 14(2) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006

⁷⁹ Члан 62. Уредбе ЕЗ-а 1083/2006

Када ревизије и контроле извршава орган које није орган за ревизију, орган за ревизију дужан је да обезбиди потребну функционалну независност таквих органа.

д) Надзорни одбор⁸⁰

Предсједништво

Надзорним одбором предједава представник једне од држава чланица програма.

Предсједника Одбора именују национални делегати који су чланови Одбора; предсједник се бира за мандат од годину дана. Предсједника подржава потпредсједник другог држављанства (бира се такође на годину дана). Сљедеће године потпредсједник постаје предсједник.

Предсједник и потпредсједник одговорни су за одређивање и организовање састанака Одбора. Слијед предсједништва и потпредсједништва одређује Надзорни одбор у својим правилницима. Овај слијед може се мијењати заједничком одлуком чланова Одбора.

Дјеловање

Надзорни одбор саставља своје правилнике. Усваја их у договору са Управљачким органом.

Састанци и одлуке Надзорног одбора припремају се у договору са Управљачким органом, националним органима надлежним за Програм у државама чланицама и у медитеранским државама кандидаткињама или потенцијалним кандидаткињама које учествују у Програму, те са предсједником и потпредсједником Одбора. Свакој држави учесници додјељује се глас. Одлуке се доносе на основу сагласности свих националних делегата.

По потреби, одлуке се могу доносити писаним савјетовањем између чланова Одбора у складу са условима одређеним у правилницима. У свом одлучивању, Надзорни одбор може да узме у обзир приједлоге међудржавне конференције те резултате послова које су извршиле техничке међудржавне радне групе, које је могуће успоставити.

Ради ефикасности, Надзорни одбор чини ограничен број представника. Састоји се од:

- **1 до 4 представника** сваке државе учеснице Програма;
- Управљачког органа;
- Органа за ревизију и Органа за овјеравање (савјетодавно својство);
- једнога члана сваке канцеларије за везу у складу са програмом рада (савјетодавно својство)
- економских и социјалних партнера (савјетодавно својство) чији број не смије бити већи од 2 партнера по држави учесници. Бира их свака држава узимањем у обзир различитих интереса и приоритета Програма;
- представника Комисије, Европске инвестиционе банке и Европског инвестиционог фонда (савјетодавно својство);
- може учествовати представник сваке техничке међудржавне радне групе, ако их успостави Надзорни одбор (савјетодавно својство).

Надзорном одбору помаже Заједнички технички секретаријат.

Надзорни одбор именује посебни Одбор за одабир који одабере пројекте. Његове функције су назначене у засебном документу⁸¹. Овај Одбор састоји се од два члана за сваку државу учесницу Програма.

⁸⁰ Састав, задаци и активности Надзорног одбора наведени су у члановима 63-68. Уредбе ЕЗ-а 1083/2006

Мисије

Надзорни одбор увјерава се у ефикасност и квалитет провођења Оперативног програма у складу са сљедећим одредбама⁸²:

- разматра и одобрава критеријуме за одабир операција за финансирање те одобрава било какве ревизије тих критеријума у складу са потребама Програма;
- повремено оцјењује напредак према постизању конкретних циљева Оперативног програма на основу докумената које је поднио Управљачки орган;
- прегледава резултате провођења;
- разматра и одобрава годишње и завршне извјештаје о провођењу;
- прима обавјештења о годишњем контролном извјештају;
- може да предложи Управљачком органу било какву ревизију или преглед Оперативног програма којима се могу остварити циљеви Фонда или побољшати управљање њиме, укључујући управљање његовим финансирањем;
- разматра и одобрава било које приједлоге за измјену и допуну садржаја Одлуке Комисије о доприносу из Фондова.

е) Национални органи надлежни за Програм у државама учесницама

Унутар сваке државе чланице, Програмом Медитеран управља се кроз двије посебне функције:

- Регулаторна функција везана за одговорност сваке државе чланице у смислу контрола и контроле стварних издатака⁸³;
- Функција потицања провођења Програма на националном подручју и допринос општем потицању Програма у смислу Управљачког органа и ЈТС-а којима је повјерено управљање (тачка контакта Програма Медитеран);

Свака држава чланица може слободно да организује своје државне органе и има могућност успостављања посредничких органа⁸⁴.

Национални органи надлежни за Програм у државама чланицама:

- врше регулаторне функције државе, нарочито у вези са организовањем контрола и контроле стварних издатака у складу са Уредбама ЕУ-а;
- задужени су за промоцију и потицање ОП-а у својој држави у циљу обезбјеђења његове међудржавне димензије и кохерентности програмских послова, уз блиску сарадњу са ЈТС-ом;

У свакој медитеранској држави кандидаткињи или потенцијалној кандидаткињи, учествовање државе у Програму обезбјеђује "Оперативна структура" коју успостављају надлежни органи те државе.

Оперативне структуре медитеранских држава кандидаткиња или потенцијалних кандидаткиња блиско сарађују са Управљачким органом.

Представници Оперативних структура су чланови Надзорног одбора.

⁸¹ Видјети Водич за провођење Оперативног програма Медитеран

⁸² Члан 65. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁸³ Члан 16. Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и члан 70. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁸⁴ Додатне појединости доступне су у Водичу за провођење Оперативног програма Медитеран.

Односи између органа Програма Медитеран

IV.2. Мобилизација, кретање и контрола финансијских токова ЕРДФ-а

Државе чланице дијеле заједничку одговорност за цијели Програм према свом учествовању у Програму (ЕРДФ и национални еквивалент). Надаље, свака држава чланица појединачно је финансијски одговорна за средства утрошена на својим подручјима.

У овом дијелу укратко су описана главна обиљежја поступака у вези са мобилизацијом и кретањем финансијских токова, у складу са чланом 12 (8) д Уредбе бр. 1080/2006. Оно такође обухваћа питање финансијских исправака⁸⁵ и контроле. Детаљан опис организације и поступака ревизорских и контролних органа предаје се Комисији унутар 12 мјесеци од одобрења Оперативног програма. Укључује се у засебан документ⁸⁶.

а) Програмски рачун и плаћање корисницима

Према члану 76 (1) Уредбе ЕЗ-а 1083/2006, Комисија уплаћује средства ЕРДФ-а у складу са буџетским расподјелама. За примање ових уплата, Орган за овјеравање, који је такође надлежан орган за плаћање, отвара један банковни рачун без националних подрачуна за Програм и један банковни рачун за Техничку помоћ⁸⁷. Овај други банковни рачун служи само да би национални еквиваленти могли да примају и дијеле средства за Техничку помоћ.

У складу са чланом 93 (2) Уредбе ЕЗ-а 1083/2006 и узимајући у обзир чињеницу да Програм Медитеран укључује државе чланице чији је БДП између 2001. и 2003. године био нижи од 85% просјека ЕУ-а, Комисија аутоматски обуставља било који дио буџетске обавезе у Оперативном програму који није био коришћен за ранија финансирања или периодично плаћање или за који није упућен захтјев за плаћањем до 31. децембра треће године након године годишње буџетске обавезе од 2007. до 2010. године према Програму.

Након што Одбор за одабир прихвати пројекат, Управљачки орган у договору са водећим партнером одређује услове за провођење пројекта те максимална финансијска средства ЕРДФ-а и износ ЕРДФ-а који може да буде приписан.

Заједнички технички секретаријат прати напредак пројекта. Водећи партнери предају извјештаје о активностима и захтјеве за плаћањем ЈТС-у најмање сваких шест мјесеци. Ови документи провјеравају се према споразуму и одобреном захтјеву да би се обезбиједила усклађеност између активности и пријављених издатака са одобреним акционим планом и буџетом за пројекат.

Уз све захтјеве за плаћањем морају се приложити рачуни или други примјерено потврђени рачуноводствени документи. Водећи партнер мора обезбиједити да сваки захтјев за плаћањем буде потврђен (члан 16. Уредбе ЕЗ-а 1080/2006) у складу са системом који су успоставиле државе чланице за потврђивање испоруке пројектних производа и услуга суфинансираних средствима из фондова ЕРДФ-а.

Ако су наведени услови испуњени, Управљачки орган налаже Органу за овјеравање да настави са плаћањем. У противном, потребно је предузети одговарајуће мјере да би се претходно разјаснио захтјев за плаћањем.

⁸⁵ Чланови 70. до 74 и 98. до 102. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁸⁶ Члан 71. Уредбе ЕЗ-а бр. 2083/2006

⁸⁷ Члан 17 (1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006

б) Систем контроле

На основу члана 16. Уредбе 1080/2006 о ЕРДФ-у, свака држава чланица успоставља систем контроле који омогућује провјеравање испоруке суфинансираних производа и услуга, основаност исказаних издатака за операције или дијелове операција које се проводе на њеном подручју, те усклађеност таквих издатака и повезаних операција или дијелова тих операција са прописима Заједнице и њезиним националним прописима.

Опис општег система управљања и контроле даје држава чланица на чијем подручју се налази Управљачки орган⁸⁸.

Свака држава чланица која учествује у Програму именује контролоре одговорне за провјеру законитости и редовности издатака које су исказали сви корисници који учествују у операцији, те обезбјеђује да издаци буду потврђени код контролора унутар периода од три мјесеца⁸⁹.

Управљачки орган, уз помоћ ЈТС-а, мора да потврди ефикасност и повезаност сваког националног система контроле који су предложиле државе чланице. Такође, дужан је да провјери да ли су национални контролори потврдили стварне издатке и усклађеност истих са прописима Заједнице.

Орган за овјеравање одговоран је посебно за потврђивање да је изјава о трошковима тачна, да су исказани издаци у складу са примјеним прописима Заједнице и националним прописима и да су настали у провођењу операција одабраних за финансирање. Орган за овјеравање мора узети у обзир резултате свих ревизија извршених под одговорношћу Органа за ревизију⁹⁰.

Орган за ревизију обезбјеђује вршење ревизија ради провјере ефикасног функционисања система управљања и контроле Оперативног програма. Орган за ревизију такође обезбјеђује да се ревизије операција проводе на основу одговарајућег узорка да би се провјерили исказани издаци⁹¹. Органу за ревизију помаже група ревизора која обухваћа представника сваке укључене државе чланице, државе кандидаткиње или потенцијалне кандидаткиње у Оперативном програму.

Европска комисија: Без обзира на ревизије које су провеле државе чланице, службеници Комисије или овлашћени представници Комисије могу да врши ревизије на лицу мјеста да би провјерили ефикасно функционисање система управљања и контроле, уз давање обавјештења најмање 10 радних дана раније. Службеници или овлашћени представници држава чланица могу да учествују у таквим ревизијама.

Комисија може да захтијева од држава чланица вршење провјера на лицу мјеста да би се провјерило ефикасно функционисање система или исправност једне или више трансакција. Службеници Комисије или овлашћени представници Комисије могу да учествују у таквим ревизијама⁹².

ц) Неправилности и финансијске корекције

На основу члана 98. Опште уредбе 1083/2006, свака држава чланица, везано за све трошкове настале на њеном подручју, дужна је да сноси првостепену одговорност за испитивање неправилности, поступајући према доказима о било каквим значајним промјенама које утичу на природу или услове провођења или контроле пројеката Програма те за израду потребних финансијских корекција.

Државе чланице врше нужне финансијске корекције везане за појединачне или системске неправилности примјећене у операцијама или оперативним програмима. Корекције које врше државе чланице обухваћају отказивање целокупног или дијела јавног доприноса Оперативном

⁸⁸ Члан 21(2) Уредбе ЕЗ-а бр. 1828/2006

⁸⁹ Члан 16(2) Уредбе 1080/2006

⁹⁰ Члан 61. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁹¹ Члан 62. а) и б) Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁹² Члан 72. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

програму. Државе чланице дужне су узети у обзир природу и озбиљност неправилности те новчане губитке Фондова.

Државе чланице могу до 31. децембра 2015. поново употријебити средства из Фондова издана на овај начин.

Не доводећи у питање одговорност држава чланица за откривање и корекцију неправилности и за поврат неоправдано исплаћених износа, орган за овјеравање је, на основу члана 17-2) Уредбе ЕРДФ-а 1080/2006, дужан да обезбиједи да главни корисник врати било какав износ исплаћен као резултат неправилности. Корисници су дужни да главном кориснику врате било какав неоправдано исплаћен износ у складу са постојећим међусобним споразумима.

Ако главни корисник не успије обезбиједити поврат од корисника, држава чланица на чијој се територији налази дотични корисник дужна је да надокнади Органу за овјеравање износ неоправдано исплаћен предметном кориснику.

Управљачки орган је дужан да обезбиједи редовно информисање Надзорног одбора о свим пронађеним неправилностима и свим предузетим финансијским корекцијама.

IV.2.1 Мобилизација, кретање и контрола финансијских токова ИПА-е

У складу са чланом 86(4) Уредбе о провођењу ИПА (уредба бр. 718/2007), биће утврђена правила која уређују учествовање држава кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња у међудржавним програмима ЕРДФ-а у релевантним програмским документима и/или у релевантним финансијским споразумима.

У овом дијелу описана су главна обилежја поступака у вези са мобилизацијом и кретањем финансијских токова, у складу са општим правилима Оперативног програма и пододјелком 4. Правила о провођењу ИПА (уредба бр. 718/2007).

а) Програмски рачун и плаћање корисницима

За примање уплата од Комисије и вршење плаћања у вези са питањима ИПА програма, Орган за овјеравање отвара један банковни рачун за суфинансирање пројекта и за Техничку помоћ.

У случају аутоматског обустављања ИПА средстава, у складу са чл. 137 Правила о провођењу ИПА (уредба бр. 718/2007), суфинансирање Заједнице као и национално суфинансирање укључених држава кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња биће смањено про рата у складу са њиховим удјелима у поређењу са укупним програмским буџетом ИПА-е.

Након што Одбор за одабир прихвати пројекат уз учешће ИПА-е, Управљачки орган закључује уговор о суфинансирању са ИПА пројектним партнером или у случају да има више ИПА пројектних партнера, са сваким ИПА пројектним партнером. Овај споразум прецизира услове који се морају поштовати током провођења.

Заједнички технички секретаријат прати напредак пројекта укључујући ИПА дио. ИПА пројектни партнер(и) мора(ју) да пошаљу извјештаје о активностима и изјаве о трошковима Водећем партнеру, који је задужен за исправно и потпуно подношење извјештаја о напретку и повезаних захтјева за плаћањем ЈТС-у.

Кад су ови услови испуњени, Управљачки орган ће затражити од Органа за овјеравање да настави плаћање сваком ИПА партнеру директно.

б) Систем контроле

На основу члана 108. Правила о провођењу ИПА (уредба 718/2007), свака укључена држава кандидаткиња или потенцијална кандидаткиња мора да успостави систем контроле који омогућује потврђивање издатака и провјеравање испоруке суфинансираних производа и услуга, основаност исказаних издатака за операције или дијелове операција које се проводе на њеном подручју, те усклађеност таквих издатака са прописима Заједнице и, кад је релевантно, њеним националним прописима.

У ту сврху, свака укључена држава кандидаткиња или потенцијална кандидаткиња именује контролоре одговорне за провјеру законитости и редовности издатака које је исказао сваки ИПА пројектни партнер. Осим тога, споменуте државе морају да обезбиједи да издаци буду потврђени унутар периода од три мјесеца након датума на који ИПА пројектни партнер поднесе трошкове контролорима.

Да би се омогућило успостављање и рад Контролних система у земљама кандидаткињама и потенцијалним кандидаткињама, успоставља се јединица за подршку у ЈТС-у. Ова јединица пружа подршку и упутства националним контролним јединицама.

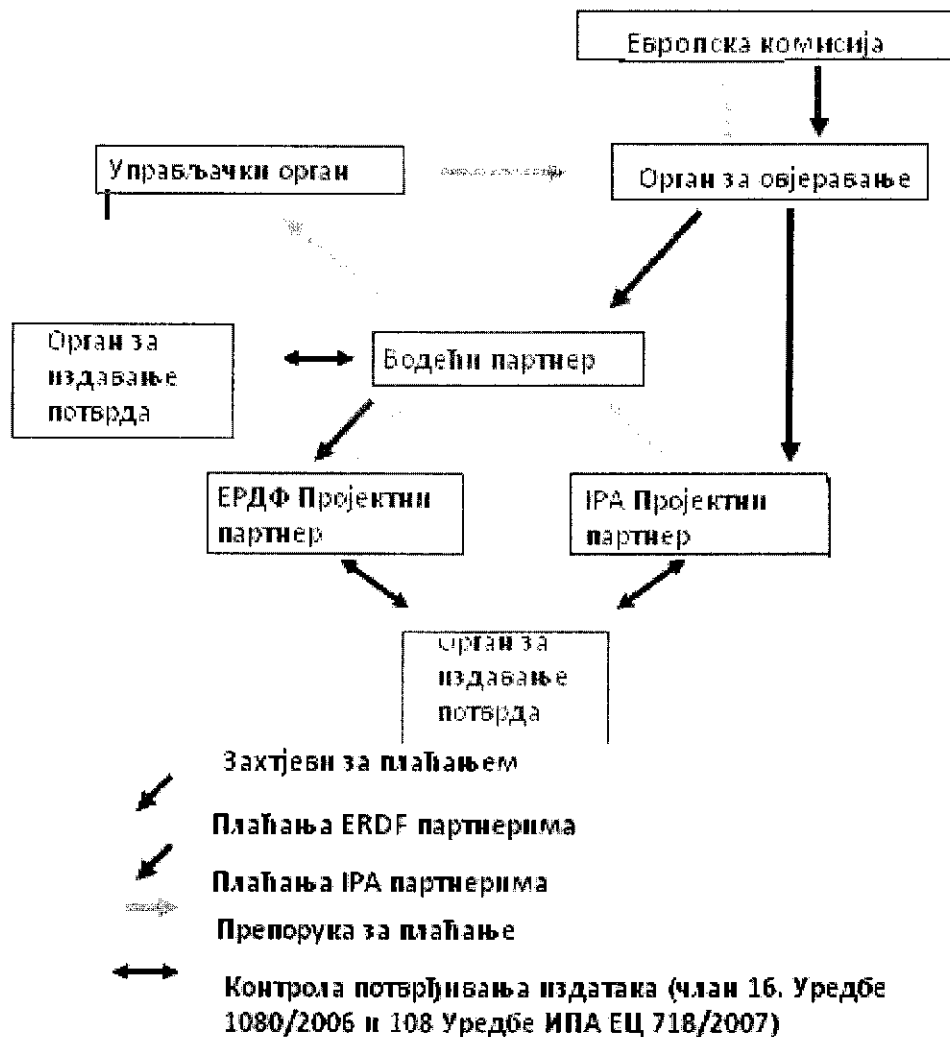
ц) Неправилности и финансијске корекције

Неправилности и финансијске корекције дефинисане су у складу са правилима изложеним у члану 138. Правила о провођењу ИПА-е (уредба бр. 718/2007).

У складу са чл. 114. Уредбе о провођењу ИПА-е, државе кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње које су домаћини ИПА пројектног партнера одговорне су за спречавање, откривање и исправљање неправилности и поврат непрописно плаћених износа. Државе кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње морају да пријаве откривене неправилности ЕЗ-у и, истовремено, обавијесте Управљачки орган (МА) / Заједнички технички секретаријат (ЈТС) и Орган за овјеравање(ЦА).

Поступци поврата на програмском нивоу биће уређени у Финансијском споразуму док је поврат на нивоу пројекта прецизиран у уговору о суфинансирању.

Финансијски токови ЕРДФ-а и ИПА-е

IV.3. Опис система праћења и процјене

а) Системи праћења

У складу са чланом 66. Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1083/2006, Управљачки орган и Надзорни одбор дужни су да обезбиједу квалитет провођења Оперативног програма. Они ће вршити праћење према финансијским показатељима и показатељима наведеним у члану 12(4) ЕРДФ-а.

Попис показатеља налази се у одломку I.3.ц Оперативног програма, док су додатни показатељи наведени у Водичу за провођење ОП-а.

Уз помоћ Заједничког техничког секретаријата, Управљачки орган је дужан да редовно подноси извјештаје о постигнутом напретку у остваривању циљева Програма, у складу са мјерењима одобрених показатеља. Шестомјесечни извјештаји о напретку запримљени од Водећих партнера пројекта су главни извор информисања у праћењу успјешности Програма.

Секретаријат прикупља одговарајуће податке током укупног трајања Програма. У ту сврху је развијен рачунални систем за управљање Програмом. Тај систем обезбјеђује несметану размјену усклађених података са одговарајућим службама Комисије.

Први пут у 2008. те од 30. јуна сваке године, Управљачки орган шаље Комисији годишњи извјештај, а до 31. марта 2017. коначни извјештај о провођењу Оперативног програма⁹³.

Годишње и коначне извјештаје саставља Заједнички технички секретаријат под одговорношћу Управљачког органа, а затим га прегледава и одобрава Надзорни одбор прије слања Комисији.

Потом се успоставља систем праћења са циљем подробније провјере утицаја програма и пројекта на околиш. Правила његовог провођења наведена су у Водичу за провођење ОП-а.

б) Системи процјене

Општа проблематика

Циљ процјена је повећати квалитет, ефикасност и досљедност помоћи из Фондова те стратегију и провођење оперативних програма с обзиром на својствене структуралне проблеме који утичу на предметне државе чланице и регије, водећи рачуна о циљевима одрживог развоја и значајном законодавству Заједнице у вези са стратешком процјеном утицаја на околиш⁹⁴.

Процјене врше стручњаци или органа, унутрашња или вањска, функционално независна од органа за издавање потврда и ревизорским органима наведеним у члану 59. Уредбе бр. 1083/2006.

Комисија пружа оквирне смјернице о методама процјена, укључујући норме квалитета.

Ex ante евалуација

На основу члана 48(2) Уредбе бр. 1083/2006, ex ante евалуација се остварује под надзором Радне групе надлежне за припрему Оперативног програма Медитеран.

Кључна питања, као и главна запажања и препоруке, додатно су разрађена у одломку I.5. Оперативног програма. Потпуна ex ante евалуација налази се у засебном документу.

⁹³ Чланови 67(1) и 89 Уредбе ЕУ бр. 1083/2006

⁹⁴ Члан 47. Уредбе ЕУ бр. 1083/2006

Процјена током програмског периода

У складу са члановима 33. и 48-3) Уредбе ЕУ бр. 1083/2006, Управљачки орган, под управљањем Одбора за праћење, врши процјене везане за праћење оперативног програма, посебно ако су праћењем утврђена значајна одступања од првобитно постављених циљева или ако су упућени приједлози за ревизију оперативног програма. Резултати тих процјена шаљу се Надзорном одбору и Комисији⁹⁵.

Процјена може да буде стратешке природе у циљу испитивања развоја Програма с обзиром на приоритете Заједнице и појединих држава, или оперативне природе у циљу пружања подршке праћењу програма. Процјена Програма Медитеран предвиђена је за 2010. годину.

Ех пост евалуација

У складу са чланом 49(3) Уредбе (ЕЗ) 1083/2006, Комисија је дужна да изврши накнадну процјену (ex post евалуацију) сваког циља у блиској сарадњи са државом чланицом и Управљачким органом.

Том процјеном се испитује обим коришћења средстава, ефикасност и дјелотворност програмирања Фонда те друштвено-економски утицај. Процјеном се настоје извести закључци о политици економске и друштвене повезаности.

Утврдиће се фактори који придносе успјеху или неуспјеху провођења оперативних програма те добра пракса. Ех post евалуација завршава 31. децембра 2015.

ц) Размјена рачуналних података

У складу са чланом 66-3) Опште уредбе бр. 1083/2006, размјене података у вези са провођењем и праћењем програма између Комисије и држава чланица морају се вршити електроничким путем.

Те размјене података врше се помоћу **рачуналног система успостављеног за програм те помоћу система СФЦ.**

Сви документи који спадају под одговорност органа надлежних за Програм морају да буду забиљежени у том рачуналном систему. Све размјене података морају носити електронички потпис који законски признају државе чланице и Комисија. Рачунални систем за размјену података мора да буде доступан државама чланицама и Комисији, било директно или путем сучеља.

⁹⁵ Члан 48(3) Уредбе ЕУ бр. 1083/2006

IV.4. Програмирање пројеката и поступци техничког провођења

а) Двије врсте конкурса за пројекте Програма Медитеран⁹⁶

Предложене су двије врсте конкурса за пројекте провођења Програма Медитеран:

- **Традиционални конкурси за пројекте** који се једнако баве свим осама и циљевима оперативног програма.
- **Циљани конкурси за пројекте** засновани на опису послова који усмјеравају Водеће партнере према специфичним темама, подручјима интервенције или одређеним врстама пројеката. Конкурсе за пројекте дефинише Надзорни одбор на основу посебних припремних иницијатива и претходних студија проведених у оквиру INTERREG IIB или других програма Заједнице. Конкурс за пројекте са посебним условима може такође да омогући стварање посебних партнерстава, зависно од подручја интервенције или од обима одређених циљева. Услове одређује Надзорни одбор.

Поврх тога, Надзорни одбор може да дефинише посебне поступке којима се утврђује покретање конкурса за стратешке пројекте.

Ти поступци би требало да омогуће провођење пројеката од стратешке важности за државе учеснице. Надзорни одбор утврђује опис послова и може помоћи у изградњи партнерстава да би се обезбиједило учествовање кључних учесника (међудржавних, државних и регионалних). Предлагатељи пројеката базирају своје приједлоге на споменутих описима послова, а поступак одабира одређује Надзорни одбор.

б) Поступак одабира пројеката

Пројектни приједлози се подносе у **поступку одабира у два корака** путем **претпријавног и пријавног обрасца**. Предложени су различити облици и начини подношења за, са једне стране, традиционалне и циљане конкурсе за пројекте, и, са друге стране, стратешке конкурсе за пројекте.

Водећи партнери ће поднијети коначне пријаве пројеката усвојене у претпријавној фази Управљачком органу прије истека рока који одреди Надзорни одбор. ЈТС и државни органи надлежни за програм у државама учесницама могу да се прикључе поступку током ове фазе припреме.

Процјена захтјева коју врши Заједнички технички секретаријат и одабир пројеката који врши Одбор за одабир проводе се на основу објективних критеријума наведених у Водичу за провођење Оперативног програма Медитеран.

Заједнички технички секретаријат провјерава да ли пројекти испуњавају услове избора на основу европских уредби, препорука из Водича за провођење и свих других докумената објављених на веб страници МЕД програма: www.programmemed.eu.

Заједнички технички секретаријат дужан је да обезбиједи да пријаве јасно представљају **синтетичку процјену њиховог утицаја на околиш** да би се загарантовало ефикасно праћење провођења програма и пројеката.

Одбор за одабир на транспарентан начин врши одабир пројеката на основу критеријума одабира наведених у Водичу за провођење. Ови критеријуми су дефинисани у складу са стратешким усмјерењима Програма Медитеран и настојањем унапређења усмјерених и

⁹⁶ Поступци одабира и провођења за различите врсте пројеката наведени су у Водичу за провођење Програма Медитеран

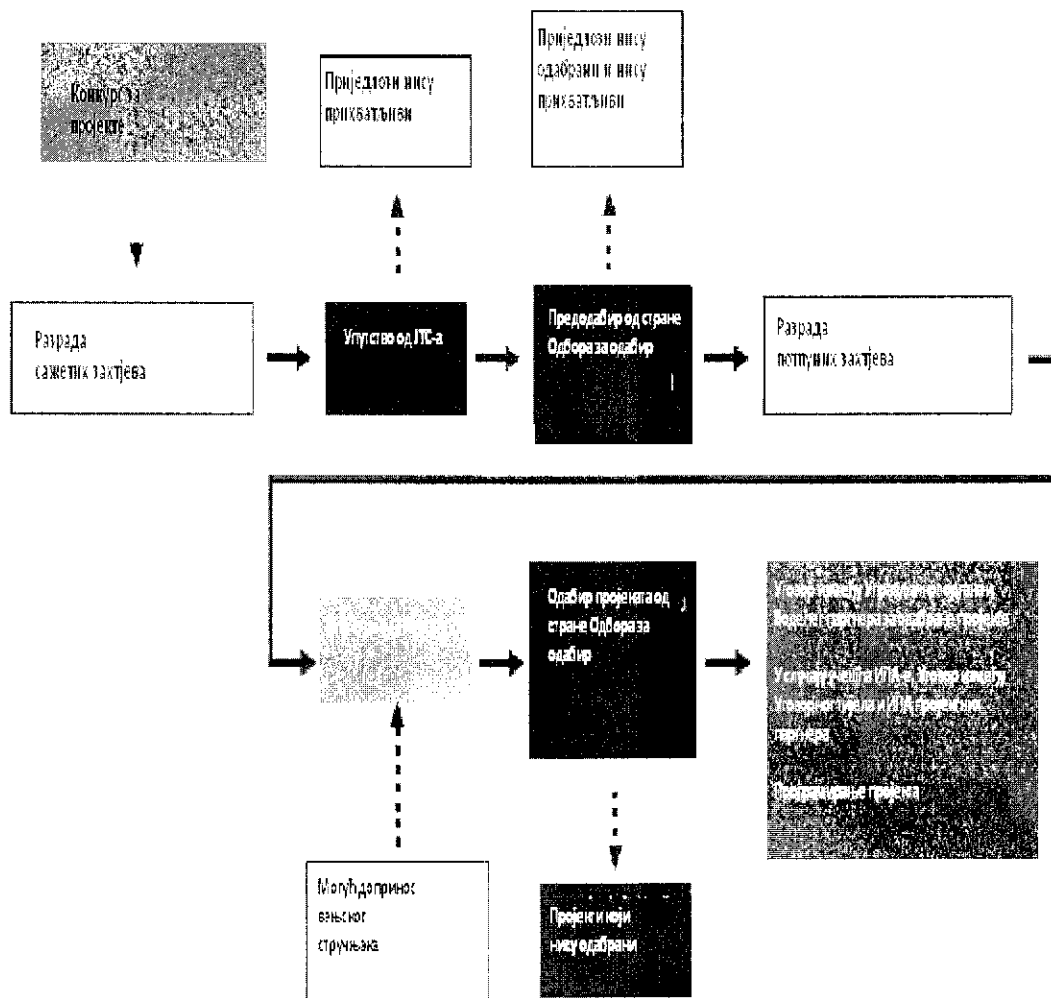
ефикасних међудржавних пројеката (јачање партнерстава, укљученост кључних учесника, трајност...)

Након што одабране пројекте одобри Одбор за одабир, Управљачки орган и Водећи партнери потписују уговоре. Управљачки орган такође потписује уговоре о суфинансирању ИПА-е са сваким ИПА пројектним партнером поштујући расположивост ИПА средстава.

Нерасположивост ИПА средстава нема последица на одобрење ЕРДФ партнера у истом пројекту; пројекат ће проводити ЕРДФ партнери без ИПА партнера на које утиче споменута нерасположивост средстава.

Поступак одабира пројеката детаљније се наводи у сваком поједином позиву за пријаву пројекта.

ПЛАН ПОСТУПКА ОДАБИРА ПРОЈЕКТА

За неприхватљиве приједлоге, неодабране приједлоге или пројекте, ЈТС доставља оправдане одговоре свим Водећим

IV.5. Информисање и публицитет

Држава чланица и Управљачки орган оперативног програма дужни су да пруже податке везане за операције и програме подложне суфинансирању. Такође су одговорни и за публикацију. Информисање је усмјерено на грађане Европске уније и на кориснике у циљу унапређења улоге Заједнице и обезбјеђивања транспарентности у смислу начина коришћења финансијских средстава⁹⁷.

Да би се то постигло, Управљачки орган саставља **план комуникације** и доставља га Комисији у року од четири мјесеца након датума усвајања Оперативног програма⁹⁸.

Тај план комуникације треба укључивати сљедеће тачке⁹⁹:

- Циљеве и циљну публику;
- Стратегију и садржај активности информисања и публикације које би требало да проведу државе чланице или Управљачки орган за потенцијалне кориснике, кориснике и јавност, у погледу додане вриједности друштвене интервенције на државној, регионалној и локалној лjestвици;
- План капитализације;
- Предвиђени буџет плана провођења;
- Административне службе или организације надлежне за провођење активности информисања и публиковања;
- Услове процјене активности информисања и пропаганде у свјетлу обзнањивања оперативних програма и улоге Заједнице;

Надаље, Надзорни одбор може да омогући оснивање конференције Међудржавног партнерства која би окупила представнике европских, државних, регионалних и локалних институција укључених у провођење програма¹⁰⁰.

Таква конференција настоји да пружи подршку приступу партнерствима одоздо према горе/одозго према доље усвојеном на међудржавном нивоу за развој оперативног програма. Циљ јој је потакнути међудржавне подршке, размјену искустава и најбољих поступака те надоградњу на резултате пројеката и програма сарадње у медитеранском контексту.

⁹⁷ Члан 60. и 69. Уредбе бр. 1083/2006

⁹⁸ Члан 3. Уредбе бр. 1828/2006 која доноси прописе за примјену Уредбе Савјета бр. 1083/2006 и Уредбе бр. 1080/2006

⁹⁹ Члан 2. Уредбе бр. 1828/2006 која доноси прописе за примјену Уредбе Савјета бр. 1083/2006 и Уредбе бр. 1080/2006

¹⁰⁰ Функционисање ове конференције Међудржавног партнерства описано је у Водичу за provedбу Оперативног програма Медитеран

ДОДАТАК

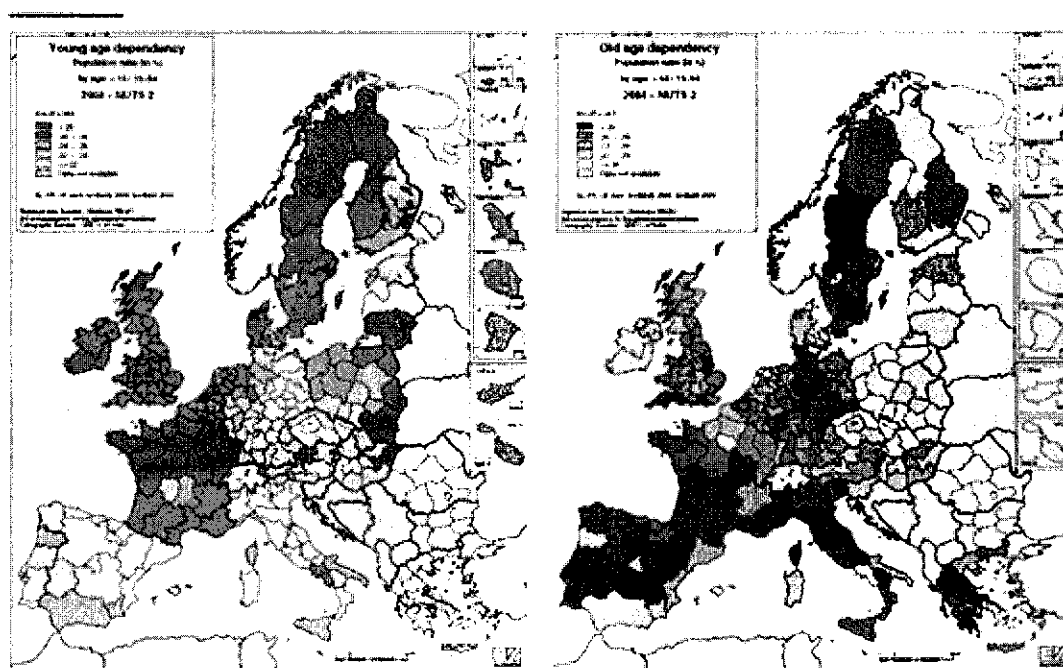
Додатак 1: Становништво, подручје и густоћа насељености прихватљивих подручја Програма Медитеран

Подручје	Становништво 2006. г.	km ²	Густоћа насељености (становник/km ²)
Малта	404.346	316	1280
Словенија	2.003.358	20.275	99
Кипар	766.414	5.896	130
Грчка			
Источна Македонија	611.067	14.157	43
Централна Македонија	1.871.952	18.811	100
Западна Македонија	301.522	9.451	32
Епир	353.820	9.223	38
Јужни Егеј	302.686	5.286	57
Sterea Ellada	605.329	15.549	39
Пелопонез	638.922	15.490	41
Тесалија	754.393	14.036	54
Јонска острва	212.984	2.307	92
Западна Грчка	740.506	11.350	65
Атика	3.761.810	3.808	988
Крета	601.131	8.336	72
Сјеверни Егеј	206.121	3.836	54
Француска			
Рона-Алпе	5.958.000	43.698	136
Languedoc Rousillon	2.497.000	27.376	91
Корзика	277.000	8.681	32
Прованса-Алпе- Азурна обала	4.751.000	31.400	151
Португал			
Алгарве	405.380	4.989	81
Алентејо	767.549	31.199	25
Шпанија			
Андалузија	7.957.672	87.268	91
Арагон	1.277.471	47.650	27
Каталонија	7.134.697	31.930	223
Балеарска острва	1.001.062	5.014	200
Мурција	1.370.306	11.317	121
Валенсија	4.806.908	23.305	206
Цеута	75.861	20	3793
Мелила	66.871	13	5144
Уједињено Краљевство			
Гибралтар	27.495	6,5	4.230
Италија			
Абруцо	1.305.307	10.795	121
Апулиа	4.071.518	19.363	210
Basilicata	594.086	9.992	59
Калабрија	2.004.415	15.080	133
Campania	5.790.929	13.595	426
Emilia Romagna	4.187.557	22.123	189
Friuli Venezia Giulia	1.208.278	7.844	154
Лациј	5.304.778	17.207	308
Лигурија	1.610.134	5.421	297
Ломбардија	9.475.202	23.861	397

Marche	1.528.809	9.694	158
Molise	320.907	4.438	72
Умбрија	867.878	8.456	103
Пијемонт	4.341.733	25.399	171
Сардинија	1.655.677	24.090	69
Сицилија	5.017.212	25.707	195
Тоскана	3.619.872	22.993	157
Венето	4.738.313	18.379	258
Укупно	110.153.238	802.924	137

Извор: www.statistics.gr, www.ypes.gr, www.insee.fr, www.citypopulation.de, www.mof.gov.cy/cystat, www.nso.gov.mt, www.stat.si, www.forum.evropa.eu.int/irc/dsis/regportraits/info/data/en

Додатак 2: Стопа зависног младог и старог становништва, 2004, Нутс II

Енглески Хрватски

Young age dependency - Стопа зависности младог становништва

Old age dependency - Стопа зависности старог становништва

Population ratio (in %) - Омјер становништва (у %)

by age - по доби

Data not available - Подаци нису доступни

Извор: Еуростат: Регије: Статистички годишњак 2006. Подаци за 2000 – 2004, мапе 1.4. и 1.5, октобар 2006.

Додатак 3: Регионални доходак по становнику у ПКМ подручја НУТС II, ЕУ = 100

	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2003.	% - 2000-2003
ГРЧКА								
Anatoliki Makedonia, Thraki	59,00	58,00	57,30	56,80	57,10	56,50	62,40	10,44%
Kentriki Makedonia	70,40	73,80	75,20	73,90	73,80	74,00	78,70	6,35%
Dytiki Makedonia	72,70	71,80	76,60	76,90	75,30	74,60	80,80	8,31%
Tesalija	63,90	63,70	64,90	66,10	65,10	62,20	73,20	17,68%
Ipeiros	52,60	51,70	56,10	56,60	58,10	57,90	66,40	14,68%
Ionia Nisia	61,40	61,30	66,90	65,20	65,50	64,60	74,60	15,48%
Dytiki Ellada	60,10	59,90	58,50	58,00	56,00	55,20	62,70	13,59%
Sterea Ellada	108,30	110,50	108,20	105,60	100,20	102,00	115,70	13,43%
Peloponnisos	65,20	64,60	68,60	69,70	69,40	71,00	77,50	9,15%
Attiki	78,10	74,60	74,10	74,30	75,30	76,90	86,70	12,74%
Voreio Aigaio	60,20	60,80	64,20	64,10	66,80	70,10	81,20	15,83%
Notio Aigaio	78,30	81,20	85,50	83,50	85,70	85,70	89,50	4,43%
Kriti	71,30	72,70	72,20	71,10	71,90	70,90	81,50	14,95%
КИПАР	81,50	80,20	78,80	79,40	80,00	80,70	79,90	-0,99%
МАЛТА				77,00	76,80	77,70	72,70	-6,44%
ШПАНИЈА								
Арагон	94,20	94,70	94,60	94,30	96,00	96,30	104,00	8,00%
Каталонија	106,60	107,70	106,80	107,20	111,00	112,20	117,50	4,72%
Валенсија	83,30	83,60	84,20	86,20	88,80	88,90	91,80	3,26%
Балеари	106,00	105,60	107,50	108,20	112,10	113,50	111,60	-1,67%
Андалузија	64,60	64,80	64,90	65,50	67,80	67,90	74,10	9,13%
Мурција	71,70	71,60	72,60	73,90	75,80	77,30	82,30	6,47%
Џеута						78,50	85,80	9,30%
Мелила						77,80	83,30	7,07%
ВЕЛИКА БРИТАНИЈА								
Гибралтар						123,15	133,38	8,30%
ФРАНЦУСКА								
Рона-Алпе	115,40	115,50	117,20	117,30	116,10	115,20	110,60	-3,99%
Languedoc-Roussillon	88,00	87,20	88,00	87,90	88,10	87,40	88,00	0,69%
Прованса-Алпе-Азурна обала	105,10	103,50	102,70	102,80	101,80	104,60	104,50	-0,10%
Корзика	83,00	81,00	83,50	84,70	86,60	85,70	87,50	2,10%
ИТАЛИЈА								
Пијемонт	137,70	135,90	134,10	133,90	133,10	131,70	122,00	-7,37%
Лигурија	122,10	122,50	121,60	122,90	121,80	122,70	119,20	-2,85%
Ломбардија	154,80	154,10	151,40	152,20	148,70	147,20	141,90	-3,60%
Венето	137,80	137,40	135,40	134,20	132,00	132,10	121,50	-8,02%
Friuli-Venezia Giulia	135,20	133,40	129,80	128,20	128,40	128,00	125,10	-2,27%
Emilia-Romagna	149,80	149,70	145,80	145,50	143,20	143,40	133,70	-6,76%
Тоскана	127,30	126,60	124,40	125,30	125,20	124,20	118,00	-4,99%
Умбрија	116,00	113,50	112,70	112,10	112,70	111,50	103,30	-7,35%
Marche	117,20	117,50	116,00	113,80	114,30	113,20	108,20	-4,42%
Лациј	132,10	130,10	127,50	130,70	128,00	127,00	124,30	-2,13%
Abruzzo	100,80	99,50	96,60	95,10	93,50	94,60	90,80	-4,02%
Molise	88,50	89,50	92,00	88,90	97,70	97,30	83,40	-14,29%
Campania	74,60	73,20	73,70	74,40	73,50	72,80	72,10	-0,96%

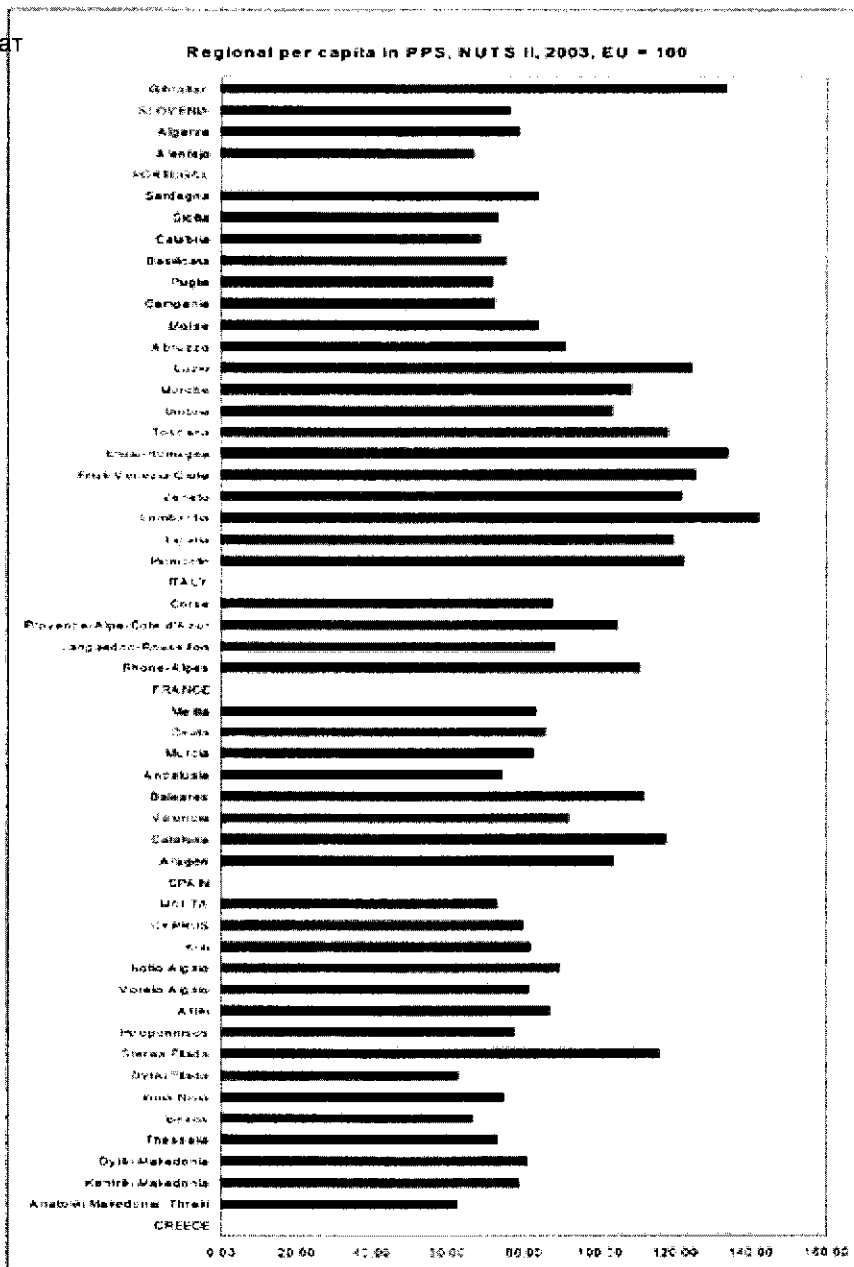
Пуглиа	76,00	75,90	73,60	74,30	74,90	74,20	71,60	-3,50%
Басилицата	80,00	81,50	81,00	81,90	93,20	80,40	74,90	-6,84%
Калабрија	69,90	69,90	69,10	69,10	69,80	69,10	68,50	-0,87%
Сицилија	76,00	75,60	74,90	75,00	73,60	73,80	73,10	-0,95%
Сардинија	86,60	85,80	86,00	86,10	85,70	84,30	83,40	-1,07%
ПОРТУГАЛ								
Алентејо	67,40	67,80	69,80	68,50	69,30	69,30	66,40	-4,18%
Алгарве	78,00	76,50	77,80	78,60	81,70	82,50	78,70	-4,61%
СЛОВЕНИЈА	68,20	69,50	71,10	71,90	73,60	72,70	76,00	4,54%

Извор: Еуростат 2006.

Додатак 4: Регионални доходак по становнику у ПКМ, подручје НУТС II, 2003, регије медитеранског простора, ЕУ = 100

Регионални доходак по становнику у ПКМ, НУТС II, 2003, ЕУ = 100

Извор: Еуростат

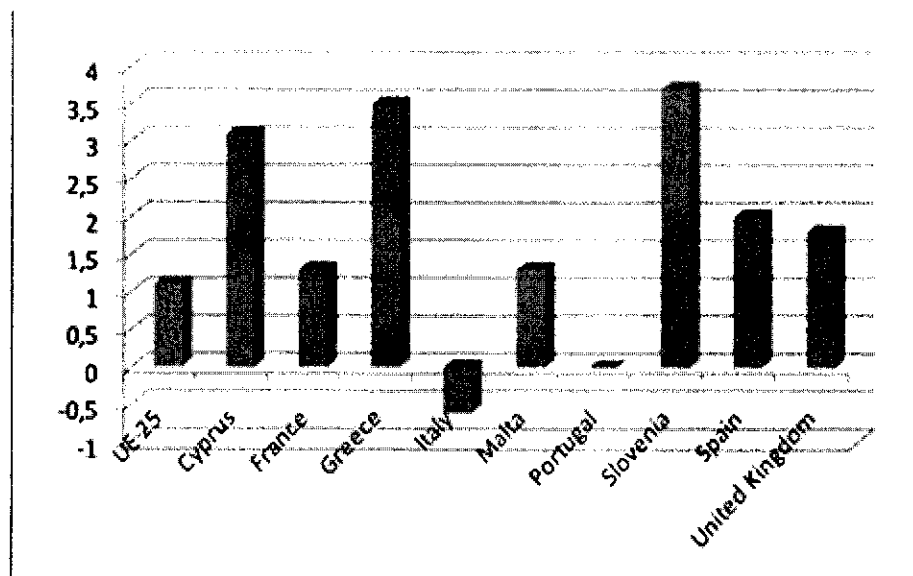

Додатак 5: Стопа раста стварног бруто домаћег производа по становнику током протекле године (у %)

	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.	2005.
Еу 25	3,5	1,7	0,6	1,1	1,6	1,1
Кипар	4,3	2,5	0,8	0	1,6	3,1
Француска	3,2	1,8	0,4	0	1,7	1,3
Грчка	4,3	4,1	3,9	3,8	4,5	3,5
Италија	3,1	1,8	0	-0,6	0	-0,6
Малта	5,3	0	1,3	-3,8	-1,3	1,3
Португал	3	1	0	-1	0	0
Словенија	4,3	2,1	3	2,9	3,8	3,7
Шпанија	4,5	2,2	1,4	1,4	1,4	2
Уједињено Краљевство	3,8	2,4	2,1	2,8	3,3	1,8

Извор: Еуростат

Додатак 6: Стопа раста стварног бруто домаћег производа по становнику током 2005 (у %)

Извор: Еуростат

Додатак 7: Укупни јавни издаци за образовање из БДП-а за период е 2000-2003 (у %)

	2000.	2001.	2002.	2003.
Грчка	3,71	3,85	3,90	3,94
Шпанија	4,28	4,24	4,25	4,29
Француска	5,83	5,76	5,81	5,91
Италија	4,47	4,86	4,62	4,74
Кипар	5,44	6,05	6,61	7,36
Малта	4,52	4,45	4,47	4,48
Португал	5,42	5,61	5,54	5,61
Словенија		6,08	5,98	6,02
Уједињено Краљевство	4,64	4,68	5,23	5,38
ЕУ 25	4,71	5,02	5,14	5,21

Извор: Еуростат

Додатак 8: Коришћење програма Е-владе у предузећима (% предузећа која користе Интернет за интеракцију са органима јавне власти)

	2003.	2004.	2005.	2006.
Грчка		77	81	84
Шпанија	44	50	55	58
Француска				
Италија		65	73	87
Кипар		35	40	44
Малта			68	
Португал		57	58	
Словенија		47	72	75
Уједињено Краљевство	29	34	39	52
ЕУ25		52	57	64

Извор: Еуростат

РЈЕЧНИК

Додатна средства

Један од четири принципа Структурних фондова који су ојачани измијењеним правилима усвојеним у јулу 1993. године. То значи да Подршка Заједнице не умањује доприносе држава чланица већ их допуњава. Изузев у случају посебних разлога, државе чланице морају да задрже опште издатке за сваки од Циљева на најмање оној висини која је досегнута у претходном периоду.

Придружени партнер

Партнер који учествује у провођењу пројекта програма а да не користи било који од доприноса ЕРДФ-а.

Корисник

Партнер у пројекту Програма Медитеран који добива средства ЕРДФ-а (или средства ИПА за медитеранске кандидате или државе потенцијалне кандидаткиње).

Капитализација

Организација података у вези са провођењем програма или пројекта, у вези са њиховим утицајима и коришћеним методама да би сакупљено искуство учинили употребљивим за друге програме или пројекте.

Кластер

Пословни кластер су географски окупљени, међусобно повезани послови, добављачи и повезане институције у одређеном пољу. Сматра се да кластери повећавају конкурентност компанија на националном и глобалном нивоу.

Сакупљање

Процес којем је циљ сакупити финансијска, институционална и техничка средства која могу да произведу довољну синергију и ефекат полуге за изазивање опипљивих резултата. Настојања сакупљања су одговор проблему великог броја малих пројеката чији утицај остаје слаб или недовољан.

Економски субјекат

У складу са чланом 1(8) ЕУ директиве 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци и уговора о јавним услугама, "економским субјектом" сматра се било које физичко или правно лице или јавна установа, или група таквих лица и/или органа, који нуде на тржишту извођење радова и/или рад, услуге или производе. Као таква, правила надметања не зависе од правног положаја појединачне укључене институције (јавне или приватне), већ од природе извођене активности.

Показатељ

Показатељ се може дефинисати као начин мјерења циља који треба остварити, мобилисаног средства, добивене посљедице, мјерило квалитета или контекстна варијабла. Показатељ би требало да садржава дефиницију, вриједност и мјерну јединицу¹⁰¹.

Показатељ непосредних резултата

Показатељи непосредних резултата односе се на активност. Они се мјере у физичким или новчаним јединицама (нпр. дужина изграђене жељезнице, број компанија које су примиле финансијску помоћ итд.).

Показатељ резултата

Показатељи резултата се односе на циљеве Приоритетних оса. Ради се о непосредним и тренутним посљедицама програма на директне кориснике. Дају нам информације о промјенама, на примјер, у понашању, могућности или извођењу корисника. Такви показатељи могу да буду физички (смањење трајања путовања, број успешних приправника, број несрећа на цести итд.) или финансијски (утицај средстава приватног сектора, смањење трошкова превоза итд.).

Показатељ утицаја

Показатељи утицаја се односе на посљедице програма које долазе на видјело након тренутних посљедица.

Можемо дефинисати два концепта утицаја:

- *Одређени утицаји* су посљедице које се догоде након одређеног времена, али које су свеједно директно повезане са предузетим акцијама и директним корисницима.
- *Глобални утицаји* су дугорочније посљедице, које утичу на шире становништво.

Циљана вриједност

Квантификовани циљ, изражен као вриједност коју показатељ (непосредног резултата, резултата или показатељ утицаја) треба досегнути, обично унутар одређеног временског оквира.

Иновација

Иновација се тиче стварања нових производа, нових процеса, нове технологије, нових система организације... Према томе, иновација може да буде технолошка и нетехнолошка, са циљем побољшања функционисања институција, ефикасности проведених стратегија и конкурентности економских субјеката.

Кључни учесници

"Кључни учесници" су институције које играју важну улогу у подручју дјеловања пројекта и које ће вјероватно у значајној мјери придонијети његовој реализацији. Они имају политичку и административну стручност, као и техничке могућности, за провођење активности које захтијева пројекат.

¹⁰¹ Показатељи за надгледање и процјену, Приручник. Нови програмски период 2007 - 2013, Методолошки радни документи, Европска комисија, 23. јануар 2006.

Водећи партнер

Пројектни партнер којег именује пројектно партнерство за преузимање одговорности "главног корисника", дефинисане чланом 20-1. Уредбе ЕРДФ-а 1080/2006.

Непрофитна организација

Непрофитна организација (скраћено "НПО") је организација чији је главни циљ пружати подршку питању или проблематици од личног или јавног интереса у некомерцијалне сврхе. Непрофитне организације могу да буду корисници програма, али се добивена средства морају поново уложити у њихове активности.

Пилот пројекат

Циљани пројекат, којем је намјера тестирати процес, технологију или систем, у циљу провјере његове ефикасности и његовог обима да би га се могло развити и уопштити.

Орган истовјетан јавном органу

Орган истовјетан јавном органу је било који правни орган уређен јавним или приватним законима

- који је успостављен са одређеном сврхом у смислу испуњавања потреба од општег интереса, а који нема индустријски или трговински карактер, и
- који има правну особност, и
- који већином финансирају држава или регионална и локална самоуправа или други органи под управом јавних закона, или који је подложен управном надзору тих органа, или има административни, управљачки или надзорни одбор чијих више од половине чланова именује држава, регионална или локална самоуправа или други орган под управом јавних закона.

Осјетљива подручја

Подручја неоспорне вредности, узимајући у обзир квалитет њихових крајолика или изгледа, или постојање ријетке или угрожене врсте. Појам се може односити и на земљу без икакве стварне властите вриједности, али која се сматра угроженом због притисака који се на њу врше, на примјер, просторним развојем или интензивним туризмом: резервати и паркови природе; подручја под Програмом Натура 2000; подручја посебне заштите; подручја посебног очувања; мочваре; биогенетски резервати ...

Мала и средња предузећа

Препорука Комисије 2003/361/ЕЗ

Микро, мала и средња предузећа дефинисана су у складу са бројем запосленика и саобраћајем или укупном свотом годишњег закључног рачуна.

- Средње предузеће дефинисано је као предузеће које запошљава мање од 250 лица и чији годишњи промет не премашује 50 милиона евра или чија укупна свота годишњег закључног рачуна не премашује 43 милиона евра.
- Мало предузеће дефинисано је као предузеће које запошљава мање од 50 лица и чији годишњи промет и/или укупна свота годишњег закључног рачуна не премашује 10 милиона евра.

- Микропредузеће дефинисано је као предузеће које запошљава мање од 10 лица и чији годишњи промет и/или укупна свота годишњег закључног рачуна не премашује 2 милиона евра.

Одрживи развој

Концепт одрживог развоја односи се на образац економског раста који задовољава друштвене захтјеве у смислу добробити на кратки, средњи и - изнад свега – на дуги рок. Заснива се на претпоставци да развој мора да испуњава данашње потребе а да не угрожава изгледе будућих генерација. У пракси то значи стварање услова за дугорочни економски развој уз потребно поштовање околиша. На Свјетском састанку на врху за одрживи развој у Копенхагену (март 1995. год.) истакнута је потреба сузбијања социјалне искључености и заштите јавног здравства.

Уговором из Амстердама у уводне изјаве Уговора о Европској унији укључена је изричита референца на одрживи развој.

Потврђујем да овај превод потпуно одговара изворнику састављеном на енглеском језику.

Број дневника: 221; Мјесто: Сарајево

Датум: 12.06. 2012. године _____

АДИСА МУЈИЋ

Стални судски тумач за енглески језик.

ДОДАТАК I

Оперативни Програм Медитеран

ЦЦИ 2007 ЦБ 163 ПО 045

ДОДАТАК II

Оквирни споразум између

**Владе Босне и Херцеговине и Комисије
Европских заједница о правилима сарадње који
се односи на финансијску помоћ ЕЗ Босни и
Херцеговини у оквиру имплементације помоћи
путем инструмената претприступне помоћи (ІРА)**

Датум 20. фебруар 2008.

ДОДАТАК Ш

Финансијски план IPA доприноса

- Прилог 1 - Финансијски план IPA доприноса са анализом по партнерским државама у "IPA неинтегрисаној фази"**
- Прилог 2 - Финансијске алокације IPA доприноса у "IPA интегрисаној фази"**
- Прилог 3 - Индикативна анализа IPA доприноса по приоритетној оси у "IPA интегрисаној фази "**

ДОДАТАК III – ПРИЛОГ 1

Финансијски план IPA доприноса са анализом по партнерским државама у “IPA неинтегрисаној фази”

Земља/година	2007	2008	2009	Тотал
Албанија	0	0	200 000	200 000
Босна и Херцеговина	0	100 000	100 000	200 000
Хрватска	53 020	106 080	144 182	303 282
Црна Гора	200 000	200 000	200 000	600 000
TOTAL	253 020	406 080	644 182	1 303 282

ДОДАТАК III - ПРОЛОГ 2
Финансијске алокације IPA доприноса у "IPA интегрисаној фази"

	IPA
2007	
2008	
2009	
2010	921.679
2011	1.293.312
2012	1.472.378
2013	1.759.026
TOTAL	5.446.395

ДОДАТАК III – ПРИЛОГ 3
Индикативни преглед IPA доприноса према оси приоритета у “IPA интегрисаној фази”

	IPA учешће	Национално учешће	TOTAL	Постотак суфинансирања
<u>ОСА 1</u> Јачање капацитета за иновације	1.633.919	288.338	1.922.257	85
<u>ОСА 2</u> Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја	1.851.774	326.784	2.178.558	85
<u>ОСА 3</u> Побољшање мобилности и територијалне приступачности	1.089.279	192.226	1.281.505	85
<u>ОСА 4</u> Промоција полицентричног и интегрисаног развоја на подручју Медитерана	544.640	96.112	640.752	85
<u>ОСА 5</u> Техничка асистенција	326.783	57.669	384.452	85
TOTAL	5.446.395	961.129	6.407.524	85

Смјернице о првом нивоу контроле

Јули 2011.

Садржај

1. Увод	3
2. Оквир МЕД програма	3
4. Опис националног система контроле у оквиру МЕД програма.....	6
5. Улога и задаци контролора	18
6. Поступак пријављивања трошкова	19
7. Прихватљиви трошкови	21
7.1 Буџетске линије	21
7.2 Остали критеријуми прихватљивости	26
8. Рачуноводство и архивирање извјештајне документације	34

Додаци

I - Образац контролне листе првог нивоа контроле

II - Потврда контролора првог нивоа

1. Увод

Главни циљ првог нивоа контроле је обезбиједити да су трошкови који се наплаћују на основу уговора о субвенцији Мед програма оправдани и да Водећи партнери захтијевају исплате у складу са правним и финансијским клаузулама Уговора о субвенцији, са правилима која уређују МЕД програм и прописима Европске заједнице. Ова контрола такође пружа гаранцију за кориснике (тј. водеће партнере и пројектне партнере) да су рачуни активности у складу са горе наведеним обавезама, као и са правним и финансијским обавезама сваке организације која придноси финансирању операције, у складу са њеним правним статусом и са законским прописима који су на снази у односној држави чланици.

Овај документ пружа информације и смјернице за контролоре првог нивоа о захтјевима контроле и о дјелокругу рада контролора. Он такође пружа информације о правилима примјењивим на МЕД програм. Према томе, корисници такође могу да користе овај документ као информациони алат.

Конечно, овај документ пружа релевантне информације о томе ко има право да проводи контролу.

2. Оквир МЕД програма

МЕД програм је међудржавни програм европске међудржавне сарадње који суфинансира Европски фонд за регионални развој (ЕРДФ). Он има за циљ:

Обезбиједити развој и запошљавање за будуће нараштаје чинећи МЕД подручје конкурентнијим и способнијим за такмичење са међународним ривалима.
Активно учествовати у промоцији одрживог развоја
Промовисати територијалну кохезију

Ова различита питања не могу се ефикасно рјешавати на регионалном или националном нивоу и захтијевају значајнији дијалог и труд у међудржавној координацији. Програм МЕД подстиче развој **међудржавних партнерстава** у обалним регијама сјеверног Медитерана финансирањем пројеката у подручјима одређеним као приоритети за поље: иновације, заштите околиша, доступности превоза и телекомуникационих услуга и одрживог урбаног развоја.

Због **међудржавне природе операција**, Водећи партнер има неке одређене обавезе у погледу административних и финансијских процедура активности. Основни принцип, који се зове Принцип водећег партнера, значи да Водећи партнер има одговорност према Управљачком органу; заузврат одговорном за примјену услова Уговора о субвенцији. Све обавезе Водећег партнера су разјашњене у Уговору о субвенцији. Водећи партнер ће га потписати заједно с Управљачким органом и преузети финансијску и правну одговорност цијеле операције, укључујући и све партнере заједнице. Водећи партнер је одговоран за подјелу задатака међу партнерима а њихова је одговорност да у потпуности обезбиједи да су ти задаци завршени како је наведено у споразуму о партнерству.

МЕД програм се односи на следеће регије:

Кипар: читава држава

Шпанија: 6 аутономних регија и два аутономна града – Андалузија, Арагон, Каталонија, Балеарска острва, Мурција, Валенсија, Цеута и Мелила

Француска: 4 регије – Корзика, Languedoc-Roussillon, Прованса-Алпе-Азурна обала, Рона-Алпе

Грчка: читава држава

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Италија: 18 регија: Abruzzo, Apulia, Basilicata, Calabria, Campania, Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Lacij, Liguria, Lombardija, Marche, Molise, Умбрија, Пијемонт, Сардинија, Сицилија, Тоскана, Венето.

Малта: читаво држава

Португал: 2 регије – Алгарве, Алентејо

Словенија: читаво држава

Ван ових регија, учествовање неприхватљивих подручја Медитерана је могуће, мада ограничено. Као и партнери Европске уније ван МЕД подручја и подручја са искуством специфичним за ово поље, медитеранске државе кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње за ЕУ се посебно позивају да се прикључе Програму Медитеран ако ће ове државе учествовати са властитим средствима из ИПА (инструмента претприступне помоћи).

Земље Програма ИПА које учествују у МЕД Програму су следеће:

Албанија: читаво државно подручје

Босна и Херцеговина: читаво државно подручје

Хрватска: читаво државно подручје

Црна Гора: читаво државно подручје

Потенцијални партнери из других земаља изван Европе и изван ИПА-е морају да учествују у складу са условима које утврди Оперативни програм МЕД и Надзорни одбор програма (усп. дио I.1.ц Оперативног програма МЕД).

3. Систем контроле и контролни оквир

Током програмског периода 2007.-2013. године, изрази "контрола" и "ревизија" (такође, контролор и ревизор) се не могу замијенити с обзиром да одређују различите категорије провјера.

Ријеч "контрола" описује провјере које проводи контролор првог нивоа према члану 16. Уредбе ЕЗ-а 1080/2006 за ЕРДФ партнере и члану 108. Уредбе ЕЗ-а 718/2007 за ИПА партнере. Задатак контролора првог нивоа које именују државе чланице је потврдити трошкове које је исказао сваки корисник који учествује у активности.

Ријеч "ревизија" описује провјере које проводе ревизори другог нивоа у складу са чланом 62. (1), и (а) и (б) Уредбе Савјета I (ЦЕ) бр. 1083/2006 (Општа уредба). Задатак ревизора другог нивоа састоји се од обављања ревизије пословања на основу узимања узорака за провјеру пријављених издатака.

Дакле, први ниво контроле схваћа се као провјере пројектних издатака које ће бити начињене током провођења пројекта сваки пут прије подношења извјештаја о напретку.

То подразумејева следеће провјере:

- провјеру испоруке суфинансираних производа и услуга (као што је описано у одобреном Пријавном обрасцу);
- провјеру исправности пријављених издатака;
- провјеру усклађености таквих издатака са Програмом, прописима Заједнице и националним прописима.

Први ниво контроле покрива 100% свих пријављених пројектних трошкова. Као што је већ споменуто, то је различито од ревизије другог нивоа, која је додатна провјера издатака у организацији програма и проведена на низу узорака операција.

У прописима који утврђују нови програмски период (2007-2013), свака Држава чланица ће поставити систем првог нивоа контроле и одредити контролоре одговорне за провјеру Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

законитости и правилности издатака које пријављује сваки корисник успостављен на њеној територији. Према томе, поступак за први ниво контроле МЕД програма ће се разликовати од једне до друге државе чланице. Сваки партнер треба да се позове на контролни систем државе чланице у којој се проводи, без обзира на државу чланицу Водећег партнера.

Водећи партнер је, међутим, одговоран Заједничком техничком секретаријату, Управљачком органу (МА) и Органу за овјеравање (ЦА) за све трошкове које су начинили он и други пројектни партнери. Дакле, они су одговорни за успостављање администрације, управљања и система унутрашње или вањске контроле пројекта. Ти системи морају да буду описани и укључени у додацима Уговора о субвенционисању.

Водећи партнер мора да провјери све документе пројектног захтјева плаћања, да обезбиједи да су издаци сваког партнера директно повезани са активностима као што је договорено у Пријавном обрасцу и да провјери да ли је издатке сваког партнера овјерио контролор.

Сви ИПА партнери имају одвојени уговор о ИПА суфинансирању са Управљачким органом; међутим, према принципу Водећег партнера, они достављају потврде расхода Водећем партнеру пројекта, као дио цјелокупног Извјештаја о напретку пројекта. Након што Управљачки орган одобри захтјев за плаћањем, Орган за овјеравање ће извршити плаћање директно на рачун ИПА партнера.

Зависно од државе чланице, постоје четири могућа система:

- (1) Централизована контрола на државном нивоу путем јавног управног органа,
- (2) Централизована контрола на државном нивоу путем приватне ревизорске компаније,
- (3) Децентрализована контрола путем унутрашњих или вањских контролора (јавни рачуновођа, ревизор, и сл.) одабраних од пројектног партнера и одобрених на државном нивоу
- (4) Децентрализована контрола путем контролора које је изабрао пројектни партнер из националне уже листе.

У **централизованом** систему, национални централни државни орган ће контролисати све захтјеве за плаћањем свих партнера исте националности, без обзира на држављанство Водећег партнера. Од партнера из држава чланица са централизованим системом ће се тражити да њихове захтјеве за плаћањем контролира њихов национални јавни орган прије него их пошаљу Водећем партнеру на консолидацију.

У том случају, трошкове контроле обично сноси држава чланица. Са практичне стране, партнери одобрених пројеката основани у држави чланици са централизованим системом контроле морају да контактирају централни национални контролни орган који ће их обавијестити о њиховим поступцима Првог нивоа контроле (име и контакт податке контролора, временски оквир и рокови, неопходни документи...).

У случају **децентрализованог** система, контролора предлаже сваки партнер регионалној/националној централној организацији која одобрава избор. Унутрашњи или вањски контролор се може користити све док има потребну стручну спрему и док је из функционалне цјелине која је независна од активности и финансија операције. Када је могуће, контролор би требало да има претходно искуство у праћењу пројеката суфинансираних од Европске уније. Тек када избор контролора потврди регионални/национални орган, он може да започне свој рад као независни контролор пројекта.

У том случају, пројекат сноси трошкове овјере трошкова; но ти издаци могу да се захтијевају у оквиру редовних периодичних захтјева за плаћање. У случају унутрашње контроле, свака земља чланица мора да одлучи да ли су трошкови овјеравања прихватљиви.

Када партнер предлаже контролора, он ће поштовати услове дефинисане програмом који Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

захтијевају потраживање плаћања у одређено вријеме године. Квалификовани регионални/национални централни орган за одобравање може да обавља провјере квалитета на низу узорака да би се провјерила исправност система.

Уопште, у овом систему односи партнер мора да испуни образац – који обезбјеђује регионални/национални орган – наводећи детаљно избор контролора и њене/његове квалификације. По пријему, централни регионални/национални орган за одобравање ће процијенити достављене информације и послати потврду о одобрењу која потврђује контролора пројектном партнеру ако су сви критеријуми испуњени. Тек након пријема ове потврде контролор може да почне радити као контролор првог нивоа у оквиру пројекта, а први издаци могу да буду пријављени и овјерени.

4. Опис националних система контроле у оквиру МЕД програма

Ове информације су само сажетак главних значајки сваког националног система Првог нивоа контроле. Погледајте више детаља о поступку у информацијама које ће доставити национални органи.

1. КИПАР

Одабрани систем контроле	Децентрализовани систем контроле
Опис система	Партнери предлажу унутрашњег или вањског независног контролора, а њихов избор мора да ратификује држава чланица прије пријаве првих издатака. Завод за планирање ће обезбиједити контролни попис првог нивоа контроле за сваког корисника. Корисник ће изабрати контролора кроз поступак јавне набавке (ако се одређује за вањског контролора). Напомиње се да се, према националном поступку јавне набавке, конкурсна документација за пројекте које суфинансирају Структурни фондови шаље Управи за јавне набавке Кипарског трезора ради провјере и обавјештења о усклађености са правилима. Корисник затим доставља податке о изабраном контролору заједно са документом контролне листе који су потписали корисник и контролор Заводу за планирање који ће овластити контролора потврђујући да Контролор задовољава минималне критеријуме укључене у контролну листу.
Квалификације контролора	<ul style="list-style-type: none"> - Контролор мора да припада релевантној професионалној организацији - Контролор мора довољно да познаје енглески и грчки језик да би могао читати и разумјети документацију - Ако је контролор из партнерске структуре, он мора да припада јединици независној од активности и финансија операције - Контролор мора да буде у могућности да доврши потврду у року мјесец дана након пријема докумената
Контрола трошкова	Контролу трошкова покрива партнер и сматра се дијелом буџета пројекта као прихватљиви издатак.
Одговорни орган	Завод за планирање Управа за Структурне фондове и Кохезиони фонд Госпођа Деспина Ставроу Рачуновођа 29 Avenue Byron 1409, Nicosia Кипар Тел.: +35722602847 Телефакс: +35722666810

dstavrou@treasury.gov.cy

2. ШПАНИЈА

Одабрани систем контроле	Децентрализовани систем контроле
Опис система	<p>Ако партнер припада управи са независном контролном јединицом за европске програме, ова служба може да провјери издатке у оквиру МЕД програма, али тај систем мора да буде одобрен централно прије овјеравања првих издатака.</p> <p>Остали партнери морају да предложe независног вањског контролора регистрованог у Шпанском службеном регистру ревизора (РОАЦ) и држава чланица мора да потврди њихов избор прије израде првог захтјева за плаћањем.</p> <p>У оба случаја, потврде мора да потврди Министарство привреде и финансија.</p>
Квалификације контролора	<p>У погледу контролних јединица у јавној управи, њихов контролни систем мора да одобри контролна јединица Министарства привреде и финансија.</p> <p>Вањски контролори морају да буду уписани у Шпански службени регистар ревизора (РОАЦ).</p> <p>У оба случаја, потврде мора да потврди Министарство привреде и финансија. Само потврде које потврди Министарство биће узете у обзир.</p>
Контрола трошкова	Само ако се користи вањски контролор, партнер ће платити повезане трошкове, те ће они бити укључени у буџет пројекта као прихватљиви трошак.
Одговорни орган	<p>Ministerio de Economía y Hacienda Dirección General de Fondos Comunitarios Paseo de la Castellana, 162 E-28046 Madrid Marian Uriarte +34 91 583 50 91 muriarte@sgpg.meh.es</p>

3. ФРАНЦУСКА

Одабрани систем контроле	Децентрализовани систем контроле
Опис система	<p>Сваки корисник ће изабрати контролора према вадемекуму и спецификацијама које попуни национални орган.</p> <p>Држава чланица неће успоставити ужи попис контролора.</p> <p>Одабир контролора извршиће корисник помоћу позива за подношење понуда (у оквиру закона о набавкама за јавне кориснике), осим у случају када контролор долази из исте структуре када независност мора да буде загарантована између корисника услуге и службе задужене за Први ниво контроле.</p> <p>Корисник ће предложити свог контролора националном органу за одобрење у року три мјесеца након одобрења пројекта.</p>
Квалификације контролора	<ul style="list-style-type: none"> - Контролори морају да буду рачуноводствени орган; јавни или приватни, вањски или унутрашњи. - Контролор мора да буде апсолутно независан од корисника. Ако контролор припада истој структури или организацији као корисник, онда они не смију припадати истој служби (организациона шема ће се обезбиједити). - Контролор мора да буде упознат са прописима Заједнице и мора имати искуство у контроли европске документације. - Ако је могуће, контролор мора да буде упознат са националним прописима у подручју на које се односи операција. - Контролор мора говорити и енглески и француски језик.
Контрола трошкова	<p>Контролу трошкова покрива партнер и интегришу се у пројектни буџет као прихватљиви трошак.</p> <p>Уговор између партнера и контролора ће дати детаље о трошковима повезаним са провјеравањем активности (било да је контролор јавни или приватни).</p>
Одговорни орган	<p>Conseil Régional PACA Direction Générale Adjointe des Relations Internationales et des Affaires Européennes Mission Europe/Autorité nationale 27 place Jules Guesde 13 481 Marseille Cedex 20</p>

4. ГРЧКА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	<p>Надлежни орган (Јединица првог нивоа контроле Управе за плаћање) подржавају контролори који ће бити примљени само за ту сврху. Биће креиран Регистар контролора. Контролор се именује за сваког пројектног партнера.</p> <p>Прије подношења њихове пријаве, пројектни партнер/Водећи партнер треба да затражи да им Јединица првог нивоа контроле Управе за плаћање додијели контролора. Нема потребе да пројектни партнер чека додјелу контролора да би поднио свој приједлог.</p> <p>Када се контролор одабере из Регистра, биће потписан уговор који одређује улоге уговорних страна.</p> <p>Све провјере потписује одговорни орган.</p>
Квалификације контролора	Контролори морају да буду у Регистру контролора.
Контрола трошкова	Трошкове контроле покрива партнер и интегришу се у пројектни буџет као прихватљиви трошак. Основа за исплату ће бити уговор о услугама.
Одговорни орган	<p>Single Paying Authority, First Level Control Unit 11, Navarchou Nikodimou, 10561 Athens, Greece Gosp. Christos Pouris Tel: 0030 2113 1500 471- 472, fax: 0030 213 1500 453 e-mail: pouris@m nec.gr</p>

5. ИТАЛИЈА

Одабрани систем контроле	Децентрализовани систем контроле
Опис система	<p>Постоје два модела:</p> <p>1. Приватни партнери, као и јавни партнери који се одлуче за модел 2 испод, директно ће одабрати контролора, поштујући поступке и критерије наведене од <i>Ragioniere Generale dello Stato</i> (Главног државног рачуновође и контролора Италије).</p> <p>2. За партнере са правним статусом јавног органа (<i>Ente pubblico</i>), активности контроле операција или дијелова операција које изводе могу да буду повјерене унутрашњим канцеларијама за контролу, под условом да је обезбијеђено раздвајање функција са одговорним канцеларијама за провођење операција.</p>
Квалификације контролора	<p>У случају првог модела, контролори морају да имају посебне захтјеве професионализма, часности и независности, те бити регистrirани најмање три године или у <i>Albo dei Dottori Commercialisti e degli Esperti Contabili</i> или у <i>Registro dei Revisori Contabili</i> према <i>Decreto legislativo 27 gennaio 1992, бр. 88</i>.</p> <p>Партнери сами морају потврдити да Контролори првог нивоа посједују горе наведене захтјеве у вријеме именовања прибављањем одговарајуће документације, која ће се чувати за случај могућих даљњих контрола.</p> <p>Погледајте италијанске захтјеве за контролоре првог нивоа.</p>
Контрола трошкова	<p>У опцији 1, трошкове сноси партнер/водећи партнер, те ће бити пријављени као прихватљиви трошкови у пројекту.</p> <p>У опцији 2, трошкове ће бесплатно обезбиједити јавни орган.</p>
Одговорни орган	<p>Вишеструка државна-регионална комисија одговорна је за обезбјеђивање националне координације и надзор функционисања система. Ова Комисија такође потврђује избор независних контролора од стране партнера.</p> <p>Контакт лице за МЕД програм: Госпођа Мара Сори (Регија Тоскана) mara.sori@regione.toscana.it</p> <p>Е-маил адресе за слање документације за провјеру контролора: mara.sori@regione.toscana.it; flc.tn.med@regione.toscana.it</p> <p>Факс: +39 055 438 4110</p>

6. МАЛТА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	Потраживања издатака која се подносе Јединици за територијалну сарадњу на потврђивање на централном нивоу морају да буду попраћена потврдом коју издаје контролор који је у почетку провјерио издатке. Нормално, такву овјеру врши вањски контролор, но интерни контролор може да извршава тај задатак све док је он/она прописно квалификован/а и изјашњава се да је ван управљања и провођења пројекта.
Квалификације контролора	Контролу на централном нивоу проводиће радници Јединице за територијалну сарадњу.
Контрола трошкова	Услуга централне контроле је бесплатна за малтешке партнере. Што се тиче почетних провјера прије подношења Јединици за територијалну сарадњу, резултирајуће трошкове ће покрити партнер и биће укључени у буџет пројекта као прихватљиви расходи (трошкови особља за унутрашње контролоре и вањска експертиза за вањске контролоре).
Одговорни орган	Јединица за територијалну сарадњу Одјел за планирање и координацију приоритета Канцеларија председника Владе Valletta VLT 1210 Tel: 00356 2200 1150 Fax: 00356 2200 1141

7. ПОРТУГАЛ

Одабрани систем контроле	Децентрализовани систем контроле
Опис система	<p>Избор контролора ће извршити корисник помоћу позива за подношење понуда (у оквиру закона о набавкама за јавне кориснике).</p> <p>Корисник ће предложити свог контролора националном органу за одобрење у року три мјесеца након одобрења пројекта.</p> <p>Потврде које изда контролор не могу се сматрати завршеним без потврде од стране државе чланице. Партнер мора послати захтјев са извјештајем контролора на <i>Instituto Financeiro par o Desenvolvimento Regional</i> (ИФДР) и тек након потврде од ИФДР-а треба да га пошаље Водећем партнеру и ЈТС-у</p>
Квалификације контролора	<ul style="list-style-type: none"> - Контролори морају да буду вањски рачуноводствени орган - Контролор мора да буде упознат са прописима Заједнице и мора имати искуство у контроли европске документације. - Контролор мора говорити енглески језик довољно да може читати и разумјети документацију - Контролор мора да буде у могућности да доврши потврду у року мјесец дана након пријема докумената
Контрола трошкова	Трошкове контроле покрива партнер и интегришу се у пројектни буџет као прихватљиви трошак.
Одговорни орган	<p>Финансијски институт за регионални развој - Instituto Financeiro par o Desenvolvimento Regional (ИФДР)</p> <p>Јединица за оперативно управљање Rua Da Alfândega nº 170, 3º - 1100-016 Lisboa 00351 21 8807060; 00351 21 08807079 interreg@interreg.gov.pt; Francisca.cordovil@ifdr.pt</p> <p>Гђа Франциска Цордовил - водитељица Јединице</p>

8. ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	Централизованани систем контроле
Квалификације контролора	Централизовану контролу вршиће Канцеларија главног ревизора
Контрола трошкова	Трошкове првог нивоа контроле покрива Влада Гибралтара.
Одговорни орган	Канцеларија Главног ревизора 23, John Mackintosh Square, Gibraltar G. J. Posso (Главни ревизор) Тел: 00 350 51137

9. СЛОВЕНИЈА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	Словенија је успоставила централизованани систем са једном јединицом на једном мјесту у Министарству околиша и просторног уређења. Први ниво контроле у Словенији проводи се у року мјесец дана након представљања потпуне и тачне документације, која укључује: оригиналне рачуне и документе сличне доказне вриједности, извјештај о активностима, финансијски извјештај, додатне документе и материјале. Контролори обављају свој посао у складу са документима и предлошцима провођења програма. Словенске смјернице такође ће бити објављене и садржаваће информације о свим програмима у којима Словенија учествује, као и документе које захтијевају национални прописи. Од словенских пројектних партнера се тражи да поднесу захтјеве за провјеру најмање два пута годишње.
Квалификације контролора	Контролу врше државни службеници.
Контрола трошкова	Контрола је бесплатна за словенске пројектне партнере и водеће партнере.
Одговорни орган	Министарство заштите околиша и просторног уређења Финансијска служба - Први ниво контроле Дунајска цеста 48 СИ-1000 Љубљана Госпођа Мојца Жмуц: mojca.zmuc@gov.si Госпођа Нада Хозјан: nada.hozjan@gov.si телефон: +386 1 478 7400 факс: +386 1 478 74 22

10. АЛБАНИЈА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	<p>Албанија је успоставила централизованани систем са једном Канцеларијом за први ниво контроле унутар Министарства финансија (ЦФЦУ).</p> <p>Корисници подносе финансијске извјештаје и извјештаје о напретку Министарству финансија у року 15 календарских дана након датума завршетка сваког извјештајног периода.</p> <p>ФЛЦ канцеларија је дужна да обезбједи да се трошкови које су пријавили корисници могу да потврде у року 3 мјесеца, у случају да су финансијски извјештаји прихватљиви, или се документи који недостају поднесу прије истека рока. Максимално 15 календарских дана може се дати албанским корисницима да комплетирају недостајуће документе.</p> <p>Одбијања: након 2. захтјева за недостајуће документе. Одбијени извјештаји могу да буду довршени и приложени уз сљедећи извјештај.</p> <p>Смјернице ће припремити Министарство финансија (ЦФЦУ) у складу са правилима прихватљивости МЕД програма и албанским националним прописима.</p>
Квалификације контролора	Контролу проводи Министарство финансија (уз подршку Вишег контролора првог нивоа и помоћника Контролора првог нивоа)
Контрола трошкова	Контрола је бесплатна за албанске пројектне партнере.
Одговорни орган	<p>Министарство финансија (ЦФЦУ) Адреса: Rruga e Elbasanit, Gdina e Thesarit Тирана (Албанија) Виши контролор првог нивоа (водителј ЦФЦУ-а): Госпођа Анила Танку e-mail: atanku@minfin.gov.al Телефон: 00355682030013 Помоћник контролора првог нивоа: Госпођа Енкелејда Коктхи e-mail: ekokthi@minfin.gov.al Телефон: +355 4 2 451 179</p>

11. БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	<p>Провјеру издатака ће вршити Сектор за финансирање Програма и пројеката помоћи ЕУ-а – Централна јединица за финансирање и уговарање (ЦФЦУ) при Министарству финансија и трезора. Дакле, ЦФЦУ ће преузети одговорност за издавање декларације о потврђивању трошкова.</p> <p>Корисници подносе финансијски извјештај и извјештај о напретку ЦФЦУ-у у року 15 календарских дана након датума завршетка сваког извјештајног периода. Просјечно трајање издавања изјаве о потврђивању трошкова је између 20-30 календарских дана, у случају да су финансијски извјештаји прихватљиви, или се документи који недостају поднесу прије истека рока. Максимално 8 календарских дана може се дати бх. корисницима да комплетирају недостајуће документе.</p> <p>Кашњења у потврђивању: у случају да пројектни партнери Босне и Херцеговине не могу да комплетирају недостајуће документе прије истека рока.</p> <p>Одбијања: након 2. захтјева за недостајуће документе. Одбијени извјештаји могу да буду довршени и поднесени уз сљедећи извјештај.</p> <p>Смјернице ће припремити ЦФЦУ у складу са правилима прихватљивости Програма МЕД и националним прописима БиХ.</p>
Квалификације контролора	Контролоре првог нивоа ће запослити Министарство финансија и трезора
Контрола трошкова	Контрола је бесплатна за пројектне partnere Босне и Херцеговине.
Одговорни орган	<p>Министарство финансија и трезора БиХ Сектор за финансирање Програма и пројеката помоћи ЕУ-а - Централна јединица за финансирање и уговарање (ЦФЦУ) Адреса: Трг БиХ 1, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина Вера Летица, водитељица ЦФЦУ-а e-mail: vletica@trezorbih.gov.ba Телефон: +387 33 703 024 Факс: +387 33 703 138</p>

12. ХРВАТСКА

Одабрани систем контроле	Централизовани систем контроле
Опис система	<p>Контролу проводи Управа за буџет и финансије у Министарству регионалног развоја, шумарства и водне привреде (МРРШВГ).</p> <p>Корисници подносе финансијски извјештај и извјештај о напретку Управи за буџет и финансије МРРШВГ-а у року 15 календарских дана након датума завршетка сваког извјештајног периода. Просјечно трајање издавања изјаве о потврђивању трошкова је између 20 и 30 календарских дана, у случају да су финансијски извјештаји прихватљиви, или се документи који недостају поднесу прије истека рока. Максимално 8 календарских дана може се дати хрватским корисницима да комплетирају недостајуће документе.</p> <p>Одбијања: након 2. захтјева за недостајуће документе. Одбијени извјештаји могу да буду довршени и поднесени уз сљедећи извјештај.</p> <p>Смјернице за контролу ће припремити Управа за буџет и финансије у складу са правилима прихватљивости Програма МЕД и националним прописима Хрватске.</p>
Квалификације контролора	<p>Контролори запослени у Управи за буџет и финансије ће провести провјеру расхода и биће одговорни за издавање декларације о потврђивању трошкова.</p>
Контрола трошкова	<p>Контрола је бесплатна за хрватске партнере.</p>
Одговорни орган	<p>Министарство регионалног развоја, шумарства и водног gospodarства Адреса: Трг краља Петра Крешимира ИВ, 10 000 Загреб Оља Георис, Хеинзелова 69, 10 000 Загреб e-mail: olja.romanic@mrrsvg.hr Телефон: +385 1 6391962 Факс: +385 1 6391993</p>

13. ЦРНА ГОРА

Одабрани систем контроле	Централизованани систем контроле
Опис система	<p>Први ниво контроле ће проводити Министарство финансија Црне Горе (МФ), Сектор за финансирање и уговарање Фондова помоћи ЕУ-а (ЦФЦУ).</p> <p>Рок за подношење извјештаја о напретку и финансијских извјештаја црногорских пројектних партнера ЦФЦУ-у (Министарство финансија) је 21 календарски дан након датума завршетка сваког извјештајног периода. Рок за издавање изјаве о потврђивању трошкова је 21 календарски дан. У случају да извјештаји о напретку и финансијски извјештаји нису прихватљиви, или пропратни документи недостају, пројектним партнерима може се дати рок од 7 календарских дана да комплетирају недостајуће документе.</p> <p>Кашњења у потврђивању настају у случају да пројектни партнери не могу да комплетирају недостајуће документе прије истека рока. Њима се може дати додатни рок од 7 календарских дана да комплетирају недостајуће документе. Одбијања: након 2. захтјева за недостајуће документе. Одбијени извјештаји могу да буду довршени и поднесени уз сљедећи извјештај.</p> <p>Смјернице ће припремити ЦФЦУ у складу са правилима прихватљивости Програма МЕД и националним прописима Црне Горе.</p>
Квалификације контролора	Контролоре ће запослити МФ као државне службенике на позицијама у ЦФЦУ-у. Они ће провести провјеру расхода, те ће бити одговорни за издавање изјаве о потврђивању издатака.
Контрола трошкова	Контрола је бесплатна за црногорске partnere.
Одговорни орган	<p>Министарство финансија Црне Горе Сектор за финансирање и уговарање Фондова за помоћ ЕУ-а (ЦФЦУ) Адреса: Новака Милошева 6, 81000 Подгорица, Црна Гора Наташа Ковачевић, помоћник министра/ПАО е-mail: natasa.kovacevic@mf.gov.me Телефон: +382 20 230 630 Факс: +382 20 230 622</p>

5. Улога и задаци контролора

Контролор, унутрашњи или вањски, мора да обезбиди да су све активности и трошкови довршени у складу са националним прописима и прописима заједнице о прихватљивости. Пројектни партнери стога увијек треба да провере националне смјернице да би били сигурни да су односни трошкови прихватљиви.

Контролори првог нивоа ће:

- Потврдити издатке начињене од стране контролисаног пројектног партнера;
- Потврдити садржај активности и финансија партнеровог извјештаја
- Израдити извјештај и контролну листу о извршеној контроли (примјер контролне листе налази се у Додатку I)
- Потписати декларацију о потврђивању издатака

Потписивањем декларације о потврђивању издатака, контролор проверава све тражене ставке и изјављује да су средства правилно коришћена. Ова изјава се треба базирати на одговарајућим проверама, као и на извјештају о контроли.

Одјељак "Прихватљиви издаци" и Додатак I (примјер контролне листе) садржи избор могућих провера и референци које имају за циљ да разјасне значење ставова декларације о потврђивању издатака и дјелују као водич за контролоре.

Контролор је одговоран за методе и технике властите контроле у складу са националним прописима о контроли. Међутим, МЕД пројекат мора да нагласи сљедеће тачке за контролоре:

- Строго поштовање клаузула Уговора о субвенцији и могућих амандмана и докумената одређених истим (нарочито Пријавни образац, одлука о одобрењу од Одбора за одабир и Споразум о партнерству)
- Строго испуњавање сљедећих мјера заједнице:
 - ◆ Уредба Савјета (ЕЗ) бр. 1083/2006 од 11. јула 2006. године којом се утврђују опште одредбе о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду и кохезионом фонду, с допунама
 - ◆ Уредба (ЕЗ) бр. 1080/2006 Европског парламента и Савјета од 5. јула 2006. о Европском фонду за регионални развој, са допунама
 - ◆ Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006 од 8. децембра 2006. којом се утврђују правила за примјену Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1083/2006 која утврђује опште одредбе о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду и кохезионом фонду те Уредбе (ЕЗ) бр. 1080/2006 Европског парламента и Савјета о Европском фонду за регионални развој, с допунама
 - ◆ Директива 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци робе те уговора о јавним услугама, са допунама
 - ◆ Правила Заједнице о хоризонталним политикама Заједнице, као што су правила о тржишном такмичењу, државној помоћи, заштити, једнаким могућностима између мушкараца и жена и јавним набавкама
- Усклађеност са упутствима МЕД Оперативног програма и Водича за провођење Програма.

За ИПА партнере:

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1085/2006 од 17. јула 2006. којом се успоставља Инструмент претприступне помоћи (ИПА)

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007 од 12. јуна 2007. о провођењу Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1085/2006 којом се успоставља Инструмент претприступне помоћи (ИПА) са допунама
- Одлука Комисије Ц (2007) 2034 о правилима и поступцима који се примјењују на уговоре о услугама, робама и радовима који се финансирају из општег буџета Европских заједница за потребе сарадње са трећим земљама
- Практични водич за поступке уговарања за вањске активности ЕУ-а (у даљњем тексту: ПРАГ).

6. Поступак извјештавања о издацима

Водећи партнер мора послати Извјештај о напретку ЈТС-у за сваки шестомјесечни период. Овај извјештај мора да буде послан ЈТС-у року два мјесеца након завршетка извјештајног периода.

Овај извјештај ће садржавати извјештај о активностима, као и финансијски извјештај:

Извјештај о активностима садржи податке о напретку активности, као и поређење између првобитно предвиђених циљева и постигнутих циљева. Он такође укључује било коју релевантну документацију која одговара техничкој реализацији.

Финансијски извјештај садржи прецизан сажети извјештај свих насталих, плаћених и потврђених трошкова у вријеме између два узастопна извјештаја.

Круг је како слиједи:

Сви партнери морају да користе апликацију PRESAGE CTE за унос свих довршених активности и расхода начињених у посматраном периоду. Овај алат, који је развио ДИАЦТ за француски Управљачки орган у програмима европске територијалне сарадње, једини је алат за управљање МЕД Програма.

PRESAGE CTE повезује све организације управљања (Управљачки орган и Заједнички технички секретар, Орган за овјеравање, националне власти, контролори првог нивоа, корисници). То је алат за управљање операцијама и праћење, користи се за анализу и евалуацију програма заједнице и, изнад свега, то је алат за контролу. Користи се за праћење свих активности у свим фазама, од приједлога пројекта све до његовог завршетка.

Када партнер унесе све податке о активностима и трошковима референтног периода у PRESAGE CTE, он мора да обавијести о томе Водећег партнера ради потврђивања у PRESAGE CTE и свог контролора првог нивоа након истека од шестомјесечног извјештајног периода. Сви рачуни, докази о плаћању и било који други документ правдања за пријављене издатке морају да буду доступни контролору првог нивоа.

Затим, као што је наведено, контролор треба да провјери основаност пријављених издатака, испоруку односних производа и услуга према Пријавном обрасцу, рачуноводствену прецизност пријављених трошкова и њихову усклађеност са прописима заједнице и националним прописима. Провјера једнако треба да садржи поступак за избегавање поновљеног финансирања истих трошкова.

Контролор ће имати корисничко име и лозинку за приступ апликацији PRESAGE CTE, а тиме и свим информацијама даним од партнера. Контролор мора да потврди прихватљиве износе и може да укључи и примједбе у вези са износима који се сматрају неприхватљивим. Коначно, он/она ће користити PRESAGE CTE за евидентирање чињенице да је он/она провео/ла први ниво контроле, а затим попунити и одштампати декларацију о потврђивању издатака да би је датирао, потписао и ставио службени печат.

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Чим су извјештај о контроли и декларација о потврђивању издатака спремни, они ће бити послани партнеру који ће их, пак, послати Водећем партнеру. Копија ових докумената послана Водећем партнеру такође се мора чувати у просторијама партнера.

У неким државама чланицама, партнери морају да пошаљу копију потврде коју изда контролор као и извјештај о контроли националном органу надлежном за први ниво контроле да би се довршио поступак потврђивања. Ово потврђивање од стране националних органа мора да буде укључено у року предвиђеном чланом 16.2 Уредбе 1080/2006. Тек након потврде надлежног државног органа, партнер може да пошаље потврду свом Водећем партнеру. Државе чланице о којима је ријеч ће дати додатне информације о томе.

Водећи партнер мора да чека завршетак уноса свих података о партнерским активностима и трошковима као и пријем контролних извјештаја и декларација о потврђивању издатака прије подношења консолидованог извјештаја о напретку за референтни период Заједничком техничком секретару у року од два мјесеца након завршетка шестомјесечног извјештајног периода (извјештај о активностима + финансијски извјештај + сви извјештаји о контроли и све декларације о потврђивању издатака за partnere уредно потписани од стране контролора +, по потреби, атести потписани од стране националног органа.)

Прецизни рокови за подношење извјештаја о напретку Заједничком техничком секретару дефинисани су Уговором о субвенцији. Ови рокови такође утичу на распоред контроле тако да провјере морају да буду завршене довољно времена прије подношења извјештаја о напретку.

Заједнички технички секретар Програма МЕД:

прима повремене извјештаје о напретку које је прикупио Водећи партнер
провјерава релевантност активности које се проводе
провјерава усклађеност према Пријавном обрасцу, укључујући трошкове и ресурсе и прихватљивост трошкова
обезбјеђује да се поштују европске политике
провјерава све трошкове пројектних партнера по пријему копија потврда о контроли од сваког партнера и према попису докумената о плаћању који се користе током периода (врста документа и датум плаћања) који припадају финансијским извјештајима
обезбјеђује физички завршетак користећи елементе Пријавног обрасца (извјештаји, елаборати итд.)
провјерава методе испуњавања обавеза промоције ЕУ финансирања (фотографије, комуникациони алати, новински чланци и сл.)

Програмски Управљачки орган:

обезбјеђује прецизност захтјева за плаћањем и утврђује износ субвенције која ће бити плаћена у складу са условима Уговора о субвенцији (стопа и максимални износ субвенције), у складу са укупним потврђеним и провјереним издацима након провјере, преноси захтјев за плаћањем Органу за овјеравање
обезбјеђује планиране наставке ових провјера у случају неправилности
обавља провјере на лицу мјеста, у сарадњи, по потреби, са Заједничким техничком секретаром

Сви ови задаци исказују се у апликацији PRESAGE CTE.

Орган за овјеравање израђује налог за плаћање и плаћање ће извршити канцеларија за депозите и консигнацију водећим партнерима. У случају ИПА партнера, Орган за овјеравање ће извршити плаћање релевантне ИПА квоте директно на рачун ИПА партнера.

Стање преноса и уплате уноси у апликацију PRESAGE CTE сваки релевантни орган.

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

7. Прихватљиви трошкови

Мјеродавна национална правила која договоре земље чланице које учествују у оперативном програму у оквиру циља Европске територијалне сарадње примјењују се за утврђивање прихватљивости издатака осим ако су утврђена правила Заједнице.

ИПА партнери морају се позвати на чланове 34. и 89. Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007 и измене и допуне и на релевантна национална правила о прихватљивости трошкова.

Контролори морају да наставе са значајним провјерама да би потврдили прихватљивост изнесених трошкова, нарочито с обзиром на стварност плаћања, потврђујући да они нису већ надокнађени, да су поткријепљени одговарајућим оправдањима, да је одобрени износ прецизан и усклађен са пројектним рачунима и да се тај износ у потпуности може приписати пројекту (као дио радног плана).

Да би били прихватљиви, сви трошкови морају, дакле, да:

- буду заправо исплаћени
- имају везе са циљем дјеловања
- припадају одобреном Пријавном обрасцу
- буду начињени и плаћени у временским роковима наведеним у Уговору о субвенционисању
- буду разумни, оправдани и кохерентни са уобичајеним интерним прописима партнера
- буду подржани потврдама, рачунима или еквивалентним рачуноводственим документима
- поштују правила јавне набавке

Као и ови кључни принципи, примјењује се одређени број подробних прописа о прихватљивости:

7.1 Буџетске линије

Трошкови особља

Трошкови особља су трошкови стварног времена рада лица која непосредно обављају рад у оквиру пројекта и директно су запослена од партнера.

Сви трошкови особља морају се базирати на стварним трошковима, подржани одговарајућом документацијом и израчунавају се на слjedeћем основу:

- Наплаћени трошкови накнада треба да се узму из рачуна плата и треба да буду укупно бруто плата плус послодавчев дио социјалних накнада. Трошкови накнада морају се израчунавати појединачно за сваког запосленика и морају се базирати на мјесечној потврди о плати.
- Радно вријеме мора да буде евидентирано током трајања акције. Процјене радних часова/дана нису прихватљиве.

Слједeће информације морају да буду на временским листама:

- бити попуњене посебно за сваког запосленика и радника који су укључени у пројекат;
- садржавати податке на мјесечном основу о одрађеним часовима за пројекат;
- навести укратко активности обављане у оквиру пројекта;
- подаци о укупном броју радних часова мјесечно за пројекат;
- бити потписани од запосленика и његовог надређеног.

Трошкови особља за запосленике који раде са непуним радним временом у пројекту морају се израчунати на основу сатнице и часова рада за пројекат. Израчун ове сатнице мора да буде у складу са националним правилима, заснивати се на стварној годишњој/мјесечној плати прије опорезивања, и заснивати се на укупном броју дана и часова рада.

Примјер

Мјесечна плата прије пореза: 2.000,00 ЕВР
Часова рада за пројекат: 116
Часова рада ван пројекта: 60
Часова рада укупно: 176
Сатница: $2.000 \text{ ЕВР} / 176 = 11,36 \text{ ЕВР}$
Трошкови особља везани за пројекат: $116 \times 11,36 \text{ евра} = 1.318,18 \text{ ЕВР}$
Прихватљиви трошкови: 1.318,18 ЕВР

С обзиром да су неке државе утврдиле националне границе на постотак укупног буџета додијељен под буџетском линијом "трошкови особља" и да свака држава дефинише специфичне критеријуме за утврђивање издатака који се могу узети у обзир као трошкови особља према релевантним националним прописима, пројектни партнери и контролори првог нивоа треба увијек да користе релевантна национална правила о прихватљивости. Мјеродавна национална правила која су договориле државе чланице у оперативном програму у оквиру циља европске територијалне сарадње примјењују се за утврђивање прихватљивости издатака, осим гдје су утврђена правила Заједнице.

Сљедећа документација мора се доставити контролору првог нивоа:

- платне листе или други рачуноводствени документи у којима се трошкови особља могу јасно пронаћи;
- докази о исплатама
- временске листе
- уговори о запошљавању/раду
- било који други документ који контролор првог нивоа може да захтијева ради провјере усклађености са националним прописима.

Трајна добра

Трајна добра фактурисана на пројекат морају да буду неопходна за провођење пројекта и користити се само за тај циљ. Према члану 53. - Амортизација - Уредбе (ЕЗ) бр. Но 1828/2006 која утврђује правила за провођење Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1080/2006 и Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006, "трошкови амортизације имовине која се може амортизовати а која се директно користи за рад, а настали у периоду његовог суфинансирања, прихватљиви су, под условом да стицање имовине није пријављено као прихватљиви издаци".

Као што је већ споменуто у претходној тачки везаној за издатке додијељене под буџетском линијом "Трошкови особља", на државама је да јасно дефинишу случајеве када се трошкови трајних добара могу зарачунати на пројекат са својом пуном цијеном а када се, умјесто тога, примјењује правило о амортизацији. Ако се примјењује овај други случај, декларација трошкова за трајна добра подлијеже националним рачуноводственим правилима о амортизацији.

Као опште правило, пуни трошкови трајних добара могу се зарачунати на пројекат само када може јасно да се докаже да је трајно добро неопходно за правилно обављање дјелатности предвиђене пројектом и да би било немогуће постићи циљеве пројекта без дотичних трајних добара.

У случају да се **примјењује амортизација**, треба узети у обзир сљедећа општа правила:

Ако је план амортизације краћи од или једнак трајању пројекта, може да се пријави глобални Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

трошак трајних добара. Ако је план амортизације дужи од трајања пројекта, може се пријавити само накнада за амортизацију која одговара сваком извјештају о напретку. За добра која се већ користе у организацији, може да се пријави само накнада за амортизацију која одговара сваком извјештају о напретку.

Ако се роба (било нова или стара) не користи искључиво за потребе пројекта, само удио накнаде за амортизацију може се приписати пројекту. Тај удио мора да буде израчунат на оправдан и праведан начин.

Трошкови трајних добара прихватљиви су под сљедећим условима:

- не смију се у потпуности финансирати из било којег другог финансијског инструмента (нпр. европског, међународног, националног или регионалног)
- морају поштовати релевантна правила јавне набавке.

Свако суфинансирано улагање и добра морају да буду у складу са условима правила информисања и промоције утврђеним у Уредби Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006 и Програма.

Сљедећа документација стога мора да буде достављена контролору првог нивоа:

- Доказ о усклађености са правилима о јавној набавци на нивоу ЕУ и на националном нивоу у случају купње трајних добара,
- Рачуни који се односе на купњу трајних добара са њиховом пуном цијеном,
- Доказ о усвојеном плану амортизације за сваки елемент,
- Начин израчуна за приписивање удјела накнаде за амортизацију за пројекат, у случају да пројекат само дјеломично користи те робе,
- Докази о плаћању,
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима.

Потрошне робе

Трошкови потрошних роба односе се на куповину све робе чије је трајање до једне године. Стога цијена ове опреме не подлијеже амортизацији (напримјер, ниска вриједност имовине). Ти трошкови морају да буду неопходни за провођење пројекта.

Сљедећа документација мора да буде достављена контролору првог нивоа:

- Фактуре или други еквивалентни рачуноводствени документи који су директно везани за пројекат
- Докази о плаћању
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима.

Путовања и смјештај

У овој буџетској линији, сљедећи издаци су прихватљиви:

- Путни трошкови који су директно везани за битну и ефикасну испоруку пројекта и покривају путовања економском класом јавним превозом. Као опште правило, мора се користити најјекономичнији начин превоза;
- Трошкови смјештаја ако су повезани трошкови унутар државних лимита;
- Накнаде дневница за особље пројекта настале на путовању у вези са радом пројекта. Накнаде дневница не смију да прелазе уобичајене дневнице јавних органа земље пројектног партнера и морају да буду у складу са правилима која се примјењују у тој земљи. Упркос правном статусу пројектног партнера, стопе накнаде дневница јавних органа морају се поштовати.

За путне трошкове, сљедећа документација мора да буде достављена контролору првог нивоа:

- дневни ред/програм састанка/догађаја
- извјештај о путовању или еквивалентан допис
- оригиналне карте и сви други оригинални документарни докази путовања (нпр. авионске пропуснице, рачуни/ други еквивалентни документи за смјештај, у случају електронских карти без њихове стандардне авионске карте, е-маил са бројем резервације служи као доказ и сл.)
- докази о плаћању
- било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима.

Ти трошкови морају да буду укључени у одговарајућој буџетској линији (вањски стручњаци) ако укључују лица која нису директно запослена код пројектних партнера.

Трошкове путовања изван МЕД подручја морају унапријед одобрити Заједнички технички секретаријат и Управљачки орган.

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Услуге (осим вањских стручњака)

Ова категорија се односи на трошкове за добављаче услуга и роба (писмени преводи, усмено превођење, организација састанака, просторије, угоститељске услуге за догађаје и сл.).

Када те услуге имају директну везу са трошковима промоције, могуће је бирати између буџетске линије "услуге" и буџетске линије "промоција" зависно од буџетских потреба.

Правила јавне набавке ће се поштовати приликом одабира компаније или лица која пружају повезане услуге.

Сљедећа документација мора се доставити контролору првог нивоа:

- Доказ о усклађености са правилима о јавној набавци на нивоу ЕУ-а и националном нивоу
- Уговори за вањске услуге заједно са одговарајућом документацијом којом се потврђује да су испоштована правила јавне набавке
- Рачуни понуђача услуга/роба и докази о уплати
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима

Вањски стручњаци

Трошкови за рад који обављају независни консултанти или стручњаци су прихватљиви само ако је рад битан за пројекат и трошкови су оправдани, а специфичан посао се не може обавити интерно. Трошкови морају да буду плаћени на основу уговора и према рачунима вањским даваоцима услуга који су склопили подуговоре за обављање одређених задатака пројекта (нпр. студије и истраживања, превод, управљање или контрола пројекта, ако су подговорени итд.).

Трошкови путовања и смјештаја вањских стручњака морају да буду укључени у буџетској линији за вањске стручњаке.

Одговорност Партнера је обезбиједити да се поштују правила јавне набавке у одабиру компаније или лица које пружа вањску експертизу и да се уговори додјељују по нормалним тржишним цијенама.

Вањски консултант није дио пројектног партнерства и трошкови не смију да буду укључени у трошкове особља. Са друге стране, партнери не могу да наплате консултантску стопу другим пројектним партнерима за услуге или радове обављене током провођења пројекта. Треба да буду евидентирани под буџетском линијом 'Трошкови особља' релевантног партнера.

Трошкови везани за реализацију првог нивоа контроле морају да буду укључени у ову трошковну категорију кад те провјере проводе вањски контролори. Ако те провјере проводе унутрашњи контролори, настали трошкови морају да буду уписани под линијом буџета "Трошкови особља" ако партнерова држава чланица сматра да су ти трошкови прихватљиви.

Вањска експертиза у вези са специфичним активностима као што су развој интернет страница или комуникација треба евидентирати под буџетском линијом "Промоција, информације и публикације".

Сљедећа документација мора се доставити контролору првог нивоа:

- Доказ о усклађености са правилима о јавној набавци на нивоу ЕУ-а и националном нивоу
- Уговори за вањске услуге заједно са одговарајућом документацијом којом се потврђује да су испоштована правила јавне набавке
- Рачуни вањских консултаната и докази о уплати
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Промоција, информације и публикације

Трошкови директно везани за промоцију пројекта биће евидентирани у овој буџетској линији. Она обухваћа Интернет странице, организацију догађаја, промотивни материјал и штампане публикације. Правила јавне набавке морају се поштовати приликом одабира компаније или лица одговорног за овај задатак.

Сљедећа документација мора се доставити контролору првог нивоа ако те активности проводе вањски пружаоци услуга:

- Доказ о усклађености са правилима о јавној набавци на нивоу ЕУ-а и националном нивоу
- Уговори за вањске услуге заједно са одговарајућом документацијом којом се потврђује да су испоштована правила јавне набавке
- Рачуни понуђача услуга/роба и докази о уплати
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима

Општи трошкови

У оквиру МЕД програма, општи трошкови су ограничени на највише 7% укупног прихватљивог буџета пројекта.

Општи трошкови су прихватљиви све док су базирани на стварним трошковима – стварно плаћеним – директно везаним за провођење пројекта. Паушални износи, укупне процјене или неоправдани израчуни нису дозвољени.

Према члану 52. – Општи трошкови - Уредбе (ЕЗ) бр. 1828/2006 којом се утврђују правила провођења Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1080/2006 и Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006, "Општи трошкови су прихватљиви под условом да су базирани на стварним трошковима произашлим из провођења односног пројекта или о просјечним стварним трошковима везаним за активности истог типа".

Тако су и општи трошкови који се могу 100% директно зарачунати на пројекат и општи трошкови који се могу зарачунати на пројекат само дјеломично кроз методу про рата израчуна према праведној, једнакој и оправданој методи (у складу са уопште прихваћеним рачуноводственим принципима) прихватљиви.

Према члану 13. Уредбе (ЕЗ) бр. 1080/2006 и позивајући се на члан 56. (4) Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006 на државама је да одлуче да ли се и 100% директно наплативи општи трошкови и про рата општи трошкови могу да сматрају прихватљивим.

ИПА пројектни партнер ће пријавити опште трошкове такође на основу стварних трошкова. Сви пријављени општи трошкови треба да буду директно повезани са пројектом и оправдани. У склопу пројектног партнерства, ИПА партнери прате са ЛП да се горњи лимит од 7% трошкова поштује.

Општи трошкови укључују ставке као што су:

- најам просторија
- струја, гријање
- фотокопирање
- поштарина
- телефон, факс, интернет
- канцеларијски материјал

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

остали административни трошкови директно везани за провођење пројекта

Партнери могу да користе израчун укупних општих трошкова њихове организације, као и скалу дистрибуције повезану са партнеровим особљем укљученим у пројекат. Тај омјер би требало да буде правилно документован и периодично ревидиран.

Сљедећа документација мора се доставити контролору првог нивоа:

- Рачуни
- Објашњење оброчне методе обрачуна општих трошкова
- Попис ставки трошкова који су укључени у обрачун трошкова
- Докази о плаћању
- Било који други документ који би могао да затражи контролор првог нивоа ради провјере усклађености са националним прописима.

Остало

Издаци који нису горе наведени, својствени пројекту, наведени су детаљно у буџету. Ови трошкови ће се узети у обзир ако су у складу са одобреним буџетом, ако су документовани на аналитички начин и ако поштују национална правила и правила ЕУ-а.

Ова категорија укључује и нефинансијске доприносе (неплаћени волонтерски рад). Неплаћени волонтерски рад је прихватљив као нефинансијски допринос све док се еквивалентна вриједност може израчунати у складу са индикативним стопама накнаде по часу/дану за једнак рад. Могу се захтијевати само ако су укључени у одобрени Пријавни образац.

У случају фондова програма ИПА-а, нефинансијски допринос се не сматра прихватљивим издатком.

7.2 Остали критеријуми прихватљивости

Стопа суфинансирања

Максимална стопа ЕРДФ финансирања за сваку државу чланицу креће се од 75% (партнери из Шпаније, Француске, Велике Британије, Грчке, Италије, Португала) до 85% (партнери са Кипра, из Малте, Словеније) прихватљивих трошкова пројекта.

Стопа се може измијенити у случају релевантности државних подршки пројектног партнера.

О максималном доприносу ЕРДФ-а додијељеном за пројекат одлучује Одбор за одабир и наведен је у Уговору о суфинансирању ЕРДФ-а. Тај износ неће се мијењати, осим ако Одбор за одабир донесе нову одлуку. Сваки извјештај о напретку мора да поштује ЕРДФ стопе суфинансирања по партнеру.

Максимална стопа за ИПА субвенције износи 85%.

Припремни трошкови

Трошкови везани за израду садржаја пројекта и Пријавног обрасца су прихватљиви за пројекте које је дефинитивно одобрио Одбор за одабир. Активности које се финансирају морају да имају директну и доказиву везу са развојем пројекта. Ови трошкови могу укључивати: особље, вањске стручњаке, путне трошкове и накнаде, састанке, учествовање у форуму за претраживање МЕД партнера, консултације са члановима ЈТС-а или Националним контактним тачкама итд.

Припремни трошкови нису одређена буџетска линија (то је био случај у претходном периоду)

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

већ су укључени у одређену Компоненту (Компонента 0, необавезна). Припремни трошкови морају да буду детаљно описани у пријавном обрасцу и разложени на исте буџетске категорије као и друге компоненте пројекта.

Припремни трошкови морају да буду ангажовани и фактурисани између 1. јануара 2007. и датума подношења коначног Пријавног обрасца. Повезане уплате морају настати у року од једног мјесеца након датума подношења коначног Пријавног обрасца. Плаћања начињена након тог датума не могу се сматрати припремним трошковима.

Прихватљиви припремни трошкови имају горњу границу од 30.000 ЕВР. Припремни трошкови могу се тражити само кроз одређени извјештај. Овај извјештај обавезно се доставља Заједничком техничком секретаријату са првим извјештајем о напретку.

Период прихватљивости трошкова

Прихватљивост provedбених трошкова пројекта почиње од дана подношења комплетираног Пријавног обрасца (члан 1.13 Уговора о субвенцији).

Датум завршетка пројекта је наведен у Пријавном обрасцу. Сви оперативни трошкови ће морати да буду ангажовани и плаћени прије дана завршетка пројекта. Ако ти трошкови не могу бити плаћени на вријеме, могу се платити у року два мјесеца након датума завршетка. Поред тога, административни трошкови затварања (трошкови првог нивоа контроле и особља) могу да буду ангажовани и плаћени у року два мјесеца након датума завршетка пројекта.

Имајте на уму да се овај додатни период од два мјесеца не односи на пројекте чији је завршни датум операција 30. јуни 2015. године. У овом случају, било који административни трошкови (укључујући трошкове везане за завршетак пројекта) ангажовани, фактурисани или плаћени након службеног датума завршетка пројекта неће бити прихватљиви.

Промјене

Водећи партнер мора да достави МА-у/ЈТС-у било који захтјев за прерасподјелу између буџетских линија од истог партнера, као и између компоненти, у максималном износу мањем или једнаком 10% укупног прихватљивог буџета за вријеме трајања пројекта. Било који захтјев за прерасподјелу средстава мора да буде прописно оправдан и пренесен МА-у/ЈТС-у прије ефикасне провођења.

Међутим, чим акумулисани разматрани износ прелази 10% укупног прихватљивог буџета за вријеме трајања пројекта (до највише 30%), промјене морају да буду оправдане и поднесене МА-у/ЈТС-у прије измјена на одобрење од стране Одбора за одабир.

Промјене, укључујући:

- а. прерасподјелу ЕРДФ износа међу партнерима
- б. промјене у природи пројекта, нарочито циљевима и очекиваним резултатима
- ц. одгоду планираног рока за затварање активности
- д. измјену партнерства

подлијежу одобрењу Одбора за одабир (ако је потребно, у писменом поступку) и мора се направити измјена и допуна Уговора о субвенцији.

Контролор првог нивоа мора да потврди да су промјене у радном плану, у буџету или у партнерству забиљежене од стране МА-а/ЈТС-а и одобрене у складу са горњим условима.

Трошкови начињени изван МЕД подручја од стране партнера МЕД подручја

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

За партнере из МЕД подручја, сви трошкови настали ван прихватљивог подручја (напримјер, трошкови састанака или конференција одржаних ван МЕД подручја) морају да буду сасвим оправдани а потреба за издацима начињеним ван подручја мора да буде приказана.

Информације о партнерима Европске уније смјештеним изван МЕД подручја

Партнери из Европске уније који се налазе ван МЕД подручја могу да буду укључени у пројекте, међутим, мора се показати да, без њихова учествовања, постојеће пројектно партнерство не би могло постићи своје циљеве. Укључивање партнера изван МЕД подручја мора да представља јасну предност за пројекат.

Што се тиче ових партнера, МЕД ОП ограничава примјену члана 21. Уредбе ЕУ-а 1080/2006. Њиме је прописано да партнери Европске уније који се налазе изван МЕД подручја могу да користе до 20% ЕРДФ средстава које од Европске уније захтијевају сви партнери пројекта. Ови случајеви морају да буду оправдани у прописаном обрасцу а издаци морају да буду првенствено за добробит регија које се налазе унутар МЕД подручја.

Учествовање економских субјеката као корисника

МЕД Програм је одлучио користити *de minimis* режим - како наводи Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1998/2006 од 15. децембра 2006. о примјени чланова 87. и 88. Уговора о *de minimis* помоћи (помоћи мале вриједности) - за учествовање економских субјеката у пројектима одобреним Програмом.

Према члану 2.2 наведене Уредбе, укупна *de minimis* помоћ додијељена било којем предузећу не смије прелазити 200.000 ЕВР у периоду од три фискалне године. Укупан износ *de minimis* помоћи додијељене било којем предузећу које дјелује у сектору цестовног промета не смије премашивати 100.000 ЕВР током периода од три фискалне године. Ове горње границе примјењују се без обзира на облик *de minimis* помоћи или жељеног циља и без обзира да ли се помоћ коју је додијелила држава чланица финансира у цијелости или дијелом из средстава поријеклом из Заједнице (Национално јавно суфинансирање + ЕРДФ). Период се утврђује позивајући се на фискалне године које користе предузетници у дотичној држави чланици.

Када укупни износ помоћи предвиђене у оквиру мјере помоћи премашује ту горњу границу, тај износ помоћи не може користити наведену Уредбу, чак ни у дијелу који не прелази ту горњу границу. У том случају, корист од наведене Уредбе не може се тражити за ову мјеру помоћи ни у вријеме додјељивања помоћи ни у било које касније вријеме.

На тај начин, сви партнери дефинисани као економски субјекти морају приликом подношења пријаве потписати изјаву о *de minimis* помоћи која показује укупне износе помоћи примљене током референтног периода.

Релевантни партнери недржавне помоћи (неекономски субјекти) такође ће потписати изјаву која указује да активности и непосредни резултати пројекта нису тржишно оријентисани.

Ова два модела изјава које треба да потпишу партнери укључена су у Пријавном пакету.

Осим тога, сваки пројекат који укључује учествовање економског субјекта као корисника мораће гарантовати поштовање правила тржишног такмичења.

Порез на додану вриједност (ПДВ)

ПДВ не представља прихватљиве трошкове, осим ако га заиста и дефинитивно сноси партнер, а тиме се не може вратити. ПДВ који је надокнадив на било који начин не може се сматрати прихватљивим.

У Пријавном обрасцу, од партнера се тражи да дају потврду о свом статусу обавезника ПДВ-а: да ли су обавезници ПДВ-а (и тако не могу вратити ПДВ на било који начин) или нису Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

обавезници ПДВ-а (и тако могу вратити ПДВ). У извјештавању, контролори првог нивоа морају да потврде да ли ПДВ стварно сноси контролисани пројектни партнер.

ИПА партнери треба да се позову на члан 89. тачка 3. (а) Уредбом ЕЗ-а бр 718/2007.

Финансијски трошкови

Финансијски трошкови за међудржавне финансијске трансакције су прихватљиви. Банковне накнаде за услуге отварања и вођења рачуна пројекта су прихватљиве. Наведени трошкови могу да буду пријављени под буџетском линијом "општи трошкови" или "остало".

Подијелени трошкови

Пракса дијелења заједничких трошкова треба се избјегавати. Међутим, у случају да се заједнички трошкови не могу избјећи, партнери су позвани да приме од својих контролора првог нивоа и националних органа задужених за програм прихваћање принципа дијелења трошкова међу њима прије подношења приједлога пројекта.

У сваком случају се препоручује ограничити подијелене трошкове на трошкове који улазе у оквир буџетских линија вањски стручњаци и услуге.

Споразум о партнерству (или његов додатак) мора да прецизира врсту релевантних трошкова, одговорне partnере и поступак плаћања и рачуноводствени поступак о којем су се партнери споразумјели. Имајте на уму да поступак пријављивања и потврђивања ове врсте трошкова такође треба да буде договорен са контролорима првог нивоа и националним органима.

Курсна стопа

Питање валуте за partnере Европске уније смјештене изван Евро зоне и за конверзију издатака насталих изван Евро зоне мора да буде ријешено прије почетка пројекта.

Што се тиче различитих курсних стопа, може се изабрати једна од сљедећих опција:

- Партнери претварају своје трошкове из своје националне валуте у евре и Водећи партнер користи те конвертоване податке да испуни Финансијски извјештај. У том случају, партнери опет имају неколико могућности за претварање својих трошкова у евре:
 - могу да користе просјечну мјесечну курсну стопу коју утврди Комисија било у мјесецу када је рачун плаћен или у мјесецу када су трошкови пријављени Водећем партнеру,
 - могу да користе шестомјесечну просјечну стопу просјечне мјесечне курсне стопе,
 - могу да користе тржишну курсну стопу од дана када је рачун плаћен,
 - могу да користе тржишну курсну стопу од посљедњег дана извјештајног периода.
- Партнери шаљу своје податке Водећем партнеру у својој националној валути, а Водећи партнер ове бројке претвара у евре за довршетак финансијског извјештаја (биће прецизирано у Споразуму о партнерству). У том случају, Водећи партнер мора да користи просјечну мјесечну курсну стопу коју утврди Комисија за посљедњи мјесец извјештајног периода, односно тржишну курсну стопу на посљедњи дан извјештајног периода.

Партнери морају да се договоре о систему конверзије на нивоу пројекта прије подношења првог извјештаја о напретку. Овај систем ће остати на снази до краја пројекта, а примјењиваће се на све partnере. Водећи партнер мора да обавијести ЈТС о изабраној опцији.

Мјесечна курсна стопа која ће се користити је она коју објављује сваког мјесеца Европска комисија на интернет страници InforEuro: <http://ec.europa.eu/budget/inforeuro/index.cfm>.

Курсна стопа која ће се користити мора да има 4 децимална бода. Треба користити бројеве заокружене на двије децимале. Било који губитак размјене није прихватљиви издатак.

Собзиром на то да се исплате средстава ИПА-е врше у еврима, метода која се примјењује за Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

израчун курсне стопе наведена је у Уговору о субвенционисању који ће бити потписан с Управљачким органом.

Јавна набавка

Кад год се врши куповина, додјељују уговори и вањски добављачи су укључени у пројекат, морају се поштовати правила јавног конкурса, укључујући правила ЕЗ-а о јавним набавкама и релевантне националне прописе. Ова правила имају за циљ обезбиједити транспарентно и поштено такмичење унутар заједничког тржишта.

Водећи партнер је одговоран за поштовање поступака јавне набавке за цијело друштво. Како се правила набавке примјењују и на приватни сектор, Водећи партнери такође морају да буду свјесни свих правила која би могла да се примијене на неке од њихових приватних партнера.

Препоручује се, дакле, пажљиво чување све документације у вези са било којим поступцима јавне набавке јер она чини дио контроле књижења и мора бити укључена у провјере.

Правила Европске заједнице о набавкама примјењују се на уговоре који се финансирају у цијелости или дјеломично грантовима Структурних фондова. Понуде за уговоре морају се оцијенити на објективној основи и, када је то потребно, додјела уговора треба бити објављена у Службеном листу Европских заједница (ОЈЕЦ). Грантови Структурних фондова ће бити обустављени ако се накнадно утврди да правила о набавкама нису поштована.

Национални прописи о јавној набавци су успоставили финансијска ограничења на вриједност уговора:

- Према Директиви 2004/18/ЕЗ (и повезаним измјенама и допунама), цијели конкурс мора се провести за уговоре у вриједности од више од €193.000 (који не додјељују централне државне власти) и €125.000 (који додјељују централне државне власти). (Усп. http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/legislation_en.htm)
- За уговоре у вриједности мањој од €193.000 и €125.000, могу се примијенити други поступци у складу с националним законодавством. Мора се од случаја до случаја одлучити о исправном поступку у свакој земљи. Дакле, национални прописи морају се уско консултовати јер и они могу да варирају од државе до државе.

Треба узети у обзир да правни стандарди који се примјењују на националном нивоу могу да буду захтјевнији од захтјева које прописују директиве ЕУ-а. Правила набавке су сложена; ако постоје неке недоумице око примјене правила набавке, предлагатељи пројеката треба да потраже савјет од правног савјетника.

Не треба заборавити да се основни принципи јавних конкурса (недискриминација, транспарентност итд.) такође примјењују на куповину и подговорене активности испод вриједности прага.

Релевантни прописи ЕУ-а

- Директива 2004/17/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. год. којом се усклађују поступци набавке субјеката који дјелују у секторима вода, енергије, превоза и поштанских услуга, са допунама
- Директива 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. год. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци робе те уговора о јавним услугама, са допунама
- Директива Комисије 2005/51/ЕЗ од 7. септембра 2005. год. о измјенама и допунама Додатка XX Директиве 2004/17/ЕЗ и Додатка VIII Директиве 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета о јавној набавци (Текст значајан за ЕЕА)
- Директива 2005/75/ЕЦ Европског парламента и Савјета од 16. новембра 2005. год. којом се

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

исправља Директива 2004/18/ЕЗ о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавним снабдијевањима и уговора о пружању јавних услуга

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1564/2005 од 7. септембра 2005. о успостављању стандардних образаца за објављивање обавјештења у оквиру поступака јавне набавке према Директивама 2004/17/ЕЗ и 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета

- Нови прагови који су ступили на снагу 1. јануара 2008. год. Ови прагови прописани су у Уредби (ЕЗ) 1422/2007 од 4. децембра 2007. год.

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 800/2008 од 6. августа 2008. год. о проглашењу одређених категорија помоћи у складу са заједничким тржиштем у примјени чланова 87. и 88. Уговора (Уредба о групном изузећу)

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1177/2009 од 30. новембра 2009. год. о мијењању прагова.

У случају ИПА партнера, морају се поштовати релевантне одредбе ПРАГ-а. Ако су национална правила строжа од смјерница ПРАГ-а, примјењује се строже правило. Правна основа за правила јавне набавке у ИПА земљама: Ц (2007) 2034 Правила и поступци за уговоре о услугама, робама и радовима који се финансирају из општег буџета Европских заједница у сврху сарадње са трећим земљама.

Приходи

Ако пројекат остварује приход, на примјер кроз услуге, накнаде за учествовање у конференцији, продају брошура и књига, остварени нето приход мора се одузети од прихватљивих расхода ако је укупни трошак активности већи од 1.000.000 ЕВР. Приходи се морају одбити у цијелости или про рата, зависно од тога да ли су остварени у цијелости или само дјеломично суфинансираном активношћу. ЕРДФ средства ће се израчунати на основу укупног трошка након одбитка прихода.

Прописи о промоцији и информисању

Сви пројекти морају да буду у складу са захтјевима промоције и информисања прописаним у Уредби Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006 (чланови 8. и 9.) и њеном Додатку I.

Сви промотивни материјали произведени у оквиру пројеката морају садржавати сљедеће елементе:

1. Амблем ЕУ-а (застава), и
2. Референца на Европску унију, и
3. Референца на допринос Европског регионалног развојног фонда и
4. Логотип МЕД програма и фраза "Европа у Медитерану".

За мале промотивне предмете, тачке 3. и 4. неће се примјењивати.

ИПА партнери морају поштовати услове промоције и информисања прописане у Уредби Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007, са измјенама и допунама.

ИПА партнери такође морају да укључе у свим промотивним материјалима амблем Европске уније, референцу на допринос ИПА фонда и логотип Програма МЕД који садржи фразу "Европа у Медитерану".

Принцип доданости

Трошкови у вези са припремом и провођењем операције које начини јавни орган, који је и сам корисник, а који извршава операцију за свој рачун, биће прихватљиви ако не произлазе из законских одговорности органа јавне власти или његових свакодневних задатака управљања,

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

надзора и контроле и односе се на издатке стварно и директно плаћене за суфинансирану операцију.

Једнаке могућности

Законски прописи у подручју једнаких могућности односе се на све законске одредбе везане за примјену принципа равноправности лица без обзира на вјеру, лична увјерења, инвалидност, доб и сексуалну оријентацију, у односу на запошљавање и радне услове. Њима су прописане све потребне мјере да би се избјегла било каква дискриминација на основу тих фактора, на основу приступа који узима у обзир и другачији утицај који исте врсте дискриминације могу изазвати на жене и мушкарце.

Директива 2000/78/ЕЗ Европског савјета од 27. новембра 2000. год. утврђује општи оквир за једнак третман на подручју запошљавања и радних услова.

Извод:

Чл. 1) Сврха ове Директиве је утврдити општи оквир за борбу против дискриминације на основу вјере или увјерења, инвалидитета, старосне доби или сексуалног усмјерења која се односи на запошљавање и одабир звања, да би се у државама чланицама успоставио принцип једнаког третмана.

Чл. 3) Унутар подручја надлежности Заједнице, ова Директива се примјењује на сва лица, било у јавном или приватном сектору, укључујући јавна органа, у погледу:

(а) услова за приступ запошљавању, samozapoшљавању или занимањима, укључујући изборне критеријуме и услове за пријем у радни однос, без обзира на то о којој се врсти дјелатности ради, те на свим нивоима професионалне хијерархије, укључујући напредовање;

(б) приступа свим врстама и нивоима професионалне оријентације, стручног образовања, даљњег стручног образовања и преквалификације, укључујући искуство у практичном раду;

(ц) запошљавања и радних услова, укључујући отказе и плате;

(д) чланства или укључености у организације радника или послодаваца, или организације чији чланови обављају неку одређену професију, укључујући повластице које такве организације обезбјеђују.

Чл. 9.) 2. Државе чланице ће се побринути да удружења, организације или друга правна лица која, у складу са критеријумима које утврђују њихова национална права, имају легитимни интерес у томе да обезбједе поступање према одредбама ове Директиве, могу ангажовати, било у име или у прилог лица које се жали, са његовим или њезиним пристанком, у било којем судском и/или управном поступку који се води ради провођења обавеза из ове Директиве.

Заштита околиша

Европско право обухваћа све правне радње у вези са околишем, било да се односе на одређени сектор (вода, зрак, природа, отпад, хемикалије) или на мултидисциплинарне секторе, који прописују приступ информацијама о околишу и учествовање јавности у процесу одлучивања у подручју околиша.

Провјере управљања у сектору заштите околиша треба, ако је потребно, не само да провјере поштовање смјерница од стране корисника, већ и да провјере да ли су надлежни државни органи доставили сва овлашћења, у складу са поступцима који ће се примијенити.

Надлежни државни органи морају да обезбједе да се европски прописи о заштити околиша исправно примјењују и кад се таква правила не поштују, исти органи ће гарантовати усвајање најприкладнијих мјера.

Директива Савјета 85/337/ЕЕЗ од 27. јуна 1985. год. о процјени ефеката одређених јавних и приватних пројеката на околиш, измијењена је и допуњена Директивом бр. 97/11/ЕЗ и Директивом бр. 2003/35/ЕЗ.

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

У наставку ћете наћи извадак из горе наведене Директиве:

Чл. 1) Ова Директива се односи на процјену ефеката на околиш оних јавних и приватних пројеката који би могли да имају значајне ефекте на околиш.

Чл. 2) У смислу ове Директиве, »пројекат» значи:

*- провођење грађевинских радова или осталих инсталација или пројеката,
- остале захвате у природном окружењу и пејзажу, укључујући и оне који се баве вађењем минералних ресурса;*

Чл. 3) Процјена утицаја на околиш утврђује, описује и процјењује на одговарајући начин, у свјетлу сваког појединог случаја и у складу са члановима 4. и 11., директне и индиректне ефекте пројекта на сљедеће факторе:

*- људска бића, фауну и флору,
- тло, воду, зрак, климу и пејзаж,
- интеракцију између фактора споменutih у првој и другој алинеји,
- материјалну имовину и културно наслеђе.*

8. Рачуноводство и архивирање извјештајних докумената

Партнери морају да обезбиједи да су сви рачуноводствени документи везани за пројекат доступни и да су похрањени засебно. Одговорност Водећег партнера је да обезбиједи одговарајућу контролу књижења која упућује на то да Водећи партнер има увид у сљедеће:

- Ко је платио
- Шта је платио
- Датум на који је плаћање извршено
- Лице које је обавило провјере
- Мјесто гдје су релевантни документи похрањени.

Водећи партнер мора да обезбиједи да сви партнери чувају све документе који се односе на пројекат на безбједном и хронолошким редом до 31. децембра 2021. године, ако не и дуже, у случају да национални прописи захтијевају дужи период за архивирање. Архивирани документи могу да буду или оригинали или овјерени као копије оригинала на најчешће коришћеним медијима података (у складу с националним прописима).

Сљедећи попис даје преглед докумената који би требало да буду доступни за потребе финансијске контроле и ревизије и који се морају чувати најмање до 31. децембра 2021. године:

- Одобрени Пријавни образац;
 - Уговор о субвенцији;
 - Споразум о партнерству;
 - Релевантна пројектна кореспонденција (финансијска и уговорна);
 - Извјештаји о напретку;
 - Документи који потврђују овјере контролора првог нивоа на издацима партнера;
 - Попис пријављених издатака;
 - Извјештаји о банковном рачуну који доказују пријем и пренос средстава Програма;
 - Рачуни / потврде пријема;
 - Извјештаји о банковном рачуну/доказ о уплати за сваки рачун;
 - Трошкови особља: рачунање сатнице, информације о стварним годишњим радним часовима, уговори о раду, документи о платама и временске листе особља које ради на пројекту;
 - Попис подуговарања радова и копије свих уговора са вањским стручњацима и/или даваоцима услуга;
 - Израчун административних трошкова, доказ и евиденција трошкова укључених у опште трошкове;
 - Документи који се односе на јавне набавке, информисање и промоцију;
 - Записник о поступцима јавне набавке, опис послова, понуда/квота, наруџбеница, уговор;
 - Доказ о испоруци услуга и роба: студије, брошуре, билтени, записници са састанака, преведена писма, попис учесника, путне карте итд.;
 - Евиденција имовине, физичка доступност опреме купљене у контексту пројекта;
- Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

- За путовања: авионска пропусница, путне карте и сви документи пријављени у опису буџетске линије Путовања и смјештај.

Сљедећи обавезни захтјеви морају да буду испуњени да би се обезбиједила јасна идентификација трошкова:

- Отварање посебног банковног рачуна за плаћања пројекта (или засебне шифре пројекта);
- Увођење пројектних специфичних рачуноводствених аналитичких кодова да би се биљежили трошкови пројекта по линији буџета, активности и датуму плаћања/извјештајном периоду у рачуноводственом систему;
- Евидентирање трошкова у пописима трошкова по линији буџета, активности у извјештајном периоду;
- Биљежење алокације (назив и број пројекта) директно на рачунима/еквивалентним документима.

Издаци се могу пријавити само ако су испуњени сљедећи принципи:

- Израчун се базира на стварним трошковима;
- Трошкове дефинитивно сноси партнер и не би настали без пројекта;
- Издаци су заправо исплаћени. Издаци се сматрају плаћеним када се износ терети са партнеровог банковног рачуна. Плаћање се обично доказује банковним извјештајем. Датум када је рачун издан, забиљежен или резервисан у рачуноводственом систему не рачуна се као дан плаћања.
- Издаци су директно повезани са пројектом. Трошкови који се односе на активности које нису описане у Пријавном обрасцу су уопште неприхватљиви.

Неприхватљиви трошкови (неисцрпан попис)

- ПДВ који се може вратити на било који начин није прихватљив
- Глобе, новчане казне и трошкови правних спорова
- Камате на дуг
- Демонтажа нуклеарних електрана
- Станоградња

ИПА партнери морају се позвати на чланове 34. и 89. Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007, с измјенама и допунама.

Имајте на уму да све ове информације морају да буду обезбијеђене помоћу апликације
PRESAGE CTE

	<p align="center">Образац контролне листе*</p>	<p align="center">МЕД Програм 2007 – 2013</p>
---	---	--

ИНФОРМАЦИЈЕ О КОНТРОЛИСАНОМ ПАРТНЕРУ

Акроним	
МЕД идентификациони број	
Референца PRESAGE-CTE	
Назив партнера	
Функција (Водећи партнер или партнер)	
Име контролора	
Установа контролора	
Контролна листа у прилогу сертификата бр.	
Издаци укључени у Извјештај о напретку бр.	
Извјештајни период	дд/мм/гггг до дд/мм/гггг

А) РАЧУНОВОДСТВЕНИ СИСТЕМ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли се посебни рачуни воде за пројекат или су успостављене друге методе попут посебних центара трошкова у рачуноводственом систему које омогућују идентификовање трошкова додијељених пројекту?	☐	☐	☐
Може ли се рачунални попис издатака пројекта добити из рачуноводственог система?	☐	☐	☐
Да ли су сви пријављени издаци подржани рачунима или рачуноводственим документом еквивалентне доказне вриједности?	☐	☐	☐
Да ли су документи потпуни и тачни у садржају, као и у рачуноводственом смислу?	☐	☐	☐
Да ли су сви издаци подржани доказом о плаћању (обично банковни извод/потврда о банковном преносу новца/потврда о пријему готовине)?	☐	☐	☐
Може ли се износ исказаног расхода у цијелости измирити са достављеном попратном документацијом?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена у исправном износу?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

* Обавезно за унутрашње и вањске контролоре директно изабране од стране партнера (односно, децентрализовани систем). Контролори из држава чланице у којима је успостављен централизовани систем контроле алтернативно могу користити ад-хок контролне листе разрађене на националном нивоу,

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

ако обезбјеђују упоредив или виши степен контроле.

Б) ДВОСТРУКО ФИНАНСИРАЊЕ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
<p>Да ли су успостављени механизми да би се избјегло да се исти трошкови исплаћују по различитим изворима финансирања? (ЕУ, национални, регионални или други)? Молимо вас да их укратко објасните у оквиру за коментаре.</p> <p>Ако је ваш одговор Не или Не примјењује се, наведите у дијелу за коментаре како можете гарантовати да ће двоструко финансирање бити искључено.</p>			
Обавезни коментари			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Ц) УСКЛАЂЕНОСТ СА БУЏЕТОМ ПРОЈЕКТА

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли су трошкови исправно додијељени одговарајућој буџетској линији? Молимо да партнер исправи, ако је потребно, расподелу издатака на погрешне буџетске линије прије валидације овјере.	☐	☐	☐
Да ли су трошкови правилно распоређени на одговарајуће компоненте?	☐	☐	☐
Да ли је испоштован буџет Партнера по буџетским линијама и по компонентама како је фиксиран у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Д) ПРИХВАТЉИВОСТ ТРОШКОВА**1. ТРОШКОВИ ОСОБЉА**

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли је доступан попис особља које ради у пројекту?	☐	☐	☐
Да ли се трошкови односе само на запосленике организације?	☐	☐	☐
Да ли су уговори о раду доступни?	☐	☐	☐
Да ли су доступне наруџбе услуга?	☐	☐	☐
Да ли су платне листе доступне?	☐	☐	☐
За људе који раде непуно радно вријеме, да ли је доступна метода за израчун трошкова дневно/по часу?	☐	☐	☐
Да ли је резултат израчуна тачан?	☐	☐	☐
Да ли се тај израчун базира на стварним часовима рада?	☐	☐	☐
Да ли су доступне мјесечне временске листе?	☐	☐	☐
Да ли су оне довољно детаљне?	☐	☐	☐
Да ли су их потписали и запосленик и послодавац?	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Да ли је доказ о уплати (укључујући социјалне накнаде) на располагању?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

2. ТРАЈНА ДОБРА

Провјерити	Да	Не	Не примјењује се
Је ли купљена опрема наведена у Пријавном обрасцу? Алтернативно, да ли је одобрена од програмских органа прије купње?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ да је изабрана најекономичнија опција за потребне услуге?	☐	☐	☐
Постоји ли попис купљене опреме?	☐	☐	☐
Да ли се амортизација примјењује?	☐	☐	☐
Уколико се примјењује, да ли је амортизација за односни период исправно израчуната, примјеном националних рачуноводствених прописа?	☐	☐	☐
Да ли се план амортизације води за сврхе рачуноводства, контроле и ревизије?	☐	☐	☐
Је ли обезбијеђено да ставке нису већ у потпуности амортизоване?	☐	☐	☐
Је ли купња обављена давно прије завршетка пројекта?	☐	☐	☐
Ако није, да ли је касна купња ипак оправдана? Или су трошкови били амортизовани а само удио који одговара преосталом трајању пројекта је пријављен?	☐	☐	☐
Ако се опрема не користи искључиво за потребе пројекта, да ли је само дио стварних трошкова додијељен пројекту? Да ли је тај удио израчунат према поштеној, оправданој и праведној методи?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ да опрема није била већ финансирана од стране било којег другог финансирања (ЕУ, национално, регионално или неко друго)?	☐	☐	☐
Да ли је опрема купљена у складу са правилима јавне набавке? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД програма, топло препоручује увијек поставити поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. На примјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и сљедивост. Овај избор треба да буде оправдан у писаном облику да би се дао доказ да је најприкладнија понуда одабрана.	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о уплати?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

3. ПОТРОШНЕ РОБЕ

Провјерити	Да	Не	Не примјењује се
Да ли су трошкови везани за пројекат?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Да ли је доступан доказ о уплати?	☐	☐	☐
Је ли обезбијеђено да ставке нису већ укључене као индиректни трошкови (општи трошкови)?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

4. ПУТОВАЊА И СМЈЕШТАЈ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Јесу ли трошкови везани за пројекат? (Провјерити постојање позива, дневног реда и пописа учесника)	☐	☐	☐
Да ли су путовања на која се ти трошкови односе оправдана пројектним активностима као што је предвиђено у Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Да ли је доступно одобрење мисије?	☐	☐	☐
Је ли доступна документација везана за трошкове путовања и смјештаја које је платила директно институција? (Авионске карте, авионске пропуснице, жељезничке карте, хотелске фактуре итд.)	☐	☐	☐
Да ли је обезбијеђено да су трошкови путовања изабрани у односу на најеконичнији начин превоза и смјештаја?	☐	☐	☐
Ако их је платило директно лице које иде у мисију, је ли доступан захтјев за накнадом?	☐	☐	☐
Ако има дневница, да ли су оне на основу националних/институционалних правила?	☐	☐	☐
Ако су трошкови стварни, је ли доступна сва попутна документација? (Прехрана, превоз итд.)	☐	☐	☐
За било који од трошкова, је ли доступан доказ о уплати на располагању?	☐	☐	☐
У случају путовања ван територија МЕД програма, да ли су она изричито споменута и оправдана у одобреном Пријавном обрасцу? Исто тако, да ли су ова путовања одобрили програмски органи прије купње?	☐	☐	☐
Ако је примјењиво, да ли су путни трошкови и трошкови боравка за партнере или учеснике треће земље у вези са догађањима на МЕД територији?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

5. УСЛУГЕ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли су трошкови везани за пројекат?	☐	☐	☐
Постоји ли било какав доказ да у структури партнера не постоје потребне компетенције ни материјална средства за пружање односних услуга?	☐	☐	☐
Ако то није случај, је ли доказано да је екстернализација била примјеренија?	☐	☐	☐
Јесу ли поштована европска и национална правила јавне набавке у процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД програма, топло препоручује увијек	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

поставити поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.			
Да ли је поступак јавне набавке добро документован и јесу ли документи као што су билешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице доступни?	☐	☐	☐
Да ли се поштују принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Ако партнерска структура не подлијеже правилима јавне набавке, проводи ли се поједностављени поступак ефикасног тржишног такмичења? (Објава на интернет страници, позвано неколико предузећа, извјештај о анализи понуда...)	☐	☐	☐
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга (или, уопште, о обављеној активности)?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

6. ВАЊСКИ СТРУЧЊАЦИ

Провјерити	Да	Не	Не примјењује се
Да ли су уговорене услуге наведене у Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Постоји ли било какав доказ да у структури партнера не постоје потребне компетенције ни материјална средства за пружање односних услуга?	☐	☐	☐
Ако то није случај, је ли доказано да је екстернализација била примјеренија?	☐	☐	☐
Да ли су поштована европска и национална правила јавне набавке у процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД програма, топло препоручује увијек поставити поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.	☐	☐	☐
Да ли је поступак јавне набавке добро документован и да ли су документи као што су билешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице доступни?	☐	☐	☐
Да ли се поштују принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Ако партнерска структура не подлијеже правилима јавне	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

набавке, проводи ли се поједностављени поступак ефикасног тржишног такмичења? (Објава на интернет страници, позвано неколико предузећа, извјештај о анализи понуда ...)			
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга?	☐	☐	☐
Гдје је примјетиво, да ли испоручевине поштују неопходне захтјеве о публицитету?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

7. ПРОМОЦИЈА, ИНФОРМАЦИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Јесу ли трошкови везани за пројект?	☐	☐	☐
Јесу ли поштована европска и национална правила јавне набавке у процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД програма, топло препоручује увијек поставити поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.	☐	☐	☐
Да ли је поступак јавне набавке добро документован и јесу ли документи као што су билешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице доступни?	☐	☐	☐
Да ли се поштују принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга?	☐	☐	☐
Према том доказу, да ли се поштују правила о публицитету?	☐	☐	☐
Да ли је партнер испоштовао сва релевантна правила о Европској видљивости?	☐	☐	☐
Да ли су све публикације или документи произведени од стране партнера у складу са захтјевима Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006, Поглавље II (укључење ЕУ амблема, изјава у смислу да пројекат суфинансира ЕРДФ, логотип МЕД програма итд.)	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

8. ОПШТИ ТРОШКОВИ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли је доступан прописан начин додјеле општих трошкова за активност?	☐	☐	☐
Да ли је ова метода оправдана, поштена и праведна?	☐	☐	☐
Да ли је она правилно примијењена?	☐	☐	☐
Јесу ли сви трошкови везани за пројекат и нису укључени у друге буџетске категорије?	☐	☐	☐
Има ли попутних докумената који оправдавају све те трошкове?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

Неприхватљив износ (ако постоји)

9. ОСТАЛИ РАСХОДИ

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли су ови трошкови наведени у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Да ли су ти трошкови подржани рачунима или рачуноводственим документима еквивалентне доказне вриједности?	☐	☐	☐
Да ли је доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
У случају неплаћеног волонтерског рада, је ли вриједност тог рада утврђена узимајући у обзир утрошено вријеме и накнаде по часу и по дану за еквивалентан рад?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Е) ПОСЕБНЕ ПРОВЈЕРЕ ЗА ПРИПРЕМНЕ ТРОШКОВЕ (КОМПОНЕНТА 0)

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли су издаци временски везани за припремне трошкове (тј. да ли су ангажовани и фактурисани у периоду између 1. јануара 2007. и датума подношења коначног Пријавног обрасца?)	☐	☐	☐
Да ли су сви припремни трошкови плаћени у року мјесец дана након подношења коначног Пријавног обрасца?	☐	☐	☐
Да ли је партнер предвидио припремне трошкове у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Да ли су односне буџетске категорије исте као у Компоненти 0 одобреног Пријавног обрасца?	☐	☐	☐
За укључене буџетске категорије, да ли су поштовани повезани захтјеви? (ДА одговорити на питања у тачкама у вези са одговарајућим буџетским линијама)	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Ф) ДОДАТНО ПОШТОВАЊЕ ПОЛИТИКА ЗАЈЕДНИЦЕ (за оне аспекте који нису директно покривени провјерама прихватљивости различитих буџетских линија)

Провјерити	Да	Не	Не примјењуј е се
Да ли је партнер испоштовао сва релевантна правила Комисије о заштити околиша?	☐	☐	☐
Да ли су резултати процјене утицаја на околиш узети у обзир?	☐	☐	☐
Да ли је партнер испоштовао циљ ЕУ-а у вези промоције равноправности?	☐	☐	☐
Да ли су правила Заједнице о државној помоћи испоштована? Јесу ли испоштоване уговорне обавезе везане за дисциплину државне помоћи?	☐	☐	☐
У случају конкурсног поступка, да ли је износ уговора	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

идентичан оном који је прописан у понуди коју је поднио успјешни понуђач?			
Јесу ли критеријуми за оцјењивање понуда у вези са предметом уговора?	☐	☐	☐
Ако је било измјена уговора, јесу ли додатни задаци били апсолутно потребни за пружање главне услуге?	☐	☐	☐
У случају измјена уговора, износ тих уговора поштује националне постотке у вези са износом изворног уговора?	☐	☐	☐
У случају измјена уговора због непредвиђених околности, да ли су настале околности биле у складу са националним прописима?	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Г) ДРУГЕ ПРОВЈЕРЕ

Провјерити	Да	Не	Не примјењује се
Да ли су сви издаци настали и плаћени унутар периода прихватљивости наведеног у Уговору о субвенционисању?	☐	☐	☐
Да ли је партнер провео одговарајућа правила прихватљивости која уређују ПДВ?	☐	☐	☐
Да ли је повратни ПДВ одбијен?	☐	☐	☐
У случају да постоје подијељени трошкови у оквиру пројекта, да ли су пријављени у складу са поступком наведеним у поглављу 7.2 МЕД Смјерница за први ниво контроле и/или са поступцима који су предвиђени у државама чланицама? (Нпр. Споразум о партнерству, или његов додатак, мора одредити врсту трошкова о којима је ријеч, одговорне партнере и процедуре за плаћање и рачуноводства договорене између партнера)	☐	☐	☐
Да ли се курс за претварање издатака насталих у националној валути у евре правилно примјењује, у складу са једним од начина наведених у поглављу 7.2 МЕД Смјерница за први ниво контроле?	☐	☐	☐
Да ли су глобе и новчане казне искључене из издатака?	☐	☐	☐
Ако је примјењиво, да ли су приходи уредно одбијени из издатака ако укупан трошак операције прелази ЕВР 1.000.000?	☐	☐	☐
У случају ЕУ партнера изван МЕД подручја, да ли ЕРДФ који се односи на издатке овог партнера остаје унутар прага од 20% укупног ЕРДФ доприноса пројекту? (то ће провјерити Водећи партнер на нивоу пројекта у случају да постоји више ЕУ партнера изван МЕД подручја, имајући на уму да праг од 20% остаје идентичан са једним или више ЕУ партнера изван подручја МЕД)	☐	☐	☐
У случају мањих измјена, унутар правила флексибилности од 10% да ли кумулативни потврђени издаци за све партнере остају унутар овог прага? (то ће провјерити Водећи партнер на нивоу пројекта)	☐	☐	☐
Је ли било која већа промјена формално затражена и одобрена, према предвиђеном поступку, прије него што је праг флексибилности премашен?	☐	☐	☐
Је ли административна провјера датотека довољна да се добије доказ да се пријављене активности одвијају,	☐	☐	☐

Смјернице МЕД Програма о првом нивоу контроле

достава услуга, роба и радова је у току или су завршене? (Уколико докази нису добивени путем провјера на лицу мјеста, важно је навести у одјељку за коментаре како је довољно јемство добивено кроз административну провјеру датотека).			
Је ли провјера проведена на лицу мјеста? Имајте на уму да се топло препоручује барем једном током трајања пројекта провести провјере на лицу мјеста.	☐	☐	☐
Резултати / коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Мјесто:

Датум:

Име контролора:

Институција:

Потпис контролора:

Службени печат:

Имајте на уму да све ове информације морају бити осигуране помоћу апликације ПРЕСАГЕ ЦТЕ

	ПОТВРДА КОНТРОЛОРА ПРВОГ НИВОА	МЕД Програм 2007 – 2013
---	---	--

**ИЗВЈЕШТАЈНИ ПЕРИОД ЗА КОЈИ СЕ ИЗДАЈЕ ПОТВРДА: дд/мм/гггг до
дд/мм/гггг**

Потврда бр. _____
Издаци укључени у Извјештај о напретку бр. _____

Назив пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Акроним	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Референца PRESAGE-CTE	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
МЕД идентификациони број	
Партнер	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Функција (водећи партнер или пројектни партнер)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум одобрења од Одбора за одабир	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум почетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум завршетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Административни датум затварања	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Име контролора првог нивоа	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Институција + назив радног мјеста	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Контактне информације	
Укупни буџет партнера (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова ЕРДФ средства (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова стопа ЕРДФ финансирања (у %)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерово укупно суфинансирање (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>

Ја, доље потписани, (*име и презиме контролора првог нивоа - претходно попуњава PRESAGE-CTE*), као контролор првог нивоа којег је одредио¹ (*попуњава контролор првог нивоа*), на основу провјере у смислу члана 16. став 1. Уредбе Комисије (ЕЗ) 1080/2006 изведене на издацима које је пријавио горе наведени партнер (или Водећи партнер), **овим потврђујем** следеће:

1. За приложену изјаву која је саставни дио ове потврде, укупни издаци које је исказао корисник износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа> од чега укупно потврђени прихватљиви издаци износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>. Овај износ је слободан од било које резервације која би бацила сумњу на његову прихватљивост.

2. Правила наведена у Уговору о субвенционисању се у потпуности поштују, укључујући, али не ограничавајући се на правила која уређују прихватљивост издатака (члан 56. Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006, члан 7. Уредбе (ЕЗ) бр. 1080/2006, члан 48. до 53. Уредбе (ЕЗ) бр. 1828/2006), релевантне националне и интерне прописе партнера и правила утврђена МЕД програмом.

3. Трошкови исказани у приложеном извјештају односе се на издатке плаћене унутар периода прихватљивости пројекта, као што је описано у Уговору о субвенционисању, и нису раније пријављени.

4. Примици и исплате тачно се евидентирају у рачуноводственом систему пројекта, издаци у другој валути осим евра исправно су претворени, имовина се исправно евидентира и износи се тачно одражавају у захтјевима за плаћањем. Сви остварени приходи су одузети од оправданих трошкова ако укупни трошак операције прелази 1.000.000 ЕВР. Потребна контрола књижења постоји за све активности, пружајући доказе у облику уговора, фактура и евиденција плаћања. У случају трошкова особља, административних трошкова, постоје потребни докази у облику временских листи, пописа трошкова или описа формула и израчуна трошкова.

5. Услуге, робе и радови набављени су на основу транспарентних поступака одабира и у складу са европским, националним и интерним правилима. Добре контроле су извршене током отварања понуда, а све понуде у потпуности су оцијењене прије него што је донесена коначна одлука о даваоцу услуга, добављачу или извођачу радова.

6. Постигнути напредак се у потпуности и објективно одражава у извјештају. Постоје докази да су се исказане активности догодиле, испорука услуга и роба и радови су у току или су довршени. Издаци се искључиво односе на активности наведене у посљедњој одобреној верзији Пријавног обрасца и завршене најкасније до краја одобреног мјесеца завршетка.

7. Партнер је испоштовао правила и политике Заједнице, укључујући публицитет, информације, једнаке могућности, заштиту околиша, државну помоћ, тржишно такмичење и јавне набавке.

¹ Начините референцу на службени документ у којем се наводи одобрење контролора првог нивоа од стране надлежног националног органа, у складу са чланом 16. Уредбе (ЕЗ) 1080/2006.

8. Рад контроле документован је у контролној листи, која се базира на предлошку МЕД Програма који служи као минимални захтјеви.

9. Након додавања ове потврде, укупан износ потврђених издатака од почетка пројекта износи ЕУР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>.

Овим потврђујем да сам ја независан/да је компанија независна од активности пројекта и финансијског управљања и овлашћени и оспособљени за обављање контроле у односу на захтјеве контроле који вриједу у државама чланицама ЕУ-а на чијој територији се налази партнер.

Мјесто:

Датум:

Име контролора:

Институција:

Потпис контролора:

Службени печат:

Имајте на уму да све ове информације морају да буду обезбијеђене помоћу апликације
PRESAGE ЦТЕ

	ПОТВРДА КОНТРОЛОРА ПРВОГ НИВОА ЗА ИПА ПАРТНЕРЕ	МЕД Програм 2007 – 2013
---	---	--

**ИЗВЈЕШТАЈНИ ПЕРИОД ЗА КОЈИ СЕ ИЗДАЈЕ ПОТВРДА: дд/мм/гггг до
дд/мм/гггг**

Потврда бр. _____
Издаци укључени у Извјештај о напретку бр. _____

Назив пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Акроним	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Референца PRESAGE-CTE	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
МЕД идентификациони број	
Партнер	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум одобрења од Одбора за одабир	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум почетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум завршетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Административни датум затварања	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Име контролора првог нивоа	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Институција + назив радног мјеста	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Контактне информације	
Укупни буџет партнера (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова ИПА средства (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова стопа ИПА финансирања (у %)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерово укупно суфинансирање (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>

Ја, доле потписани, (име и презиме контролора првог нивоа - претходно попуњава PRESAGE-CTE), као контролор првог нивоа којег је одредио (попуњава контролор првог нивоа), на основу провјере у смислу члана 108. Уредбе Комисије (ЕЗ) 718/2007 изведене на издацима које је пријавио горе наведени партнер (или Водећи партнер), **овим потврђујем** сљедеће:

1. За приложену изјаву која је саставни дио ове потврде, укупни издаци које је исказао корисник износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа> од чега укупно потврђени прихватљиви издаци износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>. Овај износ је слободан од било које резервације која би бацила сумњу на његову прихватљивост.

2. Правила наведена у Уговору о субвенционисању се у потпуности поштују, укључујући, али не ограничавајући се на правила која уређују прихватљивост издатака (члан 34. и 89. Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007, релевантне националне и интерне прописе партнера и правила утврђена МЕД програмом.

3. Трошкови исказани у приложеном извјештају односе се на издатке плаћене унутар периода прихватљивости пројекта, као што је описано у Уговору о субвенционисању, и нису раније пријављени.

4. Примици и исплате тачно се евидентирају у рачуноводственом систему пројекта, издаци у другој валути осим евра исправно су претворени, имовина се исправно евидентира и износи се тачно одражавају у захтјевима за плаћањем. Потребна контрола књижења постоји за све активности, пружајући доказе у облику уговора, фактура и евиденција плаћања. У случају трошкова особља, административних трошкова, постоје потребни докази у облику временских листи, пописа трошкова или описа формула и израчуна трошкова.

5. Услуге, робе и радови набављени су на основу транспарентних поступака одабира и у складу са релевантним одредбама Ц (2007) 2034 Правила и процедура за додјелу уговора о услугама, робама и радовима који се финансирају из општег буџета Европских заједница у сврху сарадње са трећим земљама, Практичном водичу за процедуре уговарања за вањске активности ЕУ-а (ПРАГ) и националним правилима.

6. Постигнути напредак се у потпуности и објективно одражава у извјештају. Постоје докази да су се исказане активности догодиле, испорука услуга и роба и радови су у току или су довршени. Издаци се искључиво односе на активности наведене у посљедњој одобреној верзији Пријавног обрасца и завршене најкасније до краја одобреног мјесеца завршетка.

7. Партнер је испоштовао правила и политике Заједнице, укључујући публицитет, информације, једнаке могућности, заштиту околиша, државну помоћ, тржишно такмичење и јавне набавке.

8. Рад контроле документован је у контролној листи, која се базира на предлошку МЕД Програма који служи као минимални захтјеви.

9. Након додавања ове потврде, укупан износ потврђених издатака од почетка пројекта износи ЕВР <0,00 *полуњава контролор првог нивоа*>.

Овим потврђујем да сам ја независан/да је компанија независна од активности пројекта и финансијског управљања и овлашћени и оспособљени за обављање контроле у односу на захтјеве контроле који вриједу у државама чланицама ЕУ-а на чијој територији се налази партнер.

Мјесто:

Датум:

Име контролора:

Институција:

Потпис контролора:

Службени печат:

Потврђујем да овај превод потпуно одговара изворнику састављеном на енглеском језику.

Број дневника: 219; Мјесто: Сарајево

Датум: 12.06. 2012. године _____

АДИСА МУЈИЋ

Стални судски тумач за енглески језик.

Европска територијална сарадња
Програм МЕД 2007-2013
(ЦЦИ 2007 ЦБ 163 ПО 045)
Европски фонд за регионални развој

ВОДИЧ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ

Верзија од фебруара 2011. године

Програм суфинансира
Европски фонд за регионални развој

САЖЕТАК

Увод	4
1. Главне карактеристике Програма Медитеран	5
а) Главни циљеви Програма Медитеран	5
б) Подручја која припадају подручју Програма Медитеран	5
ц) Величина пројекта	6
д) Службени језик Програма	6
2. Приоритети за нови програмски период у подручју Програма Медитеран (главни циљеви Програма Медитеран)	7
а) Приоритетне осе и специфични циљеви Програма Медитеран	7
б) Обавезе које се односе на међудржавну димензију пројекта.....	9
ц) Обавезе које се односе на иновације и економски развој	9
д) Обавезе које се односе на одрживи развој и поштовање околиша.....	9
е) Обавезе које се односе на равноправност полова и забрану дискриминације.....	9
ф) Конкретна димензија пројекта	9
3. Управљање Програмом	11
а) Управљачки орган	11
б) Орган за овјеравање.....	12
ц) Орган за ревизију.....	12
д) Надзорни одбор	12
е) Национални органи надлежни за Програм у државама учесницама	13
4. Идентификација партнера.....	14
а) Водећи партнер и остали партнери.....	14
б) Партнери подручја Програма Медитеран.....	15
ц) Партнери из Европске уније.....	15
д) ИПА партнери (Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Албанија)	15
е) Партнери ван Европске уније и партнери изван ИПА програма	16
ф) Идентификација „кључних актера“	16
5. Категорије пројекта за провођење Оперативног плана Програма Медитеран	17
а) Врсте пројекта	17
б) Категорије пројекта	17
ц) Компоненте пројекта	17
6. Подношење и преглед пријава	19
а) Елаборација пријава	19
б) Подношење пријава	19
ц) Оцјењивање пријава и процес одлучивања	20
д) Критеријуми прихватљивости пројекта	21
е) Споразум о партнерству	22

ф) Уговор о суфинансирању ЕРДФ-а	22
х) Датум почетка и датум завршетка пројекта	22
7. Управљање пројектом	24
а) Улога Водећег партнера	24
б) Одлучивање – Управни одбор	25
ц) Промјене у провођењу пројекта	25
д) Праћење и евалуација	26
8. Финансијски аранжман	27
а) Финансирање активности	27
б) Прихватљивост издатака у државама чланицама ЕУ-а	28
ц) Усклађеност са другим политикама ЕУ-а	29
9. Финансијско управљање	31
а) Буџетски наслови	31
б) Подијељени трошкови	33
д) Систем плаћања	35
е) Архивирање	35
ф) Систем финансијског управљања (контрола књижења)	36
10. Праћење, евалуација и контрола	43
а) Почетни извјештај	43
б) Захтјев за трошкове припреме	43
ц) Извјештај о напретку	44
д) Завршни извјештај и затварање пројекта	44
е) Евалуација током програмског периода	44
ф) Ех-post евалуација	44
г) Одабир показатеља непосредних резултата и других резултата	45
х) Систем праћења утицаја на околиш	48
и) Контрола на нивоу пројектних партнера (члан 16. Уредбе ЕУ-а 1080/2006 и члан 108. Уредбе ЕУ-а 718/2007, измијењене Уредбом ЕУ-а 80/2010)	48
ИПА земље које учествују у Програму Медитеран успоставиле су централизован систем контроле	49
ј) Провјера узорака	49
к) Правило о одузимању додијељених средстава	50
11. Комуникација, ширење информација и капитализација	50
а) Садржај и циљеви комуникационог плана	50
б) Дефинисање циљева конференције међудржавног партнерства	51
ДОДАТАК	52
Додатак 1: Индикативни попис партнера који могу да учествују у пројектима као корисници или повезани партнери	52
Додатак 2: ЕВАЛУАЦИОНА ШЕМА	54

Увод

Након илустровања главних карактеристика МЕД програма (поглавље 1), овај Водич за примјену даје вам детаљне информације о управљању програмом, изградњи партнерстава, прегледавању апликација и механизмима управљања, праћења и контроле.

Овај документ је битна допуна Оперативног програма МЕД да би се наставило ефикасно провођење вашег пројекта.

За припрему програма потребно је пажљиво проћи кроз МЕД Оперативни програм и правне и контролне оквирне документе програма (усп. дио 2.г. "*Документи у вези са МЕД програмом*").

Медитеранске земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње моћи ће учествовати у потпуно интегрисаном приступу МЕД програму. Ипак, различити извори финансирања морају да буду посебно уговорени у складу са прописима Заједнице.

1. Главне карактеристике Програма МЕД

а) Главни циљеви Програма МЕД

Главна оријентација агенди из Лисабона и Гетенбурга, као и закључак дијагнозе и SWOT анализе довели су до сљедећих општих циљева за:

Учинити цијело МЕД подручје подручјем које је у могућности да одговори међународној конкуренцији да би се обезбиједио раст и запошљавање за будуће генерације. Подржати територијалну кохезију и активно интервенисати у корист заштите околиша у оквиру одрживог развоја.

Ти различити проблеми не могу да се рјешавају ефикасно, било на регионалном или националном нивоу: они захтијевају значајан напор у смислу међудржавне координације и савјетовања.

Ова општа оријентација је развијена у МЕД програму кроз четири главне осе у вези са главним приоритетима прописа ЕРДФ-а.

- **Иновација:** стварање и развој научних и технолошких мрежа, јачање регионалних капацитета истраживања и развоја те иновација, гдје се на тај начин пружа директан допринос уравнотеженом економском развоју међудржавних подручја.
- **Околиш:** управљање водама, енергетска ефикасност, превенција ризика и активности заштите околиша са јасном међудржавном димензијом.
- **Пристапачност:** активности за побољшање пристапачности и квалитета услуга превоза и телекомуникација гдје за то постоји јасна међудржавна димензија.
- **Одрживи развој града:** јачање полицентричног развоја на међудржавном, државном и регионалном нивоу, са јасним међудржавним ефектом.

б) Подручја која припадају МЕД подручју

Програм Медитеран обухваћа сљедећа подручја НУТС II¹:

Кипар: читава држава

Француска: 4 регије – Корзика, Languedoc-Roussillon, Прованса-Алпе-Азурна обала, Рона-Алпе

Грчка: читава држава

Италија: 18 регија: Abruzzo, Apulia, Basilicata, Calabria, Campania, Emilia-Romagna, Friuli-Venezia Giulia, Lacij, Liguria, Lombardija, Marche, Molise, Умбрија, Пијемонт, Сардинија, Сицилија, Тоскана, Венето.

Малта: читава држава

Португал: 2 регије – Алгарве и Алентејо

Словенија: читава држава

¹ Одлука Комисије од 31. октобра 2006. којом је састављен попис регија и подручја прихватљивих за финансирање из Европског фонда за регионални развој у оквиру прекограничне и међудржавне европске територијалне сарадње за период од 2007. до 2013. године (2006/769/EЗ)

Шпанија: 6 аутономних регија и два аутономна града - Андалузија, Арагон, Каталонија, Балеарска острва, Murcia, Valencia, Ceuta i Melilla

Уједињено Краљевство: 1 регија економског програма – Гибралтар

Ван ових регија учествовање других подручја је могуће, али ограничено. Осим партнера Европске уније који се налазе изван подручја Медитерана или других специфичних подручја, Програм Медитеран позива **медитеранске државе кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње**, но заинтересоване државе мораће учествовати са сопственим средствима из инструмента претприступне помоћи (ИПА). Потенцијални партнери из других земаља ван ИПА и Европе имаће могућност да учествују у пројектима, са сопственим средствима, у складу са условима које утврди Оперативни програм МЕД и Надзорни одбор програма (усп. дио I.1.ц Оперативног програма МЕДФ).

ц) Величина пројекта

За пројекат минимални и максимални ЕРДФ допринос је између **300.000 евра и 2 милиона евра**. Препоручује се да буџет сваког партнера **не буде нижи од 50.000 евра и једнак или виши од 5% укупног прихватљивог буџета пројекта** да би доказали своје учествовање у пројекту (осим ИПА земаља).

Износе одобрене за стратешке пројекте прецизираће Надзорни одбор за сваки позив на доставу приједлога пројекта.

ИПА допринос: нема фиксног ограничења - унутар расположивог износа - за ИПА буџет по пројекту.

д) Службени језик програма

Два службена језика МЕД програма су француски и енглески.

Партнерства морају да одаберу главни језик којим ће се користити за израду свих докумената до краја пројекта. Избор преферисаног језика мора да буде наведен у Споразуму о партнерству и Уговору о субвенционисању између МА и водећег партнера.

- Што се тиче израде обрасца за претпријаву и пријаву, од Водећих партнера се тражи да дају одређене информације на оба језика испуњавањем назначених поља у on-line алату "PRESAGE CTE".

За преткандидатуру: кратак опис и сажетак пројекта.

За кандидатуру: кратак опис, сажетак и тема пројекта.

- Што се тиче извјештаја о напретку и завршног извјештаја, од Водећих партнера се тражи да дају сажету верзију докумената на другом језику.

Осим израде службених докумената, партнери могу да одаберу језик који је прикладан за њихову интерну комуникацију.

2. Приоритети за нови програмски период у МЕД подручју (Главни циљеви програма МЕД)

а) Приоритетне осе и посебни циљеви програма МЕД

Приоритетне осе и специфични циљеви Програма МЕД структурисани су на сљедећи начин:

Приоритетна оса 1: Јачање иновационих капацитета

- Циљ 1.1. Ширење иновативних технологија и знања и искустава
- Циљ 1.2. Јачање стратешке сарадње између актера економског развоја и органа јавне власти

Приоритетна оса 2: Заштита околиша и унапређење одрживог територијалног развоја

- Циљ 2.1. Заштита и јачање природних богатстава и баштине
- Циљ 2.2. Промоција енергије из обновљивих извора и унапређење енергетске ефикасности
- Циљ 2.3. Превенција поморских ризика и јачање поморске безбједности
- Циљ 2.4. Превенција и борба против природних ризика

Приоритетна оса 3: Повећање покретљивости и територијалне приступачности

- Циљ 3.1. Повећање поморске приступачности и транзитних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност
- Циљ 3.2. Подршка коришћењу информационих технологија са циљем боље приступачности и територијалне сарадње

Приоритетна оса 4: Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана

- Циљ 4.1. Координација развојних политика и побољшање територијалног управљања
- Циљ 4.2. Јачање идентитета и унапређење културних богатстава са циљем боље интеграције подручја Медитерана

Приоритетна оса 5: Техничка помоћ

Мултидисциплинарне теме:

Због њихове важности током програмског периода 2007. - 2013. год. неке теме ће бити узете у обзир у свим предложеним пројектима.

Прије свега, **иновација** – предвиђена као процес побољшања система увођењем нових приступа – представља кључни елемент Програма Медитеран. Њој би се сви водећи партнери требало највише да посвете, без обзира на њихово подручје дјеловања. Иновација може да се разумије у ширем смислу ријечи. Укључује и технолошки (производи и процеси) и нетехнолошки напредак (нпр. начини управљања, сарадње и организације...).

Одрживи развој – остварен кроз интегрисани приступ – чини општи принцип интервенције за структурне фондове (чл. 17. Уредбе 1083/2006) на које упућују сви циљеви Програма Медитеран. Из тог разлога, одрживи развој мора да буде од трајне важности за провођење програма и пројеката.

Принцип **равноправности полова и недискриминације** треба се поштовати на свим нивоима провођења програма и пројеката.

СТРУКТУРА ОПЕРАТИВНОГ ПРОГРАМА МЕДИТЕРАН

<p>Опште усмјерење Програма Медитеран Јачање конкурентности подручја Медитерана са циљем унапређења развоја и запошљавања за сљедеће генерације Промоција територијалне повезаности и заштите околиша у логици одрживог развоја</p>				<p>Трансверзалне теме</p> <p>Иновација</p> <p>Одрживи развој</p> <p>Једнакост полова и недискриминација</p>
<p>ПРИОРИТЕТНА ОСА 1 Јачање иновационих капацитета</p>	<p>ПРИОРИТЕТНА ОСА 2 Заштита околиша и промоција одрживог територијалног развоја</p>	<p>ПРИОРИТЕТНА ОСА 3 Повећање покретљивости и територијалне приступачности</p>	<p>ПРИОРИТЕТНА ОСА 4 Промоција полицентричног и интегрисаног развоја подручја Медитерана</p>	
<p>Циљ 1.1. Ширење иновативних технологија те знања и искуства</p>	<p>Циљ 2.1. Заштита и јачање природних богатстава и баштине</p>	<p>Циљ 3.1. Повећање поморске приступачности и саобраћајних капацитета кроз мултимодалност и интермодалност</p>	<p>Циљ 4.1. Координација развојних политика и унапређење територијалног управљања</p>	
<p>Циљ 1.2. Јачање стратешке сарадње између актера економског развоја и органа јавне власти</p>	<p>Циљ 2.2. Промоција енергије из обновљивих извора и унапређење енергетске ефикасности</p>	<p>Циљ 3.2. Подршка коришћењу информационе технологије са циљем боље приступачности и територијалне сарадње</p>	<p>Циљ 4.2. Јачање идентитета и унапређење културних богатстава са циљем боље интеграције подручја Медитерана</p>	
	<p>Циљ 2.3. Превенција поморских ризика и јачање поморске безбједности</p>			
	<p>Циљ 2.4. Превенција и сузбијање природних ризика</p>			

б) Обавезе које се односе на међудржавну димензију пројеката

Међудржавна димензија пројеката је одлучујући аспект МЕД програма. Она се контролише током процеса одабира пројеката и током њиховог провођења.

Посебна пажња посветиће се природи пројеката, њиховим циљевима и саставу партнерства да би се обезбиједило да они нису само збир независних акција, већ да представљају праву међудржавну додану вриједност.

Пројекти морају омогућити обављање допунских дјелатности удруживањем партнера из различитих земаља. Они морају донијети рјешења за проблеме који нису могли да се ријеше без међудржавног приступа.

ц) Обавезе које се односе на иновације и економски развој

Програмски период 2007.-2013. наглашава потребу за јачањем конкурентности и економског потенцијала подручја који су паралелни са циљевима економске и социјалне кохезије. То ставља велики нагласак на динамику иновације, како у погледу технолошке иновације, тако и у погледу нетехнолошких иновација.

Из тог разлога, партнери се позивају на промоцију технологија, процеса, врста организације, управљања и менаџмента који су иновативни и који могу да произведу динамичан утицај на социо-економско и институционално окружење.

д) Обавезе које се односе на одрживи развој и поштовање околиша

На основу члана 17. Уредбе ЕУ-а 1083/2006, циљеви Фондова ће се проводити у оквиру одрживог развоја и промоције Заједнице општег циља заштите и побољшања околиша као што је наведено у члану 6. Уговора.

Из тог разлога, одрживи развој и поштовање околиша представљају битне аспекте МЕД програма, што је исто тако мултидисциплинарни циљ као и специфични циљ у оквиру приоритетне осе 2.

ОП МЕД је предмет ЕИА (Процјена утицаја на околиш), поступка који намеће Директива 2001/42/ЕЗ; стога ће се утицај финансијског пословања на околиш оцјењивати током провођења ОП-а. Од Водећих партнера се тражи да докажу допринос пројекта одрживом развоју и да процијене његов утицај на околиш.

е) Обавезе које се односе на равноправност полова и забрану дискриминације

На основу члана 16. ЕУ-1083/2006, државе чланице и Комисија обезбиједиће да једнакост између мушкараца и жена и интеграција перспективе једнакости буду унапријеђене током разних фаза провођења фондова.

У том контексту, партнери морају да предузму одговарајуће кораке да би се обезбиједило поштовање принципа равноправности полова и спречавање дискриминације на основу пола, расног или етничког поријекла, вјероисповијести или убјеђења, инвалидитета, доби или сексуалне оријентације током провођења пројекта. Конкретно, приступачност за лица са инвалидитетом биће један од критеријума који се посматрају у дефинисању активности које се суфинансирају из Фондова и требају узети у обзир током разних фаза провођења.

Водећи партнер мора навести у пријави да су ти принципи узети у обзир у пројектима, посебно у механизмима за провођење. Они, такође, морају показати у извјештајима о напретку и завршним извјештајима да су ти принципи узети у обзир током провођења пројеката.

ф) Конкретна димензија пројеката

Пројекти не могу да буду ограничени на студије или размјену искуства чији је једини циљ производња или размјена информација и знања без конкретне примјене.

Пројекти морају имати видљиве резултате или мјерљиве ефекте на друштвено-економски сектор, на јавне политике, у одређеним активностима, установама и управљању или методама сарадње.

Постигнућа и ефекти пројеката морају да буду одрживи да не би били ограничени на период пружања европског финансирања.

г) Документи у вези са МЕД програмом

За припрему и провођење пројеката, Водећи партнери и други партнери позивају се да проуче следеће документе. Прописи и директиве ЕУ-а, које су доступне на веб страници програма (www.programmed.eu), са другим документима, одређују стратешке правце, као и контролни оквир за провођење програмског периода 2007.-2013. Они пружају потребне информације за провођење Програма МЕД:

- Саопштење Комисије од 5. јула 2005. год. - Кохезионе политике за подршку развоју и радним мјестима - Стратешке смјернице Заједнице, 2007.-2013. ЦОМ(2005)299 МЕД Оперативни програм 2007.-2013.
- Национални стратешки референтни оквири
- Национални регионални и локални програмски документи или политике у вези са пројектом
- Уредба (ЕЗ) бр. 1080/2006 Европског парламента и Савјета од 5. јула 2006. год. о Европском фонду за регионални развој
- Уредба (ЕЗ) бр. 1081/2006 Европског парламента и Савјета од 5. јула 2006. год. о Европском социјалном фонду
 - Уредба (ЕЗ) бр. 1082/2006 Европског парламента и Савјета од 5. јула 2006. год. о Европској групи за територијалну сарадњу (ЕГТЦ)
- Уредба Савјета (ЕЗ) бр. 1083/2006 од 11. јула 2006. год. којом се утврђују опште одредбе о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду и кохезионом фонду
- Уредба Савјета (ЕЗ) бр. 1084/2006 од 11. јула 2006. год. којом се успоставља кохезиони фонд
- Уредба Савјета (ЕЗ) бр. 1085/2006 од 17. јула 2006. год. којом се успоставља Инструмент претприступне помоћи (ИПА)
- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006 од 8. децембра 2006. год. којом се утврђују правила за примјену Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1083/2006, која утврђује опште одредбе о Европском фонду за регионални развој, Европском социјалном фонду и кохезионом фонду те Уредбе (ЕЗ) бр. 1080/2006 Европског парламента и Савјета о Европском фонду за регионални развој
- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007 од 12. јуна 2007. год. о провођењу Уредбе Савјета (ЕЗ) бр. 1085/2006 којом се успоставља Инструмент претприступне помоћи (ИПА)
- Уредба (ЕЗ) бр. 80/2010 од 28. јануара 2010. год. о измјенама и допунама наведене Уредбе Комисије (ЕЗ) 718/2007)
- Одлука Савјета 2006/702/ЦЕ од 6. октобра 2006. год. о стратешким смјерницама Заједнице о кохезији
- Директива 2001/42/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 27. јуна 2001. год. о процјени ефеката појединих планова и програма на околиш
- Директива 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. год. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци робе те уговора о јавним услугама
- Саопштење Комисије Европском парламенту, Савјету, Европском економском и социјалном одбору и Одбору регија: Интегрирана поморска политика Европске уније ЦОМ (2007) 575.

- Национални прописи о јавној набавци и државној помоћи
- Било који други документ или законски прописи ЕУ-а који могу да се односе на подручја сарадње

Партнери се позивају да проуче политике и националне, регионалне и локалне програме који постоје у подручјима близу њихових пројектних активности (Национални стратешки референтни оквири, Регионални оперативни програми, локалне политике...). Главни циљ је унапређење синергије и избјегавање понављања изолованих иницијатива.

3. Управљање Програмом

Функције различитих органа детаљно су наведене у МЕД Оперативном програму и повезаним прописима Европске уније.

Програм се састоји од:

а) Управљачког органа

Управљачки орган потписује уговоре о подршци са Водећим партнерима ЕРДФ-а, као одговоран за управљање Оперативним програмом и његово провођење у складу са принципом разумног финансијског управљања.

Управљачки орган, такође, закључује посебне уговоре о ИПА суфинансирању са сваким ИПА пројектним партнером.

Управљачки орган је: Регионални савјет Прованса-Алпе-Азурна обала (Француска)

Заједнички технички секретаријат

Управљачки орган успоставља Заједнички технички секретаријат након савјетовања са државама чланицама. ЈТС помаже Управљачком органу, Надзорном одбору, Одбору за одабир, и, по потреби, Органу за ревизију у провођењу њихових односних дужности². ЈТС дјелује под надзором Управљачког органа и у сарадњи са националним органима надлежним за Програм у државама чланицама.

Заједнички технички секретаријат прегледа пројектне пријаве прије него што се доставе Одбору за одабир.

Пројектни партнери могу да се обрате ЈТС-у за било какве информације о процесу провођења програма и пројеката.

Техничке међудржавне радне групе

ЈТС може да успостави и координише **техничке међудржавне радне групе**, које чине национални делегати и стручњаци, са циљем подржавања одређених активности на међудржавном нивоу, **посебно ради помоћи Надзорном одбору у разради услова и захтјева стратешких пројеката.**

Канцеларије за везу

Канцеларија у Валенцији одговорна је за координацију између Програма МЕД и медитеранских програма ЕНПИ ЦБЦ. Одговорна је за комуникацију са пројектним партнерствима двају програма. Она придонеси капитализацији и координацији постојећих алата за провођење наведена два програма.

Канцеларија у Thessalonikiju одговорна је за координацију и капитализацију са партнерствима и програмима у којима учествују државе ИПА-е. Дужна је да обезбиједи размјену података између ових програма и са Програмом Медитеран.

Канцеларије за везу достављају годишњи радни план који мора да одобри Надзорни одбор. Оне раде под координацијом ЈТС-а. Но, не могу да дјелују као национални органи надлежни за Програм у државама чланицама, нити бити једноставна географска испостава ЈТС-а.

² Члан 14 (1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006.

Канцеларији за везу неће помагати партнери у разради пројеката. Њихова улога углавном се састоји у успостављању веза и у стварању синергије са другим програмима и програмским инструментима.

Канцеларија за везу у Thessalonikiju придноси уговарању и прати процесе ИПА партнера.

б) Орган за овјеравање

Орган за овјеравање именује се за потврђивање изјава о издацима и захтјева за плаћање прије него буду послани Комисији. Он прима уплате из средстава ЕРДФ-а и ИПА-е које врши Комисија те врши уплате водећем партнеру ЕРДФ-а, који се налази на територији ЕУ-а³, и сваком ИПА партнеру.

Орган за овјеравање је: Фонд за пологе и консигнацију (Caisse des dépôts et consignations (Француска))

ц) Орган за ревизију

Орган за ревизију функционално је независан од Управљачког и Органа за овјеравање. Одговоран је за провјеравање ефикасности функционисања система управљања и надзора.

Органу за ревизију помаже група **ревизора** састављена од представника свих држава чланица и држава кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња које учествују у Оперативном програму. Групом ревизора предсједава Орган за ревизију Оперативног програма⁴.

Ревизори су независни од надзорног система наведеног у члану 16(1) Уредбе ЕРДФ-а.

Орган за ревизију је: Commission interministérielle de coordination des contrôles (CICC) – (Француска)

д) Надзорни одбор

Надзорни одбор се увјерава у ефикасност и квалитет провођења Оперативног програма⁵. Он разматра и одобрава критеријуме за одабир операција за финансирање те повремено оцјењује напредак према постизању конкретних циљева Оперативног програма. Управљачки орган је члан Надзорног одбора без права гласа.

Надзорни одбор прегледава резултате провођења Програма, напредак текућих пројеката и завршне извјештаје. Осим тога, он може да предложи Управљачком органу било какву ревизију или преглед Оперативног програма, који могу да помогну да програм постигне своје циљеве или да побољша његово управљање, укључујући његово финансијско управљање.

За Републику Хрватску: Министарство регионалног развоја, шумарства и водне привреде је оперативна структура и заступљено је у Надзорном одбору као пуноправан члан.

За Црну Гору: Национални координатор програма ИПА - НИПАЦ (Секретаријат за европске интеграције) оперативна је структура и заступљен је у Надзорном одбору као пуноправан члан.

За Босну и Херцеговину: Дирекција за европске интеграције Босне и Херцеговине је оперативна структура и заступљена је у Надзорном одбору као пуноправан члан.

За Албанију: Министарство спољних послова и европских интеграција Републике Албаније је оперативна структура и заступљено је у Надзорном одбору као пуноправан члан.

Надзорни одбор именује посебни Одбор за одабир који одабире пројекте.

Одбор за одабир пројеката

Одбор за одабир пројеката састоји се од највише два представника сваке земље учеснице и Управљачког органа, уз један глас по делегацији. Ове чланове именује Надзорни одбор.

³ Члан 14(1) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и члан 61. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

⁴ Члан 14(2) Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006

⁵ Члан 65. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

- Одбор за одабир (СЦ) одабире и одбија пројекте који ће бити суфинансирани од ЕРДФ-а и пројекте који ће бити заједнички финансирани од ЕРДФ-а и ИПА-е; СЦ програмира и депрограмира пројекте према прописима за провођење СЦ-а.

е) Национални органи надлежни за Програм у државама учесницама

Национални органи морају да врше контролну функцију у вези са одговорношћу сваке државе чланице у смислу контрола и контроле стварних издатака⁶. Националне контактне тачке посебно проводе и координишу провођење програма у вези са МА и ЈТС.

Партнери могу да контактирају националне контактне тачке у својој земљи да би добили информације о захтјевима Програма, процесу провођења Програма и процесу производње, провођења, контроле и праћења пројеката, као и националним шемама суфинансирања.

Те контактне тачке могу посебно да донесу потребне информације које се односе на националне системе потврђивања издатака.

⁶ Члан 16. Уредбе ЕЗ-а бр. 1080/2006 и члан 70. Уредбе ЕЗ-а бр. 1083/2006

4. Идентификација партнера

а) Водећи партнер и други партнери

За МЕД пројекат, **најмање три различите земље Европске уније у подручју МЕД морају да буду заступљене у партнерству.**

Као што је наведено у овом Оперативном програму, према њиховом статусу и њиховој обавези, партнери могу или да буду **корисник**, ако су подобни за ЕРДФ, или **придружени партнери**, ако се слажу да се укључе користећи сопствене ресурсе⁷.

Према члану 2(4) Уредбе (ЕЗ) 1083/2006, "корисник" је субјекат, орган или предузеће, било јавно или приватно, одговоран за покретање или за покретање и провођење операција (активности које су прихватљиви дијелови пројеката). Закључак: пројектни партнери могу да буду или јавни органи или приватна лица.

Прихватљивост различитих врста партнера као водећег партнера треба да буде у складу са националним законима примјењивим у свакој држави: свеједно Водећи партнер мора да буде орган регулисан јавним правом према члану 1(9) Директиве ЕУ-а 2004/18/ЕЗ и мора да има довољне институционалне, административне и финансијске ресурсе за подршку управљању и провођењу пројекта.

На ту тему, Писмо намјере (током претпријавне фазе) и Писмо преузимања обавезе (у завршној фази пријаве) биће допуњени документом који ће испунити и потписати руком и на оригиналан начин Водећи партнер и сваки други партнер. Овај "**сажетак**" ће морати да информише о могућностима сваког партнера (укључујући Водећег партнера) да успјешно закључи пројекат (види страницу 19).

Приватни доприноси које доносе "приватни партнери" (види Директиву ЕУ-а 2004/18/ЦЕ и Страницу 45 ОП-а) неће се сматрати националним суфинансирањем. Ако приватни партнери желе да учествују у пројекту као корисници (и да користе средства ЕРДФ-а), они ће морати да дају свој национални допринос са јавним средствима у оквиру укупног прихватљивог буџета.

Активности које се проводе не смију да буду реализоване у корист економског субјекта, али морају јасно да се проводе за добробит цијелог пројекта. Природа активности, излаза, циљна група, те комуникационе стратегије и стратегија ширења информација приватног партнера биће веома помно прегледане од ЈТС-а.

МЕД Програм је одлучио користити *de minimis* режим - како наводи Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1998/2006 од 15. децембра 2006. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора о *de minimis* помоћи (помоћи мале вриједности) - за учествовање економских субјеката у провођењу пројеката одобрених Програмом. Према члану 2.2 наведене Уредбе, укупна *de minimis* помоћ додијељена било којем предузећу не смије прелазити 200.000 ЕВР у периоду од три фискалне године. Укупан износ *de minimis* помоћи додијељене било којем предузећу које дјелује у сектору цестовног саобраћаја не смије премашити 100.000 ЕВР током периода три фискалне године. Ове горње границе примјењују се без обзира на облик *de minimis* помоћи или жељеног циља и без обзира на то финансира ли се помоћ коју је додијелила држава чланица у цијелости или дијелом из средстава поријеклом из Заједнице. (Национално јавно суфинансирање + ЕРДФ - Национално јавно суфинансирање + ИПА).

На тај начин, сви партнери дефинисани као економски субјекти морају да потпишу изјаву о *de minimis* помоћи која показује укупне износе помоћи примљене током референтног периода.

⁷ Индикативни попис партнера који могу да учествују у пројектима (као корисници или као придружени партнери) налази се у додатку 1

Релевантни партнери недржавне помоћи (неекономски субјекти) такође ће потписати, у Писму намјере, изјаву која указује да активности и непосредни резултати у оквиру пројекта нису тржишно оријентисани.

Сваки пројекат који укључује учествовање економског субјекта као корисника мораће гарантовати поштовање правила тржишног такмичења.

Према члану 1(8) Директиве ЕУ-а 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. год. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци робе те уговора о пружању јавних услуга, „економским субјектом“ сматра се свако физичко или правно лице или јавна установа или група таквих лица и/или органи који на тржишту нуде обављање радова и/или рада, односно услуге или производе. Као таква, правила надметања не зависе од правног положаја поједине укључене институције (јавне или приватне), него о природи обављене активности.

б) Партнери МЕД подручја

Партнери "МЕД подручја" налазе се на подручју Европске уније које покрива МЕД Оперативни програм, као што је наведено у дијелу 11ц "прихватљива подручја" МЕД ОП-а. Цјелокупни попис прихватљивих подручја наведен је у "одлуци Комисије од 31. октобра 2006. год., која наводи попис регија и подручја прихватљивих за финансирање из Европског фонда за регионални развој у складу са циљем прекограничних и међудржавних дијелова Европске територијалне сарадње за период од 2007. до 2013. год." (2006/769/ЕЗ).

ц) Партнери из Европске уније

"Партнери из Европске уније" су партнери који се налазе у подручјима Европске уније, али **ван подручја МЕД програма.**

Што се тиче ЕУ партнера, МЕД ОП ограничава примјену члана 21. Уредбе ЕУ 1080/2006. МЕД програм омогућава прихватљивост ЕУ партнера за финансирање ЕРДФ-а и то до 20% укупног буџета ЕРДФ-а који захтијевају сви ЕУ партнери пројекта. Та средства морају да буду оправдана у прописаном облику и издаци морају да настану првенствено у корист регија које се налазе у подручју Програма Медитеран.

д) ИПА партнери (Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Албанија)

Програм Медитеран позива **медитеранске ИПА државе (кандидаткиње или потенцијалне кандидаткиње за улазак у ЕУ)** да учествују у програму, имајући на уму да ове земље учествују са другим финансијским инструментом, **средствима из ИПА (Инструмент претприступне помоћи).**

Хрватска, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Албанија дале су позитиван одговор. Модалитети њиховог учествовања уређени су у договору са Надзорним одбором МЕД Програма. Представници тих земаља су чланови Надзорног одбора и Одбора за одабир.

ИПА партнери не могу да се пријаве као водећи партнери у МЕД пројектима.

ИПА партнери могу да се пријаве као пројектни партнери под условом да је њихов правни статус усклађен са правилима програма и националним законима који се примјењују у односним ИПА земљама.

Осим горе наведених критеријума, слједеће ће се поштовати.

Партнерска структура(е) треба:

бити правно лице

бити непрофитна

бити директно одговорна за припрему и управљање пројектним активностима са партнерством, не дјелујући као посредник;

имати стабилне и довољне изворе финансирања да би се обезбиједио континуитет организације током животног вијека пројекта и чији се финансијски ресурси не састоје искључиво од субвенција и буџета ЕУ-а или ЕДФ-а.

Сљедеће врсте организација су прихватљиве (попис није исцрпан):

- Удружења: невладине организације, синдикати, удружења послодаваца, струковна удружења итд.
- Институције: субјекти јавног сектора, образовне и истраживачке институције итд.
- Фондације (ако је већина њиховог финансирања јавна и/или се већина њиховог управног одбора састоји од органа јавне власти)
- Економска комора, коморе обрта и трговине, јавне службе за запошљавање;
- Кантони, општине/градови, покрајине и друге локалне власти;
- Регионалне власти
- Регионалне развојне агенције, пословни инкубатори, центри за предузетништво, институти за истраживање и развој и друге институције за подршку пословању.

Евентуални изузеци утврђују се у тексту позива за подношење пројекта.

е) Партнери ван Европске уније и партнери ван ИПА-е

Партнери ван Европске уније и партнери ван ИПА-е (као што су земље јужне обале Медитерана) могу да учествују у Програму МЕД као повезани партнери. Те земље не могу да примају финансијска средства од ЕРДФ-а и морају да учествују са сопственим средствима.

С обзиром на њихов буџет, МЕД ОП и одлука Надзорног одбора ограничавају примјену члана 21(3) уредбе ЕУ 1080/2006. Прихватљива МЕД партнерства могу благовремено да затраже интервенцију актера (који нису партнери који директно користе средства ЕРДФ-а) који се налазе ван Европске заједнице (спољни стручњаци, на примјер). Актери на које се овај члан односи могу, такође, да дођу из ИПА земаља. Учествовање ове врсте актера мора да буде усмјерено и за добробит регија МЕД подручја. То учествовање може да користи поврат до 10% укупног буџета ЕРДФ-а, који захтијевају сви ЕУ партнери МЕД пројекта.

ф) Идентификација "кључних актера"

"Кључни актери" су институције које играју важну улогу у подручју дјеловања пројекта и који ће, вјероватно, значајно допринијети његовој реализацији. Они имају и политичке и административне способности и техничке капацитете за провођење радњи потребних за пројекат.

Појам "кључних актера" мора да потиче Водећег партнера да превазиђе географске, институционалне и политичке подјеле да би се повезао са најважнијим партнерима (локалним, регионалним и националним) који могу да допринесу постизању циљева пројекта.

То значи, зависно од природе пројекта, подржавање успостављања партнерстава која су у могућности да обезбиједи одређену одрживост пројекта повезујући га са јавним политикама и дајући му потребну институционалну подршку.

5. Категорије пројеката за провођење Оперативног програма МЕД

а) Врсте пројеката

Предложене су двије врсте конкурса за пројекте провођења Програма Медитеран:

- **Традиционални конкурси за пројекте** који се једнако баве свим осама и циљевима оперативног програма.
- **Циљани конкурси за пројекте** засновани на опису послова који усмјеравају Водеће партнере према специфичним темама, подручјима интервенције или одређеним врстама пројеката.

Циљани конкурси за пројекте могу да се проводе уз поступак врло сличан традиционалним конкурсима за пројекте када је циљ Надзорног одбора само усмјерити један конкурс за пројекте на нека одређена питања Оперативног програма.

Циљани конкурси за пројекте могу да се, исто тако, користе за провођење специфичнијих поступака са циљем **устостављања стратешких пројеката**. У том случају, Надзорни одбор ће прецизирати теме позива, буџет пројекта, његово трајање и врсту партнерства за провођење.

б) Категорије пројеката

За нови програмски период, **природу пројеката потребно је развити** са циљем јачања њихове **међудржавне димензије** и обезбјеђења **конкретних и мјерљивих непосредних резултата и резултата**. Међудржавни пројекти не могу да се заснивају само на циљу стварања знања и размјене искустава између партнера. Они морају да се заснивају на стратегијама усмјереним ка конкретном доприносу реализацији Програма и његових приоритетних оса.

Индикативне врсте пројектних активности за провођење Програма Медитеран:

- **Успостављање и развој међудржавних стратегија за мреже институција**
- **Успостављање и развој заједничких система и заједничких оперативних алата**
- **Оснивање међудржавних мрежа које обезбјеђују кохерентност и координацију јавних политика**
- **Дистрибуисање технологија, поступака, знања и искустава, иновативних система управљања на међудржавном нивоу**
- **Израђивање пилот-пројеката и експерименталних алата са међудржавном димензијом** (који доприносе промоцији иновативних активности у економском развоју или одрживим развојним пољима)

ц) Компоненте пројеката

Предложени пројекти за МЕД програм морају да буду структурисани са компонентама које Водећи партнери морају да опишу у њиховој пријави.

Сваки пројекат може да има максимално 6 компоненти, укључујући, обавезно, двије компоненте "Управљање" и "Комуникација", описане у наставку. Додатна Компонента 0 "Припрема", такође, може да буде укључена. Ако се Компонента 0 не користи, није допуштена могућност додавања 6. Компоненте "Остало". Дакле, у овом случају, биће максимално 5 компоненти: једна Компонента "Управљање" (обавезно), једна Компонента "Комуникација" (обавезно) и 3 оперативне компоненте.

Компоненте "Управљање и координација пројекта" и "Информације, комуникације и мјере капитализације" су обавезне.

Компонента 0: Припрема пријаве

Само пројекти које је одобрио Одбор за одабир на крају коначног избора имају право на пријем средстава Програма за своје трошкове настале/плаћене и повезане са припремном фазом њиховог пројекта. Трошкови пријављени у Компоненти "Припрема пријаве" морају да покажу директну и читу везу са изградом пројекта, а тиме и да претходе његовом провођењу.

Типичне активности током припремне фазе пројекта су сљедеће:

- Развој пројектне идеје и тражење партнера,
- Састанци са пројектним партнерима,
- Попуњавање Пријавног обрасца,
- Учествовање у форумима за тражење МЕД партнера, консултације са члановима ЈТС-а или националним контактним тачкама.
- Спољни стручњаци

Припремни трошкови морају да се додатно опишу у Пријавном обрасцу и разложе на исте буџетске линије као и друге компоненте пројекта.

Припремни трошкови морају да буду ангажовани и фактурисани између 1. јануара 2007. год. и датума подношења коначног Пријавног обрасца. Повезане уплате морају да настану у року једног мјесеца након датума подношења коначног Пријавног обрасца. Исплате извршене након тог датума не могу да се сматрају припремним трошковима.

Прихватљиви припремни трошкови имају горњу границу 30.000 ЕВР.

Компонента "Управљање и координација пројекта"

Ова компонента се бави свим активностима у вези са обављањем административних, правних и финансијских активности које су потребне за покретање пројекта МЕД (административно и финансијско управљање, координација партнерства, стратешко управљање пројекта...).

Подјела међу тим активностима између партнера мора да буде јасно наведена. Трансфери средстава између партнера се не препоручују за ову компоненту.

Препоручује се да трошкови Управљања и координације представљају разуман удио у укупном буџету и, уопште, они **не би требало да прелазе 15%** прихватљивог укупног буџета пројекта (ЕРДФ+Јавни национални доприноси).

Компонента "Информисање, комуникација и мјере капитализације"

Активности које се проводе у оквиру ове компоненте усмјерене су на ширење пројектних активности и постигнућа према релевантним партнерима, јавности и институцијама које ће, вјероватно, да буду заинтересоване за пројекат (општа јавност, политичке вође, локални, регионални, национални и европски актери...). Ова компонента мора да буде у складу са Комуникационим планом МЕД програма и са интерним комуникационим планом сваког пројекта (усп. дио 11.а Водича за провођење).

Ове активности морају да буду повезане са циљевима вредновања и капитализације, који омогућавају да различити програми и различите врсте пројеката дијеле и координишу своје активности. Један од њихових циљева је учинити резултате пројеката доступним политичким вођама, тако да они могу да се користе, наставе или развијају са другим програмима и перспективама (напримјер, да буду узети у обзир у главним европским програмима).

За сваку компоненту, партнери морају да наведу у свом захтјеву који су конкретни очекивани непосредни резултати. При томе, они могу да се позову на попис непосредних резултата и показатеља приказан у дијелу 10ф Водича за провођење.

6. Подношење и преглед пријава

а) Израда пријава

За припрему пријаве, треба помно проучити МЕД Оперативни програм и националне програмске документе, заједно са његовим правним оквирима и контролним документима (усп. дио 2.г. "Документи у вези са МЕД програмом").

Ако пројекат буде прихваћен, трошкови у вези са припремом пријава омогућиће поврат средстава ЕРДФ-а и ИПА-е **ако су трошкови прихватљиви и ако су настали/плаћени између 1. јануара 2007. год. и датума када је Водећи партнер доставио испуњену пријаву.** Прихватљивост трошкова је прецизирана у дијелу 8.б. Водича за провођење.

Заједнички технички секретаријат и национални органи задужени за програм у земљама учесницама су важни саговорници за унос помоћи и савјета и доступни су водећим партнерима и другим партнерима за помоћ у изради њихових пријава.

У овој фази треба истакнути важност састава партнерства. Према природи пројекта, Водећи партнер мора пазити да формира партнерства која се састоје од компетентних партнера који ће вјероватно донијети праву додану вриједност пројекту.

б) Подношење пријава

Пројектне пријаве морају проћи кроз **поступак одабира у два корака** заснован на претпријавном и пријавном обрасцу. Различити обрасци и начини подношења предложени су за традиционалне и циљане позиве за пројекте, са једне стране, а за стратешке пројекте, са друге стране.

Ови обрасци доступни су на компјутерском Систему за праћење МЕД програма и морају да буду испуњени електронски (on-line). Они могу да се испуне на енглеском или француском језику према одабраном језику референце за провођење пројекта. Осим тога, тражи се да Водећи партнер испуни нека поља и на другом језику како би се олакшао рад ЈТС-а, Одбора за одабир и Надзорног одбора.

Програм може да, ако је тако одлучено, поједностави начине снимања и израде претпријавног обрасца, који не може да буде приложен систему за on-line праћење PRESAGE CTE. У том случају, систем праћења ће се користити само за кандидатуре у 2. фази. Службени текст Конкурса за пројекте биће објављен током фазе покретања на интернетској страници www.programmed.eu. На њој ће се обезбиједити начини за презентацију пријаве и пријавни пакет.

Скуп додатних докумената мора да буде **приложен пријави**. Попис тих докумената наведен је на интернетској страници у вези са пријавом.

За сваки од тих докумената стандардни образац је доступан на интернетској страници МЕД програма.

За претпријаву, сваки партнер (укључујући Водећег партнера и ИПА партнере) мора да обезбиједи и потпише и **Писмо намјере, оригинал или копију (фотокопије, скениране копије, профаксане копије)**. Ово писмо утврђује намјеру да се структура обавезе одређивањем цијелог износа националног јавног суфинансирања, замишљеног као пандан укупних тражених средстава ЕРДФ-а и ИПА-е. Не мора нужно бити потписан од њеног правног заступника, већ барем од задужене особе (водителј одјела, директор, управитељ ...).

Осим тога, претпријавни пакет укључује 2 изјаве: изјаву за Водећег партнера у којој изјављују да неће дјеловати као економски субјекат за било коју од активности унутар пројекта; и изјаву под заклетвом за све partnере на које се односе правила о државној помоћи, у којој изјављују да нису примили или да се неће пријављивати за било који допринос изнад границе утврђене правилима о "*de minimis*" помоћи.

Ако се између фазе претпријаве и коначне пријаве партнерство промијени или један од партнера схвати да је потписао погрешну изјаву, те изјаве ће бити затражене и од нових партнера или партнера који су погријешили.

За попуњену пријаву, партнерства морају да обезбиједу **Споразум о партнерству** као и **Писма преузимања обавезе**. Ови документи су потребни да би Одбор за одабир потврдио ваљаност захтјева и они ће морати да садрже оригинални и рукописни потпис законског заступника структуре/организације/институције.

Писмо намјере (током претпријавне фазе) и Писмо преузимања обавезе (у завршној фази пријаве) биће допуњени документом који ће испунити и потписати руком и на оригиналан начин Водећи партнер и сваки други партнер.

Овај "сажетак" ће морати да информисе о могућностима сваког партнера (укључујући Водећег партнера) да успјешно закључи пројекат (напримјер: подаци о буџету сваке структуре/организације/институције која учествује у партнерству у поређењу са укупним буџетом ангажованим на пројекту; људским ресурси које пројекту додјељује свака структура/организација/установа; укупни износ затраженог националног суфинансирања).

Пријавни обрасци (у двије фазе) морају да имају потпис у рукопису, у за то предвиђеном простору.

Руком потписани оригинали мораће да буду приложени као додатак штампаном примјерку претпријаве и пријаве, који ће бити достављени лично или послани Заједничком техничком секретаријату.

Кад Водећи партнер сматра да је претпријава или пријава довршена, то треба навести у Систему праћења. Након ове фазе, више није могуће направити никакве измјене. Водећи партнер мора да испише своју претпријаву или пријаву директно из Система праћења и достави их или пошаље обичном поштом Заједничком техничком секретаријату.

Управљачки орган узима у обзир датум када се штампани примјерак достави МА-у или пошаље поштом (поштански жиг на службеној омотници као доказ, одређивање је ли рок за позив за доставу приједлога испоштован или не): било који други документ неће бити прихваћен.

Тај исти датум мора да буде видљив на посланој службеној омотници.

ц) Евалуација пријава и процес доношења одлука

Заједнички технички секретаријат испитује претпријаве што је прије могуће, прије него се пренесу Одбору за одабир. Одбор за одабир доноси закључак о њиховој прихватљивости и извршава избор што је прије могуће међу онима које су прихватљиве. Критеријуми су наведени у наставку.

Након што Одбор за одабир донесе одлуку о претпријави пројекта, Управљачки орган шаље писмо објашњења сваком Водећем партнеру, указујући на то прихвата ли се претпријава без измјена, прихвата ли се под условима или одбацује.

Ако се пријава прихвати под условима, партнери имају **3 мјесеца** да узму у обзир све примједбе од одбора за одабир и доставе своју комплетну пријаву.

ЈТС прегледа комплетне пријаве што је прије могуће прије него се пренесу Одбору за одабир ради коначног одабира.

За процјену пројеката, ЈТС може да сугерише, од случаја до случаја, коришћење спољних стручњака. Стручњаке мора потврдити Одбор за одабир. Они оцјењују технички садржај пројеката у координацији са оцјеном коју је донио ЈТС. Стручњаци морају да буду независни од пројекта и независни од земље на коју се евалуација односи.

ЈТС ће добити информације из националних органа надлежних за програм у земљама учесницама о правном статусу партнера, њиховим финансијским могућностима, и њиховој релевантности према пројекту и према функцијама које ће имати.

Одбор за одабир доноси закључак што је прије могуће о пуној пријави пројекта према критеријумима наведеним у дијеловима "б.д) Критеријуми прихватљивости пројеката" и "б.е) Критеријуми одабира пројеката".

Управљачки орган шаље писмо објашњења сваком Водећем партнеру, указујући на одлуку Одбора за одабир.

Од отварања система праћења PRESAGE CTE за све одабране активности (објављеног на интернетској страници www.programmemed.eu), партнери имају 3 мјесеца да поднесу своју потпуну пријаву, са евентуалним измјенама које је затражио Одбор за одабир.

д) Критеријум прихватљивости пројеката

Да би били прихватљиви, пројекти МЕД Оперативног програма обавезно морају да одговарају следећим критеријумима прихватљивости који су прописани у службеном графикону прихватљивости објављеном на интернетској страници Програма у оквиру сваког појединог позива на доставу приједлога пројеката у оквиру Пријавног пакета.

е) Споразум о партнерству

Да би обезбједили квалитет провођења пројекта, као и задовољавајуће постизање својих циљева, изворни рукописни **Споразум о партнерству** мора да буде склопљен између Водећег партнера и ЕРДФ партнера укључених у пројекат.

У случају да партнерства изабраних пројеката укључују ИПА партнера(е), **Споразум** ће укључивати и односног ИПА партнера(е).

Споразум о партнерству јасно наводи да се такозвани принцип Водећег партнера' за оперативно управљање и координацију пројекта односи и на ИПА партнера.

Споразум о партнерству омогућава Водећем партнеру да прошири аранжмане Уговора о субвенционисању на ниво сваког партнера. Потписивање Споразума је критеријум прихватљивости пројекта и потребно је за одобрење од Одбора за одабир.

Споразум мора да опише улогу сваког партнера у односу на провођење активности, финансијско управљање и администрацију пројекта. Споразум мора да садржи услове плаћања ЕРДФ-а од Водећег партнера до других партнера. Споразум о партнерству ће одредити и да ће исплате сваком ИПА партнеру довршити непосредно Орган за овјеравање.

Такође мора да објасни одредбе које се односе на податке да би се обезбиједили извјештаји о напретку и финансијски извјештаји, те да одреди услове у односу на финансијску контролу.

Ако пројекат захтијева да партнер проводи активности уз финансијску помоћ осталих партнера, Споразум ће одредити начин који ће се користити (административне и финансијске канале). Финансијска помоћ од других партнера може да буде прихваћена ако финансијски биланс између партнера не прелази праг дефинисан Програмом (један партнер не смије концентрисати више од 40% укупног прихватљивог буџета пројекта; једна земља не смије концентрисати више од 50% укупног прихватљивог буџета пројекта).

Потписивање Споразума о партнерству између Водећег партнера и других партнера обавезно је прије потписивања Уговора о суфинансирању са Управљачким органом. Споразум о партнерству је додатак Уговору о субвенционисању.

Ако се партнер повуче током поступка провјере ваљаности пријаве, нови приједлог мора да се поднесе Управљачком органу.

Модел Споразума о партнерству доступан је на интернетској страници Програма МЕД (www.programmemed.eu).

ф) Уговор о суфинансирању ЕРДФ-а

Након што је пројекат одабран⁸, Управљачки орган ће потписати **Уговор о суфинансирању са ЕРДФ Водећим партнером** у року три мјесеца.

Ако Уговор о суфинансирању не може да буде потписан због кашњења у припремним документима које треба да достави Водећи партнер, пројекат може да буде одбачен.

Уговор о суфинансирању утврђује права и одговорности Водећег партнера и Управљачког органа, активности које ће се обављати, услове финансирања, захтјеве који се односе на извјештаје и финансијске контроле итд.

Прије потписивања Уговора о суфинансирању, Управљачки орган захтијева да Водећи партнер закључи и потпише дефинитивно, ако је потребно (повлачење партнера, на примјер), Споразум о партнерству са својим партнерима и обезбиједи све потребне документе потребне према националним прописима о ангажману националних јавних суфинансирања (савјетовања и друго).

г) Уговор о суфинансирању ИПА-е

У случају да одабрани пројекат укључује ИПА партнера(е), Управљачки орган ће потписати посебан уговор о ИПА субвенцији са сваким ИПА партнером.

Прије потписивања Уговора о суфинансирању ИПА-е, од ИПА партнера може да се тражи да достави све потребне документе које захтијева национално законодавство с обзиром на ангажовање националног јавног суфинансирања, у случају да релевантна ИПА Држава предвиђа то у таквим условима.

Ако Уговор о суфинансирању не може да буде потписан због кашњења у припремним документима које треба да достави ИПА партнер или више њих, ИПА партнер може да буде избачен из пројекта.

Уговор о суфинансирању утврђује права и одговорности ИПА партнера и, за Управљачки орган, услове финансирања, захтјеве који се односе на извјештаје и финансијске контроле итд.

⁸ Пројекат одабран без измјена или пројекат одабран под условима након што су ти услови узети у обзир.

Модел уговора о суфинансирању ЕРДФ и ИПА уговора о суфинансирању и њихови прилози доступни су на интернетској страници МЕД програма.

х) Датум почетка и завршетка пројекта

Службени датум почетка пројекта је или датум обавјештења о Уговору о субвенционисању од Управљачког органа, односно датум првог издатка ангажованог од партнерства ако је он ранији од обавјештења (осим припремних трошкова).

Издаци који се односе на провођење пројекта прихватљиви су почевши од дана подношења одабраног потпуног пријавног обрасца од Водећег партнера.

Почетак ефикасних активности мора да буде у року два мјесеца, најкасније, након датума почетка осим ако је назначено другачије у Уговору о субвенционисању. Након рока за почетак, Управљачки орган има могућност раскида уговора о суфинансирању ако се пројекат не покреће због Водећег партнера или других партнера. Управљачки орган може да предложи Одбору за одабир да поништи одобрење пројекта.

Завршни датум пројекта је онај који се спомиње у пријавном обрасцу. Сви оперативни трошкови мораће да буду ангажовани и плаћени прије дана завршетка пројекта. Ако ти трошкови не могу да буду плаћени на вријеме, могу да се плате у року два мјесеца након датума завршетка. Осим тога, административни трошкови затварања (трошкови првог нивоа контроле и особља) могу да буду ангажовани и плаћени у року два мјесеца након датума завршетка пројекта.

Имајте на уму да се овај додатни период од два мјесеца не односи на пројекте чији је завршни датум 30. јуни 2015. године. Чак, у овом случају, било који трошкови (укључени трошкови у вези са административним завршетком пројекта) ангажовани, фактурисани или плаћени након службеног датума завршетка пројекта неће бити прихватљиви.

7. Управљање пројектом

Током периода припреме пројекта, партнери треба да се састану да би се договорили о подјели задатака, одговорности и финансирања. Вријеме уложено у припрему омогућава брзо покретање пројекта и ефикаснију фазу провођења.

а) Улога Водећег партнера

Принцип Водећег партнера

Сви пројекти морају да слиједе тзв. "принцип Водећег партнера" за оперативно управљање и координацију пројекта које се односи на ИПА partnере, као и активности у вези са пројектом, када су укључени у партнерство. Такође, ИПА партнери потписују уговор о партнерству са ЛП и осталим пројектним партнерима.

Финансијска и административна одговорност остаје на Водећем партнеру у име свих укључених ЕРДФ партнера. ЛП предузима све повезане обавезе према програму. Водећи партнер је, дакле, искључиво одговоран Управљачком органу за провођење одредби Уговора о суфинансирању ЕРДФ-а.

Сваки ИПА партнер потписује посебан Уговор о субвенцији с Управљачким органом, те је на тај начин сваки ИПА партнер у цијелости и искључиво одговоран Управљачком органу за утврђене финансијске и административне обавезе.

- Водећи партнер потписује и подноси пријаву у име партнерства.
- Ако пројекат буде одобрен, Водећи партнер потписује Уговор о суфинансирању с Управљачким органом за укупни износ средстава ЕРДФ-а одобреног пројекта.
- Сваки ИПА партнер ће потписати посебан Уговор о субвенцији с Управљачким органом за релевантни износ ИПА средстава предвиђен у одобреном пројекту.
- Водећи партнер је одговоран за комуникацију и подјелу задатака између партнера и мора да обезбједи да ти задаци буду тачно испуњени у складу са одредбама Споразума о партнерству и с Уговором о субвенционисању/одобреним пријавним обрасцем.
- Водећи партнер обезбјеђује ефикасно унутрашње управљање и координацију.
- Водећи партнер обезбјеђује ефикасан систем контроле и да сви ЕРДФ партнери поштују и придржавају се прописа ЕУ-а и националног законодавства у вези са финансијским управљањем и контролом (ревизије), јавним набавкама, информацијама и публицитетом те државне помоћи.
- Сваки партнер ИПА обезбјеђује ефикасан систем контроле и поштовање и придржавање прописа ЕУ-а и националног законодавства у вези са финансијским управљањем и контролом (ревизијом), јавним набавкама, информацијама и публицитетом те државне помоћи.
- Водећи партнер је одговоран за садржај извјештаја. То обезбјеђује да партнерство преноси те извјештаје благовремено и правилно да би се испоштовали рокови утврђени у уговору о субвенцији.
- Водећи партнер захтијева и прима исплате ЕРДФ-а за финансирање програма и има одговорност да их дистрибуише својим ЕРДФ партнерима у складу са износима исказаним у извјештају о напретку. Та плаћања треба да буду извршена што је могуће прије, а **најкасније у року мјесец дана** након пријема ЕРДФ-а⁹. Водећи партнер преноси Заједничком техничком секретаријату (и одговарајућој националној контактної тачки) појединости те исплате. Водећи партнер мора да оправда у свом извјештају о

⁹ Према члану 80. Уредбе ЕУ (ЕЗ) 1083/2006, државе чланице ће се увјерити да су органи надлежни за вршење плаћања обезбједили да корисници добију укупан износ јавног доприноса што је брже могуће и у цијелости. Никакав износ неће се одузети, односно ускратити и неће се наплатити никаква посебна накнада или друга такса са једнаким ефектом која би смањила те износе за кориснике.

напретку да су сва плаћања из претходног периода проведена. Ако не, извјештај о напретку не може да буде одобрен.

- Сваки партнер добива уплате средстава ИПА-е од Органа за овјеравање.
- ИПА Партнери морају да обавијесте Водећег партнера о датуму пријема средстава од Органа за овјеравање и повезаних износа путем интернетског алата Систем који програм користи (ПРЕСАГЕ-ЦТЕ).

Управљање и координација

За ефикасно управљање пројектом, Водећи партнер мора да изради ефикасан и поуздан систем за управљање и координацију. Координација се односи на провођење различитих компоненти пројекта, укључујући и његово административно и финансијско управљање. Водећи партнер је одговоран и за израду извјештаја о напретку и завршних извјештаја.

За сваки пројекат, **Водећи партнер мора да именује координатора пројекта** одговорног за цјелокупну организацију пројекта. Ово лице треба да буде оспособљено за вођење тематске координације пројектних активности и компоненти. Координатор треба да буде у могућности да дјелује као покретачка снага и да мобилизује партнерства да би се постигли циљеви утврђени у пријави. Снажно се препоручује именовање координатора са искуством у управљању међудржавним пројектима.

За сваки пројекат, **Водећи партнер, такође, мора да именује финансијског менаџера** одговорног за рачуне, финансијско извјештавање и унутрашње руковање средствима ЕРДФ-а и националним суфинансирањем.

- Он би требало да ради у блиском контакту са координатором и партнерима да би се омогућило ефикасно свеукупно финансијско управљање пројектом.
- Он би требало да буде упознат са управљањем рачунима, као и са поступањем с међународним трансакцијама.
- Он би требало да буде упознат са прописима ЕУ-а и националним прописима у подручју финансијског управљања и контроле, јавне набавке и, према потреби, државне помоћи, те ће се побринути да се та правила поштују.

Да би се обезбиједила ефикасна комуникација са управом програма, Координатор мора да говори течно француски и/или енглески језик. Такође је пожељно да и финансијски менаџер говори један од тих језика.

б) Доношење одлука - Управни одбор

Сваки пројекат мора да утврди потребне *процедуре за доношење одлука и координацију* између партнера. Партнерство мора да успостави **Управни одбор** састављен од представника свих партнера. На својој првој сједници Управни одбор мора да усвоји свој пословник, који ће потврдити цијело партнерство.

Задаци Управног одбора укључују праћење и вођење процеса провођења пројекта, као и преглед и одобравање планове рада и извјештаја. Он може да дјелује као посредник у рјешавању евентуалних проблема унутар партнерства.

Ако неки партнер угрожава провођење пројекта, Управни одбор може да одлучи да искључи тог партнера из пројекта. У овом случају, биће потребно упутити захтјев за промјену Одбору за одабир (види слједеће поглавље).

Могу да се оснују радне групе, групе са задатком и савјетодавне групе за координисање свакодневног одвијања активности, испуњавање одређених задатака итд. Одговарајућа заступљеност укључених партнера мора да се поштује у успостављању механизма за доношење одлука и координацију.

ц) Промјене у провођењу пројекта

Према Уговору о субвенционисању, Водећи партнер је дужан да затражи одобрење Управљачког органа ако се партнерство, активности, трајање или буџет пројекта промијене.

Све мање промјене (нпр. промјена у контактним информацијама, репрограмирање активности,

и мало буџетско одступање према правилу 10%) могу да се пријаве као "прилагођавања" ЈТС-у кроз шестомјесечни извјештај о напретку.

Све велике промјене које се односе на партнерство (нпр. одустајање или замјена партнера) па све до активности (нпр. продужење трајања) и буџета треба у највећој могућој мјери избјегавати. Међутим, када су оправдане, те промјене мора да одобри Управљачки орган и Одбор за одабир кроз поступак "Захтјев за измјену".

Водећи партнери треба да обавијесте ЈТС чим сазнају за могућу велику промјену у њиховом раду.

Образац "Захтјев за промјену" мора да буде испуњен, у којем се од Водећих партнера тражи да укратко опишу тражене измјене и дају оправдање. Осим тога, ревидирана верзија Пријавног обрасца (ажурирана у појединим дијеловима) мора да буде приложена. У ту сврху мора да се користи посебна верзија изворног Пријавног обрасца.

У случају да нови партнер замјењује партнера који се повукао, Изјава о суфинансирању од новог партнера мора да буде приложена.

Зависно од обима промјена, одлуку ће донијети МА или Одбор за одабир. Структурне промјене у партнерству и/или постигнућа пројекта биће поднесени Одбору за одабир. Ако те промјене не би биле структурне, одлуку ће донијети Управљачки орган. Промјена ступа на снагу тек када се Водећем партнеру пошаље службено обавјештење.

Измјена структуре буџета

Можда ће бити потребно измијенити расподјелу између буџетских наслова, између компоненти или између партнера током провођења пројекта.

Све измјене треба претходно да одобри Управни одбор пројекта, а затим их Водећи партнер доставља Заједничком техничком секретаријату.

Када су акумулисане промјене - током трајања пројекта - између буџетских наслова и/или између компоненти ниже од 10% укупног прихватљивог буџета пројекта, Водећи партнер обавјештава Заједнички технички секретаријат, а затим одговара са потврдом пријема која се доказује као одобрење.

Ако су предвиђене промјене више од 10% укупног финансијског плана (с највише 30%), или када те измјене утичу на равнотежу између партнера (колики год да су износи), оне се морају оправдати и поднијети Одбору за одабир. Ако Одбор за одабир одобри измјене, Управљачки орган дефинише измјене и допуне уговора о субвенцији.

Измјене не смију повећати глобални буџет пројекта.

За трансфере између партнера увијек је потребно претходно одобрење Одбора за одабир, без обзира на износе.

д) Праћење и евалуација

Сваки пројекат мора да успостави систем за праћење и евалуацију. Овај систем мора да омогући Управном одбору пројекта процјену општег напретка пројекта. Овај систем мора дати информације о сљедећим тачкама:

- Напредак забиљежен у постизању циљева пројекта на основу показатеља непосредних резултата и резултата предложених у Водичу за провођење
- Ниво ефикасности и дјелотворности провођења пројекта: Одвија ли се пројекат у складу са почетним календаром представљеним у пријави? Изводи ли се буџетско програмирање

правилно и поштују ли се накнаде за буџетске наслове? Јесу ли резултати кохерентни у односу на начињене издатке (омјер трошкови/користи)?

- Квалитет организације, управљања и координације: јесу ли поступци управљања и координације ефикасни и средства намијењена за те процесе довољна?

8. Финансијски споразум

а) Финансирање операција

Финансирање ЕУ партнера МЕД подручја

Унутар једног пројекта, максимална стопа ЕРДФ финансирања за сваког партнера из различитих држава чланица креће се од 75% (партнери из Шпаније, Француске, Велике Британије, Грчке, Италије, Португала) до 85% (партнери са Кипра, из Малте, Словеније) прихватљивих трошкова пројекта.

О максималном доприносу ЕРДФ-а додијељеном за пројекат одлучује Одбор за одабир и наведен је у Уговору о суфинансирању ЕРДФ-а. Тај износ неће се мијењати, осим ако Одбор за одабир донесе нову одлуку.

Потребна стопа националног јавног суфинансирања мора одговарати стопи учешћа ЕРДФ-а (напримјер: на 75% ЕРДФ-а одговара 25% националног суфинансирања).

ЕРДФ допринос биће додијељен за накнаду прихватљивих трошкова, оправданих и овјерених.

Према члану 2(5) Уредбе ЕУ-а 1083/2006, јавни расходи су "било какав јавни допринос финансирању операција поријеклом из буџета државе, регионалних и локалних власти, Европских заједница у вези са Структурним фондовима и Кохезионим фондом и сви слични трошкови. Сваки допринос финансирању операција поријеклом из буџета јавних правних органа или удружења једне или више регионалних или локалних власти или органа јавног права, који дјелују у складу са Директивом 2004/18/ЕЗ Европског парламента и Савјета од 31. марта 2004. год. о координацији поступака за додјелу уговора о јавним радовима, уговора о јавној набавци робе те уговора о јавним услугама, сматрају се сличним расходима".

На основу члана 1(9) Директиве 2004/18/ЕЗ, 'орган регулисан јавним правом' је структура:

- а) која је успостављена са одређеном сврхом у смислу испуњавања потреба од општег интереса, а која нема индустријски или трговински карактер, и
- б) која има правну особност, и
- с) коју већином финансирају држава или регионална и локална самоуправа или други органи под управом јавних закона, или која је подложна управном надзору тих органа, или има административни, управљачки или надзорни одбор чијих више од половине чланова именује држава, регионална или локална самоуправа или други орган под управом јавних закона.

Ова дефиниција не искључује органе који су дјеломично индустријски или комерцијални и пружају јавне услуге.

Неисцрпан попис органа и категорија органа регулисаних јавним правом која испуњавају те критеријуме наведен је у овој Директиви. Државе чланице периодично обавјештавају Комисију о било каквим промјенама у њиховим листама органа и категорија органа.

Такве организације, међутим, треба да обезбиједо довољно документације да би доказале да могу да се сматрају прихватљивим према горе назначеној дефиницији. У случају да то не би било довољно, ове организације могу да затраже од своје националне власти да им изда потврду која прецизира њихово сврставање у ову категорију.

Финансирање за ИПА партнере МЕД подручја

Унутар једног пројекта, максимална стопа ИПА финансирања за сваког партнера из Хрватске, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Албаније је 85% прихватљивих трошкова пројекта.

За Хрватску, преосталих 15% могу да покрију национална јавна средства или крајњи корисник.

За Црну Гору, преосталих 15% мора да покрије крајњи корисник.

За Босну и Херцеговину, преосталих 15% мора да покрије крајњи корисник.

За Албанију: Преосталих 15% могу да покрију национална јавна средства или крајњи корисник.

О максималном доприносу ИПА-е који се додјељује пројекту одлучује Одбор за одабир. Измјена тог износа није могућа без нове одлуке Одбора за одабир.

Како би се извршила накнада из средстава ИПА-е, сви прихватљиви трошкови морају да буду прописно оправдани и овјерени у оквиру националног првог нивоа контроле.

б) Прихватљивост трошкова у земљама чланицама ЕУ-а

На основу члана 13. Уредбе (ЕЗ) 1080/2006, релевантни национални прописи, које су договориле земље чланице које учествују у Оперативном програму у оквиру циља европске територијалне сарадње, примјењују се на утврђивање прихватљивости издатака, осим када су утврђена правила Заједнице.

Комисија ће прописати, у складу с чланом 56.(4) Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006 и не доводећи у питање члан 7. ове Уредбе, заједничка правила о прихватљивости издатака у складу са поступком из члана 103.(3) Уредбе (ЕЗ) бр. 1083/2006.

Правила о прихватљивости издатака која се примјењују на оперативне програме који се баве циљем европске територијалне сарадње утврђена су у члановима 49. – 53. Уредбе (ЕЗ) 1828/2006 која одређује методе провођења уредби (ЕЗ) 1083/2006 и 1080 / 2006.

Неприхватљиви трошкови за допринос ЕРДФ-а су наведени у члану 7. Уредбе (ЕЗ) 1080/2006.

Осим тога, у складу са чланом 56.(3) Уредбе (ЕЗ) 1083/2006, издаци се сматрају прихватљивим за допринос из Фондова само ако су начињени за операције по одлуци Управљачког органа односног Оперативног програма или под његовом надлежношћу.

Када је то случај, партнер који интегрше текући пројекат имаће могућност да види своје издатке из његове интеграције прихватљиве од надзорног одбора пројекта међу партнерством (датум међупартнерске конвенције).

Ипак, расходи ће службено бити проглашени тек након завршетка поступка у писаној форми коју Водећи партнер достави Одбору за одабир (писани поступак за прихватање нове конфигурације партнерства).

Све накнаде које настају између тих двију одлука подлијежу само потврђивању од Одбора за одабир МЕД-а.

Прихватљивост издатака у ИПА земљама

Осим прихватљивости издатака према члану 89. Уредбе ЕЗ-а бр. 718/2007, пријаве морају јасно разликовати активности - и њихове трошкове – које се одвијају на страни ЕУ-а са средствима ЕРДФ-а и оних које се одвијају на страни земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња са ИПА фондовима.

Нефинансијски доприноси

На основу члана 51. провођења Уредбе (ЕЗ) бр. 1828/2006, нефинансијски доприноси јавног или приватног корисника су прихватљиви издаци, ако испуњавају следеће услове:

(а) Они се састоје од пружања земљишта или некретнина, опреме и сировина, истраживања или стручног рада или неплаћеног волонтерског рада.

(б) Њихова вриједност може да се независно процијени и ревидира.

У случају пружања земљишта или некретнина, вриједност потврђује независни квалификовани процјењивач или уредно овлашћени службени орган.

У случају неплаћеног волонтерског рада, вриједност тог рада одређује се узимајући у обзир утрошено вријеме и сатне и дневне стопе накнаде за једнак рад.

У сваком случају, правила о испуњавању услова могу да буду другачија у свакој држави чланици. У случају сумње, партнери ће морати да затраже појашњење своје националне власти у односу на правила Заједнице.

У случају програма ИПА фондова нефинансијски допринос се не сматра прихватљивим издатком.

Порез на додану вриједност

Надокнадиви Порез на додану вриједност није прихватљив за допринос ЕРДФ-а.

Земље кандидаткиње и потенцијалне кандидаткиње треба да се позову на члан 89. тачка 3.(а) Уредбе ЕЗ-а бр. 718/2007.

ц) Усклађеност са другим политикама ЕУ-а

Конкуренција и јавне набавке

На европском нивоу, Уговор о оснивању Европске заједнице (Уговор о ЕЗ-у) захтијева да јавни купци поштују принципе једнаког поступања према економским субјектима, транспарентност у поступцима надметања, стварно такмичење, слободу пружања услуга и узајамно признавање широм Уније. Јавна набавка односи се на набавку роба и услуга, као и наручивање радова, од органа јавне власти, као што су национални владини одјели, локални орган или било који од њихових зависних органа.

Партнери морају да поштују и националне прописе ако су рестриктивнији.

У случају када је јавна набавка од партнера ИПА потребна за провођење пројекта, треба да поштује релевантне одредбе ПРАГ-а. Ако су национална правила строжија од смјерница ПРАГ-а, треба примијенити строжије правило. (Правна основа за правила јавне набавке у ИПА земљама: Ц (2007) 2034 ПРАВИЛА И ПОСТУПЦИ ЗА УГОВОРЕ О УСЛУГАМА, РОБАМА И РАДОВИМА КОЈИ СЕ ФИНАНСИРАЈУ ИЗ ОПШТЕГ БУЏЕТА ЕВРОПСКИХ ЗАЈЕДНИЦА У СВРХУ САРАДЊЕ СА ТРЕЋИМ ЗЕМЉАМА).

Државна помоћ

Државна помоћ строго је одређена европским прописима. Услови провођења прописа о изузећу наведених у Оперативном програму наведени су у следећим уредбама:

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1998/2006 од 15. децембра 2006. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора о "де минимис помоћи"
- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1628/2006 од 24. октобра 2006. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора о националној регионалној помоћи за улагање
- Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 70/2001 од 12. јануара 2001. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора ЕЗ-а о државној помоћи малим и средњим предузећима"

Обим Уредбе додатно је проширен Уредбом Комисије бр. 364/2004 од 25. фебруара 2004. год., којом се допуњује Уредба (ЕЗ) бр. 70/2001 с обзиром на проширење њеног дјелокруга тако да укључи државну помоћ за истраживање и развој, Службени лист Л 63, 28.02.2004., странице 22-29. и Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 1857/2006 од 15. децембра 2006. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора о државној помоћи малим и средњим предузећима активним у производњи пољопривредних производа и Уредбом о измјенама и допунама (ЕЗ) бр. 70/2001, Службени лист Л 358, 16.12.2006., стр. 3-21.

- Уредба Комисије (ЕЗ) бр 68/2001 од 12. јануара 2001. год. о примјени чланова 87. и 88. Уговора ЕЗ-а о помоћи за обуку

Преглед информација је, такође, доступан на "Вадемекум закона Заједнице о државној помоћи", у издању Опште управе за регионалну политику Европске комисије (последња верзија ажурирана 15. фебруара 2007. год.).

Препоручује се да сваки пројектни партнер, уколико има недоумица о овом питању, ступи у контакт са својом националном контакт тачком да би провјерио свој статус.

9. Финансијско управљање

а) Буџетски наслови

Сви трошкови морају да буду попраћени документима који их оправдавају (фактуре или други еквивалентни документи) и плаћања извршена. Стицање робе и услуга мора да поштује процедуре прописане националним стандардима и стандардима Заједнице кад је ријеч о понудама, приписивању уговора и куповини роба, као и редовном склапању уговора/дописа о приписивању тржишта.

Пријаве морају јасно разликовати активности - и њихове трошкове – које се одвијају на страни ЕУ-а са средствима ЕРДФ-а и оне које се одвијају на страни земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња са средствима ИПА-е.

Буџетске табеле у пријавном обрасцу заснивају се на сљедећим буџетским насловима:

Трошкови особља

Ова категорија се односи на све Трошкове особља (укључујући и плате, порез, социјални допринос послодавца и радника, бонус итд. - према националном законодавству) на основу редовних уговора о раду који се користе у односној партнерској институцији. Плате морају да буду усклађене са националним просјеком.

У случају да члан особља партнерске организације врши независне ревизорске провјере, мора се доказати независност ревизора у односу на лица задужена за пројекат. Трошкови ревизије у овом случају морају да се пријаве као "трошкови особља". Трошкови особља састоје од трошкова особља које ради и плаћено је унутар структуре партнера.

Ти трошкови морају да буду овјерени на основу докумената који омогућавају утврђивање стварних трошкова које је платио односни партнер, нпр. временске табеле, евиденција задатака обављених у оквиру пројекта, доказана процјена, на основу израчунавања вриједности времена особља искоришћеног за пројекат.

Препоручује се да трошкови особља не прелазе 40% укупног прихватљивог буџета пројекта

Када провјере првог степена контроле изврши унутрашња служба/лице функционално независно од служби која учествује у пројекту, повезане трошкове не треба рачунати с прагом од 40%.

Трошкови особља за запосленике који раде са непуним радним временом у пројекту морају да се израчунају на основу сатнице и часова рада за пројекат. Израчунавање ове сатнице мора да буде у складу са националним правилима, да се заснива на стварној годишњој/мјесечној плати прије опорезивања, и да се заснива на укупном броју дана и сати рада.

Примјер:

Мјесечна плата прије пореза: 2.000,00 ЕВР

Часови рада за пројекат: 116

Часови рада изван пројекта: 60

Часови рада укупно: 176

Сатница: 2.000 ЕВР/176 = 11,36 ЕВР

Трошкови особља везани за пројекат: 116 x 11,36 евра = 1.318,18 ЕВР

Прихватљиви трошкови: 1.318,18 ЕВР

Трајна добра¹⁰

Изјава о издацима ангажованим за коришћење трајних добара подлијеже мјерљивим стандардима о амортизацији. Дакле, додјела трошкова ангажованих за трајна добра мора узети у обзир постотак амортизације, истакнут (нпр. у радним листовима итд.) по типологији робе.

¹⁰ Погледајте национална јавна рачуноводствена правила

Пуни трошкови трајних добара могу да се обрачунају за пројекат само када може јасно да се докаже да је трајно добро неопходно за правилно обављање дјелатности предвиђене пројектом и да би било немогуће постићи циљеве пројекта без дотичних трајних добара.

Потрошна роба¹¹

Трошкови који се односе на потрошне робе везани су за куповину неке робе чије је трајање до једне године.

Мисија (путовања и смјештај)

С обзиром на трошкове путовања, само трошкови својствени пројекту могу да буду прихваћени за лица која су укључена у провођење пројекта.

Када се трошкови путовања и смјештаја односе на лица која нису директно запослена као особље од пројектних партнера, они морају да буду укључени у одговарајућој буџетској линији (спољни стручњаци).

Путни трошкови особља укљученог у пројекат биће надокнађени на основу прихваћених административних тарифа које су на снази у свакој земљи, укључујући и одговарајуће и ваљане документе (карте, авионске пропуснице...). Међутим, то може да буде прекорачено у мјери у којој је то разумно и оправдано.

Путни трошкови биће надокнађени по уобичајеној цијени на тржишту према најекономичнијим приједлозима. Коришћење сопственог возила се надокнађује након правдања његове економске природе и логистичке предности.

Трошкове путовања и смјештаја изван МЕД подручја мора одобрити ЈТС/МА унапријед.

Услуге (осим спољних стручњака)

Ова категорија се односи на услуге које не могу да проводе партнери пројекта и које захтијевају допринос спољњег даваоца услуга.

Ови издаци су прихватљиви ако у партнерству нема потребних компетенција за пружање наведених услуга. Правила јавне набавке морају да се поштују приликом одабира компаније која пружа спољне услуге.

Спољни стручњаци

Ова категорија се односи на експертизу, анализе, студије, извјештаје, које не могу да изврше пројектни партнери и који захтијевају допринос стручњака или стручних органа.

Ови издаци су прихватљиви ако у партнерству нема потребних компетенција за пружање наведених активности. Правила јавне набавке морају да се поштују приликом одабира органа, компаније или појединца који даје спољну експертизу.

Издаци у вези са реализацијом **ревизије пројекта**, када их проводе спољни ревизори, укључени су у ову категорију. Ако ревизије проводи унутрашњи ревизор, трошкови морају да буду у буџету и унесени под буџетским насловом "Трошкови особља".

Трошкове путовања и смјештаја спољних стручњака морају да буду укључени у овој буџетској линији.

¹¹ Погледајте национална јавна рачуноводствена правила.

Препоручује се да трошкови спољних стручњака не прелазе 35% укупног прихватљивог буџета пројекта.

Промоција, информације и публикација

Ова категорија укључује издатке направљене за повећање видљивости пројекта према партнерима, јавности или институцијама. Напримјер:

- веб дизајн и хостинг
- израда, планирање, копирање и подјела рекламних материјала
- организација спољних догађаја
- тумачење/превод
- ...

Ако су партнерству потребне услуге давалаца, повезани трошкови су прихватљиви ако унутар партнерства нема потребних компетенција за реализацију наведених услуга. Правила јавне набавке морају да се поштују приликом одабира компаније или лица које даје спољну експертизу.

Општи трошкови

На основу члана 52. Уредбе (ЕЗ) 1828/2006, општи трошкови су прихватљиви под условом да су засновани на стварним трошковима произашлим из провођења односног пројекта или о просјечним стварним трошковима везаним за активности истог типа.

Општи трошкови укључују:

- телефон, факс, интернет
- канцеларијски материјал
- фотокопирање
- поштарину
- најам канцеларија
- гријање, струју
- остале административне расходе апсолутно потребне за провођење пројекта

У случају индиректних трошкова, они морају да буду изведени у пропорцији са пројектом према праведној и оправданој методи. Ти трошкови морају да буду директно потребни за рад и остваривање пројекта. Прописно оправдани општи трошкови могу да буду враћени **до највише 7% укупног прихватљивог буџета пројекта** (привремени буџет).

ИПА пројектни партнер пријавиће опште трошкове и на основу стварних трошкова. Сви пријављени општи трошкови треба да буду директно повезани са пројектом и оправдани. У склопу пројектног партнерства, ИПА партнери прате са ЛП да се горњи лимит од 7% трошкова поштује.

Остало

Издаци који нису горе наведени, својствени пројекту, наведени су детаљно у буџету. Ови трошкови ће се узети у обзир ако су у складу са одобреним буџетом, ако су документовани на аналитички начин и ако поштују национална правила и правила Заједнице.

Ова категорија укључује нефинансијске доприносе (неплаћени волонтерски рад), узимајући у обзир и правдајући вријеме које је сваки волонтер провео у пројекту.

б) Подијељени трошкови

Пракса дијељења заједничких трошкова треба да се избјегава. Међутим, у случају да заједнички трошкови не могу да буду избјегнути, партнери су позвани да приме од својих контролора првог нивоа и националних органа задужених за програм прихватање принципа дијељења трошкова међу њима прије подношења приједлога пројекта.

Осим тога, извјештавање о заједничким трошковима понекад се показало тешким. Неки национални ревизори могу одбити да прихвате дијелење особља и административних трошкова. Стога се препоручује ограничавање подијелених трошкова на трошкове који улазе у оквир буџетске линије "спољни стручњаци и услуге".

Препоручује се укључити унутар Споразума о партнерству врсту трошкова који се дијеле, партнера који је одговоран за уговарање/наруџбе и припадајући поступак плаћања и извјештавања.

Поступак за потврђивање ваљаности ове врсте издатака треба да буде усаглашен са контролорима првог нивоа и са државним органима.

ц) Рачуноводство трошкова

Пријаве морају јасно разликовати активности - и њихове трошкове – које се одвијају на страни ЕУ-а са средствима ЕРДФ-а и оне које се одвијају на страни земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња са средствима ИПА-е.

Укупни рачуни пројекта морају се водити у еврима. Рачуни партнера смјештених изван евро зоне водиће се и у националној валути. Водећи партнер обезбјеђује да су документи прописани од ревизије пренесени и на располагању свим нивоима пројекта.

Имена лица одговорних за потврђивање издатака за сваког партнера, те средства за њихово достављање морају се саопштити Водећем партнеру. Органи који издају потврде морају да буду идентификовани у Уговору о субвенционисању потписаном између Водећег партнера и Управљачког органа.

Водећи партнер тражи да партнери доставе копије свих рачуноводствених докумената. Плаћање крајњим корисницима је на основу фактура. Када то није могуће (доприноси у природи и административни трошкови), исплате ће се заснивати на документима који имају једнаку вриједност доказа.

Преноси средстава ЕРДФ-а између Водећег партнера и других партнера не сматрају се издацима.

Пренос средстава између партнера за операције на челу са једном од њих (догађања, експертиза за цијело партнерство...) не сматрају се издацима јер за њих одговара партнер који обавља ове расходе.

Што се тиче различитих курсних стопа, може се изабрати између сљедећих опција

- **Партнери претварају своје трошкове из њихове националне валуте у евре и** Водећи партнер користи те конвертоване податке да испуни Финансијски извјештај. У том случају, партнери опет имају неколико могућности за претварање њихових трошкова у евре:
 - могу да користе просјечну мјесечну курсну стопу коју утврди Комисија било у мјесецу када је рачун плаћен или у мјесецу када су трошкови пријављени Водећем партнеру,
 - могу да користе шестомјесечну просјечну стопу просјечне мјесечне курсне стопе,
 - могу да користе тржишну курсну стопу од дана када је рачун плаћен,
 - могу да користе тржишну курсну стопу од посљедњег дана извјештајног периода.
- **Партнери шаљу своје податке у својој националној валути Водећем партнеру, а Водећи партнер ове бројеве претвара у евре** за довршетак финансијског извјештаја (биће прецизирано у Споразуму о партнерству). У том случају, Водећи партнер мора да

користи просјечну мјесечну курсну стопу коју утврди Комисија за посљедњи мјесец извјештајног периода, односно тржишну курсну стопу на посљедњи дан извјештајног периода.

Партнери морају да користе исти систем током цијелог периода провођења. Водећи партнер мора да обавијести ЈТС о изабраној опцији и она се мора користити све вријеме трајања пројекта (биће прецизирано у Споразуму о партнерству).

д) Систем плаћања

ЕУ партнери:

ЕРДФ плаћања унутар МЕД програма врше се само на основу накнаде без плаћања унапријед. Захтјеве за плаћање преноси Водећи партнер Управљачком органу у име партнера. Структура која тражи субвенцију мора да има довољно финансијских средстава да би могла да аконтује сопствено финансирање док чека ЕРДФ плаћање.

УПОЗОРЕЊЕ: коришћење «додјеле субвенције» од стране партнера или Водећег партнера је забрањено у МЕД програму. У оквиру ЕРДФ финансијског система, само партнери из пројекта (крајњи корисници средстава ЕРДФ) морају да прикупе одобрена средства.

Додјеле субвенције попут Dailly (Француска) или било које сличне Европске конвенције остају строго забрањене у МЕД програму.

Сваки партнер умјесто тога може да тражи зајам од кредитне агенције са накнадом након пријема средстава ЕРДФ-а.

У том случају (трансакцију зајма врши корисник спољној агенцији), све камате настале из активности остају неприхватљиве за накнаду ЕРДФ-а и зато ће бити у цијелости на терет односног корисника.

Плаћања ће извршити Орган за овјеравање програма што је прије могуће на рачун Водећег партнера. Плаћање се врши само у еврима. Партнери одлучују између себе ко ће сносити курсни ризик.

Одговорност је Водећег партнера да расподијели средства међу партнерима према трошковима које прикаже сваки партнер. Од дана пријема средстава, Водећи партнер мора да плати својим партнерима **у року највише 1 мјесеца**. Он, такође, треба да обезбиједи да се поштују максималне стопе ЕРДФ суфинансирања по партнеру.

Начин преноса средстава са партнерима који не припадају евро зони мора се прецизирати прије почетка пројекта и примјењивати током трајања пројекта. Финансијски извјештаји које преноси Водећи партнер Заједничком техничком секретаријату морају да буду изражени у еврима.

Препоручује се да се састави уговор између Водећег партнера и других партнера. То би требало да буде прецизирано у Споразуму о партнерству.

ИПА партнери:

Сви ИПА партнери имају одвојени уговор о ИПА суфинансирању са Управљачким органом. Међутим, према принципу водећег партнера, они достављају потврде расхода Водећем партнеру пројекта, као дио цјелокупног Извјештаја о напретку пројекта. Након одобрења захтјева за плаћање од Управљачког органа, Орган за овјеравање ће извршити плаћање директно на рачун ИПА партнера.

С обзиром на то да се исплате средстава ИПА-е обављају у еврима, примјењива метода за израчунавање курсне стопе прецизирана је у Уговору о субвенционисању.

е) Архивирање

За ЕУ партнере

Сваки споразум о партнерству мораће да одреди како је организовано подношење

рачуноводствених евиденција, техничке документације и материјала (извјештаји, анализе, комуникациони документи...). Ови документи морају да буду доступни и да се лако користе у случају контроле.

Споразум о партнерству мора да одреди гдје се документи архивирају, ко је задужен за њих, шта је заједнички систем класификације који користе партнери, који документи се архивирају итд.

Водећи партнер и други партнери морају да обезбиједу да се сви документи који се односе на пројекат чувају на безбједном и хронолошким редом до краја 2020. године.

За ИПА партнере:

Пријаве морају јасно да разликују активности - и њихове трошкове – које се одвијају на страни ЕУ-а са средствима ЕРДФ-а и оне које се одвијају на страни земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња са средствима ИПА-е.

ф) Систем финансијског управљања (контрола књижења)

PRESAGE CTE повезује све организације управљања (Управљачки орган и Заједнички технички секретар, Орган за овјеравање, националне власти, контролори првог нивоа - члан 16., корисници). То је алат за управљање операцијама и праћење, користи се за анализу и евалуацију програма заједнице и, изнад свега, то је алат за контролу. Користи се за праћење свих активности у свим фазама, од приједлога пројекта све до његовог завршетка.

За ЕРДФ и ИПА партнере

Пројекти морају да представе систем финансијског управљања по узору на систем представљен у наставку за цијели програм. Сваки пројекат има могућност разраде свог сопственог система утолико што служи на најбољи начин циљевима пројекта и партнерства, и што доказује да је најефикаснији. Овај поступак мора да буде обављен и помоћу алата за праћење Програма.

Корак 1:

- Партнери сакупљају рачуне и рачуноводствене датотеке издатака и исплата.

Корак 2:

- Сви партнери морају да користе апликацију PRESAGE CTE за упис свих активности и издатака извршених у релевантном периоду.
- Водећи партнер контролише да су трошкови у складу са почетном расподјелом по активности и по буџетском наслову.
- Водећи партнер обезбјеђује да су трошкови, представљени од корисника који учествују у операцији, настали у сврху провођења операције и да одговарају активностима договореним између тих корисника

Корак 3:

- Када партнер унесе у алат PRESAGE све активности и финансијске податке који се односе на релевантни период, мора да обавијести о томе свог Водећег партнера ради валидације на PRESAGE и своје контролоре првог нивоа.
- Партнер шаље доказ плаћања и повезане документе и извјештаје (извјештај о активностима и финансијски извјештај) првом нивоу контроле у складу са националним поступком који је дефинисан (централизован или децентрализован).

Корак 4:

- Први ниво контроле враћа партнеру, у року највише 3 мјесеца (чл. 16.2 Уредбе ЦЕ 1080/2006 за ЕРДФ партнере и чл. 108. Уредбе ЦЕ 718/2007, измијењене Уредбом

ЦЕ 80/2010, за ИПА партнере), а након представљања потпуне и исправне документације, потврду са назнаком потврђених износа и евентуално искључених износа.

Корак 5:

- Након што је потврда расхода добијена, партнер је преноси Водећем партнеру заједно са копијом повезаних образаца и копијом доказа о уплати.

Корак 6:

- Водећи партнер прикупља и чува све потврде трошкова и примјерак пратеће документације својих партнера.
- Он потврђује да је трошкове представљене од корисника који учествују у операцији овјерио контролор.
- Водећи партнер пише захтјев за плаћање који садржи копије потврда које су доставили други партнери, као и извјештај који садржи информације о активностима, који одговара износу расхода. То се шаље Управљачком органу, праћено извјештајем о напретку.
- Ако партнер не може да пренесе Водећем партнеру своју потврду расхода у догледно вријеме, он треба да је прослиједи у сљедећем извјештају о напретку.

Корак 7:

- Управљачки орган провјерава да захтјеви за плаћање одговарају активностима пријавног обрасца спецификованог за пројекат као саставни дио Уговора о суфинансирању ЕРДФ-а, потписаног између Водећег партнера и Управљачког органа, и Уговора о суфинансирању ИПА-е, потписаног између сваког ИПА партнера и Управљачког органа.
- Управљачки орган одашиље "препоруку за плаћање" Органу за овјеравање **у року 15 радних дана** од пријема захтјева за плаћање. Било који проблем у вези са захтјевом за плаћање може да одгоди рок.

Корак 8:

- Орган за овјеравање контролише препоруку за плаћања и наставља што је прије могуће са исплатом цијелог износа ЕРДФ-а Водећем партнеру и релевантне ИПА квоте сваком ИПА партнеру.

Корак 9:

- Од пријема средстава, Водећи партнер мора да плати својим партнерима **у року 1 мјесеца највише**. Водећи партнер преноси ЈТС-у (и релевантној националној контактної тачки, и/или националним контролорима или органима за одобрење) појединости те исплате. Водећи партнер мора да оправда у извјештају о напретку да су сва плаћања из претходног периода проведена. Ако не, извјештај о напретку не може да буде одобрен.

Ревизија, финансијска контрола и мјере за борбу против превара

Упозорење: Сљедеће тачке су искључиво за пажњу ИПА земаља:

За Хрватску:

6.1 Ревизија, финансијска контрола и мјере за борбу против превара

Рачуни и активности свих страна укључених у провођење овог програма, сви уговори и споразуми којима се проводи овај програм подлијежу, са једне стране, надзору и финансијској контроли од Комисије (укључујући Европску канцеларију за борбу против превара) која може, сама или уз помоћ спољног ревизора према сопственој одлуци да проводи провјере, а, са друге стране, ревизији Европског ревизорског суда. Овим су обухваћене мјере провјере попут претходне провјере расписаних конкурса и склопљених уговора које проводи Делегација земље кориснице.

Да би се обезбиједила дјелотворна заштита финансијских интереса Заједнице, Комисија (и Европска канцеларија за борбу против превара) може да провјерава и прегледа документацију на лицу мјеста у складу са поступцима предвиђеним Уредбом Савјета (ЕЗ, Еуратом) 2185/96¹³.

Горе описане контроле и ревизије примјењују се на све извођаче, подизвођаче и кориснике бесповратних средстава којима су додијељена средства Заједнице.

6.2 Финансијска усклађења

У случајевима неправилности или пропуста у вези са провођењем овог програма, национални званичник за овјеравање, који је први надлежан за провођење истраге о свим неправилностима, проводи финансијска усклађивања отказивањем цјелокупне или дијела помоћи Заједнице. Национални званичник за овјеравање разматра врсту и тежину неправилности те финансијски губитак помоћи Заједнице.

У случају неправилности, које укључују пропусте и преваре, национални званичник за овјеравање извршава поврат помоћи Заједнице исплаћене кориснику, а у складу са националним поступцима за извршење поврата.

6.3 Контрола књижења

У Хрватској, национални званичник за овјеравање брине се да сви значајни подаци буду доступни да би се у сваком тренутку обезбиједила подробна контрола књижења. Подаци обухватају документоване доказе о одобрењу захтјева за плаћање, књижењу и плаћању тих захтјева те о обради предујмова, гаранција и дугова.

6.4 Превентивне мјере

Хрватска мора да обезбиједи провођење истраге и ефикасно поступање у случајевима када постоји сумња у превару или неправилности те да обезбиједи функционисање механизма контроле и извјештавања истовјетних онима предвиђеним Уредбом Комисије бр. 1828/2006¹⁴. Сваки стварни или претпостављени случај преваре или неправилности мора се без одгоде пријавити службама Комисије, заједно са предузетим мјерама с тим у вези. Уколико не постоје случајеви стварне или претпостављене преваре, земља корисница мора да обавијести Комисију о тој чињеници у року два мјесеца по завршетку сваког тромјесечја.

Неправилност означава било какво кршење одредбе о примјењивим прописима и уговорима, које произлази из радње или пропуста привредног субјекта, које има, или може да има, ефекат оптерећења општег буџета Европске уније путем наплате неоправдане ставке издатка из општег буџета.

Превара означава било коју намјерну радњу или пропуст који се односе на: коришћење или представљање погрешних, нетачних или непотпуних изјава или докумената, која као ефекат има погрешно дозначавање или задржавање средства из општег буџета Европске уније или буџета којима управља Европска унија или неко у њено име; прикривање података чиме се крши одређена обавеза са истим ефектом; погрешна примјена таквих средстава у сврхе различите од оних за које су првобитно додијелена.

Земља корисница је дужна да предузме све потребне мјере за спречавање и сузбијање активне и пасивне корупције у било којој фази поступка набавке или додјеле бесповратних средстава, као и током провођења предметних уговора.

Активна корупција се одређује као нечија намјерна радња којом се службенику, за њега или за трећу страну, обећава или даје, непосредно или путем посредника, предност било које врсте да би дјеловао или се суздржао од дјеловања у складу са својом обавезом, или обављао своје дужности супротно службеним дужностима, а на начин штетан, или могуће штетан, за финансијске интересе Европских заједница.

Пасивна корупција се одређује као намјерна радња службеника који непосредно, или путем посредника, тражи или прима било какву врсту предности, за себе или трећу страну, или прихвата обећање такве предности, да би дјеловао или се суздржао од дјеловања у складу са својом дужношћу, или обављао своју функцију противно службеним дужностима на начин штетан, или могуће штетан, за финансијске интересе Европских заједница.

Органи земље кориснице, укључујући запосленике одговорне за провођење програма, предузеће све мјере предострожности које су потребне да би се избјегао ризик сукоба интереса те ће одмах обавијестити Комисију о било каквом сукобу интереса или ситуацији која би могла да проузрокује такав сукоб.

6.5 Финансијске исправке

Како би се обезбиједило да се средства користе у складу с примјењивим прописима, Комисија у Хрватској служи се поступцима обрачуна или механизмима финансијских исправака у складу са чланом 53.ц, став 2. Финансијске уредбе те одредницама Оквирног споразума о програму ИПА склопљеном између Комисије и Хрватске, или, уколико такав споразум не постоји, у Споразуму о финансирању којим се проводи овај програм закључен са Хрватском.

Финансијска исправка може да настане услед:

- i. утврђивања одређене неправилности, укључујући превару; или
- ii. утврђивања слабости или недостатка у системима управљања и контроле земље кориснице.

Ако Комисија утврди да је издатак у оквиру овог програма настао кршењем примјењивих правила, одлучује који износи ће бити изостављени из средстава Заједнице.

Израчунавање и утврђивање таквих исправки, као и одговарајућих поврата, врши Комисија слиједом критеријума и поступака прописаних Проведбеном уредбом о програму ИПА.

За Црну Гору:

Рачуни и активности свих страна укључених у провођење овог програма, сви уговори и споразуми којима се проводи овај програм подлијежу, са једне стране, надзору и финансијској контроли од Комисије (укључујући Европску канцеларију за борбу против превара), која може, сама или уз помоћ спољног ревизора, према сопственој одлуци да проводи провјере, а, са друге стране, ревизији Европског ревизорског суда. Овим су обухваћене мјере провјере попут претходне провјере расписаних конкурса и склопљених уговора које проводи Делегација земље кориснице.

Да би се обезбиједила дјелотворна заштита финансијских интереса Заједнице, Комисија (и Европска канцеларија за борбу против превара) може да провјерава и прегледа документацију на лицу мјеста у складу са поступцима предвиђеним Уредбом Савјета (ЕЗ, Еуратом) 2185/968¹³.

Горе описане контроле и ревизије примјењују се на све извођаче, подизвођаче и кориснике бесповратних средстава којима су додијељена средства Заједнице.

За Босну и Херцеговину:

Рачуни и активности свих страна укључених у провођење овог програма, сви уговори и споразуми којима се проводи овај програм подлијежу, са једне стране, надзору и финансијској контроли од Комисије (укључујући Европску канцеларију за борбу против превара) која може, сама или уз помоћ спољног ревизора, према сопственој одлуци да проводи провјере, а, са друге стране, ревизији Европског ревизорског суда. Овим су обухваћене мјере провјере попут претходне провјере расписаних конкурса и склопљених уговора које проводи Делегација земље кориснице.

Да би се обезбиједила дјелотворна заштита финансијских интереса Заједнице, Комисија (и Европска канцеларија за борбу против превара) може да провјерава и прегледа документацију на лицу мјеста у складу са поступцима предвиђеним Уредбом Савјета (ЕЗ, Еуратом) 2185/968¹³.

Горе описане контроле и ревизије примјењују се на све извођаче, подизвођаче и кориснике бесповратних средстава којима су додијељена средства Заједнице.

За Албанију: обратити се Националној контактної тачки

Финансијски токови ЕРДФ-а и ИПА-е

				Европска комисија
Управљачки орган				Орган за овјеравање
Орган за издавање потврда		Водећи партнер		
	ЕРДФ Пројектни партнер		ИПА Пројектни партнер	
		Орган за издавање потврда		

Захтјеви за плаћање

Плаћања ЕРДФ партнерима

Плаћања ИПА партнерима

Препорука за плаћање

Контрола потврђивања издатака (члан 16. Уредбе 1080/2006 и 108 Уредбе ИПА ЕЦ 718/2007)

10. Надзор, евалуација и контрола

а) Почетни извјештај¹²

У року три мјесеца након потписивања уговора о суфинансирању, Водећи партнер шаље Заједничком техничком секретаријату почетни извјештај којим потврђује почетак активности и детаљно описује структуре управљања које обезбјеђују добру изведбу пројекта (пословник Управног одбора).

б) Захтјев за трошкове припреме¹³

Овај извјештај садржи опис припремних трошкова пројекта, као и финансијски извјештај, провјерен и потписан од одабраног независног контролора. Овај захтјев мора да буде послат са првим извјештајем о напретку.

ц) Извјештај о напретку¹⁴

Провођење пројекта заснива се на шестомјесечним периодима према фиксним тромјесечјима и везаним роком за подношење извјештаја о напретку како је утврђено у Уговору о суфинансирању ЕРДФ-а. Уговор(и) о суфинансирању ИПА-е везани су за Уговор о суфинансирању ЕРДФ-а о том питању. Управљачки орган, међутим, може да одступи од ових датума у интересу програма.

Водећи партнер је једини одговоран за исправно и потпуно подношење извјештаја о напретку.

Водећи партнер има два мјесеца након истека 6 мјесеци периода провођења да провјери издатке осталих партнера, испуни извјештај о напретку кроз ПРЕСАГЕ систем, поднесе извјештај о напретку и захтјев за поврат ЈТС-у (заједно са копијама потврда контролора првог нивоа о потврђеним износима).

Овај извјештај ће да садржи извјештај о управљању, као и финансијско извјештавање које је провјерио и потписао Водећи партнер. Такође би требало да буде попраћено конкретним непосредним резултатима пројекта, комуникационим документима или другим документима објављеним у том периоду.

• Извјештај о активностима садржи податке о општем напретку активности, као и поређење између првобитно предвиђених циљева и већ постигнутих циљева. Он, такође, укључује било који дио који одговара техничкој реализацији.

• Финансијски извјештај садржи ретроспективни обрачун трошкова исплаћених током извјештајног периода. Извјештај ће морати да садржи податке о свим трошковима, новчаним као и нефинансијским. Дозвољена је само накнада и то само за трошкове ефикасно начињене током периода на који се извјештај односи, већ плаћене и оправдане фактурама или документима једнаке вриједности доказа.

Водећи партнер ће морати да обезбиједи да расходи забиљежени у финансијском извјештају нису укључени у раније поднесеном финансијском извјештају.

¹² Овај извјештај није финансијско извјештавање и зато не даје никакво право на финансијски поврат.

¹³ Овај извјештај даје само право на поврат трошкова припреме.

¹⁴ Овај извјештај даје само право на накнаду трошкова у вези са провођењем пројекта.

д) Завршни извјештај и затварање пројекта

Завршни извјештај мора се поднијети уједињеном Заједничком техничком секретаријату након затварања пројекта. Овај извјештај мора дати информације о постигнућима, резултатима и утицајима пројекта, као и коначне детаљне финансијске информације. Овај извјештај мора се поднијети у року два мјесеца након завршетка пројекта.

Рок за прихватљивост издатака:

Од дана потписивања уговора о суфинансирању, традиционални пројекти не би требало да прелазе 36 мјесеци трајања, **осим припремних трошкова**. Тај период мора укључивати све техничке и финансијске активности.

Датум завршетка пројекта је наведен у Пријавном обрасцу. Сваки оперативни издатак мора да буде ангажован и исплаћен прије датума завршетка пројекта. У случају да ти трошкови не могу да буду плаћени у року одгоде, могу да се исплате у року два мјесеца након овог датума. Административни издаци затварања (трошкови Првог нивоа контроле и особља) могу да буду ангажовани и исплаћени у року два мјесеца након датума затварања пројекта.

Према члану 56. (1) Уредбе (ЕЗ) 1083/2006, МЕД Програм мора се завршити 31. децембра 2015. године. Зато се ова додатна одгода од два мјесеца не примјењује за операције које завршавају 30. јуна 2015. године. У том случају су неприхватљиви сви административни расходи (укључујући и трошкове везане за затварање пројекта), ангажовани, фактурисани или исплаћени, након службеног датума завршетка пројекта.

Пројекти могу да буду одабрани за провјеру чак и након завршетка пројекта. **Зато је потребно да водећи партнери и њихови партнери обезбјеђују јасну и безбједну похрану све пројектне документације најмање до 2020.**

Пријаве морају јасно да разликују активности - и њихове трошкове – које се одвијају на страни ЕУ-а са средствима ЕРДФ-а и оне које се одвијају на страни земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња са средствима ИПА-е.

е) Евалуација током програмског периода

За ЕУ партнере:

У складу са члановима 33. и 48-3) Уредбе ЕУ бр. 1083/2006, Управљачки орган, под управљањем Надзорног одбора, врши евалуације у вези са праћењем оперативног програма, посебно ако су праћењем утврђена значајна одступања од првобитно постављених циљева или ако су упућени приједлози за ревизију оперативног програма. Резултати тих процјена шаљу се Надзорном одбору и Комисији¹⁵.

Евалуације могу да буду стратешке природе са циљем испитивања развоја Програма с обзиром на приоритете Заједнице и појединих држава, или оперативне природе са циљем пружања подршке праћењу програма. Процјена Програма Медитеран предвиђена је за 2010. годину.

За ИПА партнере:

Када се такве процјене проводе, треба учинити све да би се оцијенили и елементи у вези са учешћем земаља кандидаткиња/потенцијалних кандидаткиња у међудржавним програмима. Овај програм биће предмет евалуације у складу са члановима 57. и 82. Уредбе о провођењу ИПА-е, са циљем побољшања квалитета, ефикасности и досљедности помоћи из средстава Заједнице и стратегије и провођења програма. Комисија може да проводи и стратешке евалуације.

¹⁵ Члан 48(3) Уредбе ЕУ бр. 1083/2006

ф) Ex-post евалуација

У складу с чланом 49(3) Уредбе (ЕЗ) 1083/2006, Комисија је дужна извршити накнадну процјену (ex post евалуацију) свакога циља у блиској сарадњи са државом чланицом и Управљачким органом.

Том процјеном се испитује обим кориштења средстава, ефикасност и дјелотворност програмирања Фонда те друштвено-економски утицај. Процјеном се настоје извести закључци о политици економске и друштвене повезаности.

Утврдиће се фактори који придносе успјеху или неуспјеху провођења оперативних програма те добра пракса. Ex post евалуација завршава 31. децембра 2015. године.

г) Избор показатеља непосредних резултата и показатеља резултата

Евалуација програма и пројеката међудржавне сарадње важан је и изазован задатак. То је важно јер, током провођења Програма, корисност и ефикасност међудржавне сарадње мораће да буде јасно показане. Такође је и изазовно јер, у поређењу са другим програмима европске регионалне политике, достигнућа међудржавне сарадње често су мање директна и мање опипљива. Ово је, такође, разлог зашто се систем праћења фокусира првенствено на непосредне резултате и резултате који су дефинисани у наставку.

Показатељи непосредних резултата односе се на активност, материјална добра и произведене услуге (нпр. број објављених докумената, број догађаја и састанака, број реализованих студија итд.). Показатељи се морају користити за одређивање непосредних резултата постигнутих за сваку компоненту и за цијели пројекат.

Показатељи резултата односе се на директне и непосредне ефекте непосредних резултата на директне кориснике програма (број потписаних конвенција и споразума, број проведених стратегија, број усвојених заједничких норми, број људи који су побољшали или обогатили своје компетенције итд.)

Да би могли да изврше праћење и евалуацију пројеката, партнери морају да се користе показатељима који дају информације о начину на који пројекти остварују циљеве и уз опште услове програма.

Предложени индикатори морају да буду третирани као приоритет, али партнери имају могућност да додају више специфичних показатеља реализације и резултата у складу с њиховим специфичним циљевима и пољем интервенције.

Сљедећи попис наведен је као примјер:

ОСА 1 (Број ...)	
Показатељи непосредних резултата	Показатељ резултата
Нове мреже одговарајуће за трансфер технологије	Састављене перманентне мреже: <i>навести број</i>
Заједничке студије са циљем заједничких стратегија, инструмената, метода или планова	Заједничка провођења шема рада или стратегија
Заједничке стратегије и споразуми	
Мала и средња предузећа укључена у међудржавне активности • Директно: <i>навести број</i>	Нове међудржавне активности инициране од СМЕ-а: <i>навести број</i>

• Индиректно: <i>навести број</i>	
Нове структуре међудржавне подршке за иновације	Трајне структуре међудржавне подршке: <i>навести број</i>
Семинари и форум на међудржавном нивоу	Укључене структуре: <i>навести број</i>
Експерименталне активности (пилот)	Које су структуре, међу сљедећим, биле укључене у активности пројекта? Навести врсту (види Додатак 1), број и како су укључене (највише 300 знакова)

ОСА 2 (Број ...)	
<i>Показатељи непосредних резултата</i>	<i>Показатељ резултата</i>
Нове Мреже органа/квалификованих структура	Састављене перманентне мреже: <i>навести број</i>
Планови, методе, алати и заједничке смјернице	Заједничка провођења шема рада или стратегија
Заједничке стратегије и споразуми	
Међудржавне активности за подизање свијести	Укључене структуре: <i>навести број</i>
Семинари и форум на међудржавном нивоу	Укључене структуре: <i>навести број</i>
Експерименталне активности (пилот)	Које су структуре, међу сљедећим, биле укључене у активности пројекта? Навести врсту (види Додатак 1), број и како су укључене (највише 300 знакова)
ОСА 3 (Број ...)	
<i>Показатељи непосредних резултата</i>	<i>Показатељ резултата</i>
Нове Мреже органа/квалификованих структура које подразумијевају приватне актере	Састављене перманентне мреже: <i>навести број</i>
Нумеричке и on-line услуге за доступност	Међудржавни уговори за нове примјењиве услуге
Системи праћења и базе података за приступачност и/или спречавање ризика	
Активности за промоцију приступачности острва	Нове везе за изоловане зоне
Активности за поморску безбједност	
Планови, методе, алати и заједничке смјернице	Заједничка провођења шема рада или стратегија
Експерименталне активности (пилот)	Које су структуре, међу сљедећим, биле

	укључене у активности пројекта? Навести врсту (види Додатак 1), број и како су укључене (највише 300 знакова)
ОСА 4 (Број ...)	
<i>Показатељи непосредних резултата</i>	<i>Показатељ резултата</i>
Нове мреже градова или локалних власти за полицентризам	Састављене перманентне мреже: <i>навести број</i>
Заједничке студије с циљем заједничких стратегија или планова, метода или алата на међудржавном нивоу	Заједничка провођења шема рада или стратегија
Заједничке стратегије и споразуми	
Локалне власти укључене у међудржавне активности	Нове међудржавне активности инициране од локалних власти: <i>навести број</i>
Власти изолованих зона које се подразумевају у међудржавним активностима	Нове иницијативе или структуре подршке које промовишу власти изолованих зона: <i>навести број</i>
Експерименталне активности (пилот)	Које су структуре, међу следећим, биле укључене у активности пројекта? Навести врсту (види Додатак 1), број и како су укључене (највише 300 знакова)

Комуникационе активности и алати	
Алати:	
<i>Непосредни резултати</i>	<i>Резултати</i>
Број креираних комуникационих алата међу следећим: брошуре, ДВД, ЦД-РОМ, видео, билтени, водичи и сл.	Број креираних комуникационих алата међу следећим: брошуре, ДВД, ЦД-РОМ, видео, билтени, водичи и сл.
Број креираних интернетских страница	Број креираних интернетских страница
Број креираних база података	Број креираних база података

Акције:

<i>Непосредни резултати</i>	<i>Резултати</i>
Број циљаних комуникационих активности у организацији партнерства из следећег пописа: изложбе, семинари, конференције, информативне кампање итд.	Број и врста структура којих се тичу комуникационе активности из пописа "Врста укључених структура".
Број новинских посјета на локацији пројекта, и/или организованих радионица и/или	Број новинских чланака објављених у штампи, на радију или на ТВ-у.

конференција за новинаре, број посланих новинских чланака.	
<i>Укључене врсте структура: навести врсту (види Додатак 1), број и како су укључене (највише 300 знакова)</i>	

х) Систем за праћење утицаја на околиш

За ЕУ партнере:

Могући негативни утицаји на околиш (економских дјелатности, превоза, туризма...) предвиђени су у критеријумима одабира пројеката као и у **систему праћења** постављеном за оцјењивање последица провођења програма на околиш.

Овај систем праћења омогућава прилагођавање, по потреби, усмјерења Програма Медитеран и измјену назнака датих пројектним партнерима о циљевима и општој одредби провођења које треба да узимају у обзир. Његови поступци су наведени у Водичу за провођење ОП-а.

За ИПА партнере:

Сва улагања се проводе у складу са релевантним законима Заједнице о заштити околиша. Поступци за процјену утицаја на околиш, као што је наведено у ЕИА-директиви, у потпуности се примјењују на све пројекте у оквиру ИПА програма. Ако ЕИА-директива још није у потпуности пренесена, поступци треба да буду слични оним утврђеним у наведеној директиви. Ако је вјероватно да ће пројекат утицати на локалитете од важности за очување природе, одговарајућа процјена очувања природе биће једнака оној из члана 6. директиве "Станишта" и мора да буде документована.

и) Контрола на нивоу пројектних партнера (члан 16. Уредбе ЕУ-а 1080/2006 и члана 108. Уредбе ЕУ-а 718/2007, измијењене Уредбом ЕУ-а 80/2010)

Да би се омогућило Водећем партнеру да изради сваки извјештај о напретку и прослиједи га ЈТС-у, потребно је да активности и расходе сваког ЕРДФ и ИПА партнера провјери и одобри један или више ревизора у складу са системом првог нивоа контроле, успостављеним у државама чланицама и у земљама кандидаткињама и потенцијалним кандидаткињама.

Водећи партнер:

- обезбјеђује да су трошкови представљени од стране корисника који учествују у операцији настали у сврху провођења операције и да одговарају активностима договореним између тих корисника
- провјерава јесу ли трошкови представљени од стране корисника који учествују у операцији овјерени од стране ревизора

За ЕРДФ партнере:

У принципу постоје 4 главна модела:

Централизована контрола на нивоу МС путем јавног управног органа,

Централизована контрола на нивоу МС путем приватних ревизорских компанија,

Децентрализована контрола путем ревизора које је изабрао пројектни партнер из националне уже листе,

Децентрализована контрола путем интерних или спољних ревизора које је одабрао пројектни партнер и који су одобрени на државном нивоу

Ревизијски трошкови могу да се сматрају прихватљивим трошковима (унутрашња независна ревизија треба да буде укључена у буџетској линији "трошкови особља"; спољна независна ревизија у буџетској линији "спољни стручњаци"). Стога се препоручује издвајање буџета за ове контроле, зависно од контролних аранжмана који се примјењују у релевантној земљи чланици за сваког од пројектних партнера.

Задатак контролора је да провјере:

јесу ли трошкови прихватљиви,

јесу ли размотрени и испоштовани услови Програма, одобрени Пријавни образац и Уговор о суфинансирању,

води ли се исправна евиденција рачуна и плаћања,

јесу ли се активности, заправо, догодиле и јесу ли подговорене робе и услуге испоручене или извршене,

јесу ли субвенције предвиђене у финансијском плану плаћене партнерима,

поштују ли се правила Заједнице и национална правила, нарочито кад је ријеч о информисању и публицитету, јавним набавкама, једнаким могућностима и заштити околиша,

поштују ли се национална правила за јавне набавке.

У сваком случају, позовите се на информације које ће обезбиједити националне организације за детаљан поступак.

За ИПА партнере:

ИПА земље које учествују у Програму МЕД успоставиле су централизован систем контроле.

Именована министарства/управе задужени су за овај задатак.

Контролори запослени у министарствима/управама обављају провјеру расхода и одговорни су за издавање потврда о издацима.

Контролне активности дијелом се финансирају из националних владиних извора и дијелом из буџета Техничке помоћи Програма. Контролне активности су затим бесплатне за ИПА пројектне партнере.

Контролор:

Прима извјештај партнера и све фактуре с попатним документима.

Провјерава извјештај о активностима: контролише прописани дио провођења по садржају одобреном у уговору о субвенцији и пријавном обрасцу.

Провјерава финансијски извјештај: тражене исплате су унутар буџетских линија одобрене пријаве, упоређујући трошкове пројекта са активностима пројекта.

Провјерава фактуре (издаци су прихватљиви и плаћени, рачуни су формално усклађени са релевантним националним прописима).

Провјерава – на основу контролне листе јесу ли исказане активности у складу са националним и заједничким правилима прихватљивости, поштују ли се правила државне помоћи и јавне набавке и провјерава испуњење захтјева у вези са публицитетом.

Пријављује укупно прихватљиве издатке (ИПА допринос, национални допринос, сопствени допринос дијела пројекта).

Издаје декларацију о потврђивању трошкова.

j) Провјера узорка

Надлежни Органи програма сваке године проводиће **провјере узорка** пројекта да би

провјерили да пројекти имају исправно пријављене издатке у извјештајима о напретку. Ове провјере ће се вршити у оквиру одговорности Органа за ревизију којем помаже група ревизора, са по једним представником из сваке земље учеснице.

Сврха тих провјера је откривање грешке у рачуноводственим евиденцијама на нивоу појединачних пројеката. Општи циљ пројекта је добивање глобалне слике о томе примјењују ли се процедуре управљања и контроле и документи постављени на нивоу Програма и допуштају ли они спречавање и исправљање могућих слабости, грешака или неправилности. Ако се пројекат одабере за провјеру узорка, од Водећег партнера и осталих партнера тражи се да сарађују са ревизорским органима, предоче све документарне доказе или информације које се сматрају неопходним да би се помогло у евалуацији рачуноводствених докумената, као и ради приступа њиховим пословним просторијама.

Осим горе објашњених провјера узорка, други одговорни Програмски органи, попут ревизорске службе Европске комисије, Европског ревизорског суда, државних органа, ЈСТ/Управљачког органа, Органа за овјеравање, могу да обављају ревизију да би провјерили квалитет провођења пројекта, а посебно финансијско управљање у погледу усклађености са правилима ЕУ-а и националним правилима.

Пројекти могу да буду одабрани за провјеру чак и након завршетка пројекта. **Зато је потребно да водећи партнери и њихови партнери обезбиједи јасну и безбједну похрану све пројектне документације најмање до 2020.**

к) Правило о обустави додијелених средстава

У складу са чланом 93. (2) Уредбе ЕЗ-а 1083/2006, Комисија аутоматски обуставља било који дио буџетске обавезе у оперативном програму који није био коришћен за ранија финансирања или периодично плаћање или за који захтјев за плаћањем није послат у складу са чланом 86. до 31. децембра **треће године** након године годишње буџетске обавезе од 2007. до 2010. године према њиховим оперативним програмима.

У случају аутоматског обустављања ИПА средстава, у складу са чл. 137. Правила о провођењу ИПА (уредба бр. 718/2007), суфинансирање Заједнице као и национално суфинансирање укључених држава кандидаткиња и потенцијалних кандидаткиња биће смањено про рата у складу са њиховим удјелима у поређењу са укупним програмским буџетом ИПА-е.

Било који дио обавеза и даље отворен на дан 31. децембра 2015. год. биће аутоматски обустављен ако Комисија није добила прихватљив захтјев за плаћањем за исти до 31. марта 2017. године.

11. Комуникација, ширење информација и капитализација

а) Садржај и циљеви комуникационог плана

На основу члана 2. Уредбе (ЕЗ) 1828/2006, комуникациони план, као и било које значајније измјене и допуна истог, мора да састави Управљачки орган за оперативни програм за који је одговоран. Чланови 3., 4. и 5. ове уредбе одређују услове о усклађености, провођењу и праћењу тог плана.

Сви пројекти морају да буду у складу са захтјевима промоције и информисања прописаним у националним прописима те у члановима 8. и 9. Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006.

Сваки пројекат ће морати дефинисати Комуникациони план за активности промоције и информисања да би се обезбиједило добро ширење његових активности, према другим потенцијално заинтересованим структурама у Европи и широј јавности.

Коришћење амблема ЕУ-а обавезно је на свим комуникационим материјалима и алатима произведеним за суфинансирану активност. Примјери амблема доступни су на интернетским страницама Програма МЕД (www.programmemed.eu).

Такође је потребно навести на свим комуникационим материјалима референцу на допринос ЕРДФ-а и изјаву изабрану од стране Управљачког органа ради истицања додане вриједности интервенције европских фондова.

Интернетске странице које се односе на Пројекат морају да садрже референцу на допринос Европске уније и ЕРДФ-а и хипервезе на друге сродне интернетске странице Комисије и интернетске странице МЕД програма и повезаних пројеката.

Кориштење логотипа ЕУ-а је, такође, обавезно када се користи било који други амблем. Амблем ЕУ-а би требало да буде барем исте величине као и други кориштени амблеми (као што је логотип МЕД програма или сопствени логотип пројекта).

Битно је да пројекти користе графичке логотипе МЕД ОП-а. МЕД логотипи су доступни за преузимање на интернетској страници Програма.

б) Дефинисање циљева конференције међудржавног партнерства

Надзорни одбор може да оснује конференцију међудржавног партнерства која окупља представнике европских, државних, регионалних и локалних институција укључених у провођење програма.

Таква конференција настоји пружити подршку приступу партнерствима одоздо према горе/одозго према доле, усвојеном на међудржавном нивоу за развој оперативног програма. Циљ јој је потакнути међудржавне подршке, размјену искустава и најбољих поступака те надоградњу на резултате пројеката и програма сарадње у медитеранском контексту.

ДОДАТАК

Додатак 1: Индикативни попис партнера који могу да учествују у пројектима као корисник или повезани партнери

Европске институције

Европске агенције не могу да буду корисници. Оне само могу да учествују у Програму МЕД као придружени партнери

- Европска агенција за околиш
- Европска агенција за поморску безбједност (ЕМСА)
- Европска агенција за жељезнице
- Европска свемирска агенција (ЕСА)
- ...

Државна управа

- Министарства и владини органи задужени за:

Економију; истраживање; запошљавање; трговину и индустрију; обуку и квалификације; околиш; саобраћај; инфраструктуру; поморство; пољопривреду и рибарство; грађанску безбједност; просторно планирање; територијални развој; културу и баштину...

- Државне агенције задужене за контролу, сертификацију и стандардизацију:

Околиш; ризици; градња; онечишћење; енергија; превоз; пољопривреда; агробизнис; нове технологије; услуге; одрживи развој...

- Националне агенције и национални институти:

Истраживање; економска перспектива; околиш; евалуација; иновација; превоз; агрономија; квалитет; воде...

- Статистичке канцеларије

- ...

Локалне и регионалне власти:

- Регије; аутономне покрајине; аутономне заједнице; покрајине; одјељења; дистрикти; окрузи; градска подручја; градови; градске општине; општине...
- Структуре за локалну и регионалну сарадњу
 - Урбане/територијалне агломерације;
 - Природни паркови и природни резервати;
 - ...
- Структуре за међурегионалну сарадњу
- Удружења јединица локалне и/или регионалне власти

Агенције и јавни органи:

- Економска комора/трговински одбор
- Регионалне развојне агенције
- Стручни органи
- Универзитети и истраживачки институти

- Институти за обуку
- Урбанистички институти и агенције
- Пословно-иновациони центри
- Регионални иновациони центри
- Центри за трансфер технологије
- Научни и технолошки паркови

Приватни сектор:

- Органи за сарадњу између малих и средњих предузећа
- Пословне мреже
- Територијалне мреже: кластери, индустријска подручја, конкуренцијски ступови, технолошки ступови, културни ступови...
- Стручни органи
- Институти за обуку
- ...

Невладин сектор:

- Удружења за економски и територијални развој
- Професионална удружења (пољопривреда, туризам, превоз...)
- Удружења за запошљавање, обуку и професионалну интеграцију
- Удружења за заштиту околиша
- Удружење за заштиту културне баштине
- Удружење за промоцију иновација...
- ...

Посебни партнери:

- Удружења или међународне организације Европских јавних управа (Градови, Регије, итд.)
- Конференција рубних поморских регија (ЦПМР)
- Конференција Медитеранских градова
- Медитерански институти
- Еуро инфо-центри, осим ако их директно финансира Европска комисија
- ...

Додатак 2: Евалуациона шема

„Евалуациона шема“ биће објављена у Позиву за достављање приједлога пројеката

Потврђујем да овај превод потпуно одговара
изворнику састављеном на енглеском језику.

Број дневника: 218; Мјесто: Сарајево

Датум: 12.06. 2012. године _____

АДИСА МУЈИЋ

Стални судски тумач за енглески језик.

ДОДАТАК IV

Финансијско управљање пројектима

1. Смјернице за први ниво контроле

2. Смјернице за имплементацију

ДОДАТАК V

Контролори именовани у земљама корисницама

АЛБАНИЈА:

Министарство финансија (CFCU)

Адреса: Рруга е Елбасанит, Година е Тхесарит, Тирана, Албанија

Контакт: Анила Танку, шеф CFCU

Телефон: +355 4 2 451 179

e-mail: atanku@minfin.gov.al

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА:

Министарство финансија и трезора БиХ

Сектор за финансирање програма и пројеката ЕУ помоћи – Central Financing and Contracting Unit (CFCU)

Адреса: Трг БиХ 1, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина

Контакт: Вера Легица, шеф CFCU

Телефон: +387 33 703 024

Faks: +387 33 703 138

e-mail: vletica@mft.gov.ba

ХРВАТСКА:

Министарство регионалног развоја и фондова ЕУ

Адреса: Трг краља Петра Крешимира ИВ, 10 000 Загреб, Хрватска

Контакт: Ана Марија Остојић

Телефон: +385 1 6391915

Faks: +385 1 6391993

e-mail: AnaMarija.Ostojic@mrrfeu.hr

ЦРНА ГОРА:

Министарство финансија Црне Горе

Сектор за финансирање и уговарање фондова ЕУ помоћи (CFCU)

Адреса: Новака Милосева б, 81000 Подгорица, Црна Гора

Контакт: Наташа Ковачевић, Помоћник министра/РАО

Телефон: +382 20 230 630

Факс: +382 20 230 622

e-mail: natasa.kovacevic@mif.gov.me

ДОДАТАК VI

Доприноси техничке помоћи земаља корисница

Доприноси техничке помоћи земаља корисница *

	IPA учешће	Национално учешће	TOTAL	Постотак ко-финансирања
ALBANIJA	81 696	14 417	96 113	85%
BOSNA I HERCEGOVINA	81 696	14 417	96 113	85%
HRVATSKA	81 696	14 417	96 113	85%
CRNA GORA	81 696	14 417	96 113	85%
TOTAL	326 783	57 668	384 451	85%

*Имати у виду да оса 5 Оперативног програма данас представља 6 % укупног IPA буџета (326.783 евра), али овај преглед ће се измијенити и оса приоритета за техничку асистенцију ће се повећати до 10 %

ДОДАТАК VII

Листа националних органа у земљама корисницама

АЛБАНИЈА:

Мс. Елда Калаја

Генерални секретар

Министарство за ЕУ интеграције Републике Албаније

Рр: “ПАПА ГЈОН ПАЛИ ИИ” Но.3

Тирана, Албаниа

Тел: +355 4 2264839

Факс: +355 4 2264836

elda.kalaja@mie.gov.al

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА:

Мс. Мерсиha Зубан

Стручни савјетник

Дирекција за европске интеграције ЕУ

Сектор за координацију програма помоћи ЕУ

Трг БиХ 1, 71 000 Сарајево

Тел.: +38 7 33 703 190

Факс: +38 7 33 703 198

mersiha.zuban@dei.gov.ba

ХРВАТСКА:

Мр. Невен Црвенковић

Стручни савјетник

Сектор за прекограничну сарадњу

Сектор за регионални развој и прекограничну сарадњу

Директорат за интегрисану регионалну сарадњу

Министарство регионалног развоја и фондова ЕУ

Трг краља Петра Крешимира ИВ. бр. 1

Загреб ХР-10 000, Хрватска

тел: +385 1 63 91 915

факс: +385 1 63 91 993

e-mail: neven.crvenkovic@mrrfeu.hr

ЦРНА ГОРА:

Мс. Марија Марас

Савјетник

Директорат за програме прекограничне сарадње

Министарство вањских послова и европских интеграција

Станка Драгојевића 2

81000 Подгорица, Црна Гора

Тел.: +382 20 246 264

Факс: +382 20 244 824

marija.maras@mfa.gov.me

ДОДАТАК VIII

Листа националних тијела/органа одговорних за отплату

АЛБАНИЈА:

Мс. Елда Калаја

Генерални секретар

Министарство за ЕУ интеграције Републике Албаније

Рр: “ПАПА ГЈОН ПАЛИ ИИ” Но.3

Тирана, Албаниа

Тел: +355 4 2264839

Факс: +355 4 2264836

elda.kalaja@mie.gov.al

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА:

Министарство финансија и трезора БиХ

Сектор за финансирање програма и пројеката ЕУ помоћи – Central Financing and Contracting Unit (CFCU)

Адреса: Трг БиХ 1, 71000 Сарајево, Босна и Херцеговина

Контакт: Вера Летица, шеф CFCU

Телефон: +387 33 703 024

Факс: +387 33 703 138

e-mail: vletica@mft.gov.ba

ХРВАТСКА:

Министарство регионалног развоја и фондова ЕУ

Трг краља Петра Крешимира ИВ. бр. 1

Загреб ХР-10 000, Хрватска

ЦРНА ГОРА:

Министарство вањских послова и европских интеграција

Станка Драгојевића 2

81000 Подгорица, Црна Гора

Тел: +382 20 225 568

Факс: +382 20 225 591

ДОДАТАК IX

Декларација о потврђивању трошкова

	ПОТВРДА КОНТРОЛОРА ПРВОГ НИВОА ЗА ИПА ПАРТНЕРЕ	МЕД Програм 2007. – 2013.
---	---	--------------------------------------

ИЗВЈЕШТАЈНИ ПЕРИОД ЗА КОЈИ СЕ ИЗДАЈЕ ПОТВРДА: дд/мм/гггг до дд/мм/гггг

Потврда бр. _____

Издаци укључени у Извјештај о напретку бр. _____

Назив пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Акроним	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Референца PRESAGE-CTE	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
МЕД идентификациони број	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнер	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум одобрења од стране Одбора за одабир	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум почетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Датум завршетка Пројекта	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Административни датум затварања	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Име контролора првог нивоа	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Институција + назив радног мјеста	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Одјељење/Јединица/Одјел	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Контактне информације	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Укупни буџет партнера (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова ИПА средства (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерова стопа ИПА финансирања (у %)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>
Партнерово укупно суфинансирање (у €)	<i>Претходно попуњава PRESAGE-CTE</i>

Ја, доле потписани, (име и презиме контролора првог нивоа - претходно попуњава PRESAGE-CTE), као контролор првог нивоа којег је одредио (попуњава контролор првог нивоа), на основу провјере у смислу члана 108. став 1. Уредбе Комисије (ЕЗ) 718/2007 изведене на издацима које је пријавио, горе наведени партнер (или Водећи партнер), **овим потврђујем** сљедеће:

1. За приложену изјаву која је саставни дио ове потврде, укупни издаци које је исказао

корисник износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>, од чега укупно потврђени прихватљиви издаци износе ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>. Овај износ је слободан од било које резервације која би бацила сумњу на његову прихватљивост.

2. Правила наведена у Уговору о субвенционисању у потпуности се поштују, укључујући, али не ограничавајући се на правила која уређују прихватљивост издатака (члан 34. и 89. Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 718/2007, релевантне националне и интерне прописе партнера и правила утврђена МЕД Програмом.
3. Трошкови исказани у приложеном извјештају односе се на издатке плаћене унутар периода прихватљивости пројекта, као што је описано у Уговору о субвенционисању, и нису раније пријављени.
4. Примици и исплате тачно се евидентирају у рачуноводственом систему пројекта, издаци у другој валути осим евра исправно су претворени, имовина се исправно евидентира и износи се тачно одражавају у захтјевима за плаћање. Потребна контрола књижења постоји за све активности, пружајући доказе у облику уговора, фактура и евиденција плаћања. У случају трошкова особља, административних трошкова, постоје потребни докази у облику временских листи, пописа трошкова или описа формула и израчуна трошкова.
5. Услуге, робе и радови набављени су на основу транспарентних поступака одабира и у складу са релевантним одредбама Ц (2007) 2034 Правила и процедура за додјелу уговора о услугама, робама и радовима који се финансирају из општег буџета Европских заједница у сврху сарадње са трећим земљама, Практичном водичу за процедуре уговарања за спољне ЕУ-а (ПРАГ) и националним правилима.
6. Постигнути напредак се у потпуности и објективно одражава у извјештају. Постоје докази да _____ су _____ се исказане активности догодиле, испорука услуга и роба и радови су у току или су довршени. Издаци се искључиво односе на активности наведене у посљедњој одобреној верзији Пријавног обрасца и завршене најкасније до краја одобреног мјесеца завршетка.
7. Партнер је испоштовао правила и политике Заједнице, укључујући публицитет, информације, једнаке могућности, заштиту околиша, државну помоћ, тржишно такмичење и јавне набавке.
8. Рад контроле документован је у контролној листи, која се заснива на предлошку МЕД Програма који служи као минимални захтјев.
9. Након додавања ове потврде, укупан износ потврђених издатака од почетка пројекта износи ЕВР <0,00 попуњава контролор првог нивоа>.

Овим потврђујем да сам ја независан/структура коју представљам је независна од активности пројекта и финансијског управљања и овлашћени и оспособљени за обављање контроле у односу на захтјеве контроле који вриједе у државама чланицама ЕУ-а, на чијој територији се налази партнер.

Мјесто:

Датум:

Име контролора:

Институција:

Потпис контролора:

Службени печат:

	Образац контролне листе	МЕД Програм 2007 – 2013
---	--------------------------------	------------------------------------

ИНФОРМАЦИЈЕ О КОНТРОЛИСАНОМ ПАРТНЕРУ

Акроним	
МЕД идентификациони број	
Референца PRESAGE-СТЕ	
Назив партнера	
Функција (Водећи партнер или партнер)	
Име контролора	
Установа контролора	
Контролна листа у прилогу сертификата бр.	
Издаци укључени у Извјештај о напретку бр.	
Извјештајни период	дд/мм/гггг до дд/мм/гггг

А) РАЧУНОВОДСТВЕНИ СИСТЕМ

Провјерити	Да	Не	Н/А ¹
Воде ли се посебни рачуни за пројекат или су успостављене друге методе попут посебних центара трошкова у рачуноводственом систему које омогућавају идентификовање трошкова додијелиених пројекту?	☐	☐	☐
Може ли се компјутерски попис издатака пројекта добити из рачуноводственог система?	☐	☐	☐
Да ли су сви пријављени издаци подржани рачунима или рачуноводственим документом еквивалентне доказне вриједности?	☐	☐	☐
Да ли су документи потпуни и тачни у садржају, као и у рачуноводственом смислу?	☐	☐	☐
Да ли су сви издаци подржани доказом о плаћању (обично банковни извод/потврда о банковном преносу новца/потврда о пријему готовине)?	☐	☐	☐
Може ли се износ исказаног расхода у цијелини измирити са достављеном попратном документацијом?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена у исправном износу?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Б) ДВОСТРУКО ФИНАНСИРАЊЕ

Провјерити	Да	Не	Н/А
Да ли су успостављени механизми да би се избјегло да се исти	☐	☐	☐

¹ N/A – не примјењује се.

<p>трошкови исплаћују по различитим изворима финансирања? (ЕУ, национални, регионални или други)? Молимо вас да их укратко објасните у оквиру за коментаре.</p> <p>Ако је ваш одговор Не или Не примјењује се, наведите у дијелу за коментаре како можете гарантовати ће двоструко финансирање бити искључено.</p>			
Обавезни коментари			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Ц) УСКЛАЂЕНОСТ С БУЏЕТОМ ПРОЈЕКТА

Проvjерити	Да	Не	Н/А
Да ли су трошкови исправно додијељени одговарајућој буџетској линији? Молимо да партнер исправи, ако је потребно, распоdjелу издатака на погрешне буџетске линије прије валидације овjере.	☐	☐	☐
Да ли су трошкови правилно распоређени на одговарајуће компоненте?	☐	☐	☐
Je ли испоштован буџет Партнера по буџетским линијама и по компонентама како је фиксиран у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Д) ПРИХВАТЉИВОСТ ТРОШКОВА

1. ТРОШКОВИ ОСОБЉА

Проvjерити	Да	Не	Н/А
Je ли доступан попис особља које ради на пројекту?	☐	☐	☐
Односе ли се трошкови само на запосленике организације?	☐	☐	☐
Да ли су уговори о раду доступни?	☐	☐	☐
Да ли су доступне наруџбе услуга?	☐	☐	☐
Да ли су доступне платне листе?	☐	☐	☐
За људе који раде непуно радно вријеме, је ли доступна метода за израчун трошкова дневно/по часу?	☐	☐	☐
Je ли резултат израчуна тачан?	☐	☐	☐
Заснива ли се тај израчун на стварним часовима рада?	☐	☐	☐
Да ли су доступне мјесечне временске листе?	☐	☐	☐
Да ли су оне довољно детаљне?	☐	☐	☐
Да ли су их потписали и запосленик и послодавац?	☐	☐	☐
Je ли доказ о уплати (укључујући социјалне накнаде) на располагању?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

2. ТРАЈНА ДОБРА

Проверити	Да	Не	Н/А
Је ли купљена опрема наведена у Пријавном обрасцу? Алтернативно, је ли одобрена од стране програмских органа прије куповине?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ да је изабрана најекономичнија опција за потребне услуге?	☐	☐	☐
Постоји ли попис купљене опреме?	☐	☐	☐
Примјењује ли се амортизација?	☐	☐	☐
Уколико се примјењује, је ли амортизација за односни период исправно израчуната, примјеном националних рачуноводствених прописа?	☐	☐	☐
Води ли се план амортизације за сврхе рачуноводства, контроле и ревизије?	☐	☐	☐
Да ли је обезбијеђено да ставке нису већ у потпуности амортизоване?	☐	☐	☐
Да ли је куповина обављена давно прије завршетка пројекта?	☐	☐	☐
Ако није, је ли касна куповина, ипак, оправдана? Или су трошкови били амортизовани, а пријављен само удио који одговара преосталом трајању пројекта?	☐	☐	☐
Ако се опрема не користи искључиво за потребе пројекта, је ли само дио стварних трошкова додијељен пројекту? Да ли је тај дио израчунат према поштеној, оправданој и праведној методи?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ да опрема није била већ финансирана од стране било којег другог финансирања (ЕУ, национално, регионално или неко друго)?	☐	☐	☐
Да ли је опрема купљена у складу са правилима јавне набавке? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД Програма, топло препоручује да се увијек постави поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост. Овај избор треба бити оправдан у писаном облику да би се дао доказ да је најприкладнија понуда одабрана.	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о уплати?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

3. ПОТРОШНЕ РОБЕ

Проверити	Да	Не	Н/А
Да ли су трошкови везани за пројекат?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о уплати?	☐	☐	☐
Је ли обезбијеђено да ставке нису већ укључене као недијектни трошкови (општи трошкови)?	☐	☐	☐

Резултати/коментари (ако их има)	
Неприхватљив износ (ако постоји)	

4. ПУТОВАЊА И СМЈЕШТАЈ

Проверити	Да	Не	Н/А
Да ли су трошкови везани за пројекат? (Проверити постојање позива, дневног реда и пописа учесника)	☐	☐	☐
Да ли су путовања на која се ти трошкови односе оправдана пројектним активностима као што је предвиђено у Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Да ли је доступно одобрење мисије?	☐	☐	☐
Да ли је доступна документација везана за трошкове путовања и смјештаја које је платила директно институција? (авионске карте, авионске пропуснице, жељезничке карте, хотелске фактуре итд.)	☐	☐	☐
Је ли обезбијеђено да су трошкови путовања изабрани у односу на најјекономичнији начин превоза и смјештаја?	☐	☐	☐
Ако их је платила директно особа која иде у мисију, је ли доступан захтјев за накнаду?	☐	☐	☐
Ако има дневница, јесу ли оне засноване на националним/институционалним правилима?	☐	☐	☐
Ако су трошкови стварни, је ли доступна сва попутна документација? (Прехрана, превоз итд.)	☐	☐	☐
За било који од трошкова, је ли доступан доказ о уплати на располагању?	☐	☐	☐
У случају путовања изван територије МЕД Програма, јесу ли она изричито споменута и оправдана у одобреном Пријавном обрасцу? Исто тако, јесу ли ова путовања одобрили програмски органи прије куповине?	☐	☐	☐
Ако је примјењиво, јесу ли путни трошкови и трошкови боравка за партнере или учеснике треће земље у вези са догађајима на МЕД територији?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

5. УСЛУГЕ

Проверити	Да	Не	Н/А
Да ли су трошкови везани за пројекат?	☐	☐	☐
Постоји ли било какав доказ да у структури партнера не постоје потребне компетенције ни материјална средства за пружање односних услуга?	☐	☐	☐
Ако то није случај, је ли доказано да је екстернализација била примјеренија?	☐	☐	☐
Да ли су поштована европска и национална правила јавне набавке у	☐	☐	☐

процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД Програма, топло препоручује да се увијек постави поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.			
Да ли је поступак јавне набавке добро документован и јесу ли доступни документи као што су биљешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице?	☐	☐	☐
Поштују ли се принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Ако партнерска структура не подлијеже правилима јавне набавке, проводи ли се поједностављени поступак ефикасног тржишног такмичења? (Објава на интернетској страници, позвано неколико предузећа, извјештај о анализи понуда...)	☐	☐	☐
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Јесу ли рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга (или, уопште, о обављеној активности)?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

6. СПОЉНИ СТРУЧЊАЦИ

Провјерити	Да	Не	Н/А
Да ли су уговорене услуге наведене у Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Постоји ли било какав доказ да у структури партнера не постоје потребне компетенције ни материјална средства за пружање односних услуга?	☐	☐	☐
Ако то није случај, је ли доказано да је екстернализација била примјеренија?	☐	☐	☐
Јесу ли поштована европска и национална правила јавне набавке у процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД Програма, топло препоручује да се увијек постави поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне како би се обезбиједило поштивање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.	☐	☐	☐
Је ли поступак јавне набавке добро документован и јесу ли доступни документи као што су биљешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице?	☐	☐	☐
Поштују ли се принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Ако партнерска структура не подлијеже правилима јавне набавке, проводи ли се поједностављени поступак ефикасног тржишног такмичења? (Објава на интернетској страници, позвано неколико	☐	☐	☐

предузећа, извјештај о анализи понуда...)			
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга?	☐	☐	☐
Гдје је примјенљиво, поштују ли испоручевине неопходне захтјеве о публицитету?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

7. ПРОМОЦИЈА, ИНФОРМАЦИЈЕ И ПУБЛИКАЦИЈЕ

Провјерити	Да	Не	Н/А
Да ли су трошкови везани за пројекат?	☐	☐	☐
Да ли су поштована европска и национална правила јавне набавке у процесу одабира? Имајте на уму да се, у оквиру МЕД Програма, топло препоручује да се увијек постави поступак ефикасног тржишног такмичења, и за ограничене количине. Напримјер, партнер увијек треба да затражи најмање три понуде прије одабира једне да би се обезбиједило поштовање принципа тржишног такмичења, једнак третман, транспарентност и слједивост.	☐	☐	☐
Је ли поступак јавне набавке добро документован и јесу ли доступни документи као што су биљешке о набавци, захтјев за понуде, опис посла, понуде/квоте, наруџбенице?	☐	☐	☐
Поштују ли се принципи транспарентности, недискриминације, једнаког третмана и ефикасног тржишног такмичења (такође и за предмете испод прагова ЕУ-а)?	☐	☐	☐
Постоји ли уговор којим се утврђују услуге које се пружају?	☐	☐	☐
Да ли су плаћања извршена према рачунима?	☐	☐	☐
Да ли су рачуни довољно детаљни?	☐	☐	☐
Постоји ли доказ о послу који је обавио давалац услуга?	☐	☐	☐
Према том доказу, поштују ли се правила о публицитету?	☐	☐	☐
Је ли партнер испоштовао сва релевантна правила о Европској видљивости?	☐	☐	☐
Јесу ли све публикације или документи произведени од стране партнера у складу са захтјевима Уредбе Комисије (ЕЗ) бр. 1828/2006, Поглавље II (укључење ЕУ амблема, изјава у смислу да пројекат суфинансира ЕРДФ, логотип МЕД Програма итд.)	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

8. ОПШТИ ТРОШКОВИ

Провјерити	Да	Не	Н/А
Да ли је доступан прописан начин додјеле општих трошкова за активност?	☐	☐	☐
Да ли је ова метода оправдна, поштена и праведна?	☐	☐	☐
Да ли је она правилно примијењена?	☐	☐	☐
Да ли су сви трошкови везани за пројекат и нису укључени у друге буџетске категорије?	☐	☐	☐
Има ли попутних докумената који оправдавају све те трошкове?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

9. ОСТАЛИ РАСХОДИ

Провјерити	Да	Не	Н/А
Јесу ли ови трошкови наведени у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Јесу ли ти трошкови подржани рачунима или рачуноводственим документима еквивалентне доказне вриједности?	☐	☐	☐
Је ли доступан доказ о плаћању?	☐	☐	☐
У случају неплаћеног волонтерског рада, је ли вриједност тог рада утврђена узимајући у обзир утрошено вријеме и накнаде по часу и по дану за еквивалентан рад?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Е) ПОСЕБНЕ ПРОВЈЕРЕ ЗА ПРИПРЕМНЕ ТРОШКОВЕ (КОМПОНЕНТА 0)

Провјерити	Да	Не	Н/А
Да ли су издаци временски везани за припремне трошкове (тј. јесу ли ангажовани и фактурисани у периоду између 1. јануара 2007. и датума подношења коначног Пријавног обрасца?)	☐	☐	☐
Да ли су сви припремни трошкови плаћени у року мјесец дана након подношења коначног Пријавног обрасца?	☐	☐	☐
Је ли партнер предвидио припремне трошкове у одобреном Пријавном обрасцу?	☐	☐	☐
Да ли су односне буџетске категорије исте као у Компоненти 0 одобреног Пријавног обрасца?	☐	☐	☐
За укључене буџетске категорије, јесу ли поштовани повезани захтјеви? (ДА одговорити на питања у тачкама у вези са одговарајућим буџетским линијама)	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			

Неприхватљив износ (ако постоји)

Ф) ДОДАТНО ПОШТОВАЊЕ ПОЛИТИКА ЗАЈЕДНИЦЕ (за оне аспекте који нису директно покривени провјерама прихватљивости различитих буџетских линија)

Проверити	Да	Не	Н/А
Да ли је партнер испоштовао сва релевантна правила Комисије о заштити околиша?	☐	☐	☐
Да ли су резултати процјене утицаја на околиш узети у обзир?	☐	☐	☐
Да ли је партнер испоштовао циљ ЕУ-а у вези с промоцијом једнакоправности?	☐	☐	☐
Да ли су правила Заједнице о државној помоћи испоштована? Јесу ли испоштоване уговорне обавезе везане за дисциплину државне помоћи?	☐	☐	☐
У случају конкурсног поступка, је ли износ уговора идентичан оном који је прописан у понуди коју је поднио успешни понуђач?	☐	☐	☐
Јесу ли критеријуми за оцјењивање понуда у вези са предметом уговора?	☐	☐	☐
Ако је било измјена уговора, јесу ли додатни задаци били апсолутно потребни за пружање главне услуге?	☐	☐	☐
У случају измјена уговора, износ тих уговора поштује националне постотке у вези са износом изворног уговора?	☐	☐	☐
У случају измјена уговора због непредвиђених околности, јесу ли настале околности биле у складу са националним прописима?	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Г) ДРУГЕ ПРОВЈЕРЕ

Проверити	Да	Не	Н/А
Да ли су ли сви издаци настали и плаћени унутар периода прихватљивости наведеног у Уговору о субвенционисању?	☐	☐	☐
Је ли партнер провео одговарајућа правила прихватљивости која уређују ПДВ?	☐	☐	☐
Је ли повратни ПДВ одбијен?	☐	☐	☐
У случају да постоје подијељени трошкови у оквиру пројекта, јесу ли пријављени у складу са поступком наведеним у поглављу 7.2 МЕД Смјерница за први ниво контроле и/или са поступцима који су предвиђени у државама чланицама? (Нпр. Споразум о партнерству, или његов додатак, мора одредити врсту трошкова о којима је ријеч, одговорне partnере и процедуре за плаћање и рачуноводства договорене између партнера)	☐	☐	☐
Примјењује ли се правилно курс за претварање издатака насталих у националној валути у евре, у складу са једним од начина наведених у	☐	☐	☐

поглављу 7.2 МЕД Смјерница за први ниво контроле?			
Јесу ли глобе и новчане казне искључене из издатака?	☐	☐	☐
Ако је примјениво, јесу ли приходи уредно одбијени из издатака ако укупан трошак операције прелази ЕВР 1.000.000?	☐	☐	☐
У случају ЕУ партнера изван МЕД подручја, остаје ли ЕРДФ, који се односи на издатке овог партнера, унутар прага од 20% укупног ЕРДФ доприноса пројекту? (то ће провјерити Водећи партнер на нивоу пројекта у случају да постоји више ЕУ партнера изван МЕД подручја, имајући на уму да праг од 20% остаје идентичан с једним или више ЕУ партнера изван МЕД подручја)	☐	☐	☐
У случају мањих измјена, унутар правила флексибилности од 10% остају ли кумулативни потврђени издаци за све partnере унутар овог прага? (то ће провјерити Водећи партнер на нивоу пројекта)	☐	☐	☐
Је ли било која већа промјена формално затражена и одобрена, према предвиђеном поступку, прије него што је праг флексибилности премашен?	☐	☐	☐
Је ли административна провјера датотека довољна да се добије доказ да се пријављене активности одвијају, да су достава услуга, роба и радова у току или су завршене? (Уколико докази нису добивени путем провјера на лицу мјеста, важно је да се наведе у одјелку за коментаре како је довољна гаранција добивена помоћу административне провјере датотека).	☐	☐	☐
Је ли провјера проведена на лицу мјеста? Имајте на уму да се топло препоручује да се барем једном током трајања пројекта проведу провјере на лицу мјеста.	☐	☐	☐
Резултати/коментари (ако их има)			
Неприхватљив износ (ако постоји)			

Мјесто:

Датум:

Име контролора:

Институција:

Потпис контролора:

Службени печат:

Потврђујем да овај превод потпуно одговара изворнику састављеном на енглеском језику.

Број дневника: 220; Мјесто: Сарајево

Датум: 12.06. 2012. године _____

АДИСА МУЈИЋ

Стални судски тумач за енглески језик.

ДОДАТАК X

**Потврда и изјава о трошковима и захтјев
Комисији за периодично плаћање**

ДОДАТАК X

Потврда и извјештај о трошковима и захтјев за периодично плаћање

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА ІРА

Потврда и извјештај о трошковима и захтјев за плаћање

Назив Програма: **МЕД Програм**

Одлука Комисије: **Ц(2011) 1706**

Референтни бр. (ЦЦИ) Комисије: **ЦЦИ 2007 ЦБ 163 ПО 045**

Национална референца (ако постоји): **НЕМА**

ПОТВРДА

Ја, доље потписани, као представник Органа за овјеравање који је именован/ла
.....

овим потврђујем да су сви издаци укључени у приложени извјештај у складу са критеријумима прихватљивости издатака из члана 34. и члана 89. Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007 и плаћени од стране корисника током провођења операција одабраних у оквиру Оперативног програма у складу са условима за додјелу јавних доприноса из важећих прописа Европске уније.

након у износу: ЕУР

Приложени извјештај о издацима, рашчлањен по приоритетима, заснован је на рачуноводственој евиденцији привремено затвореној дана и чини саставни дио ове потврде.

Такође потврђујем да операције напредују у складу са циљевима утврђеним у Одлуци и у складу са Уредбама (ЕЗ) бр. 1085/2006 и 718/2007, а нарочито сљедеће:

(1) исказани издаци су у складу са примјењивим правилима Заједнице и националним правилима и уплаћени су у односу на операције које су одабране за финансирање у складу са критеријумима који се примјењују на Оперативни програм и у складу са примјењивим правилима Заједнице и националним правилима, а нарочито:

- Правила о државној помоћи;
- Правила о јавним набавкама.

(2) извјештај о издацима је тачан, произлази из поузданих рачуноводствених система и заснован је на провјерљивој попратној документацији;

(3) основне трансакције су законите и придржавају се правила, а процедуре су испоштоване на задовољавајући начин;

(4) извјештај о издацима и захтјев за плаћање узимају у обзир, ако је примјењиво, све враћене износе и све примљене камате те приход настао од операција које се финансирају у оквиру Оперативног програма;

(5) анализа основних операција забиљежена је у компјутерским датотекама и доступна је мјеродавним одјелима Комисије на захтјев.

У складу са чланом 134. Уредбе (ЕЗ) бр. 718/2007, попратна документација је доступна и остаће доступна барем три године након затварања Оперативног програма од стране Комисије.

Датум:

Име штампаним словима, печат, функција и потпис надлежног органа:

Потврђујем да овај превод потпуно одговара изворнику састављеном на енглеском језику.

Број дневника: 217; Мјесто: Сарајево

Датум: 12.06. 2012. године

АДИСА МУЈИЋ

Стални судски тумач за енглески језик.